ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΚΙΒΩΤΟΣ

ΣΥΜΠΗΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΕΚ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ 8ην ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Α. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΣ ΚΑΙ Σ.ΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ

(Ὁδῷ Μαχμουδιέ, ἀριθ. 23)

1895

Nº ΒΑΛΛΑΒΑΝΗ ΚΙΒΩΤΟΣ

ΛΑΒΑΝΗ

ΤΟΥ

ΛΗΝΙΚΗ

ΩΤΟΣ

ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

Ν ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΧΡΗΣΙΝ

ΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΥΤΕΡΟΣ

Ν ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΡΙΤΗ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΑΛΑΙΦΡΩΝΕΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΔΟΣ ΚΑΙ Σ^Α

ΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ

έ, άριθ. 23)

5

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΚΙΒΩΤΟΣ

ΣΥΜΠΗΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΕΚ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ 8' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΕΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
Α. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΣ ΚΑΙ Σ.Α.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΑΙ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ
('Οδῷ Μαχμουδιέ, ἀριθ. 23)

1895

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγῖδα τῶν ἐκδοτῶν, καταδιώκεται δὲ ποινικῶς πᾶς τυποκλόπος.

Ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας
Ἀριθ. 186 (11 Σιαββάλ 1309, 27 Ἀπριλίου 1308).

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΝΕΟΛΟΓΟΥ,,
Ἐν τῷ Πέραν, ὁδῷ Κισσύρη ἀ-Χανίμ, ἀριθ. 29 καὶ 31.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Οὗτος ζῆσε ἀδιλήτως πρωϊβύτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1798 καὶ μεταξὺ χύρι σπουδῶν εἰς Χίον, Βουκουρέστιον καὶ Ἰταλίαν, ὑπάδην καιξήδειν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καταλαβὼν ἐπισήμους θέσεις, ὡς διοικητὴς, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κτλ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Παναγιώτης Σούτσος ἐδωρεύσων κατεπρύχετο ὑπὸ πενίας, μέχρι οὗ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Ὀκτωβρίου [1868, ἐκδοὺς πολλὰ πεζά τε καὶ ἔμμετρα ἄξια λόγου ἔργα. Ἐκ τῶν πρώτων ἀναφέρομεν τὴν Χαρεϊνὴν, μυθιστόρημα θρησκευτικὸν, καὶ ἐκ τῶν δραμάτων τὸν πασίγνωστον Ὁδοιπόρον, τὸν Ἄγνωστον, τὸν Μεσσίαν, τὸν Βλαχάβαν καὶ ἄλλα, πάντα μιστὰ λυρισμοῦ.

ΑΙΝΟΣ ΤΩι ΘΕΩι

Θεέ, ὑμνεῖ τὴν δόξαν Σου ἡ νὺξ καὶ ἡ ἡμέρα!
ἐνέδυσας μ' ἄνθη τὴν γῆν καὶ μ' ἄστρα τὸν αἰθέρα.
Τῆς γῆς ἀσύμφων' οἱ λαοὶ αἰνοῦσί Σε συμφώνως,
ποικίλαι γλῶσσαι χίλιαι ὑμνοῦσί Σε συγχρόνως.

Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρᾷς,
ἀόριστος ὁρίζεις,
τὸ πᾶν ἀόρατος ὁρᾷς,
ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς, Θεέ, τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα Σου,
ὁ κεραυνὸς φωνή Σου·
τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμὴ Σου.

Ὡς μοχλὸς ὁ δάκτυλός Σου,
ἂν θελήσῃ, τὸ πᾶν σείει,
καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός Σου
τοὺς ὠκεανοὺς ἐγκλείει.

Ἓν Σου πνεῦμα μόνον σβύνει
τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς,
ἓν Σου νεῦμα μόνον κλίνει
πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανούς.

Τοῦ προσώπου Σου τὴν λάμψιν, ὦ Θεέ, εἰς τοὺς χιλίους
ἐνετύπωσις ἡλίους
ὡς μονάρχης ἐγχαράττων
τὴν εἰκόνα Σου ἐπάνω χρυσοστίλπνων νομισμάτων.

Τὸ πλῆθος τῶν ἀστέρων Σου κατ' ἀριθμὸν ἐκφέρεις,
καὶ τούτους ἐξ ὀνόματος γνωρίζεις καὶ προφέρεις.
Ἐμειδίασας· Ἡ λάμψις διεχύθη τοῦ σαπφείρου
εἰς τὴν ὕψιν τοῦ ἀπείρου·

ἐνευσας, καὶ ὑπεράνω ἐκρεμάσθη τῶν αἰθέρων,
μυριόζωος ὁ λύχνος ὁ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων·
ἔδειξας τὸν δάκτυλόν Σου καὶ πλανῆται ὁδοιπόροι
τρέχουσιν ὡς τῆς αὐλῆς Σου τῆς μεγάλης δορυφόροι.
Ὡς κεχρυσωμένον δέρας ἁπλωσας εἰς τὸ κενὸν
τὸν χωρὶς ἀρχῆς καὶ τέλους σαπφειρώδη οὐρανόν.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ

Ὁ Νικόλαος Θειοτόκης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1730, ἱσπούδασε δὲ φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικὰ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου μετέβαινον κατὰ χρόνους τούτους οἱ ἐπισημοῦντες νὰ γείνωσι κάτοχοι ἐπιστήμης τινὸς ἢ νὰ εὐρύνωσιν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν. Ἐξ οὗ εἶχεν ἐὼν γεγονὼς ὁ Νικόλαος Θειοτόκης ἐχειροτονήθη ἐν Κερκύρᾳ ἱερομόναχος, μετονομασθείς, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Νεκηφόρος. Διωδεύσας δὲ ἱερωσύνης καὶ σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ Ἀθηνιτικῆς Σχολῆς καὶ τινας διατρίψας τῷ 1779 ὡς ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίας καὶ Χερσῶνος ἐν Ῥωσσίᾳ τὸν κλῆρον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. Μεταιτθείς καιρὸν εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυρουπόλεως, ἐκ' ἔτους ἐν Ῥωσσίᾳ, παρετήρησεν αὐτὴν μετά τινα ἔτη καὶ ἐγκατέστη ἐν Μόσχᾳ, ἔνθα διέτριψε τὸ ἐπόλοιπον τοῦ βίου μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1800. Ὁ Νικηφόρος Θειοτόκης ἐπῆξεν εἰς τῶν κρατίστων συγγραμμάτων τῆς παιδεύσεως ἐκπονήσεις δ.ς, καταλιπὼν πολλὰ συγγράμματα θεολογικά, φιλοσοφικά, μαθηματικὰ κτλ. πρωτοτυπά τε καὶ μεταφρασμένα. Ὡς ἱερωμένος ζῶν διετέλεσε, μετεχειρίζετο δέ, χάριν τοῦ λαοῦ, τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ κήρυσσε ἐγκωμιαστικὰ καὶ εὐχρήστους ἐχειρίζετο καὶ τὴν πλατείαν, ἐς ὑποθετικότητας ἐκ τῶν πολλῶν, ἐπὶ φιλοσοφικῶν, αὐτοῦ διατριβῶν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ

Ἄνθρωποι, ἵνα τί παραλογοῦμεν[1]; Ἀληθῶς τῆς τελειότητος τὸ ἔργον ἐστὶ δύσκολον, καθὼς δύσκολά εἰσι πάντα τὰ ἔργα τὰ ὑψηλά, καὶ μεγάλα, καὶ θαυμάσια. Καὶ ποία οἰκοδομὴ ὑπερμεγέθης, ἄριστα ἀρχιτεκτονευμένη καὶ κάλλιστα περικεκαλλωπισμένη, οὐκ ἔστι δύσκολος; Ποία νίκη ἐχθρῶν πολλῶν, ἰσχυρῶν, τεχνικῶν, οὐκ ἔστι δύσκολος; Ποῖον ἐπιστημονικὸν σύστημα, σοφόν, ἀληθινόν, τέλειον, οὐκ ἔστι δύσκολον; Πᾶν ἔρ-

1. Παραλογοῦμεν = Παραλογιζόμεθα, παραδοξολογοῦμεν.

γον ἔχει δυσκολίαν κατ' ἀναλογίαν τῆς ἰδίας μεγαλειότητος, τοῦ κάλλους καὶ τῆς εὐπρεπείας αὐτοῦ καὶ τῆς χρησιμότητος. Δύσκολον ἀληθῶς τῆς χριστιανικῆς τελειότητος τὸ κατόρθωμα, ἐπειδή ἐστιν ὑψηλότατον, ὑπερμέγιστον, θεῖον καὶ ἐπουράνιον· δυσκολώτατόν ἐστιν, ὡς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐβεβαίωσεν. Ὁ αὐτὸς ὅμως ἀπήντησε καὶ ἔλυσε τὴν δυσκολίαν, ὅταν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, νομίσαντες αὐτὸ ἀδύνατον, εἶπον· *Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;* Τότε αὐτός, ἵνα μὴ λογοτριβῇ περὶ τοῦ ὅτι δύσκολόν ἐστιν ἢ ἀδύνατον, ὑπέθετο ἀληθινὴν τὴν ὑπόληψιν[1] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἐνόμιζον τοῦτο ἀδύνατον, καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἀδύνατα εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου δυνατά εἰσιν εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. *Ὁ δὲ εἶπε·* Τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. Ἔστω, λέγει, ὁ ἄνθρωπος ἰδίᾳ δυνάμει οὐ δύναται κατορθῶσαι τοῦτο τὸ μέγα κατόρθωμα. Ἀλλ' ὅταν ὁ ἄνθρωπος θέλῃ, τότε ὁ Θεός, ὁ πάντα δυνάμενος, δύναται τοῦτο ποιῆσαι, ἐνισχύων αὐτὸν τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ ἐνδυναμῶν τῇ θείᾳ αὐτοῦ δυνάμει, καὶ ἀρκετὸν[2] αὐτὸν ἐργαζόμενος πρὸς τοῦ ἔργου τὴν κατόρθωσιν· *Καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς ἐστι Θεός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν.* Ἡ ἀπόκρισις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀρκετή ἐστι πρὸς πληροφορίαν ἡμῶν, κἂν μηδὲν ἔχωμεν περὶ τούτου παράδειγμα. Ἔχομεν ὅμως, χάρις τῷ Παν-

1. Ὑπόληψιν = Ὑπόνοιαν, ὑποψίαν, ἐνδόμυχον σκέψιν.
2. Ἀρκετόν = Ἱκανόν, δυνάμενον.

τοκράτορι Θεῷ, χιλιάδας χιλιάδων καὶ μυριάδας μυριάδων παραδείγματα ἀνθρώπων, οἵτινες, καταλιπόντες πάντα, ὅσα εἶχον, καὶ ἀκολουθήσαντες τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ μιμηταὶ γενόμενοι τῶν θείων αὐτοῦ ἀρετῶν, ἔδειξαν ἐμπράκτως δυνατὸν τὸ ἀδύνατον.

Πρῶτοι αὐτοί, οἱ νομίσαντες τὸ ἔργον ἀδύνατον, ἀπέδειξαν αὐτὸ δυνατὸν καὶ τετελεσμένον. Ὅθεν ὁ Πέτρος μετὰ παρρησίας ἔλεγε πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· *Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.* Καὶ μὴ εἴπῃς ὅτι ἦσαν πτωχοί, καὶ ἑπομένως μετ' εὐκολίας μεγάλης κατέλιπον τὰ πτωχικὰ αὐτῶν πράγματα· διότι τόσην προσπάθειαν καὶ πόθον ἔχει ὁ πτωχὸς διὰ τὴν ἰδίαν καλύβην, ὅσην καὶ ὁ πλούσιος διὰ τὰ ἑαυτοῦ παλάτια· τόσον πόθον ἐκεῖνος διὰ τὰ ἴδια ῥάκια[1], ὅσον οὗτος διὰ τὰ ὑπέρλαμπρα αὐτοῦ ἱμάτια· τόσον ἐκεῖνος διὰ τὰ ξύλινα καὶ ὀστράκινα αὐτοῦ σκεύη, ὅσον καὶ οὗτος διὰ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ· τόσον ἐκεῖνος διὰ τὰ ὀλίγα αὐτοῦ δηνάρια[2], ὅσον καὶ οὗτος διὰ τὰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τῶν ἰδίων νομισμάτων. Πρὸς τούτοις οὐδεὶς πείθεται ὅτι ὁ πτωχὸς ἀγαπᾷ τὸν πατέρα, ἢ τὴν μητέρα, ἢ τοὺς ἀδελφούς, ἢ τοὺς συγγενεῖς, ἢ τοὺς φίλους αὐτοῦ ὀλιγώτερον τοῦ πλουσίου· ἴση ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἀγάπη καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ εἰς τοὺς πλουσίους. Ὅθεν φανερόν ἐστιν ὅτι τόσην ἀγάπην ἔδειξαν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀφέντες δι' αὐτὸν

1. Ῥάκια. Ὑποκοριστικὸν τοῦ Ῥάκος.
2. Δηνάρια. Τὸ δηνάριον ἦτο νόμισμα ἀργυροῦν ῥωμαϊκόν, ἀξίας 84 περίπου λεπτῶν.

τὰ δίκτυα, τὸ πλοῖον, τὸν μικρὸν οἰκίσκον, τὰ ὀλίγα χρήματα, τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, ὅσην καὶ ὁ πλουσιώτατος Ξενορῶν, ὅστις δι' ἀγάπην Χριστοῦ κατέλιπε τὰ πολύτιμα σκεύη καὶ τὰ κειμήλια καὶ τὰ παλάτια καὶ τὸν πλοῦτον, διανείμας αὐτὸν εἰς τοὺς πτωχούς, καὶ ἀπελθὼν εἰς τῆς Παλαιστίνης τὰ ἡσυχαστήρια, καὶ ἐκεῖ τελέσας ὁσίως τὸν βίον αὐτοῦ· ὅσην καὶ ἡ μεγάλη τῶν Ῥωμαίων ματρώνα [1], ἡ ὁσιωτάτη Μελάνη, ἥτις διεμέρισε δώδεκα μυριάδας χρυσίου εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐνέζησε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῆς συναχθεισῶν ἐννενήκοντα παρθένων, πτωχεύουσα καὶ ὑπηρετοῦσα αὐταῖς, καὶ πᾶν εἶδος ἀσκητικῆς ἀρετῆς μετερχομένη.

Μετὰ τοὺς Ἀποστόλους ἔρχεται τὸ ἀνάριθμητον πλῆθος τῶν ἁγίων Μαρτύρων· ἐν αὐτοῖς πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας καὶ γένους ἄνθρωποι, στρατηγοί, πλούσιοι, ἡγεμόνες, ἀξιωματικοί, εὐγενεῖς, σοφοί, ἄρχοντες, ὑπουργοὶ τῶν βασιλικῶν αὐλῶν, βασιλέων υἱοὶ καὶ βασιλεῖς· οὐ μόνον δὲ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, καὶ κόραι ἁπαλαὶ ἀνδρὶ μεμνηστευμέναι· ἄλλοι καὶ ἄλλαι μυριάδες μυρίων ὡσεὶ ἄμμος τῆς θαλάσσης καὶ ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ. Οὗτοι δι' ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐ μόνον ἀφῆκαν τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν, τὴν ἀξίαν, τὰ στέμματα, τοὺς θρόνους, τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, καὶ πάντα, ὅσα ἕκαστος εἶχεν, ἀλλὰ καὶ εἰς βασάνους δριμυτάτους ἑαυτοὺς παρέδωκαν, καὶ τὸ ἴδιον αἷμα ἐξέχεον, καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν αὐτῷ προσέφερον.

1. Ματρώνα = Δέσποινα· ἡ λέξις λατινική.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

Ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1824, διήνυσε δὲ τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Σύρῳ, γυμνασιαρχοῦντος τοῦ χίου Γεωργίου Σουγιᾶ. Παρὰ τῷ Καρασούτσᾳ λίαν ἐνωρὶς ἐξεδηλώθη ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα, διότι μαθητὴς ἔτι ἐξέδωκε (τῷ 1839) ποιητικὴν συλλογήν, τὴν Λύραν, καὶ οὐχὶ ὀπαδὸς ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς τὰ ποιήματα τοῦ ζώντος ἀειδοῦ ἐβραβεύθησαν ἢ τὰ διεστιμένα ἔλαβον. Ἐν τῇ Παφέτῳ, ἑτέρᾳ συλλογῇ, ἐκδοθείσῃ τῷ 1850, περιελήφθησαν πολλὰ τῶν προκηρυσσομένων ποιημάτων αὐτοῦ καὶ νέα, ἐν ὅπασι δὲ ἐπανθεῖ πολλὴ χύρις καὶ ἡ τῇ Ἰωνίᾳ προσιδιάζουσα λιπαρεία τῆς ποιήσεως. Ἐκ τῆς γαλλικῆς ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας μετέγραψεν εἰς δύο τόμους ἐν Παναγίαν τῶν Παρισίων τοῦ Victor Hugo καὶ ἄλλα ἔργα ξένα ἄξια λόγου· πρὸς τούτοις δὲ ἐξέδωκε καὶ Γαλλικὴν Χρηστομάθειαν καὶ τίτλος Γαλλικὴν Γραμματικήν, εὐχύμως καὶ νῦν διδασκομένην ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις. Ὁ Καρασούτσας, ὁπότε πολλὰς ἐν τῷ βίῳ συμφορὰς, ὑπέθανε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1873.

ΠΑΝΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ποῦ τῆς ἁπλήστου διανοίας,
ποῦ ὁ θνητὸς ὁ τολμητίας
θέλει τοὺς τέρμονας ὁρίσει;
Μὲ τέχνην νέαν, καθ' ἡμέραν
τῆς πρώτης τερατωδεστέραν
αὐτὸς αὐτὸν θαμβοῖ κ' ἐκπλήσσει.

Γίγαντας ἔχει ἀοράτους
δούλους πιστοὺς καὶ ἀκαμάτους,
προθύμους εἰς τὰς προσταγάς του.
Ἀτμός, Ἠλεκτρισμὸς καλοῦνται,
παντοῦ ἀγγέλλοντες ἐκνοῦνται
τὰ κράτη καὶ τὰς ἐντολάς του.

Οὕτως ὁ Ζεὺς ποτε συμμάχους
δεινῆς δυνάμεως καὶ τάχους,
φρουροῦντας πρόσω καὶ κατόπιν,
εἶχε Βριάρεων ἐκεῖνον
καὶ τοὺς ἐργάτας τῶν πυρίνων
βελῶν, τὸν Βρόντην καὶ Στερόπην.

Παντοῦ προφθάνει ταχυπόρος·
δὲν τὸν ἀναχαιτίζει ὄρος
ἢ θάλασσα ἐκτεταμένη.
Εἰς τὸ ὑγρὸν ἰδοὺ πεδίον
ἅρμα τροχήλατον κυλίων
ἴσος μὲ δαίμονα προβαίνει!

Ἐπὶ ὁδοῦ σιδηρηλάτου
εἰς τὸ πυρίπνουν ὄχημά του
ὁ Κεραυνὸς ἡνιοχεύει.
Ὑπὲρ τῶν ποταμῶν τὸ ῥέον
ὕδωρ κ' εἰς σπλάγχνα τῶν ὀρέων
ταχὺς ὡς ἄνεμος ὀδεύει.

Τὸ βάθος τῆς Ἀβύσσου βρέμει·
ἡ γῆ ἀντιβροντᾷ καὶ τρέμει·
μάτην ἐντὸς στενοῦ κοιτῶνος
ὁ ἀκρατὴς Ἀτμὸς σφαδάζει·
ὁ νοῦς ὁ βασιλεὺς δαμάζει
τὴν λύσσαν τοῦ φρικτοῦ Τυφῶνος!

Διὰ δεινῆς, ὑπερανθρώπου
τέχνης τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου
κατήργησε τὰς ἀποστάσεις·

ἡ ἀστραπὴ τὰς ἐρωτήσεις,
ἡ ἀστραπὴ τὰς ἀποκρίσεις
διὰ γῆς φέρει καὶ θαλάσσης.

Πρὸς τὸν ἀστροφεγγῆ αἰθέρα
ἡ μυριόρωτος ἑσπέρα
τῶν πόλεών του ἁμιλλᾶται.
Τοιοῦτον ἔχει ἀεὶ ῥέον
φῶς κρουνηδόν, ἥλιον νέον
κ' ἡμέραν ν' ἀντιμηχανᾶται.

Ὢ ἀγχινοίας πολυτρόπου!
Ζωγράφος ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου
ὁ ἥλιος εἰς πινακίδα
ἐν ἀκαρεῖ στιγμῆς εἰκόνα
μὲ χρυσῆν γράφει λαμπηδόνα
ὡς μὲ θεότευκτον γραφίδα.

Διὰ φαρμάκων λαθιπόνων
τῶν ὁριμυτάτων ἀλγηδόνων
τὴν αἴσθησιν κατακοιμίζει.
Τὸ Διὸς πῦρ τὰ πάντα φλέγει·
ἀλλὰ τῶν οἴκων του ἡ στέγη
ὡς ὕδωρ τὸ διοχετίζει.

Εἰς τὸν πυθμένα τῆς ἀβύσσου
περιπατεῖ, παρὼν ἐξ ἴσου
κ' εἰς τῶν νεφῶν τὰς ἀκρωρείας.
Ποῦ θέλει φθάσει τίς ἐξεύρει;
Τὰ πάντα εὗρεν ἢ θὰ εὕρῃ,
τὰ πάντα,—πλὴν τῆς εὐτυχίας!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Οὗτος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου Παπαρρηγοπούλου καὶ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ καὶ συγγραφέως Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἀπριλίου 1891. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Αἰγίνῃ καὶ διωρίσθη καθηγητὴς γυμνασίου πρώτου καὶ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῷ 1851, διετέλεσε δὲ μέχρι ἰσχάτων ἐργαζόμενος ἐν αὐτῷ. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος συνέγραψε μεγάλην «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» εἰς τόμους πέντε, ὧν ἤδη ἐκδεδώκασιν, «Ἱστορικὰς Πραγματείας» καὶ πλῆθος ἄλλων ἱστορικῶν μονογραφιῶν, δημοσιευθισῶν ἔν τε τῇ «Πανδώρᾳ» καὶ ἐν τῇ «Ἑστίᾳ». Τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου αἱ συγγραφαὶ διακρίνονται διὰ τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἀμεροληψίαν καὶ τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὑφους α᾽τῶν, εἰ καὶ μὴ πάντη ἀπηλλαγμέναι γερμανισμῶν καὶ γαλλισμῶν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Ὁ θεῖος Βασίλειος καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἔλαβον ἀλλοίαν ὅλως τῆς τοῦ Ἀθανασίου ἀνατροφὴν καὶ ἀλλοίως ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τοῦ ἔθνους ἐπενήργησαν. Ὁ Ἀθανάσιος, *ὀλίγα τῶν ἐγκυκλίων φιλοσοφήσας, τοῦ μὴ δοκεῖν παντάπασι τῶν τοιούτων ἀπείρως ἔχειν, μηδὲ ἀγνοεῖν ὧν ὑπεριδεῖν ἐδοκίμασεν*, εὐθὺς ἐκ παίδων ἐτράφη ἐν τοῖς θείοις ἤθεσι καὶ παιδεύμασιν· ὁ δὲ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος ἐπὶ μακρὸν διετέλεσαν ἀρυόμενοι πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν καὶ τέχνην ὑπὸ τοὺς μᾶλλον περιβλέπτους τῶν τότε σοφιστῶν Λιβάνιον, καὶ Θεσπέσιον, καὶ Ἱμέριον, καὶ Προαιρέσιον. Ὅθεν ὁ μὲν Ἀθανάσιος περιφρονεῖ σχεδὸν τὴν ἑλληνικὴν

φιλολογίαν, σπανίως παρατίθησι τὸν Ὅμηρον καὶ οὐδὲ ἔχει εὐεπείας[1] τινὰ ἀξίωσιν· δὲν ζητεῖ νὰ θέλξῃ διὰ τῆς φαντασίας καὶ ἀπορεύγει νὰ κινήσῃ τὰ πάθη· ἐνὶ λόγῳ τὸ ὕφος αὐτοῦ, καθόσον ἐπιτρέπεται νὰ κρίνωμεν περὶ τούτου, εἶναι μὲν καθαρὸν καὶ ἁπλαστον, ἀλλ᾽ ἔχει ἐμβρίθειαν[2] μᾶλλον ἢ λαμπρότητα· νομίζεις ὅτι δὲν θέλει νὰ ἀναδειχθῇ ῥήτωρ καὶ ὅτι προτιμᾷ νὰ ἦναι ὁ ἀπαθὴς τῆς ἀληθείας θεματοφύλαξ[3]. Ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ μετεωρίζονται[4] ὑπὲρ τοὺς ἄρβωνας καὶ ὑπὲρ τὰ βήματα τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ δὲ Βασίλειος ἀπεναντίας καὶ ὁ Γρηγόριος, καὶ βραδύτερον ὁ Χρυσόστομος, ἐπιπαλοῦνται τὴν συνδρομὴν ὅλων τῶν ἐμπνεύσεων καὶ ὅλων τῶν τεχνασμάτων τοῦ ῥητορικοῦ ἐπιτηδεύματος. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὑπείκουσα εἰς τὴν εὐρυΐαν αὐτῶν, ἐκδηλοῖ ἅπαντα τὰ καινοφανῆ τῆς χριστιανικῆς πίστεως δόγματα, διατηροῦσα τὸν ἀρχαῖον χαρακτῆρα τοῦ Λυσίου καὶ τοῦ Πλάτωνος, ἢ τοὐλάχιστον τῶν πρώτων αὐτῶν μιμητῶν. Τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς κάλλος σῴζεται σχεδὸν ἀκέραιον παρ᾽ αὐτοῖς ὑπ᾽ ἀνατολικῆς τινος χροιᾶς ἐπιχρυσούμενον, καὶ ὀγκωδέστερον μὲν ἴσως μέχρι τινὸς καὶ

---

1. Εὐεπείας = Καλλιεπείας, τῆς τέχνης τοῦ καλῶς καὶ μετὰ χάριτος λέγειν.
2. Ἐμβρίθειαν = Σοβαρότητα, σπουδαιότητα, ἀξιοπρέπειαν.
3. Θεματοφύλαξ. Ὁ φύλαξ τοῦ (κατα)θέματος, τῆς παρακαταθήκης.
4. Μετεωρίζονται. Κυρίως: ἀνυψοῦνται, ὑψοῦνται, καὶ μεταφορικῶς: ἐπαίρονται, ὑπερηφανεύονται. Ἐνταῦθα ἡ λέξις κεῖται ἐπὶ τῆς κυρίας σημασίας.

ἧττον ἀττικόν, ἀλλὰ πάντοτε ἐναρμόνιον καὶ καθαρόν. Ἡ πιστὴ αὐτὴ τῶν ἀρχαίων τοῦ λόγου τύπων ἀπομίμησις ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων καινοπρεπῶν αἰσθημάτων καὶ ἰδεῶν, ἐξηγεῖται διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ νέοι τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν Ἀθηνῶν Χριστιανοὶ δὲν ἔπαυον μελετῶντες τὰ ἀριστουργήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα, εἰ καὶ γενόμενα ἤδη ἀσεβῆ[1], ἐλογίζοντο οὐδὲν ἧττον πάντοτε ὑπ' αὐτῶν ὡς ἔργα τῆς ὑψηλοτάτης ἀνθρωπίνης τέχνης. Ἡ δὲ περὶ τὰς χαριεστάτας ταύτας μελέτας ἀνατραρεῖσα φαντασία αὐτῶν ἐξώμνυε[2] μὲν βραδύτερον, δὲν ἐλησμόνει ὅμως αὐτάς· ἀλλὰ ἐμφρηθεῖσα αὐτῶν, ὡς μουσικῆς τινος ἐκ παίδων διδαχθείσης, ἐτόνιζεν ἐπ' αὐτῆς τοὺς ἐμβριθεῖς τῆς ὡρίμου ἡλικίας λόγους.

Ἡ φιλολογικὴ αὕτη διάπλασις τοῦ Χριστιανισμοῦ συνετέλει ἀναμφιβόλως πολὺ εἰς τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ· διὸ καὶ εἴδομεν τὸν Ἰουλιανὸν[3] ἐπιχειρήσαντα νὰ διασπάσῃ τὴν μεταξὺ τοῦ νέου δόγματος καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων συμμαχίαν.

1. Εἰ καὶ γενόμενα ἤδη ἀσεβῆ. Διὰ τὴν νέαν, ἐννοεῖται, θρησκείαν, τὸν Χριστιανισμόν, ὅστις, καταπολεμῶν τὴν εἰδωλολατρείαν, συγκατεπολέμει καὶ πᾶν ἄλλο ὑπ' αὐτῆς παρηγμένον, ὡς ἀσεβές. Ἴδε καὶ ἐν τόμῳ Α', σελ. 43, σημ. 2.

2. Ἐξώμνυε = Ἀπηρνεῖτο ὅ,τι τρόπον τινὰ δι' ὅρκου προηγουμένως εἶχεν ἀποδεχθῆ· ὅθεν ἐξωμότης ὁ ἀπαρνούμενος τὴν θρησκείαν, ἐν ᾗ ἐγεννήθη.

3. Ὁ κατὰ τὰ ἄλλα χρηστὸς οὗτος αὐτοκράτωρ, παρανήσας καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατεδίωξεν αὐτὸν ἀπηνῶς, ὅθεν καὶ Ἀποστάτης καὶ Παραβάτης ἐπεκλήθη. Συνεμαθήτευσε δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ Μεγάλῳ Βασιλείῳ καὶ τῷ Γρηγορίῳ Θεολόγῳ παρὰ τῷ διασήμῳ σοφιστῇ Λιβανίῳ.

Ναὶ μὲν κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀπόστολοι τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνδρες ἀρελεῖς καὶ ἀπαίδευτοι· ἀλλά, προϊόντος τοῦ χρόνου, καθόσον τὸ νέον θρήσκευμα ἐξηπλώθη μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων τῆς κοινωνίας τάξεων καὶ συνεδυάσθη μετὰ τῶν ποικιλωτέρων[1] τῆς πολιτείας συμφερόντων, οἱ λειτουργοὶ αὐτοῦ ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ προσλάβωσιν ἐπίκουρον πᾶσαν τὴν περὶ τὸν λόγον δεινότητα τῆς ἑλληνικῆς ῥητορείας, ὥστε ἐν τῇ δ' ἑκατονταετηρίδι, ἐν ᾗ εὑρισκόμεθα, οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι καὶ οἱ Χρυσόστομοι ὑπερέβαλον κατὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἅπαντας τοὺς ἔτι σῳζομένους ἐθνικοὺς σοφιστὰς καὶ αὐτοὺς τοὺς μέχρι Πλουτάρχου προκατόχους αὐτῶν, ἀποτελέσαντες ἐποχὴν λόγου νέαν, μεγάλην καὶ ἔνδοξον διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος εἶναι οἱ πρῶτοι λαμπροὶ τύποι τῆς εὐλαβοῦς καὶ πολυμαθοῦς ταύτης εὐγλωττίας, ἥτις ἀριέρωσεν ἑαυτὴν εἰς τὴν τακτικὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. Παρ' αὐτοῖς ἡ θρησκεία δὲν ἐνδιατρίβει πλέον περὶ τὰς συζητήσεις, εἰς ἃς ἀνηλίσκετο ὁ τοῦ Ἀθανασίου ζῆλος· δὲν εἶναι πλέον τὸ ξίφος, τὸ τέμνον καὶ διαιροῦν, ἀλλ' ὁ δεσμός, ὁ συναρμόζων καὶ συμφιλιῶν τὰς ψυχάς· δὲν ἀσχολεῖται τόσον περὶ τὸ δόγμα, ὅσον περὶ τὴν βελτίωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τὴν παραμυθίαν τῶν τεθλιμ-

1. Ἀνωτέρων τάξεων καὶ ποικιλωτέρων συμφερόντων. Γαλλισμός, οὐχὶ ἀσυνήθης τῷ ἀσιδίμῳ ἱστορικῷ· δέον ἐν τοιαύταις περιστάσεσι νὰ γίνηται χρῆσις τοῦ ὑπερθετικοῦ, ἀφ' οὗ δεύτερος ὅρος συγκρίσεως ἐν τῇ προτάσει δὲν ὑπάρχει.

μένων· ὁ δὲ λόγος αὐτῶν, ἐὰν προέκειτο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν λόγον τῶν νεωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ῥητόρων, ἔχει μᾶλλον ὁμοιότητά τινα πρὸς τὴν ἀφελῆ καὶ ὅλως ἠθικὴν διδασκαλίαν τῶν διαμαρτυρομένων ἱεροκηρύκων, ἀλλὰ κεκαλλωπισμένην ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐκείνης χάριτος καὶ ὑπὸ τοῦ νεαροῦ ἐκείνου ἐνθουσιασμοῦ, δι' ὧν ἐκοσμεῖτο ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἡλικίας.

Ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος ἦσαν σχεδὸν ὁμήλικοι πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς τὸν Ἰουλιανόν, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεμαθήτευσαν ἐν Ἀθήναις· διότι καὶ οἱ τρεῖς ἐγεννήθησαν μεταξὺ τοῦ 329 καὶ 331. Καὶ οἱ μὲν δύο πρῶτοι διετέλεσαν φίλοι στενώτατοι ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε παρ' αὐτοῖς, καθὰ ἔγραφε βραδύτερον ὁ Γρηγόριος, τὰ πάντα ἦσαν κοινά,

. . . . . καὶ ψυχὴ μία
δυοῖν δέουσα σωμάτων διάστασιν.

Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπεμακρύνθησαν ἐκ πρώτης ἀρετηρίας[1] καὶ ἐπέμειναν πόρρω ἱστάμενοι ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ διὰ τὸν θρησκευτικὸν τοῦ ἀνδρὸς παραλογισμόν, ἂν καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γρηγορίου Καισάριος, Χριστιανὸς ὤν, διετέλεσεν ἰατρὸς φίλτατος τοῦ Παραβάτου, ὅστις ἠγωνίσθη ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἐπαναγάγῃ

1. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ἀρχὴ τοῦ σταδίου, ὁπόθεν, πεσούσης τῆς ὑσπληγγος, ἐξεκίνουν οἱ ὁρμεῖς· νύσσα δὲ ἦτο ὁ κατὰ τὸ τέρμα τοῦ σταδίου ἐμπεπηγμένος λίθινος στῦλος, περὶ ὃν ὤφειλον νὰ κάμπτωσι καὶ οἱ ἁρματηλάται, ἐπιστρέφοντες πρὸς τὴν ἀφετηρίαν.

αὐτὸν εἰς τὴν ἐθνικὴν λατρείαν. Οἱ δύο φίλοι οὔτε τὸ παράδειγμα ἐκεῖνο ἐμιμήθησαν, οὔτε εἰς τὸν πειρασμὸν ἐκεῖνον ἐξετέθησαν. Ὁ Βασίλειος, ἀναχωρήσας ἐξ Ἀθηνῶν, ἐδίδαξε τὴν ῥητορικὴν καὶ μετῆλθε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα εἰς Καισάρειαν[1], ὅπου εἶχε γεννηθῇ καὶ ἦτις ἦτο μία τῶν ἀκμαίων ἑλληνίδων τῆς Ἀσίας πόλεων, τῶν ὁποίων οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ παραδόξως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐν αὐταῖς ἐπίδοσιν τοῦ νέου θρησκεύματος. Καίτοι δὲ διαπρέψας κατ' ἀμφότερα, ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς συνήγορος, μετ' οὐ πολὺ ἐγκατέλιπε τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα· διότι τό τε παράδειγμα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς, ἥ τε ὁρμὴ τῆς ἰδίας φύσεως, καὶ ἡ φιλοτιμία ν' ἀφιερώσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀποθησαυρισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἔξωθεν ἐπιστήμην[2], τὰ πάντα ἕρμον αὐτὸν πρὸς τὴν πίστιν, ἣν ἔβλεπεν ἐκ παίδων πρεσβευομένην ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ. Ὅθεν εἰς ἡλικίαν εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν ἐδέχθη τὸ βάπτισμα ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Καισαρείας ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ ὅλων, ὡς εἰ ἀποστολικήν τινα ἐντολὴν ἐνώπιον ὁλοκλήρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Καὶ ἐν τῷ ἅμα, ἀπαλλαγείς,

1. Καισάρειαν. Ἡ πρωτεύουσα αὕτη τῆς Καππαδοκίας πρότερον ἐκαλεῖτο Εὐσέβεια ἡ πρὸς τῷ Ἀργαίῳ καὶ Μάζακα· Καισάρεια δὲ ὀνομάσθη βραδύτερον πρὸς τιμὴν τοῦ Τιβερίου Καίσαρος καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔνει μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ ὀρθόδοξος Μητροπολίτης Καισαρείας εἶναι τὴν τάξιν ὁ πρῶτος τῶν ἀρχιερέων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἴδε καὶ ἐν Μικρασιατικοῖς σελ. 129.

2. Ἔξωθεν ἐπιστήμη ἢ καὶ Θύραθεν σοφία καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδίᾳ συγγραφέων πᾶσα ἡ μὴ θεολογικὴ ἐπιστήμη καὶ γνῶσις.

πάσης ἄλλης φροντίδος, καὶ αὐτῆς τῆς περὶ τῶν ἰδίων κτημάτων, ὧν τὰ πλεῖστα διένειμεν εἰς ἐλέη δαψιλῆ, ἀπῆλθεν εἰς τὰ κυριώτερα ἱερά, τά τε ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰ ἐν ἐρήμῳ, τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἤθελε νὰ ἀφοσιώσῃ ἑαυτὸν καὶ ἥτις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κλέους αὐτῆς καὶ τῆς ἀκμῆς ἐσπαράσσετο ὑπὸ τῆς τοῦ Ἀρείου αἱρέσεως[1]. Ἐπὶ δύο ἔτη περιῆλθεν Αἴγυπτον, Παλαιστίνην, Συρίαν, Μεσοποταμίαν, ἀκροώμενος τῶν θεολόγων, συζητῶν πρὸς τοὺς φιλοσόφους, ἀποθαυμάζων τοὺς ἐρημίτας καὶ ἐροδιαζόμενος ἐνθουσιασμὸν καὶ πίστιν διὰ τῆς θέας τῶν ἱερῶν τόπων, ἐν οἷς τοσαῦτα ἐτελέσθησαν θαύματα. Ἐκεῖ ἐπληρώθη πεποιθήσεως μὲν καὶ ζήλου πρὸς τὰ ἐν Νικαίᾳ θεσπισθέντα δόγματα, εὐλαβείας δὲ πρὸς τὸν ἄκαμπτον αὐτῶν πρόμαχον· ἐκεῖ εἶδε τοὺς ἐρημίτας Ἀντώνιον καὶ Παῦλον, κατέκρινε τὴν ὑπερβολὴν καὶ κατάχρησιν τοῦ ἀσκητικοῦ βίου[2] παρ' ἄλλοις τισὶ καὶ ἐμελέτησε τὴν τάξιν τῶν κοινοβιακῶν μᾶλλον μοναστηρίων ἤτοι τῆς ἐν κοινῷ

1. Τῆς τοῦ Ἀρείου αἱρέσεως. Ἡ αἵρεσις αὕτη, κατὰ τὰς πρώτας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἑκατονταετηρίδας ἀναφυεῖσα, μεγάλως παρεκώλυσε τὴν πρόοδον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, διότι ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς Ἄρειος ἦτο δεινὸς καὶ πείσμων θεολόγος, ἐδίδασκε δὲ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ὁμοιούσιος τῷ Πατρί, οὐχὶ ὁμοούσιος· ἦτοι, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐπολέμει αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς νέας θρησκείας κηρύττων τὸν Χριστιανισμὸν ἄνευ τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τῆς αἱρέσεως ταύτης συνεκλήθη τῷ 325 ἡ Α' Ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας. Περὶ τοῦ Ἀρειανισμοῦ ἐγράψαμέν τινα καὶ ἐν σελίσι 39 — 41 τῶν Μικρασιατικῶν.

2. Ἀσκητικὸς βίος εἶναι ὁ βίος τῶν μοναχῶν, οἵτινες ζῶσιν ἐν παντελεῖ ἀπομονώσει μακρὰν τῆς κοινωνίας, νηστεύοντες καὶ διηνεκῶς προσευχόμενοι. Τὰ δὲ κοινοβιακὰ μοναστήρια συνεστάθησαν ὅπως ζῶσιν ἐν κοινωνίᾳ τινὲς οἱ εἰς Θεὸν ἀφοσιωθέντες οὗτοι ζηλωταὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

φιλοπόνου ἀποχωρήσεως, ἣν δικαίῳ τῷ λόγῳ προετίμα τῆς ἀπράγμονος καὶ ἀπολύτου θεωρίας τῶν ἀσκητῶν.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὰ ἴδια ἔσπευσε νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ὅσα εἶδε καὶ ἐμελέτησεν, ἐκλέξας ἐπὶ τούτῳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πόντου ἀναχώρημα οὐχὶ ὅμως ὡς ἐρημίτης, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἄνθρωπος ἔμπλεως ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἀρεσκόμενος μὲν εἰς τὸν μονήρη βίον, καθιστῶν δὲ αὐτὸν γόνιμον διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐργασίας. Τῷ ὄντι ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ πρὸς Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὅστις διετέλει ἔτι, ὡς φαίνεται, περὶ τὰ ἐγκόσμια διατρίβων, ὁ Βασίλειος περιγράφει τὸ χαριέστατον αὐτοῦ ἐνδιαίτημα ἐντελῶς διάφορον τῆς ἀπαισίου ἐκείνης ἐρημίας, ἐν ᾗ ἀνηλίσκοντο οἱ τῆς Αἰγύπτου ἀσκηταί. *Μόλις*, ἐπιστέλλει πρὸς τὸν Γρηγόριον, *μόλις ἀπογνοὺς τῶν ματαίων ἐλπίδων, ἃς ἐπὶ σοὶ εἶχόν ποτε κατὰ βίου ζήτησιν ἐπὶ τὸν Πόντον ἀπῆλθον· ἔνθα δή μοι ὁ Θεὸς χωρίον ὑπέδειξεν, ἀκριβῶς συμβαῖνον τῷ ἐμῷ τρόπῳ, ὥστε οἷον πολλάκις εἰώθαμεν ἀργοῦντες ἅμα καὶ παίζοντες τῇ διανοίᾳ συμπλάττειν, τοιοῦτόν ἐστι τῆς ἀληθείας καθορᾶν· ὄρος γάρ ἐστιν ὑψηλόν, βαθείᾳ ὕλῃ κεκαλυμμένον, ψυχροῖς ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυτον· τούτου ταῖς ὑπωρείαις πεδίον ἥπτιον ὑπεστόρεσται, ταῖς ἐκ τοῦ ὄρους νοτίσι διηνεκῶς πιαινόμενον· ὕλῃ δὲ τούτῳ αὐτομάτως περιφυεῖσα ποικί-*

λων καὶ παντοδαπῶν δένδρων, μικροῦ δεῖν ἀντὶ ἔρκους αὐτῷ γίγνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Καλυψοῦς νῆσον, ἣν δὴ πασῶν πλέον Ὅμηρος εἰς κάλλος θαυμάσας φαίνεται. Καὶ ἀρ' οὗ συνέκρινεν οὕτω τὴν ἐρημίαν ἐκείνην πρὸς τὴν ὁμηρικὴν νῆσον τῆς Καλυψοῦς, παραβάλλει ἔπειτα ἑαυτὸν πρὸς τὸν Ἀλκμαίωνα [1], ὅστις ἡσύχασε τελευταῖον φθάσας εἰς τὰς Ἐχινάδας [2] νήσους. Αἱ κομψαὶ αὗται καὶ ποιητικαὶ περιγραφαὶ ἀπέχουσι πολὺ τῆς μοναστικῆς αὐστηρότητος. Καὶ εἶναι μὲν ἀναμφίβολον ὅτι ἔκτοτε ὁ μέγας Βασίλειος ἠκολούθησε μετά τινων φίλων τὴν τάξιν τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, ἧς ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς καὶ ἥτις ἔκτοτε μέχρι τῶν χρόνων ἡμῶν ἐξακολουθεῖ τηρουμένη εἰς τὰ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς· ἀλλ' ἡ τάξις αὕτη, ἡ συνδυάζουσα μετὰ τοῦ θεωρητικοῦ βίου τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας καὶ τὴν σπουδήν, οὐσιωδῶς διέφερε τῆς τε ἀνελεήμονος σκληραγωγίας καὶ τῆς ἀπράγμονος ἐρημίας ἑτέρων τινῶν τῆς Ἀνατολῆς μοναχῶν. Ἐνταῦθα δὲ εἶδεν ἐπὶ τέλους προσερχόμενον, ἐπὶς ἄλλων φίλων, καὶ τὸν ἁπάντων εὐρύτατον Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὅστις ὅμως, ἀσθενὴς ὢν ὅπως οὖν τὴν διάθεσιν, δὲν ἔμεινε πολὺ παρ' αὐτῷ, διότι, ἂν πολλάκις ἠκούχλεῖτο ὑπὸ τῶν θορύβων τοῦ κόσμου, πολλάκις πάλιν δὲν ηὐχαριστεῖτο οὐδὲ ἐν τῇ ἐρημικῇ σιγῇ.

1. Ἀλκμαίωνα. Οὗτος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν Ἐπιγόνων, υἱὸς τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τῆς Ἐριφύλης· ἐφόνευσε κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀμφιαράου τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἐριφύλην καὶ ἐμάνη, κατεδιώκετο δ' ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν Ἐρινύων, ὡς ὁ Ὀρέστης.

2. Νῆσοί τινες πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελώου ἐν Ἀκαρνανίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασίλειος ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα συνδράμῃ τὸν ἐπίσκοπον Ἀγκύρας [1] ἐν τῇ συζητήσει, ἣν ἀνέλαβε πρὸς Εὐνόμιον, νέον τινὰ καὶ περιφανῆ ὀπαδὸν τῆς τοῦ Ἀρείου αἱρέσεως. Καὶ ἔπειτα, βασιλεύσαντος τοῦ Ἰουλιανοῦ, βλέπων τὴν χριστιανικὴν πίστιν κινδυνεύουσαν ἀπὸ αὐτοῦ πολὺ πλέον ἢ ἀπὸ τῶν ἀρειανῶν βασιλέων, ἐνόμισε καθῆκον νὰ ἀποδυθῇ γενναιότερον εἰς τὸν ἀγῶνα· ὅθεν, ἐν ᾧ πρότερον δὲν ἦτο εἰμὴ ἁπλοῦς ἀναγνώστης, ἔλαβεν ἤδη τοὺς κατωτέρους τῆς ἱερωσύνης βαθμοὺς καὶ ἐπὶ τέλους ἐχειροτονήθη ἐν Καισαρείᾳ ἱερεὺς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου, σχεδὸν συγχρόνως μετὰ τοῦ φίλου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ὅστις προεχειρίσθη τότε περίπου ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρός, ἐπισκόπου ὄντος Ναζιανζοῦ. Εἶχε δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθάνει ὁ Ἰουλιανός, καὶ οἱ δύο φίλοι, οἱ σύναμα ἀφιερωθέντες εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ὑψίστου, σύναμα ηὐρράνθησαν ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ πολεμίου ἰσχυροῦ· ὁ μὲν Γρηγόριος στηλιτεύσας [2] καὶ λοιδορήσας [3] τὸν Ἀποστάτην εἰς τρόπον ἐμφαίνοντα ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου καὶ τῶν φόβων, ὁ δὲ Βασίλειος θριαμβεύσας διὰ δεινότητος λόγου μᾶλλον ἀταράχου,

1. Ἄγκυρας, πόλεως τῆς Μεγάλης Φρυγίας, ἱδρυθείσης ὑπὸ τοῦ Μίδα (Ἰδὲ καὶ ἐν Μικρασιατικοῖς σελ. 110).

2. Στηλιτεύσας = Στιγματίσας. Στηλιτεύειν ἐσήμαινε τὸ ἐγγράφειν εἰς τετράγωνον στήλην τὰ ψηφίσματα καὶ ἄλλας δημοσίας πράξεις πρὸς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ. Ἔπειτα δὲ ἐδημοσιεύοντο οὕτως διὰ στηλῶν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐγκλήματα τῶν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου καταδικασθέντων, ὅθεν τὸ Στηλιτεύω ἐδήλου: Στιγματίζω.

3. Λοιδορήσας = Ὀνειδίσας, ἐπιπλήξας.

μαρτυρούσης τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐμβρίθειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ λαμπρὰ αὕτη εὐγλωττία, ἡ κινήσασα τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ διδασκάλου, τοῦ ἐθνικοῦ Λιβανίου[1], ἐξήγειρε καὶ φθόνους πικρούς, ἔτι δὲ τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Εὐσεβίου. Τότε ὁ Βασίλειος κατέφυγε πάλιν εἰς τὸ ἴδιον ἄσυλον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως ἐξῆλθε μετ' οὐ πολὺ κατορθώσας νὰ διαλύσῃ τὴν τοῦ ἐπισκόπου δυσπιστίαν. Ἰσχυρὸς δὲ ὢν διὰ τῆς συνέσεως, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς διαλεκτικῆς τέχνης, παντοδύναμος ἤδη ἀπέβη μάλιστα διὰ τῶν ἀγαθοεργιῶν. Μεγάλου λιμοῦ ἐπικρατήσαντος ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ ἐν Πόντῳ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔπαθον καὶ αἱ πέριξ χῶραι, ὥστε πᾶσα συνδρομὴ ἀπέβη δύσκολος, ὁ Βασίλειος παρεμύθησε τὸν λαόν, ἐκίνησε τὸν ἔλεον τῶν πλουσίων, κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν τῶν δυστυχῶν καὶ ἐθυσίασεν ἐπὶ τούτῳ πᾶσαν τὴν ὑπολειπομένην αὐτῷ περιουσίαν, οὐδεμίαν ποιούμενος διάκρισιν δόγματος, καὶ ἐξίσου παραμυθῶν Ἀρειανούς, Ἰουδαίους καὶ Εἰδωλολάτρας. Ἐπὶ τῆς δεινῆς ταύτης συμφορᾶς ἐξεφώνησε τὴν γνωστὴν *ἐν Λιμῷ καὶ Ἀὐχμῷ* ὁμιλίαν, ἐν ᾗ ἐπεσώρευσεν ἅπαντας τοὺς θησαυροὺς τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ, ἵνα ἐξεγείρῃ τὸ τῆς ἐλεημοσύνης αἴσθημα. Περὶ δὲ τὸ 370, ἀποθανόντος τοῦ Εὐσεβίου, προεχειρίσθη διάδοχος αὐτοῦ.

1. Ἐθνικοῦ Λιβανίου, ἤτα τοῦ Λιβανίου, ὅστις ἦτο ἐθνικός, τοῦτ' ἔστιν ἀνῆκεν εἰς τὸν ἐθνισμόν, ὡς εἰδωλολάτρης, οὐχὶ δὲ εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Οὗτος εἶναι υἱὸς τοῦ σοφοῦ λιξικογράφου Σακελλίου Δ. τοῦ Βυζαντίου, δημοσιεύσας τῷ 1860 καὶ 1862 δύο τεύχη ποιημάτων, ἐν οἷς καὶ τὰ λαμπρότατον καὶ ὅλως ἀρχαιοπρεπῆ ποίημα, τὸν Σωκράτη καὶ Ἀριστοφάνη. Ἀλλ' ἀτυχῶς διὰ τὴν πολιτείαν ὁ Ἀλέξανδρος Σ. Βυζάντιος κατέλιπε τὴν τοσοῦτον εὐνοοῦσαν αὐτὸν Μοῦσαν καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἀναλαβὼν τὴν σύνταξιν τῆς ἐν Τεργέστῃ ἑβδομαδιαίας Νέας Ἡμέρας, ἀνέδειξε δ' αὐτὴν διὰ τῶν γλαφυροτάτων ἄρθρων ἀεὶ καὶ τοῦ ἴναγχος ὑποβιώσαντος (κατ' Ἰούλιον 1892) ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀναστασίου ἀρίστην κατά τε σπουδαιότητα καὶ καθ' ὑφος ἑλληνικὴν ἐφημερίδα. Θαυμάζεται γενικῶς τῶν ἀδελφῶν Ἀναστασίου καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν Βυζαντίων τὸ γραπτὸν ὑφος τοῦ ἑλληνος λόγου.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΝΗΣ

Α΄

Τὰ Διονύσια[1] τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὅλης.

Πολλὰ θεάματα αὐτὴ
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα·
ὡς μία παύσῃ τελετή,
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἑτέρα.

1. Τὰ Διονύσια ἦσαν ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων ἑορτῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἤγοντο δὲ τετράκις τοῦ ἔτους πρὸς τιμὴν

Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον[1] ἀνέρπει,
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενὼν τὸ βλέμμα τέρπει.

Δραματικὸς ἐκεῖ ἀγὼν
θὰ γείνῃ, πάντας προσελκύων,
κ' εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν[2]
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνὰς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει·
διψῶν μεγάλας ἡδονάς,
τὴν ὥραν κἂν δὲν περιμένει.

τοῦ Διονύσου ἢ Βάκχου. Ἐνταῦθα ἐννοοῦνται τὰ Μεγάλα Διονύσια, ἅπερ, τελούμενα κατὰ τὸν Ἐλαφηβολιῶνα μῆνα (περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου), ὠνομάζοντο καὶ Ἀστικά, Τὰ κατ' ἄστυ, Τὰ ἐν ἄστει, Τὰ Μεγάλα καὶ ἁπλῶς Τὰ Διονύσια. Κατὰ τὰ Διονύσια ταῦτα συνέρρεον εἰς τὰς Ἀθήνας πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος πλῆθος ξένων, ἐτελοῦντο δὲ αἱ λαμπρόταται τῶν πανηγύρεων, ἐν αἷς περιελαμβάνετο καὶ ἡ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου διδασκαλία καινῶν τραγῳδιῶν, διότι ὁ Διόνυσος ἦτο προστάτης καὶ τοῦ θεάτρου. — Ἄξιον σημειώσεως δὲ εἶναι ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων ἑορτῶν ἐξεφέροντο συνήθως κατὰ πληθυντικόν· Διάσια, Διονύσια, Ἴσθμια, Νέμεα, Ὀλύμπια, Πύθια κτλ. ὡς καὶ παρ' ἡμῖν· Θεοφάνεια, Φῶτα, Χριστούγεννα κτλ.

1. Μέγα θέατρον ἦτο τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν ᾧ ἠδύναντο ἀνέτως νὰ θεῶνται καὶ ἀκούωσι τὰ διδασκόμενα ἔργα ὑπὲρ τοὺς τριακοντακισχιλίους θεαταί.

2. Χορηγὸς κυρίως ἐλέγετο ὁ ἡγούμενος τοῦ χοροῦ, ὁ διευθύνων τὸν χορόν, ἔπειτα δὲ ὁ δαπανῶν καὶ συντηρῶν ὁμοῦ

Ἐκεῖ βαδίζουσι κοινῇ
μετὰ τῶν δούλων οἱ πολῖται,
καὶ ἡ τοῦ ἄρχοντος γυνὴ
πρὸς τὰς τυχαίας συνωθεῖται.

Τὸ μέγα θέαμα καθεὶς
μὲ εὐγενῆ προσμένων ζέσιν,
σπεύδει, καὶ κάθηται εὐθὺς
εἰς τὴν οἰκείαν αὐτῷ θέσιν.

Πολλὰ ἐδώλια[1] πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φάρον[2] θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

σιον χορόν, προωρισμένον νὰ ψάλῃ ἐν τῷ θεάτρῳ τὰ διάφορα μελικὰ μέρη τοῦ δράματος. Ἂν τὸ διδασκόμενον δρᾶμα (τραγῳδία ἢ κωμῳδία) ἐπετυγχανε, τῷ χορηγῷ προσερέρετο ὑπὸ τῆς πόλεως τρίπους, ὃν οὗτος ἀφιέρου τῷ Διονύσῳ. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ὑπάρχει ἐν Ἀθήναις καὶ ὁδὸς καλουμένη τῶν Τριπόδων.

1. Ἐδώλια = Καθίσματα, ἕδρας. Ἐπειδὴ τὰ θέατρα τῶν ἀρχαίων ἦσαν ὑπαίθρια, τὰ ἐδώλια τῶν μεγάλων θεάτρων ἦσαν μαρμάρινα, ἔνια δὲ καὶ πολυτελῶς ἀναγεγλυμμένα. Οἱ δοῦλοι ἐκόμιζον οἴκοθεν τοῖς κυρίοις αὐτῶν προσκεφάλαια διὰ τὰ ἐδώλια καὶ στρωμάτια διὰ τοὺς πόδας. Ἐν ταῖς πρώταις θέσεσι τοῦ θεάτρου ἐκάθηντο οἱ ἱερεῖς, οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ πρέσβεις τῶν συμμάχων. Τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἶχεν ὁ ἱερεὺς τοῦ Διονύσου.

2. Φάρος καλεῖται πύργος, ἔχων ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ τὰς νύκτας ἀνημμένους πυρσοὺς πρὸς ἀσφάλῃ πλοῦν τῶν πλεόντων. Ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἐκ τῆς Φάρου, μικρᾶς νήσου κειμένης παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐν ᾗ πρῶτον ἐκτίσθη πύργος φέρων τοιοῦτον φανόν. Ἐν τῇ Φάρῳ ταύτῃ ἐπὶ Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα.

Οἱ ἄρχοντες ἐγγὺς αὐτῶν
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων·
ἀρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων·
εἶν' αἱ φωναί των τολμηραί,
κ' ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἢ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι.

Ἀνδρῶν ἐνδόξων τί πληθὺς
ἐκεῖ ἐν μέσῳ, δόξα πόση!
ἤτις θὰ λάμψῃ καὶ εὐθὺς
τὴν οἰκουμένην θὰ θαμβώσῃ!

Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας·
ἔχει μορφὴν περικαλλῆ,
καὶ σῶμα ἔμπλεων μαγείας.

Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσῆ,
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει·
Ἀλκιβιάδη, εἶσαι σύ,
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

Αὐτοῦ ἡ γόησσα φωνὴ
ἦγε καὶ ἔφερε τὰ πλήθη,
καὶ μειδιῶν νὰ τυραννῇ
τοὺς Ἀθηναίους ἠδυνήθη.

Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει·
εἶναι τὸ ἦθός του γλυκύ,
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

Θὰ ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφῃ,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάσουν φθόνου νέφη.

Ὡς πρὸς τὰ ἤθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμῳδίας,
κάθηται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖ Νικίας.

Β΄

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει,
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

Ἀλλ' αἴφνης γίνεται σιγή,
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει[1] ἅμα·
εὐδαίμων ὅστις χορηγεῖ!
Νεφέλαι λέγεται τὸ δρᾶμα.

1. Ἡ αὐλαία πίπτει = Ἄρχεται ἡ διδασκαλία τοῦ δράματος. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις θεάτροις κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ θεάματος

Χαῖρε, μεγάλε ποιητά!
εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾷ
ὄνομα ἓν, *Ἀριστοφάνης!*

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κ' εἰς πάντα στίχον σου τραχὺν
ἄσβεστος ῥήγνυται ὁ γέλως.

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει;
Τί ὄνομ' ἀρά γε πετᾷς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη;[1]

Ἐχθρὸς ῥαγδαῖος τῆς τρυφῆς,
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἤθη;
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθείρουσι τὰ πλήθη;

δὲν ὑψοῦτο ἡ αὐλαία, ὡς σήμερον, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας, διὰ λόγους καλαισθητικούς, κατήρχετο ἄνωθεν ὑπὸ τὴν σκηνήν. Καὶ ὀρθότατα· διότι, ὅτε παρ' ἐκείνοις ἠνοίγετο ἡ σκηνή, ὁ θεατὴς ἔβλεπε πρῶτον τὴν κεφαλὴν τῶν ὑποκριτῶν καὶ κατόπιν τὸ ἄλλο σῶμα, ἐν ᾧ ἡμεῖς βλέπομεν πρῶτον τοὺς πόδας, ὅπερ ὀλίγον βεβαίως συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ, καὶ κατόπιν τὴν κεφαλήν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἓν τισε τῶν μεγάλων θεάτρων τῆς Εὐρώπης ἡ αὐλαία διαιρίζεται εἰς δύο, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, τοῦτο δὲ προσεγγίζει πλειότερον εἰς τὴν ἀναμφιβήτητον καλαισθησίαν τῶν ἀρχαίων.

1. Ἀριστοφάνη. Ἡ κλητικὴ τοῦ Ἀριστοφάνης βεβαίως εἶναι Ἀριστόφανες, ἀλλ' ἐνταῦθα χάριν τοῦ μέτρου καὶ τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἐγένετο Ἀριστοφάνη, ὅπερ ἐπιτρέπεται ἐνίοτε εἰς τοὺς καλοὺς ποιητάς.

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίζεις ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας;

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα[1] ἰδέ,
πῶς τρέμει ὅλος, περιμένων
νέον σου βέλος, ἀοιδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

Ἀλλ' ὄχι! τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἂς ταρῇ εἰς ζόφον!
Ὑβρίζει μέγας ποιητὴς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων!

Ὁ ὄχλος ἔπληττε σκληρά,
καὶ ἀπητεῖτο παιδιά τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλη δόξα, ὁ Σωκράτης[2].

---

1. Ὁ Κλέων οὗτος ἦτο δημαγωγὸς βάναυσος, βυρσοδέψης τὸ ἐπάγγελμα, ὃν ὁ μέγας Κωμικὸς ὡς ὀλετῆρα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ὡριμότατα ἐσατύρισε καὶ ἀνηλεῶς ἐπαίμηνεν. Τὰ περὶ Κλέωνος ἐκτίθενται διὰ μακρῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἱστορίᾳ.

2. Ἐν ταῖς Νεφέλαις ὁ Ἀριστοφάνης σατυρίζει τὸν Σωκράτη, παρασυρθεὶς κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης, ἥτις ἀβασανίστως ἀπεδέχετο τὴν συκοφαντίαν τοῦ Λύκωνος, Ἄνυτου καὶ Μελίτου, οἵτινες ἐπὶ τέλους κατώρθωσαν νὰ καταδικασθῇ ὁ ἀρχηγέτης τῶν ἠθικῶν φιλοσόφων εἰς τὸν διὰ κωνείου θάνατον. Διὰ τῆς κωμῳδίας ταύτης ὁ χρηστὸς Ἀριστοφάνης ἀκουσίως συνετέλεσεν εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Σωκράτους.

Ναί, ὁ Σωκράτης! Ἀγεννεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται·
αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τόρα κωμῳδεῖται.

Εἰς σοφιστὴν[1] τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

Τόπους τὸ στόμα του κοινοὺς
ἀντὶ ἀρχῶν καινῶν προφέρει,
καὶ ὁ δαιμόνιός του νοῦς
εἰς πονηρίας ἐπιχαίρει.

Ἀλλὰ μὲ πέπλον μαγικὸν
καὶ τὸ ἀνόμημα κοσμεῖται·
καὶ ψευδὴς θέλγει ἡ εἰκών·
γελᾷ τις, πλὴν γελῶν λυπεῖται.

Ἀλλὰ μὴ χαίρεις, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα!
Ἂν θάλλῃ τόρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῇ μὲ αἷμα.

1. Σοφισταὶ κατ' ἀρχὰς ἐκαλοῦντο οἱ ἐπὶ μισθῷ διδάσκοντες τὴν ῥητορικὴν ἀριστατέχναι τοῦ λόγου (Πρόδικος ὁ Κεῖος, Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης), κατόπιν ὅμως ἡ λέξις ἐδήλου τοὺς συκοφάντας, ἀπατεῶνας, ἀγύρτας, οἵτινες διὰ μεγάλης κενολογίας ἐξηπάτων τοὺς ἄλλους «ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει καὶ οὐδένα οὐδὲν ὠφέλουν».

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ᾄσμα,
καὶ ὄπισθέν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελίτου[1] βλέπω ῥᾶσμα.

Γ'

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμὺ ἐθέλχθη δρᾶμα,
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

Τίνα τὸ δρᾶμα λοιδορεῖ
οὐδ' ἐρωτῶσι κἂν ἐκεῖνοι.
Πέπλον καλὸν ὅταν φορῇ
κ' ἡ ἀδικία, τοὺς ἡδύνει.

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντας χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ ἐντελῆ τοῦ ἔργου μέρη.

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς·
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοί του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνετ' ἡ μορφή του.

1. Μελίτου. Οὗτος ἦτο εἷς τῶν τριῶν κυριωτάτων κατηγόρων τοῦ Σωκράτους· οἱ ἄλλοι δύο ἦσαν ὁ Λύκων καὶ ὁ Ἄνυτος.

Λευκὸν ἱμάτιον φορεῖ
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων.
Πρὸς τὴν θυμέλην[1] θεωρεῖ,
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

Εἶν' ὁ Σωκράτης· εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι·
μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

Μετὰ τοῦ Κέβητος[2] λαλεῖ
ἐδῶ Σιμίας ὁ Θηβαῖος·
τὸν κωμῳδοῦντα ἀπειλεῖ
Κρίτων ἐκεῖ ὁ Ἀθηναῖος.

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει·
τὸν πέριξ ὄχλον ἀψηφῶν,
ὀργῆς ἀκράτου ῥίπτει ἔπη.

Ἑαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀθαμάστου·
ἀλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ,
καὶ καταστέλλει τὰς ὁρμάς του.

1. Θυμέλην. Ὁ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἢ πρὸ αὐτοῦ βωμός, ἐφ' οὗ ἐκαίοντο εὐώδη θυμιάματα πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου.

2. Κέβητος. Ὁ Κέβης ἦτο Θηβαῖος (γνωστὸς καὶ ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένου Πίνακος), εἷς τῶν πολλῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους, ὡς καὶ οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι Σιμίας, Κρίτων, Ξενοφῶν, Πλάτων καὶ αὐτὸς ὁ Θηραμένης καὶ Κριτίας καὶ Ἀλκιβιάδης. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, κακοὶ πρὸς τὸν γενόμενοι, ἐχρησίμευσαν τοῖς κατηγόροις τ Σωκράτους ὡς ἀπόδειξις τῆς κακῆς ἐκείν

Τοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἀπειροι δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

Νὰ παραβάλῃ προσπαθεῖ
πᾶς τις ἐν βάθει τῆς καρδίας
πρὸς τὸν σοφὸν τὸν ἀληθῆ
τὸν σοφιστὴν τῆς κωμῳδίας.

Τὸ πλῆθος πάντοθεν θροεῖ[1]
πρὸς μίαν θέσιν βλέπον μόνον,
ἀλλ' ἡ μεγάλη συρροὴ
κωλύει τ' ὄμμα τῶν πλειόνων.

Εἰδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαὸν
νὰ τὸν ἰδῇ ὅτι ἐπόθει,
καί, γαληναίως μειδιῶν,
ἐπὶ τῆς ἕδρας ἀνῳρθώθη.

Ἀντὶ μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεὴς ν' ἀποχωρήσῃ,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κ' εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίσῃ.

1. Θροεῖ = Θορυβεῖ, κραυγάζει.

Τὸ πλῆθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κ' εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ὢ ποιητὰ τῶν *Νεφελῶν*,
ὁ ὑβρισθεὶς ἐξεδικήθη.

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα
καὶ παραβλέπει, ὢ τιμή!
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθὴς
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεῖα,
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθὴς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία·

ὅτι γεννᾷ εἰς τὸν λαὸν
ἡ νέα δόξα νέον φθόνον,
κ' ὑπὸ πᾶν χεῖλος μειδιῶν
κρύπτετ' ὀδοὺς σκληρῶς πλεγόνων.

Γέλως τοὺς ἄλλους ἀπατῶν
ἐπὶ τὰ χείλη του ἀνέβη·
ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον[1] μαντεύει.

Δ΄

Συμβάντων ἔμπλεοι αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι
καὶ ἄλλη πάλιν τελετὴ
τοὺς Ἀθηναίους συνενόνει.

1. Κώνειον. Τοῦ δηλητηρίου τούτου ἀγνοεῖται μέχρι τοῦδε ἡ κατασκευὴ καὶ σύσταπις.

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσούτου βρίθει;
Καὶ πόθεν ἀρά γ' ἡ χαρά,
ἥτις κατέλαβε τὰ πλήθη;

Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχὺς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις,
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἅπαντες ἐπ' ἴσης.

Ἀλλ' ὄχ', ἡ πόλις ἀφρονεῖ,
κ' ἔγκλημα εἶναι ἡ χαρά της·
πάθη ἐξάψας ἀγεννῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν,
πλὴν θῦμ' ἀχρείων κατηγόρων,
σήμερον ἔτισε βαρὺν
τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

Τοιαύτ' ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων.

Ἐμπρός των ποῖος ἐξ ἡμῶν
εἰς ῥεμβασμοὺς ῥιφθεὶς ἀκράτους,
ὥρας δὲν ἔμεινε τιμῶν
τὴν φίλην μνήμην τοῦ Σωκράτους;

Διὰ τοῦ θείου του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαίων,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

Ἀγνώστους ἔτ' εἰς τοὺς λαοὺς
ἀρχὰς ἐκεῖνος ἀναγγέλλων,
θεόν, νικῶντα τοὺς θεούς,
ἴσως διέβλεπ' εἰς τὸ μέλλον.

Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία
κ' ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῷ ἐλάτρευε τὸν Δία.

Ὅταν προβαίνῃ ἡ αὐγή,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῇ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὡμίλει,
καὶ μίαν ὕβριν ἢ ἀρὰν
ὅλων ἐπρόφερον τὰ χείλη:

—Δὲν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
—Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
—Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαὸν
ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

— Αἱ ὁμιλίαι του ῥηταὶ
προκλήσεις ἦσαν τυραννίας.
— Ἐκείνου ἦσαν μαθηταὶ
ὁ Θηραμένης, ὁ Κριτίας!

Ὁ πέριξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνῃ μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνὴ τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε΄

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος·
εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανὴς εἶναι ὁ πόνος.

Ὀδύνην ἔτι ζωηρὰν
εἰς τῆς ψυχῆς τὰ βάθη κρύπτει,
καὶ εἰς τοῦ ὄχλου τὴν χαρὰν
ἀλλόφρον μόλις βλέμμα ῥίπτει.

Τὸν ὀφθαλμόν του τὸν δειλὸν
συχνὰ ὑψοῖ πρὸς τοὺς αἰθέρας,
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ Ὄν τι ἄλλης .σφαίρας

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητής,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην·
πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἡ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη,
κ' ἔνοχον βλέπει ἑαυτόν.
Ὦ, σὲ λυποῦμ', Ἀριστοφάνη!

Πλήρης θελγήτρων δαψιλῶν
ὅταν ἐποίεις τὰς *Νεφέλας*,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἠγάλλεσο κ' ἐγέλας.

Ἀλλ' ἄν σοι ἔλεγε κανείς,
ἐν ᾧ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὁποίας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχῃ τόρα ὁ Σωκράτης,

καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθείς,
εἰς τὴν θανήν του θὰ συντείνῃς,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εὐθὺς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

Πλὴν τὸ ἠγνόεις, κ' ἐκφυγόν,
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος·
πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγών,
κ' αἱματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ς'

Ἐν ᾧ βαδίζει ἐμβριθής,
κ' εἶν' ἡ ἡδονή του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα συμπαθὴς
αἴφνης τὰ ὠτά του προσβάλλει.

— *Ἀκάνθας, φαίνεται, κακὰς*
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κ' ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμῳδίαι σου τὰς λύσεις.

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ τίς
ὁ τὰς μελέτας του ταράττων,
στρέφετ' εὐθὺς ὁ ποιητὴς
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βραδὺ βῆμα ἐπιστρέφει,
καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καρδίαν ἔτι τρέφει.

Πρὸ τῶν βημάτων του εὑρὼν
τὸν ὑβριστὴν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμμα τῷ ἔρριψεν ἀβρόν,
δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

Ἔπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχῆ Ἀριστοφάνη·
ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου.

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβερὰς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας·
ἐν ᾧ ἐξέπνεεν, ἀράς,
εἰπέ, μοὶ ἔστελλεν ἀγρίας;

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοί του ἦσαν λόγοι
κ' εἰς φίλους κ' εἰς ἐχθροὺς γλυκύς,
ἐπίσης ἅπαντας ηὐλόγει.

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοὸς
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις·
ἦτον ἀνέφελος Ἠὼς
ὁ θάνατός του, ὄχι δύσις.

Ἐφαίνετ' ὅτι τὸν οὐδὸν
ἐπάτει θνήσκων ἄλλου κόσμου,
καὶ ᾄσμα κύκνου[1] μελῳδῶν
ἔκλεισε τ' ὄμμα του ἐμπρός μου.

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθής,
ἐν ᾧ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτον βαθὺς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἐσχάτη.

1. Τὸ πτηνὸν τοῦτο (κ. τσυκνιᾶς) ἐπιστεύετο ὅτι προησθάνετο τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ ᾄδε μετὰ μεγίστης περιπαθείας ᾄσμα ἀποχαιρετισμοῦ· ἐντεῦθεν δὲ κύκνειον ᾄσμα ἢ κύκνειον μέλος καλεῖται τὸ ὕστατον ποίημα ἢ ἔργον ποιητοῦ ἢ συγγραφέως.

Ἐὰν εὑρίσκεσο παρών,
κ' ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκεῖνον,
θρῆνον θὰ ἤνους γοερὸν
μὲ τῶν ἑταίρων[1] του τὸν θρῆνον.

Πῶς συνεχώρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ὑβριστὰς ἂν ἠκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

Διότι εἶναι ἀγαθή,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχή σου,
καὶ μὲ δακρύων θὰ ἐπλύθη
χοὰς ἀρθόνους ἡ κηλίς σου.

Ἀλλὰ σ' ἀφίνω—ἱερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατά του σῴζων ἔπη.

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κ' εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾷ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

1. Ὁ Σωκράτης τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐκάλει γνωρίμους, ἐπιτηδείους, ἑταίρους, ὁμιλητάς, συνόντας, συνουσιαστάς, φίλους κτλ., οὐχὶ μαθητάς· οὐδέποτε δὲ παρ' οὐδενὸς ἔλαβεν οἱανδήποτε ἀμοιβὴν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

Ὡς γλύπτης, ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἄγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργ' αὐτοῦ
τρέμων κ' ἐγὼ θὰ γράψω : Πλάτων.

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλὴς
ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη
κ' ἐκεῖ νὰ κλαύσῃ συσταλεὶς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

Σκοτία ἤδη ζοφερὰ
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας,
καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ἀμυδρὰς ῥίπτουσιν ἀκτῖνας.

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἑτέρας,
καί, φεῦγον ἔτι, ὁμιλεῖ,
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητὴς ἐκεῖ βαδίζει,
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει:

— Ἀκάνθας, φαίνεται, κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κ' ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμῳδίαι σου τὰς λύσεις...

Ζ΄

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἁπανταχοῦ ἡ νὺξ ἐκτείνει·
δὲν ῥίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμένη εἰς νέφη ἡ σελήνη.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἅπασα κοινῇ
ἡ ἡσυχὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἡ σκιὰ ἡ σκοτεινή,
ἥτις ἐκεῖ ὁρᾶται μόλις;

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὡραῖον,
κ' ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θαλλοντα στέφανον ἀνθέων.

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους,
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

Ἡ Φοίβη[1] πρὸς στιγμὴν χρυσῆ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων.
Ἀριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μνῆμα στέφων.

[1] 1.? Ἡ Ἄρτεμις, θεὰ τῆς σελήνης, ἐκαλεῖτο καὶ Φοίβη καὶ Ἑκάτη καὶ Σελήνη (Ἴδε τῆς Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ τόμ. Α΄, σελ. 104, σημ. 3).

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ὁ σοφὸς ὗτος ἀνὴρ ἐγεννήθη ἐν Ζαγορᾷ τῇ 13 Αὐγούστου 1880 καὶ ἐπαιδοποιήθη ἐν Γερμανίᾳ, ὑπ᾽ὅθιν ἐπανελθὼν θεωρίσθη καθηγητὴς, διδάσκων ὑπὸ τοῦ 1839 φιλοσοφίαν καὶ ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, συμβάσης τῇ 30 Μαΐου 1880. Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου ὑπῆρξε διδάσκαλος καὶ φίλος τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ἀπέκτησε δὲ φήμην μεγάλην διὰ τὰς ἀρχαιοπρεπεῖς ὠδὰς καὶ τὰ ἐπιγράμματα αὐτοῦ, ἂν πολλὰ ἐξεδώκαν ἐν τοῖς Φιλολογικοῖς Παρέργοις, οὐκ ὀλίγα δὲ ἔργα κατέλιπεν ἀνέκδοτα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΣ

Γρηγόριος ὁ Κωνσταντᾶς ἐγεννήθη ἐν Μηλιαῖς, κώμῃ τῆς Θετταλικῆς Μαγνησίας, κατὰ τὸ 1753 ἔτος ἐκ γονέων ἀξιοτίμων, δείξας δ᾽ ἐκ παιδὸς εὐφυΐαν ἐξαίρετον καὶ κλίσιν εἰς τὰ μαθήματα προσήχθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς τὸν ἑλληνικὸν διδάσκαλον τῆς πατρίδος των Ἄνθιμον διὰ νὰ διδαχθῇ παρ᾽ αὐτοῦ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ προτελεσθῇ[1] πρὸς τὴν ἱερωσύνην, πρὸς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἀπέβλεπον τότε οἱ τελειότερον πεπαιδευμένοι. Ἐνταῦθα στοιχειωθεὶς[2] ὀπωσοῦν ὁ Κωνσταντᾶς κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, νέος ἔτι ἐνεδύθη τὸ κληρικὸν σχῆμα, χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος. Ἔπειτα δὲ μετέβη πρὸς τελειοτέραν του παίδευσιν εἰς τὸ ὑπὸ τὴν σχολαρχίαν Νικολάου τοῦ Κασσαβέτου ἀκμάζον τότε σχολεῖον τῆς Ζαγορᾶς, ὅπου πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ πατριάρχαι Προκόπιος[1] καὶ Καλλίνικος[2] καὶ ὁ πρῶτος τῆς Δημητριάδος Μητροπολίτης Γρηγόριος, οἱ ἀδελφοὶ Λαπάται Εὐστάθιος καὶ Γεώργιος, καὶ ἄλλοι ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέψαντες ἤντλησαν τὰ πρῶτα τῆς παιδείας των νάματα. Ἐκεῖθεν δὲ διὰ πάθον εὐρυτέρας μαθήσεως εἰς Βλαχίαν ἀποδημήσας ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ εὐκλεῶς σχολαρχοῦντι τότε τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ σχολείου Νεοφύτῳ τῷ Καυσοκαλυβίτῃ, καὶ παρ᾽ αὐτῷ τὴν ἑλληνικὴν γραμματικήν, τὴν ῥητορικὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον καλουμένην παιδείαν ἐξεπαιδεύθη, καὶ τῶν ὁμιλητῶν τοῦ σοροῦ ἐκείνου ἀνδρὸς ἔξοχος καὶ προσφιλέστατος ἀνεδείχθη· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἐκείνου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχικῆς καθέδρας διάδοχος ἐξελέχθη καὶ πολλῆς τιμῆς ἠξιώθη παρὰ τοῦ τότε τῆς Βλαχίας ἡγεμονεύοντος. Ἀλλ᾽ ἡ φιλομάθεια ἔχει τοῦτο κοινὸν μὲ τὴν μυθευομένην βουλιμίαν[3] τοῦ Ἐρυσίχθονος[4], ὅτι τόσον μᾶλλον ἐπιτείνεται ὅσον πλειότερα εἰς ἐμπλησμόν[5] της προσφέρονται. Ἕνεκα τούτου ὁ Κωνσταντᾶς, διψῶν ἐπιστήμην ὑψηλοτέραν, ἀπεράσισε μετ᾽ ὀλίγον

1. Προτελεσθῇ = Προτελειοποιηθῇ παρασκευαζόμενος.
2. Στοιχειωθείς = Καταρτισθεὶς εἰς τὰ στοιχειώδη (τὰ πρῶτα) μαθήματα.

1. Ὁ Προκόπιος ἐπατριάρχησε 5 ἔτη (1784—1789).
2. Ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ Καλλίνικον τὸν Δ΄, ὃς μόνον μῆνας πατριαρχήσαντα τῷ 1757, καταγόμενον ἐκ Ζαγορᾶς.
3. Βουλιμίαν. Οὕτω καλεῖται ἡ ἀκόρεστος πεῖνα· σύγκειται δὲ ἡ λέξις ἐκ τοῦ ἐπιτατικοῦ βου καὶ τοῦ λιμός.
4. Ἐρυσίχθονος. Ὁ Ἐρυσίχθων οὗτος ἦτο Θεσσαλός, δενδροτομήσας πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἰδίου μεγάρου τὸ ἱερὸν ἄλσος τῆς Δήμητρος καὶ καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς θεοῦ εἰς αἰωνίαν βουλιμίαν. Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ κατατρύχουσα αὐτὸν πεῖνα, ὥστε καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μήστραν ἡ Μήτραν ἐπώλησεν.
5. Ἐμπλησμόν = Κορεσμόν, χορτασμόν.

χρόνον νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, διὰ νὰ σβέσῃ εἰς τὰς Ἀκαδημίας[1] αὐτῆς, ὡς εἰς πηγὰς πολυχεύμονας[2] τὴν ἀκόρεστον δίψαν του. Ὅθεν ἀναχωρήσας κατὰ τὸ 1790 ἔτος εἰς Βιέννην τῆς Αὐστρίας διέμεινεν ἐν αὐτῇ δύο περίπου ἔτη, διδάσκων τοὺς υἱοὺς ὁμογενῶν τινων ἐμπόρων, καὶ διδασκόμενος τὰς τε εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας. Ἀκολούθως μετέβη εἰς τὴν τότε ἀκμάζουσαν Ἀκαδημίαν τῆς Ἄλλης, διὰ νὰ ἀκροασθῇ τὴν ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας· ἀλλ' ἔχων ὑγίειαν ἀκροσφαλῆ, καὶ πάσχων αἱμοπτυσίαν, παρεκινήθη ὑπὸ τῶν ἰατρῶν νὰ καταλίπῃ μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν τὸ βόρειον τῆς Ἄλλης κλίμα καὶ νὰ ζητήσῃ θεραπείαν τοῦ πάθους του ὑπ' οὐρανὸν εὔδιον[3] καὶ θερμότερον. Οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ εἰς Παταυΐον, ὅπου εὑρὼν παραμυθίαν τινὰ τοῦ νοσήματός του διέτριψε χρόνον ἱκανόν, ἀκροώμενος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς διηνεκοῦς μελέτης οἱ πόνοι ἐπέτειναν πάλιν τὸ πάθος, ἀπεφάσισε, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων του, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος του. Μετὰ πολυετῆ ἀποδημίαν ἀνησπάσθη

1. Ἀκαδημίας. Ὀρθότερος εἶναι ὁ τύπος Ἀκαδήμεια, ἐκ τοῦ Ἀκάδημος, κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρεια, Ἀντιόχεια, Κασσάνδρεια, Σελεύκεια κτλ.

2. Πολυχεύμονας. Πολυχεύμων πηγὴ εἶναι ἡ ἔχουσα πολλὰς ῥοάς, πολλοὺς κρουνούς· πολύρρυτος.

3. Εὔδιον = γαλήνιον· ἐνταῦθα αἴθριον, διαυγῆ, ἱλαρόν. Τὸ συγκριτικὸν Εὐδιέστερος καὶ Εὐδιαίτερος, τὸ δ' ὑπερθετικὸν Εὐδιέστατος.

ὁ Κωνσταντᾶς τὸ πατρῷον ἔδαφος καὶ κατέβρεξεν αὐτὸ μὲ τὰ δάκρυά του, πιστεύων ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ καλύψῃ τὸ ὑπὸ τοῦ πάθους μαραινόμενον σῶμά του· ἀλλ' ἡ ἄνεσις τῶν μόχθων, ὁ ζωογόνος ἀὴρ τῆς πατρίδος, τῆς ἔτι ζώσης γηραιᾶς αὐτοῦ μητρὸς ἡ περφορτισμένη περίθαλψις, ἐνήργησαν θαυμασίαν τινὰ μεταβολὴν εἰς τὴν καχεκτικὴν τοῦ σώματός του κατάστασιν, καὶ ὁ Κωνσταντᾶς, ἀπαλλαγεὶς κατ' ὀλίγον τοῦ πάθους του, ἀπέκτησε τὴν σιδηρᾶν ἐκείνην ὑγίειαν, ἥτις ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀχώριστος σύντροφός του καθ' ὅλου τοῦ μακροῦ βίου του τὸ διάστημα. Ἅμα ἀναῤῥωθεὶς[1] προσεκλήθη δημόσιος διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Ἀμπελακίων, θεσσαλικῆς κωμοπόλεως, κειμένης εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ὄσσης καὶ ἀκμαζούσης τότε διὰ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐκτεταμένου της ἐμπορίου. Μεταβὰς λοιπὸν ἐκεῖσε, καὶ χρόνον ἱκανὸν εὐκλεῶς σχολαρχήσας, εἵλκυσε διὰ τῆς φήμης του πολλαχόθεν πολλοὺς νέους φιλομαθεῖς, καὶ διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκριβεστάτης του διδασκαλίας πολλοὺς τῶν προσφοιτησάντων ἐφώτισεν. Ἐδίδαξε δὲ οὐχὶ μόνον τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, τὴν ὁποίαν κατὰ βάθος ἐγίνωσκε καὶ μετὰ πολλῆς κομψότητος ἔγραφεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰταλικήν, καὶ τὰ μαθηματικά, καὶ τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ὁποίας ἐξέλεγεν ὁδηγὸν τὸν

1. Ἀναῤῥωθείς = Ἀναῤῥώσας, ἀναλαβὼν ἐξ ἀσθενείας. Προτιμότερος καὶ ὀρθότερος ὁ ἐνεργητικὸς τύπος.

Σοαύιον [1]. Καταλιπὼν ἀκολούθως τὰ Ἀμπελάκια ἀπεδήμησε κατὰ τὸ 1803 ἔτος εἰς Βιέννην, ζητῶν νέαν τοῦ πνεύματός του τροφὴν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν, καὶ σκοπὸν νὰ ἐκδώσῃ τὴν ὁποίαν εἶχε μεταρράσει φιλοσοφίαν τοῦ Σοαυίου. Ἔτυχον τότε διατρίβοντες ἐν Βιέννῃ καὶ ἄλλοι ἐκ Θεσσαλίας λόγιοι, Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς [2], Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης [3], Στέρανος ὁ Δούγκας, Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρίδης καὶ Ζήσης Κάβρας ὁ ἰατρός. Αἱ μετὰ τούτων περὶ τῆς παιδείας καθημεριναὶ συνδιαλέξεις τοῦ Κωνσταντᾶ παρήγαγον τὴν κοινὴν αὐτῶν βουλὴν καὶ ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐπιχειρισθῶσι τὴν σύστασιν Ἀκαδημίας ἐν Θεσσαλίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ διδάσκωνται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία καὶ αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Ἀλλά, ματαιωθείσης τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος

1. Ὁ Φραγκίσκος Σοαύις ἢ Σοάβις ἐγεννήθη τῷ 1743 ἐν τῷ Λουκάνῳ τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπέθανε τῷ 1816. Συνέγραψε πολλὰ συγγράμματα παιδαγωγικὰ καὶ φιλοσοφικά, ἄξια πολλοῦ λόγου, ἐξ ὧν τὸ 1819 ἐξέδωκεν ὁ ἀοίδιμος Γεώργιος Γεννάδιος τὴν «Χριστοπρεπεστάτην ἢ Σταγειώδη πραγματείαν περὶ τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου», βιβλιάριον ἠθικώτατον, πολλάκις ἔκτοτε ἀνατυπωθέν.

2. Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς. Ὁ λόγιος οὗτος κληρικὸς ἐγεννήθη τῷ 1758 ἐν Μηλιαῖς τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἀπέθανεν ἐν Σύρῳ τῷ 1828. Συνέγραψε πολλὰ καὶ χρήσιμα πονήματα, ἐν οἷς ἔξεχει τὸ σοφὸν τρίτομον Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὃ ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐν Βιέννῃ, μνημεῖον πολύτιμον τῆς ἀκαταπονήτου τοῦ ἀνδρὸς φιλοπονίας.

3. Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης. Περὶ τοῦ λογίου τούτου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1791 ἐκδοθείσης Γεωγραφίας ἔγραψεν ὁ κ. Ἀντώνιος Μηλιαράκης μακρὰν καὶ καλὴν μελέτην ἐν τῇ Ἑστίᾳ, τόμ. ΙΘ' (1885), σελίδ. 115 καὶ ἑξῆς.

καὶ οἱ πρόκριτοι τοῦ ἔθνους, παρὰ τῶν ὁποίων ὁ Κωνσταντᾶς ἕνεκα τῆς βασίμου παιδείας καὶ ἀγχινοίας του ἠγαπήθη καὶ ἐτιμήθη, προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἀναδεχθῇ τὴν σχολαρχίαν τοῦ κατὰ τὴν Ξηρὰν καλουμένην *Πηγὴν* [1] *Σχολείου τοῦ Γένους* καὶ μισθὸν ἀδρὸν προσφέροντες εἰς αὐτὸν καὶ ὑποσχέσεις μεγαλειτέρων ἀμοιβῶν προστιθέντες. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντᾶς, φιλοχρηματίας καὶ φιλοδοξίας ἀλλότριος ὤν, ἀνένευσε πρὸς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, καὶ ἀπεράσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Πήλιον· τοῦτο μὲν κρίνων συντελεστικωτέραν εἰς τὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων παλιγγενεσίαν τὴν σύστασιν σχολείων εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο δὲ ἐμψυχούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ τότε ἐφημερεύοντος ἀρχιμανδρίτου Ἀνθίμου τοῦ Γαζῆ, ὅστις μετὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ περὶ Ἀκαδημίας σχεδίου, ἐπήλπιζεν αὐτόν, ὅτι ἤθελε δυνηθῇ νὰ συναγάγῃ ἐξ ἐράνων τῶν φιλογενῶν τὴν ἀπαιτουμένην χρηματικὴν δαπάνην εἰς σύστασιν καὶ συντήρησιν λυκείου τινὸς ἐπὶ τοῦ Πηλίου. Ἄνωθεν τῆς κώμης τῶν Μηλιῶν κεῖται τερπνόν τι μονύδριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου τιμώμενον. Τὸ ταπεινὸν κελλεῖον τοῦ μονυδρίου ἐξέλεξεν εἰς κατοικίαν του ὁ ὀλιγαρκέστατος Κωνσταντᾶς· ὑπὸ δὲ τὴν σκιὰν τῆς ταναῆς [2] καὶ πυκνοφύλλου δρυὸς ἐπὶ στοιβάδος καθήμενος,

1. Ξηρὰν Πηγήν. Τοῦτο εἶναι τὸ ἄλλως Ξηρὰ Κρήνη, ἢ Ξηροκρήνη (καὶ τουρκιστὶ Kouroū Tsesmè) λεγόμενον ἐν Βοσπόρῳ προάστειον, καταστὰν διάσημον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ φερώνυμον ἀρίστην σχολὴν τοῦ Γένους, ἥτις ἔπειτα μετηνέχθη εἰς Φανάριον.

2. Ταναῆς. Ταναός-ή-όν, καὶ ἀγενῶς. Λέξις παντικὴ, δηλοῦσα τὸν μακρόν, ὑψηλόν, ἐκτενῆ.

ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωΐας ἕως ἑσπέρας τοὺς πανταχόθεν προσερχομένους νέους, οὐδένα παρ' οὐδενὸς λαμβάνων μισθὸν τῆς πολυτίμου διδασκαλίας του. Μόλις μετά τινα ἔτη ἐδυνήθη ὁ Γαζῆς νὰ πέμψῃ εἰς τὸν Κωνσταντᾶν ὀλίγον ἀργύριον ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ ἀλλαχοῦ γενομένων ἐράνων, παραγγέλλων αὐτῷ νὰ ἀρχίσῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Λυκείου καὶ ὑπισχνούμενος νὰ στείλῃ ἀκολούθως εἰς αὐτὸν τὰ εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἀρκοῦντα. Παρεῖχε δὲ εἰς τὸν Κωνσταντᾶν βεβαίαν ἐλπίδα, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἤθελε συναγάγει ἐκ τῶν συνδρομῶν ἱκανὸν κεφάλαιον, ὥστε ἐκ τοῦ τόκου αὐτοῦ νὰ ἔχωσι τὰ ζωάρκεια οἱ διδάσκαλοι τοῦ Λυκείου· καὶ τότε ἤθελε σπεύσει καὶ αὐτὸς νὰ καταβῇ εἰς τὸ Πήλιον μετὰ δύο ἄλλων διδασκάλων, διὰ νὰ ἀρχίσωσι τὴν τακτικὴν τῶν μαθημάτων παράδοσιν. Ὁ Κωνσταντᾶς προθύμως ἐπεχειρίσθη τὴν οἰκοδομήν, ἀναδεχθεὶς πρὸς τῇ πολυπόνῳ διδασκαλίᾳ τῶν νέων καὶ τὴν καματηρὰν ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν ἐπιστασίαν. Περατώσας δὲ διὰ τοῦ ἀκαμάτου του ζήλου τὸ ἔργον, προσεδόκα τὴν ἔλευσιν τοῦ Γαζῆ, διὰ νὰ κανονισθῇ τὸ Λύκειον καὶ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν πλήρη. Κατέβη τέλος πάντων κατὰ τὸ 1816 ἔτος ὁ πρὸ πολλοῦ προσδοκώμενος Γαζῆς, ἀλλὰ κατέβη παρ' ἐλπίδα μὲ χεῖρας κενάς, δαπανήσας εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν βιβλίων καὶ ὀργάνων, τὰ ὁποῖα εἶχε προπέμψει, πάντα τὰ ἐκ τῶν ἐράνων περιλειπόμενα χρήματα. Οὕτω τὸ Λύκειον ἔμεινε χωρὶς τινος βοηθείας, καὶ οὐχὶ μόνον ἐματαιοῦτο ἡ ἐλπὶς τῆς προσκλήσεως καὶ ἄλλων διδασκάλων εἰς συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο παρόντες διδάσκαλοι, ὅ τε Κωνσταντᾶς καὶ ὁ Γαζῆς, ἔμενον παντὸς πόρου ἐστερημένοι. Δὲν ἠθύμησε πρὸς τοῦτο ὁ Κωνσταντᾶς, οὔτε ἠθέλησε νὰ ἐπιβαρύνῃ μὲ διδασκαλικὴν μισθοδοσίαν τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς καταχρέου τότε πατρίδος του· ἐξήνεγκεν ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ κιβωτίου του τὰ ὀλίγα λείψανα τῶν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ διὰ πολυμόχθου διδασκαλίας προαποκτηθέντων χρημάτων, καὶ προσέθηκεν αὐτὰ εἰς τὸ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατέβαλεν ὁ Γαζῆς. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἠγοράσθη ἐλαιών τις μοναστηριακός, κατ' ἀγαθὴν τύχην τότε πωλούμενος, ἐκ τῆς προσόδου τοῦ ὁποίου ἔμελλον οἱ διδάσκαλοι νὰ ζῶσιν ὀλιγαρκῶς. Οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἐξηκολούθησε διδάσκων ἀμισθὶ ἐν τῷ ῥηθέντι σχολείῳ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, φωτίζων τοὺς πανταχόθεν προσφοιτῶντας νέους καὶ εὐεργετῶν διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκαμάτου διδασκαλίας του ἅπαντας τοὺς ἀκροωμένους αὐτοῦ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, υἱὸς τοῦ πολλοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐν τῷ Ἀθήνῃσιν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1843 καὶ ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καλλιεργῶν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας τὸν τε πεζὸν καὶ τὸν ἔμμετρον λόγον. Τὰ ποιήματα τοῦ ἀειμνήστου Δ. Παπαρρηγοπούλου, ὧν πολλὰ ἐβραβεύθησαν ἐν τῷ «Πανεπιστημίῳ ποιητικῷ διαγωνισμῷ», διακρίνονται διὰ τὸ βάθος τῶν ἐν αὐτοῖς ἰδεῶν, τὰ δὲ πεζὰ αὐτοῦ ἔργα, κωμῳδίαι, φιλοσοφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται, διὰ τὴν πολυμάθειαν, τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους. Ὁ Δ. Παπαρρηγόπουλος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ παραγωγῆς, μόλις τριακοντούτης, τῇ 21 Μαΐου 1873, καὶ ἡ νεωτέρα φιλολογία ἀπώλεσεν ἓνα τῶν κρατιστοτάτων σκαπανέων αὐτῆς.

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΑΘΗΝΑΣ

Τὴν θέσιν εἶδον τὴν κενὴν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος,
ὅπου ὑψοῦτο ἡ Παλλάς, ἡ κόρη τοῦ Φειδίου·
παρέσυρε τὸ ἄγαλμα ὁ διαρρέων χρόνος,
καὶ τίποτε δὲν σῴζεται, οὐδ' ἴχνος τοῦ μνημείου.
Καλλίτερον· δὲν ἀγαπῶ ῥυτίδα εἰς τὸ κάλλος,
δὲν ἀγαπῶ ἐρείπια καὶ ὄγκον συντριμμάτων·
γλυκύτερος ὁ θάνατος ἢ τῶν ἐτῶν ὁ σάλος,
ἀργὰ ῥοφῶν τὴν ὕπαρξιν καὶ ῥάκη ἀναπλάττων.
Ἐξευτελίζει τῶν ἐτῶν ἡ σαρακώδης πάλη,
παραμορφοῦσα, ᾠθείρουσα ἀθάνατα μνημεῖα·
δὲν εἶναι πλέον ἄγαλμα τοῦ λίθου ἢ σκυτάλη,
καὶ νικημένη φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα.
Τί ἔγεινε τὸ ἄγαλμα; Οὐδεὶς γνωρίζει πλέον,
οὐδεὶς τὸ εἶδεν ἄμορφον, παλαιὸν πρὸς τὸν χρόνον.
Ἀκμαῖον τὸ ἀπήλαυσαν, τὸ ἔχασαν ἀκμαῖον,
καὶ μένει ζῶσα ἡ εἰκὼν τῆς καλλονῆς του μόνον.

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Δ. ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ὁ Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος ἐγεννήθη ἐν Ἰασίῳ τῷ 1798. Ἐσπούδευσε κατὰ πρῶτον ἐν τῇ τῆς Σερβίας Κρήνις (Κουρσοῦ Ταισμὶ) Μεγάλῃ Σχολῇ καὶ εἶτα ἐτελειοποιήθη σὺν ἑαυτῷ ὠδικῶτατα μελετῶν καὶ ἀναγινώσκων. Εἰς Ἑλλάδα μεταβάς, διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐωτερικῶν, τοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν θέσιν ταύτην παραιτησάμενον τῷ 1851, προεκάλεσαν αὐτὸν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μεγάλως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ κλάδου τούτου. Ὁ Βυζάντιος ἐξέδωκε πολλὰ συγγράμματα, ὧν τὰ σπουδαιότατα εἶναι τὸ μέγα Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ Ἑλληνογαλλικὸν καὶ Γαλλοελληνικὸν Λεξικόν, τὸ Λεξικὸν τῆς ἁπλῆς διαλέκτου καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Τοῦ φιλοπόνου λεξικογράφου Βυζαντίου υἱὸς εἶναι ὁ ἐν Τεργέστῃ συντάκτης τῆς «Νέας Ἡμέρας» κ. Ἀλέξανδρος Σ. Βυζάντιος, διατρίψας κατέχων θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν γραμμάτων.

ΠΥΡΚΑΪΑ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Πυρκαϊὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶναι συμβὰν καὶ θέαμα ἄξιον ἀφηγήσεως, καὶ πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν, παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων, ἀπησχόλησαν πρὸς τοῦτο τὸν κάλαμόν των. Ἰδίως δὲ ὁ διδάσκαλος τῶν Μαυροκορδάτων Ἰάκωβος ὁ Ἀργεῖος περιγράφει μίαν τοιαύτην, διαρκέσασαν εἴκοσιν ὥρας, ἐπιστέλλων τῷ μαθητῇ αὐτοῦ Νικολάῳ τῷ Μαυροκορδάτῳ, ἡγεμονεύοντι τῆς Βλαχίας τῷ 1728. Ἂς ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, διότι πολλάκις, κατὰ δυστυχίαν, τὸ ἐσπουδάσαμεν ἐπὶ τόπου.

Εἶναι μεσονύκτιον Δεκεμβρίου μηνός· αἱ τῆς χιόνος νιφάδες στοιβάζονται ἀλλεπαλλήλοι ἐπὶ τῶν στενωπῶν τοῦ *Τσουκοὺρ* καὶ τοῦ *Σαρμασὶκ*. Ἐπιστρέψας δὲ πρὸ μιᾶς ὥρας ἀπὸ τῆς λέσχης ἢ τοῦ θεάτρου, ἔκλεισας ἤδη

τὸ βιβλίον σου ἢ ἀπέθεσας ἐπὶ τῆς παρακλινιδίου τραπέζης τὴν ἐφημερίδα καί, σβέσας τὸν λύχνον σου, ἐχώθης ὅλος ὑπὸ τὸ παχὺ σκέπασμα τῆς κλίνης σου καί, βαυκαλισθεὶς ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἀριθμητικῶν ὑπολογισμῶν τῶν ἐν τῷ κιβωτίῳ σου χιλιάδων ἢ τῶν πολιτικῶν σου συνδυασμῶν ἢ τῶν κερδοσκοπιῶν, παρεδόθης ὅλος εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως[1], ἄφθονον καταχέοντος ἐπὶ τῶν βλεφάρων σου τὴν ναρκωτικὴν αὐτοῦ μήκωνα. Ἴσως ἤδη καὶ οἱ ὄνειροι ἐτοποθέτησαν πρὸ τῆς ἀκοιμήτου φαντασίας σου τὸ πολυποίκιλον αὐτῶν *καλειδοσκόπιον*, φιλοτιμούμενοι πρὸς ἀλλήλους τίς νὰ σὲ τέρψῃ ἀπατηλότερον, ὅταν αἴφνης φωνὴ τραχεῖα, φωνὴ Στέντορος, ἀποσοβεῖ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ τὸν δειλὸν αὐτῶν ὅμιλον καὶ τὸ τρομερὸν *Γιαγκὶν βάρ!*[2] σὲ ἀνατινάζει ἐπὶ τῆς κλίνης· βλέπεις ὅτι τὸ δωμάτιόν σου δὲν φέγγει, καὶ ἀκροᾶσαι τοῦ φύλακος, προσαναγγέλλοντος τὸ ποῦ, κ' ἐξαναπίπτεις ἐπὶ τῆς κλίνης σου, στρέφων ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους· ἔχασας ἡμιώριον ὕπνου καί... τίποτε περισσότερον. Ἀλλὰ πολλάκις συμβαίνει τὸ ἐναντίον, καί, διϋπνισθεὶς ἔντρομος, ἐὰν καὶ διϋπνισθῇς ὅλως, βλέπεις φεγγοβολοῦντα τὸν κοιτῶνά σου· ἡ πυρκαϊὰ ἐξερράγη... τρεῖς οἰκίας παρέκει· ἂς μὴ εἴπω ἐντὸς αὐτῆς. Οἱ ὑπηρέται ἀναιβοκαταιβαίνουσι τρέχοντες καὶ φωνάζοντες καὶ συμπατοῦντες

1. Μορφέως. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ὕπνου καὶ θεὸς τῶν ὀνείρων. Εἰκονίζετο δὲ κρατῶν μήκωνα (κ. παπαρούναν), ἔχουσαν ὑπνωτικὴν ἰδιότητα, ὅθεν Μηκώνιον τὸ ὄπιον, τὸ ἀφιόν.

2. Γιαγκὶν βάρ! Διὰ τῶν δύο τούτων τουρκικῶν λέξεων ἀγγέλλουσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἰδίᾳ τὴν νύκτα, οἱ φύλακες τὴν ἔκρηξιν πυρκαϊᾶς.

ἀλλήλους, χωρὶς κἀνεὶς νὰ ἠξεύρῃ τί λέγει (σημειωτέον ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἡτοίμασεν ἤδη τὸ κιβώτιον καὶ τὸν στρωματόδεσμόν του). Ἡ γειτονία, ὅλη ἐπὶ ποδός, μεταῤῥέει τὰ ἔπιπλά της· ὁ μὲν ἀνυπόδητος ἢ ἑτεροσάνδαλος, ῥοῦχα ἐξανάστροφα τὴν γοῦναν ἢ τὸν κοιτώνιον χιτῶνά του, σύρει ἀσθμαίνων τὸ *σεπέτιον* μετὰ τῶν ἀξιοτιμοτέρων του πραγμάτων· ὁ δέ, κρατῶν ἐν θριάμβῳ τὸν σκουπιδολόγον τῆς οἰκίας ἢ σρίγγων ὑπὸ μάλης ἐσχάραν τοῦ μαγειρείου, ὅ,τι τοῦ ἔτυχε δηλαδὴ ἐμπρός, νομίζων ὅτι σῴζει τὸ κειμηλιούχιόν[1] του, τρέχει παραζαλισμένος χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ποῦ· ἄλλος, ῥορτώσας τρεῖς ἢ τέσσαρας ἀχθοφόρους, τοὺς ἀκολουθεῖ δεδεμένους πρός τε ἀλλήλους καὶ ἑαυτόν, μήπως παρεκρύγωσι, *κατὰ λάθος*, μετὰ τῶν πραγμάτων του· οὗτος εἶναι ὁ φρονιμώτερος. Ἀλλ' αἱ γυναῖκες; ἀλλὰ τὰ παιδία; ἀλλ' οἱ ἀσθενεῖς; ἀλλ' οἱ γέροντες;.... Ἡ χιὼν ἐν τοσούτῳ ἐξακολουθεῖ· ὁ βορρᾶς μαίνεται συρίζων· ὁ ῥικώδης αὐτοῦ βρόμος[2] κατασιγάζει τὰς ὀλολυγὰς τῶν γυναικῶν καὶ τὰς οἰμωγὰς τῶν συζύγων. Οὗτος ἐδῶ ἐρωτᾷ διὰ τὴν γυναῖκά του, ἥτις ἐν τούτοις ἡμίγυμνος μετὰ τοῦ βρέφους ἐν ταῖς ἀγκάλαις καὶ δύο ἄλλων παρακολουθούντων καὶ κρατούντων αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κρασπέδου, ἔλαβε τὴν ἐναντίαν ὁδὸν καὶ εὗρεν ἄσυλον ἐν οἰκίᾳ φίλης·

1. Κειμηλιούχιον. Λέξις σύνθετος ἐκ τοῦ Κειμήλιον καὶ Ἔχω, δηλοῦσα δὲ τὸ κιβώτιον, ἐν ᾧ κρύπτονται τὰ κειμήλια. Κειμήλιον δὲ εἶναι πᾶν πρᾶγμα τιμαλφές, πολύτιμον, οἷον διαμαντικόν, χρυσαφικόν (τουρκ. Τζοβαέρ).

2. Βρόμος, ἐκ τοῦ Βρέμω=Κρότος.

ἐκεῖνος ἐκεῖ λογοπραγεῖ[1] μετὰ τῶν πυροσβεστῶν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκίας του, ἀπὸ τῆς ὁποίας μόλις ἐξῆλθον πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος οἱ βαρεῖς. *Δέκα χιλιάδας γρόσια!* — *Σᾶς δίδω τρεῖς, τέσσαρας, ἕξ.* Συμφωνοῦσιν εἰς τὰς ἕξ, καὶ αἱ ἀντλίαι παρατάττονται περὶ τὴν οἰκίαν. Ἀλλὰ ποῦ νερόν; ἂς χαίρουν οἱ ὑδροφόροι! Τρίτος ἄλλος μεταρρέει, νέος Αἰνείας, τὸν ποδαγρὸν[2] πατέρα του ἐπωμάδιον[3] ἄλλος βοηθούμενος ὑπὸ τριάκοντα-τεσσαράκοντα λειτουργῶν[4] διέσωσεν ὄχι μόνον ὅλα του τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ θυρώματα καὶ τὰ κάγκελλα καὶ τὰς κλίμακας καὶ τὰ ὑαλία καὶ τοὺς κεράμους πολλάκις τῆς οἰκίας του, καὶ ἀρῆκε θυσίαν εἰς τὸ πῦρ μόνον τὸν σκελετόν της· οὗτος εἶναι συνήθως.... *κάλφας.* Ἀλλ' ἡ σύζυγος τοῦ μακαρίτου ἀρχιτέκτονος Κομνηνοῦ (1808) εἶχε μείνει εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα τῆς οἰκίας μόνη, ἐν ᾧ τὸ κάτω ἐκαίετο· τρέχει ἀπηλπισμένη καὶ ἐκτὸς ἑαυτῆς ἀπὸ τούτου πρὸς ἐκεῖνο τὸ παράθυρον· οἱ ἐργάται, ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, ὑποκάτωθεν τὴν φωνάζουν· *Πέσε, κυρά! ἡμεῖς σὲ πιάνομεν εἰς τὰ*

1. Λογοπραγεῖ. Λογοπραγῶ κυρίως Γράφω λόγους, πραγματείας· ἐνταῦθα δὲ Διαπραγματεύομαι, ἔρχομαι εἰς συμφωνίας.

2. Ποδαγρόν. Πάσχοντα ποδάγραν, ἀρθρῖτιν τῶν ποδῶν· νόσον δυσφόρητον καὶ σχεδὸν ἀνίατον.

3. Ἐπωμάδιον. Ἐπωμάδιος (ὁ καὶ ἡ) λέγεται ὁ εὑρισκόμενος, φερόμενος ἐπὶ τῶν ὤμων..

4. Λειτουργῶν = Δημοσίων ὑπηρετῶν, ἐργατῶν, ὑπουργῶν· ὅθεν καὶ οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἱερεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Θεὸν ἀφωσιωμένοι ὑπηρέται καὶ ἐργάται καλοῦνται Λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου καὶ ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν Λειτουργία.

χέρια! Προκύπτει, ἀλλ' ἰλιγγιᾷ πρὸς τὸ ὕψος· ἡ οἰκία ἦτο τρίστεγος! Ἡ φλὸξ ἐν τοσούτῳ ἀναλάμπει πρὸς τὸν ὄροφον, τὸ δάπεδον τρίζει, ὁ καπνὸς τὴν συμπνίγει· κλείει τοὺς ὀφθαλμούς, κράζει σταυροκοπουμένη: *Μνήσθητί μου, Κύριε!* καὶ ἀρίνει ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ παραθύρου εἰς τὸ κενόν· πεντακόσιαι χεῖρες, συγκρατοῦσαι στρώματα καὶ παπλώματα, τὴν ὑποδέχονται κάτωθεν ἀναισθητοῦσαν, πλὴν ἀσινῆ[1]. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ θέατρον τοῦ δεινοῦ. Ἡ ὑστεραία πυρκαϊᾶς ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶναι διὰ τὸν παρατηρητήν, διὰ τὸν φιλόσοφον, θέρος σκέψεων. Ὑποκάτωθεν σκηνῶν, ἃ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, μεταξὺ τοῦ κυπαρισσῶνος καὶ... τῶν μνημάτων, μυρολογοῦσιν οἰκογένειαι ὁλόκληροι! Εὐδαίμων καὶ τρισευδαίμων ὅστις ἐν τοιαύταις συμφοραῖς ἔχει καρδίαν Χριστιανοῦ καὶ τὸ βαλάντιον[2] πλῆρες! Ἀλλ' ὁ ἐνδεής; αὐτὸς βλέπει καί... κλαίει· κλαίει οἰκτείρων, κλαίει θαυμάζων. Ἂς ἔμβωμεν ἐντὸς τῆς πλησιεστέρας σκηνῆς. Σπαραξικάρδιον θέαμα! ἡ γραῖα προμήτωρ, ὑπερενενηκοντοῦτις, παραληρεῖ καὶ ζητεῖ νὰ φάγῃ· τρία-τέσσαρα κοράσια τρέμουσι περὶ τὴν μητέρα ὑποκάτωθεν παντοδαπῶν σκεπασμάτων, ἥτις ἐν τούτοις θηλάζει τὸ νεογνόν· κάτωχρος, ἡμιθανής, δὲν ἔχει δύναμιν οὔτε τὰ δάκρυά της νὰ ἀπομάξῃ, καὶ ἐρωτᾷ ἐκ διαλειμμάτων μετὰ φωνῆς διακοπτομένης ὑπὸ λυγμῶν περὶ τοῦ συζύγου της, ὅστις ὅμως, φιλονικῶν πρὸς τὸ πῦρ καὶ τὸ τελευταῖόν του

1. Ἀσινῆ. Ἀσινὴς (ὁ καὶ ἡ) = Ἀβλαβής.

2. Βαλάντιον. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ Βαλάντιον εἶναι ἡ διὰ διπλοῦ λλ: Βαλλάντιον.

σκεῦος... ἔμεινεν ἐντὸς τῆς οἰκίας! Τίς τολμᾷ νὰ τὸ εἴπῃ εἰς τὴν σύζυγον; Ἂς ἐξέλθωμεν. Περὶ τὴν βίζαν μιᾶς κυπαρίσσου κεῖνται σεσωρευμένα τραπέζια πολυτελῆ, μεταβληθέντα εἰς τρίποδας, θρονία, τῶν ὁποίων ἐλλείπει τὸ ἐρεισίνωτον[1]· σκεύη, τὰ ὁποῖα, μηδέποτε πρότερον γειτονεύσαντα, ἀποροῦσι πῶς εὑρέθησαν νῦν παρ' ἄλληλα· ὁ καθρέπτης παρὰ τὸ τήγανον, τὰ βιβλία ἐντὸς σκάρφης, ὁ λέβης ὑπὸ τὸ κλειδοκύμβαλον. Τὰ βοηθήματα ἐν τοσούτῳ καταφθάνουσι πανταχόθεν· ἡ φιλανθρωπία μεγεθύνεται πρὸς τὸ ὕψος τοῦ δεινοῦ. Τὰ θρησκευτικὰ μίσει σιωπῶσιν· ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει διάκρισις φρονήματος· ἐγὼ σήμερον δι' ἄλλον, καὶ ἄλλος αὔριον δι' ἐμέ· μήπως τὸ πῦρ διακρίνει τὴν ὀθωμανικὴν τῆς ἰουδαϊκῆς οἰκίας; Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ *μουτεβελῆδες τῶν τζαμίων*, τρέχουσιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ὁμίλου πρὸς τὸν ἄλλον· οἱ πρωτομαγίστορες[2] τῶν συντεχνιῶν, οἱ ἔφοροι τῶν ἀδελφοτήτων, οἱ ἀρτοπῶλαι, οἱ κρεωπῶλαι, οἱ παντοπῶλαι[3], κανεὶς δὲν μένει ἀσυντέλης· αἱ οἰκίαι ἀνοίγουσι πρόθυμοι τὰς θύρας των εἰς τὰ θύματα τοῦ δεινοῦ, αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων, τὸ ἥμισυ τοῦτο εὐγενέστερον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀνοίγουσι πρὸ τῶν ἐρμαρίων καὶ κιβωτίων τὰς καρδίας των, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀρύονται τὰς παρηγόρους ἐκείνας φράσεις, τὰς ὁποίας αὐταὶ μόναι γνωρίζουσι πῶς νὰ καταστήσωσι μειλιχιωτέρας[1]· χιτώνια καθάρια, τροφὴ εὔχυμος, γλυκύσματα διὰ τὰ παιδία, τίποτε δὲν λησμονεῖ ἡ προμηθὴς γυναικεία συμπάθεια. Παρήγορον θέαμα, τὸ ὁποῖον ἂς μὴ σκοτίσωμεν ἀναφέροντες τοὺς τρισαθλίους ἐκείνους, ὅσοι, ἔρμαιον ἡγούμενοι τὴν κοινὴν συμφοράν, τρέχουσιν, ὡς οἱ λύκοι ἐν καιρῷ καταιγίδος, ὅπως ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ θορύβου, ὑραιρούμενοι ὅ,τι εὕρωσιν. Βεβαίως ὁ Βεελζεβοὺλ[2] μειδιᾷ σεσηρὼς[3] εἰς τὴν θέαν ταύτην, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου τὰ φωτεινὰ τῶν ἀγγέλων πνεύματα ἀναφέρουσιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς θυμίαμα τὰς παντοίας τῶν φιλανθρώπων ἀγαθοεργίας.

1. Ἐρεισίνωτον. Ἐκ τοῦ Ἐρείδω τὰ Νῶτα· ἡ ῥάχις τοῦ καθίσματος. Λέξις νεωτέρα, ἐπιτυχῶς κατεσκευασμένη.

2. Πρωτομαγίστορες, οἱ πρόεδροι τῶν συντεχνιῶν, διότι οἱ καταστηματάρχαι ὠνομάζοντο Μαγίστορες καὶ κοινότερον Μαστόροι· αὕτη δὲ ἡ τελευταία λέξις συγκεκομμένη προσεκολλᾶτο ὡς τιμητικὴ προσφώνησις εἰς τὸ κύριον ὄνομα τοῦ διευθύνοντος τεχνικόν τι κατάστημα: Μαστὸρ-Μιχάλης, Μαστὸρ ἢ Μαστρο-Γιακουμῆς. Γνωστὴ δὲ εἶναι ἡ κοινὴ παροιμία· Κατὰ τὸν Μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλλια του.

3. Ἀρτοπῶλαι, κρεωπῶλαι, παντοπῶλαι. Τὸ θηλυκὸν τῶν μετὰ τοῦ Πωλῶ συντεθειμένων λέξεων προπαροξύνεται· Ἀνθοπώλης Ἀνθόπωλις, Ἀρτοπώλης Ἀρτόπωλις, Κρεωπώλης (ὀρθότ. ΚρεΟπώλης) Κρεόπωλις κτλ.

1. Μειλιχιωτέρας. Συγκριτικὸν τοῦ Μειλίχιος, δηλοῦντος τὸν Ἥμερον, γλυκύν, προσηνῆ, πρᾶον.

2. Βεελζεβούλ. Ἐν τῶν ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς διδομένων πολλῶν ὀνομάτων τοῦ διαβόλου. Ἴδε ἐν τόμῳ Α', σελ. 18, σημ. 2. Καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων ὀνόματα αὐτόθι, σελ. 144, σημ. 2.

3. Σεσηρὼς = Γελῶν σατανικῶς, μοχθηρῶς, μετ' ἀνακτοῦ καὶ κεχηνότος τοῦ στόματος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥ. Ραγκαβὴς ἐγεννήθη τῷ 1810 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἰανουαρίου 1892 μετὰ βραχείαν ἀσθένειαν. Ὁ Ραγκαβὴς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, διδάσκων μετὰ γλαφυρότητος τὴν ἀρχαιολογίαν. Ὡραύτως διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν (1855—1857), ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἔλαβε τὸ 1869 ἑκατοντάδας πληρεξουσίως ἀντιπροσωπεύσας εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τέλος διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη· παραιτησάμενον δ' αὐτὸν διεδέξατο εἰς τὴν πρεσβείαν ὁ Ἄγγελος Βλάχος καὶ εἶτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κλέων Ῥ. Ραγκαβής, πολυμαθέστατος ὡσαύτως ἀνήρ. Ὁ Α. Ῥ. Ραγκαβὴς ὑπῆρξε ποιητικώτατος, καταλιπὼν πλήθη τόμων, ἐν οἷς πραγματεύεται, μόνος αὐτὸς σχεδὸν ἐκ τῶν σιγχρόνων Ἑλλήνων, πάντα τὰ εἴδη τοῦ λόγου μετὰ χάριτος πολλῆς. Μόνων τὰ Φιλολογικὰ Ἅπαντα Ἀλεξάνδρου Ῥ. Ζῶντος τοῦ Ραγκαβῆ ὑπαρτίζουσιν εἴκοσιν ὀγκώδεις τόμους, ἐκδοθέντας ἐν Ἀθήναις.

Ο ΜΑΪΟΣ

Ὦ ἀνθοφόρε Μάϊε, μετὰ παλμῶν σὲ προσφωνῶ.
Ἡ ὄψις σου, ἣν τοῦ παντὸς ἡ ἁρμονία ψάλλει,
εἶν' ἑορτὴ ἐπὶ τῆς γῆς, πανήγυρις ἐν οὐρανῷ,
κ' εἰς τὴν σκιάν σου ἡ ζωὴ μὲ τ' ἄνθη ἀναθάλλει.

Τὴν γῆν θωπεύει χλιαρὰ καὶ ζωοδότις ἡ ἀκτίς·
μυριανθὴς ποικίλλεται τῶν λόφων ὁ μανδύας.
Ὡς κατοπτρίζ' ἡ θάλασσα τὰ τερπνὰ κάλλη τῆς ἀκτῆς,
ἡ φύσις κατοπτρίζεται εἰς τὰς θερμὰς καρδίας.

Ὑπερχειλὴς τῶν μύρων σου κιρνᾶται ἡ φιάλη.
Σκιρτᾷ ἡ ποίμνη, φλέγεται τὸ βλέμμα, ὁ ποιμὴν ἐρᾷ,
τὸ γλυκὺ ῥόδον, προκαλοῦν τὴν ἀηδόνα, θάλλει,
καὶ ζωὴ νέα πανταχοῦ, καὶ πανταχοῦ Θεοῦ χαρά.

Τί εἶπεν ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος ὁ μελαγχολῶν ;
«Ἐπὶ τοῦ κόσμου, ἄνθρωπε, ἐρρίφθης ἵνα κλαύσῃς».
Οἱ ὀφθαλμοί σου, σοφιστά, ἀμβλυωποῦσ' εἰς τὸ καλόν ;
Καὶ ἡ ξηρὰ καρδία σου κωφεύ' εἰς ἀπολαύσεις ;

Φαντασιῶν ἀπόστηθι κενῶν καὶ μεμψιμοίρων.
Ὡς θάλλ' ἡ φύσις πέριξ σου, ἀνάθαλε καὶ σὺ ἐντός.
Ἐλθέ, καὶ εἰς τὸ πέλαγος μεθύσθητι τῶν μύρων,
καὶ τὴν ψυχήν σου κόρεσον τῆς ἁρμονίας τοῦ παντός.

Καὶ αὖθις χαῖρε, Μάϊε, χαρὰ τῆς γῆς μεγάλη!
Ἐκ κύλικος ὑπερχειλοῦς ὅταν ζωὴν οἰνοχοῇς,
τρυφῶσα εἰς τὰ νέα σου, θεόπλαστά σου κάλλη,
πτεροῦται ἡ καρδία μου πρὸς τὸν Δοτῆρα τῆς ζωῆς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Οὗτος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Πίτσου Παπαρρηγοπούλου καὶ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ καὶ συγγραφέως Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἀπριλίου 1891. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Αἰγίνῃ καὶ διωρίσθη καθηγητὴς γυμνασίου πρώτου καὶ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῷ 1851, διετέλεσε δὲ μέχρι ἰσχύων ἐργαζόμενος ἐν αὐτῷ. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος συνέγραψε μεγάλην «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» εἰς τόμους πέντε, δὶς ἤδη ἐκδοθεῖσαν, «Ἱστορικὰς Πραγματείας» καὶ πλῆθος ἄλλων ἱστορικῶν μονογραφιῶν, δημοσιευθισῶν ἔν τε τῇ «Πανδώρᾳ» καὶ ἐν τῇ «Ἑστίᾳ». Τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου αἱ συγγραφαὶ διακρίνονται διὰ τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἀμεροληψίαν καὶ τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὕφους αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ πάντη ἀπηλλαγμέναι γερμανισμῶν καὶ γαλλισμῶν.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Ἡ πρώτη ἵδρυσις τοῦ ὀλυμπιακοῦ ἀγῶνος ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἡρακλέα· ἐπειδὴ δὲ ἀνέκαθεν ἐτελεῖτο ἐν Ὀλυμπίᾳ τῆς Πισάτιδος, οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς ταύτης χώρας εὐλόγως, ὡς φαίνεται, ἠξίουν ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀρχικοὶ αὐτοῦ ἀγωνοθέται· ἀλλὰ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Ἦλιδα μετεβλήθησαν τὰ περὶ τούτου, διότι οἱ Αἰτωλο-Ἦλεῖοι, γενόμενοι κύριοι τῆς παρακειμένης Πισάτιδος, συμπαρελαβόν καὶ τὴν τοῦ ἀγῶνος προεδρείαν. Ὁ ἀγὼν ἐτελεῖτο, ὡς καὶ τὰ Πύθια [1], ἅπαξ κατὰ πᾶσαν τετραετίαν, ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὰς θερινὰς τοῦ ἡλίου τροπὰς πανσελήνῳ· ἀλλ' ὄχι καθ' ὃ καὶ τὰ Πύθια ἔτος, διότι ταῦτα ἐπανηγυρίζοντο κατὰ πᾶν τρίτον ὀλυμπιακόν. Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀγὼν συνίστατο ἁπλῶς εἰς δρόμον, ἅπαξ γινόμενον, ἐντὸς ὡρισμένου σταδίου· καὶ ἀπὸ τοῦ 776 πρὸ Χριστοῦ ἔτους οἱ εἰς τὸν δρόμον τοῦτον καθ' ἕκαστον ἀγῶνα πρωτεύσαντες ἤρχισαν νὰ ἀναγράφωνται εἰς κατάλογον ἐπίσημον, διατηρούμενον ἔκτοτε τακτικῶς ὑπὸ τῶν Ἠλείων. Πρῶτον ὄνομα ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἐγγεγραμμένον τὸ τοῦ ἠλείου Κοροίβου· καὶ ὁ κατάλογος οὗτος ἀπέβη πλείστου λόγου ἄξιος, ὄχι μόνον διότι ἦτο, ὡς προείπομεν, τὸ πρῶτον ἐξ ὑπαρχῆς ἀσφαλὲς ἔγγραφον μνημεῖον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἑξῆς ἕτερον λόγον. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον, ἐπὶ πολὺν χρόνον, κοινόν τι χρονολογικὸν σύστημα, οἷον ἔχομεν σήμερον ἡμεῖς καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοί, λογαριάζοντες πάντες κατὰ τὰ *ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως* ἢ κατὰ τὰ *πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἔτη*, ἀλλὰ πᾶσα πόλις εἶχε τὸ ἴδιον αὐτῆς ἔτος· καὶ ἐπειδὴ τὰ ἔτη ταῦτα δὲν ἤρχιζον συγχρόνως, συνέβαινεν ἐκ τούτου πολλὴ σύγχυσις περὶ τὸν χρονολογικὸν προσδιορισμὸν τῶν γεγονότων. Ἡ σύγχυσις ὅμως αὕτη ἐλύετο καὶ Πυθώ, ἐκ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ Πυθοκτόνου Ἀπόλλωνος. Τὰ Πύθια ἑορτάζοντο κατὰ τετραετίαν τὸ γ' ἔτος τῆς Ὀλυμπιάδος. Ἡ πρώτη Πυθιὰς ἐπανηγυρίσθη τῷ 586 πρὸ Χριστοῦ, πιθανὸν δὲ εἶναι ὅτι ἔπαυσαν περὶ τὰ 394 μετὰ Χριστόν. Καὶ οὗτος ὁ ἀγὼν ἦτο στεφανίτης· ἐλάμβανον δὲ οἱ Πυθιονῖκαι στέφανον ἐκ δάφνης.

1. Πύθια. Ἐξυπακούεται τὸ ἐπίθετον Ἱερά. Μία τῶν μεγίστων ἑλληνικῶν πανηγύρεων, ἀγομένη ἐν Δελφοῖς, εἵτινες ἐκα-

τη ἔπαυσεν ἀρ' οὗ, ἀπὸ τῆς πέμπτης καὶ τῆς τετάρτης, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος, οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζωνται ὡς κοινὸν χρονολογικὸν σύστημα τὰς ὀλυμπιάδας, ὁρίζοντες λ. χ. ὅτι τὸ δεῖνα γεγονὸς συνέβη κατὰ τὸ 1 ἢ 2 ἢ 3 ἢ 4 ἔτος τῆς δεῖνος ὀλυμπιάδος. Ἀλλ' ὁ ὀλυμπιακὸς ἀγὼν ἔμελλε νὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἄλλα σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Μέχρι τῆς ἑβδόμης ὀλυμπιάδος ὁ ἀγὼν ἦτο χρηματίτης, δηλαδὴ οἱ νικήσαντες εἰς τὸ στάδιον ἐλάμβανον χρηματικήν τινα ἀμοιβήν· ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ὅμως, καθ' ὃν ἐνίκησεν ὁ μεσσήνιος Δαΐκλης, ἀπέβη στεφανίτης, δηλαδή, οἱ νικηταὶ δὲν ἐλάμβανον εἰμὴ ἁπλοῦν ἐξ ἐλαίας στέφανον.

Ἡ πανήγυρις αὕτη ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ πολλὴν ἐπίδοσιν ἀπὸ τῆς 14 ὀλυμπιάδος. Μέχρι τῆς ὀλυμπιάδος ταύτης εἷς καὶ μόνος ἐτελεῖτο ἀγών, τὸ προαναφερθὲν[1] ἁπλοῦν στάδιον, τότε δὲ κατὰ πρῶτον εἰσήχθη καὶ δεύτερος ἀγών, τὸ διπλοῦν στάδιον, ὁ λεγόμενος δίαυλος, δηλαδὴ δρόμος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ σταδίου καὶ πάλιν πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀπὸ τοῦ τέλους μέχρι τῆς ἀρχῆς. Ἔπειτα, κατὰ τὴν ἀκολουθον ὀλυμπιάδα, 720 πρὸ Χριστοῦ, προσετέθη καὶ τρίτον εἶδος δρόμου, ὁ δόλιχος, ἤτοι δρόμος ἀπ' ἀρχῆς τοῦ σταδίου μέχρι τέλους καὶ τανάπαλιν, ἀλλὰ πολλάκις ἐπαναλαμβανόμενος. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι ἡ πολλαπλασίασις αὕτη τῶν ἀγωνισμάτων συμπίπτει μὲ τὴν αὔξησιν τῆς φήμης καὶ

1. Προαναφερθέν. Ἀνύπαρκτος ἀόριστος, διότι ὁ παθητικὸς ἀόριστος τοῦ Φέρομαι σχηματίζεται: Ἠνέχθην.

τῆς ὑπολήψεως τῆς πανηγύρεως· διότι μέχρι τοῦ 720 ἔτους δὲν βλέπομεν μετέχοντας αὐτῆς εἰμὴ τοὺς παρακειμένους κατοίκους τῆς μέσης καὶ τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου· Σπαρτιάτας, Μεσσηνίους, Ἀρκάδας, Τριφυλίους, Πισάτας, Ἠλείους καὶ Ἀχαιούς· ἀπὸ δὲ τοῦ 720 καὶ ἐρεξῆς συρρέουσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐνταῦθα ἐξ ἀπωτέρων ἑλληνικῶν χωρῶν ἀθληταί, Κορίνθιοι, Μεγαρεῖς, Βοιωτοί, Ἀθηναῖοι, ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίας Σμυρναῖοι, ὥστε ὁ ἀγὼν ἀποβαίνει γενικώτερος καὶ χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ συνδέῃ μέχρι τινὸς τὰς τοσοῦτον ἄλλως διεσπασμένας ἑλληνικὰς πολιτείας. Ὅσῳ δὲ πάλιν αὐξάνουσιν οἱ συναγωνισταί, τόσῳ πολλαπλασιάζονται τὰ εἴδη τῶν ἀγωνισμάτων. Κατὰ τὴν 18 ὀλυμπιάδα προσετέθησαν ἡ πάλη καὶ τὸ πένταθλον, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε σύναμα τοὺς ἑξῆς πέντε ἀγῶνας· ἅλμα, ἤτοι πήδημα, δίσκον, ἤτοι βολὴν διὰ στρογγύλου καὶ ὁμαλοῦ λίθου, δρόμον, πάλην, ἀκόντιον. Ἕτερος νεωτερισμὸς ἐγένετο κατὰ τὴν 23 ὀλυμπιάδα, τῷ 688 πρὸ Χριστοῦ, εἰσαχθείσης τῆς πυγμῆς, καὶ ἄλλος, ἔτι σπουδαιότερος, κατὰ τὴν 25, τῷ 680 πρὸ Χριστοῦ, εἰσαχθέντος τοῦ ἅρματος ἵππων τελείων, δηλαδὴ τοῦ δρόμου δι' ἁμάξης συρομένης ὑπὸ τεσσάρων τελείων ἵππων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀγώνισμα συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ διαποικίλῃ καὶ νὰ λαμπρύνῃ τὸ θέαμα, διότι κατῆλθον ἤδη εἰς τὸν ἀγῶνα οἱ πλουσιώτατοι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δυνάμενοι νὰ τρέφωσι μὲν τοὺς ἀρίστους τῶν ἵππων, νὰ μισθῶσι δὲ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἁρματηλάτας· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγωνίσματος τούτου φήμη ἦτο τοσαύτη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὥστε ὁ

Ἡρόδοτος[1] ὄχι μόνον περὶ πολλῶν ἐπιρανῶν ἀνδρῶν, ἵνα καταδείξῃ τὴν ἐπισημότητα αὐτῶν, λέγει ὅτι ἐνίκησαν τεθρίππῳ[2] εἰς τὰ ὀλύμπια ἢ ἁπλῶς ὅτι ἀνῆκον εἰς οἰκίαν τεθριπποτρόφον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρατον ἐγκωμιάζων ἀναφέρει ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις λαμπροῖς αὐτοῦ ἔργοις, τεθρίππῳ εἰς τὰ ὀλύμπια ἐνίκησεν. Κατὰ τὴν 33 ὀλυμπιάδα, τῷ 648 πρὸ Χριστοῦ, προσετέθησαν δύο ἔτι εἴδη ἀγωνισμάτων, τὸ παγκράτιον (ἤτοι ἀγὼν πυγμῆς καὶ πάλης σύναμα) καὶ ὁ ἵππος κέλης, δηλαδὴ ἡ ἁπλῆ ἱπποδρομία. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δὲ νέα προσετίθεντο ἀγωνίσματα, οἷον δρόμος ὁπλιτῶν, ποικίλα παίδων ἀγωνίσματα, καὶ πώλων δρόμοι, ἤτοι νέων ἵππων. Ἀλλ' ἡ ἀκριβεστέρα τούτων ἀπαρίθμησις καὶ ἐξήγησις ἤθελε παρατείνει πολὺ τὸν λόγον· ὅθεν ἀρκούμεθα τοῦτο μόνον νὰ ἐπιφέρωμεν ἐνταῦθα ὅτι, ἂν καὶ πάντες οἱ καθ' ἕκαστον εἶδος προτερήσαντες ἐστεφανοῦντο, ἂν καὶ πάντες οἱ νικηταὶ ἀνεγράφοντο μὲν εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ὀλυμπιονικῶν, ἐδικαιοῦντο δὲ νὰ ἐγείρωσι τὸν ἀνδριάντα αὐτῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ, οἱ τοῦ ἀρχικοῦ ὅμως ἀγωνίσματος, τοῦ ἁπλοῦ δρόμου, νικηταὶ διετήρησαν τὸ προνόμιον ὅτι ἀπὸ αὐτῶν συνήθως ἐπωνομάζετο ἡ ὀλυμπιάς.

1. Ἡρόδοτος, ὁ ἐπικαλούμενος Πατὴρ τῆς Ἱστορίας, ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐγεννήθη τῷ 485 πρὸ Χριστοῦ καὶ ἀπέθανε τῷ 421. Τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ, γεγραμμένον εἰς καθαρὰν καὶ γλαφυρὰν ἰωνικὴν διάλεκτον, ἐπιγράφεται Ἐννέα Μοῦσαι, διῃρέθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρίνων εἰς ἐννέα βιβλία, ὧν ἕκαστον φέρει καὶ τὸ ὄνομα μιᾶς μούσης· θεωρεῖται δὲ τὸ πρῶτον δοκίμιον Γενικῆς Ἱστορίας.

2. Τέθριππον = Ὑπὸ τεττάρων ἵππων συρόμενον ὄχημα.

Καίτοι δὲ ἐπὶ τοσοῦτον πολλαπλασιασθέντων τῶν ἀγωνισμάτων, μέχρι τῆς 77 ὀλυμπιάδος ἅπαντα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐτελοῦντο· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὀλυμπιάδος ταύτης, ἥτις ἐπανηγυρίσθη τῷ 472 ἔτει πρὸ Χριστοῦ, τὸ ἐξαρθὲν ῥόνημα τῶν θεωμένων τοὺς ἀγῶνας τούτους ἀπήτησε τὴν ἔτι μεγαλοπρεπεστέραν τέλεσιν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἑορτῆς· ὥστε ἔκτοτε ἐπὶ πέντε ἡμέρας διήκουν οἱ ἀγῶνες. Καὶ εἶναι ἐν γένει ἡ ἐποχὴ αὕτη, ἡ μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς πρώτης ἱστορικῆς περιόδου, περὶ ἧς πρόκειται ἐνταῦθα, καὶ τοῦ τέλους τῆς ἑπομένης, ἰδίως δὲ ἡ μεταξὺ τῆς 60 καὶ τῆς 90 ὀλυμπιάδος, ἀπὸ τοῦ 540 μέχρι τοῦ 420 πρὸ Χριστοῦ, ἡ λαμπροτάτη τοῦ ὀλυμπιακοῦ ἀγῶνος ἐποχή. Ναὶ μὲν πολὺ πρὸ τοῦ 450 εἶχεν ἀποβῆ ὀνομαστὴ ἡ πανήγυρις αὕτη, διότι ἀπὸ τοῦ 648 βλέπομεν νικήσαντα ἐνταῦθα Λύγδαμιν τὸν ἐκ Συρακουσῶν, ἑλληνικῆς πόλεως ἐν Σικελίᾳ, καὶ ἀπὸ τοῦ 616 Φιλήταν τὸν ἐκ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικῆς πόλεως Συβάριδος, οἱ δὲ κριταὶ τοῦ ἀγῶνος, πρὸ καιροῦ, ἂν ὄχι ἀνέκαθεν, ἔφερον τὸ μέγα τῶν ἑλλανοδικῶν ὄνομα· ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ 540 καὶ τοῦ 420 ἔτους ἀνεδείχθησαν οἱ ἐπισημότατοι ὀλυμπιονῖκαι. Τότε ἤκμασαν οἱ περίφημοι Κροτωνιᾶται ἀθληταί, δηλαδὴ οἱ ἐκ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνίδος πόλεως Κρότωνος· ὁ Μίλων[1], ὁ Ἰσχόμαχος, ὁ Τισικράτης, ὁ Ἄστυλος, ὁ Φάϋλλος. Ἐκ τούτων ὀνομαστότατος ἦτο ὁ Μίλων ὁ Διοτίμου. Παῖς ἔτι ὤν, ἐνίκησεν οὗτος τῷ 540 πρὸ Χριστοῦ, καὶ ἔπειτα ἀνδρωθείς

1. Ἴδε ἐν «Νεοελληνικῇ Κιβωτῷ» τόμῳ Α', σελίδι 210.

ἑξάκις ἠρίστευσεν ἐπὶ πάλῃ ἐν Ὀλυμπίᾳ, οὐδ' ἔσχεν ἀνταγωνιστὴν ἄλλον ἀξιόμαχον αὐτοῦ εἰμὴ τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως καταγόμενον Τιμασίθεον. Καὶ ἔλαβεν ὁ Μίλων πλείονας παντὸς ἄλλου ἀθλητοῦ στεφάνους, διότι ἐνίκησεν ὄχι μόνον ἐν Ὀλυμπίᾳ πολλάκις, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἑξάκις μὲν εἰς τὰ Πύθια, ἐννεάκις δὲ εἰς τὰ Νέμεα [1] καὶ δεκάκις εἰς τὰ Ἴσθμια. Πρὸ μικροῦ τότε εἶχεν εἰσαχθῆ τὸ ἔθος τοῦ νὰ ἐγείρωνται οἱ ἀνδριάντες τῶν νικητῶν· τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦ Μίλωνος, κατασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Κροτωνιάτου Δαμέου, αὐτὸς ὁ ἀθλητὴς ἐκεῖνος ἐκόμισεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ εἰς τὸν ὡρισμένον αὐτῷ τόπον, καὶ ὁ μέγας ποιητὴς Σιμωνίδης [2] ἐπέγραψεν ἐπ' αὐτοῦ·

Μίλωνος τόδ' ἄγαλμα καλοῦ καλόν, ὃς ποτε Πίσῃ
ἑπτάκι νικήσας ἐς γόνατ' οὐκ ἔπεσεν.

Καὶ τὸν Ἄστυλον δέ, τὸν ἀλλεπαλλήλως στεφανωθέντα ἐν Ὀλυμπίᾳ δρόμῳ, τῷ 488, 484 καὶ 480, ὕμνησεν ὁ Σιμωνίδης εἰπών·

Τίς δὴ τῶν [γε] νῦν τοσάσδε
πεταλοισι μύρτων ἢ στεφάνοισι ῥόδων ἀνεδήσατο νίκας
ἐν ἀγῶνι περικτιόνων;

1. Νέμεα καὶ Νεμέα καὶ Νεμεῖα ἐκλήθη ἡ πανήγυρις αὕτη ἐκ τῆς ἐν Ἀργολίδι κοιλάδος Νεμέας, ἔνθα ἐπανηγυρίζετο κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος. Οἱ Νεμεονῖκαι ἐλάμβανον κατ' ἀρχὰς μὲν στέφανον ἐλαίας, εἶτα δὲ σελίνου.

2. Σιμωνίδης. Οὗτος ἦτο διάσημος λυρικὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 459 ἐν Κέῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 469 ἐν Συρακούσαις ἢ ἐν Ἀκράγαντι. Ὁ Σιμωνίδης κατέστη ὀνομαστὸς κυρίως διότι αὐτὸς ἐφεῦρε καὶ ἐτελειοποίησε τὴν ἐπιγραμματοποιίαν. Τινὰ τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Σιμωνίδου, διασωθέντα μέχρι ἡμῶν, εἶναι ἀμίμητα διὰ τὸ ὕψος, τὴν συντομίαν καὶ τὴν καταπληκτικὴν περιεκτικότητα αὐτῶν.

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἠρίστευσαν καὶ οἱ γενναῖοι Ῥόδιοι Διαγορίδαι· μάλιστα δὲ ὁ πατὴρ Διαγόρας ὁ πύκτης, ὃν, νικήσαντα δὶς μὲν εἰς τὰ Ὀλύμπια, τετράκις εἰς τὰ Ἴσθμια [1], δὶς εἰς τὰ Νέμεα, καὶ ἄγνωστον ποσάκις εἰς τὰ Πύθια, ἀπηθανάτισεν ὁ Πίνδαρος [2], εἰς τὸν ἕβδομον αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ὀλυμπιονικῶν ὕμνον. Τότε ἐνίκησαν πολλοὶ Αἰγινῆται, ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ὡσαύτως ὑμνηθέντες, καὶ πλεῖστοι περιώνυμοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ ἐξ Ἀθηνῶν Ἀλκμεωνίδαι, ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν Ἱέρων, ὁ δεσπότης Ἀκράγαντος, τῆς ἐν Σικελίᾳ ἑλληνίδος πόλεως, Θήρων· τότε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐστεφανώθη ὁ ἀκραγαντῖνος ὁμοίως Ἐξαίνετος, τὸν ὁποῖον, ἐπανερχόμενον ἀπὸ τοῦ κατορθώματος, κατήγαγον οἱ συμπολῖται εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν ἐφ' ἅρματος καὶ συνεπόμπευσαν [3] αὐτῷ κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, συνωρίδες, ἤτοι ἅρματα ὑπὸ δύο ἵππων συρόμενα, τριακόσιαι λευκῶν ἵππων· ἐξ οὗ δῆλον γίνεται οὐ μόνον ὁποία τιμὴ ἀπεδίδετο εἰς τοὺς ὀλυμπιονίκας ἀπανταχοῦ τοῦ ἑλλη-

1. Ἴσθμια. Ἡ μετὰ τὰ Ὀλύμπια ἐπισημοτάτη αὕτη πανήγυρις ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου· ἦγετο δὲ ἀνὰ πᾶν τρίτον ἔτος πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Οἱ Ἰσθμιονῖκαι ἐλάμβανον κατ' ἀρχὰς στέφανον ἐκ σελίνου, εἶτα δὲ ἐκ πίτυος.

2. Πίνδαρος. Ὁ μέγιστος οὗτος καὶ ἐξοχώτατος τῶν λυρικῶν ποιητῶν ἐγεννήθη ἐν Θήβαις τῷ 522 πρὸ Χριστοῦ καὶ ἀπέθανε τῷ 442. Τὰ ποιήματα τοῦ Πινδάρου εἶναι ἐπινίκιοι ᾠδαὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιονίκας, Πυθιονίκας, Νεμεονίκας καὶ Ἰσθμιονίκας· εἶναι δὲ δυσχερέσταται εἰς τὴν κατάληψιν διὰ τὸ ἐν αὐταῖς πλῆθος τῶν ἰδεῶν καὶ εἰκόνων, ὅπερ ὅμως ἀνεβίβασε τὸν μέγαν τοῦτον ποιητὴν εἰς τοσοῦτον λυρικὸν ὕψος, ὥστε οὐδεὶς ὑπερέβη αὐτόν.

3. Συνεπόμπευσαν = Σὺν πομπῇ συνώδευσαν.

νικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ὁπόσον μέγας ἦτο ὁ πλοῦτος τῆς ἑλληνίδος ἐκείνης πόλεως. Τότε ἐπὶ πᾶσι, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς 59 ὀλυμπιάδος, ἤρχισαν ἐγειρόμενοι οἱ τῶν νικητῶν ἀνδριάντες, οἵτινες, κατὰ πᾶσαν τετραετίαν πολλαπλασιαζόμενοι, συνετέλεσαν παραδόξως εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ πεδίου τῆς Ὀλυμπίας· ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον ἐκεῖ καὶ ἄλλα ἄπειρα ἀριστοτεχνήματα, ἱερά, βωμοί, ἀγάλματα, ὧν πολλὰ πεποιημένα ἐκ χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, τὸ πεδίον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ φύσει μαγευτικώτατον, εἶχε καταντήσει ἓν ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς οἰκουμένης καὶ ἄξιον τῇ ἀληθείᾳ τῆς χάριτος, τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ἔθνους, τοῦ συνερχομένου ἐνταῦθα ἵνα τελέσῃ τὴν ἐπιφανεστάτην τῶν πανηγύρεων αὐτοῦ. Μάλιστα δὲ κατέπληττε τὸν προσερχόμενον ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ τὸ ἀνακείμενον ἐν αὐτῷ ἄγαλμα τοῦ ὑπερτάτου τῶν θεῶν. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο ἔργον τοῦ περιφημοτέρου τῆς ἀρχαιότητος ἀνδριαντοποιοῦ, τοῦ ἀθηναίου Φειδίου, ὅστις ἐποίησεν αὐτὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ κατὰ τὴν 86 ὀλυμπιάδα. Ἔλεγον δὲ οἱ ἀρχαῖοι περὶ τοῦ ἀριστοτεχνήματος τούτου·

Ἦ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ, εἰκόνα δείξων
Φειδίᾳ, ἢ σύ γ' ἔδης τὸν θεὸν ὀψόμενος,

τοσοῦτον ἐξαισίως εἶχε παραστήσει τὴν θείαν μεγαλειότητα!

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Οὗτος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ ἀειμνήστου Γιωργίου, ἐπ' ἴσης διαπρεποῦς ποιητοῦ, ἀγαννήβη δὲ ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1838. Ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸς ποιητής, τὰ δὲ ποιήματα α'τοῦ, γεγραμμένα εἰς καθαρίουσαν καὶ δημώδη γλῶσσαν, εἶναι μισὲ αἰσθήματος καὶ λυρισμοῦ, ἀγαπῶνται δὲ καὶ ᾄδονται ὑπὸ τοῦ ἔθνους αἰσπανεως καὶ ἐξεδόθησαν εἰς τρεῖς τόμους τῷ 1881. Ἀλλ' οὐ παύεται ἐργαζόμενος καὶ ποιῶν, ὥστε ἔχει πολλὰ ἔτι ἀνέκδοτα ἔργα, ἐν οἷς καὶ τὸν Λέοντα Καλύβην, δρᾶμα θαυμασίας ἐκτελέσεως καὶ ἐπιτυχίας, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ φίλου ποιητοῦ ἐν χειρογράφῳ ἀναγνωσθὲν ἡμῖν.

ΕΙΣ ΔΡΟΜΙΣΚΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Α΄

Ὑπάρχει εἰς ἀπόκεντρον τῶν Ἀθηνῶν γωνίαν
λευκὸς δρομίσκος, σκιερὸς καὶ πλήρης μυστηρίου·
γλοάζει τὸ κατώφλιον εἰς πᾶσάν του οἰκίαν,
καὶ τέμνεται ὑπὸ μικροῦ εἰς δύο ῥυακίου.
Δὲν βλέπεις μέγαρα λαμπρὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ ὡραίας
μικρὰς οἰκίας, ταπεινάς, χιόνος λευκοτέρας,
καὶ πρὸ αὐτῶν εὖῶ κ' ἐκεῖ ἀνθρύσας πασχαλέας,
αἵτινες μύρον χύνουσι λεπτὸν εἰς τοὺς ἀέρας.
Ἀρωμά τι χρηστότητος καὶ θελκτικῆς γαλήνης
μυρόνει τὴν μικρὰν ὁδόν· δροσίζονται τὰ στήθη,
τὸ βλέμμα ἀναπαύεται παντοῦ μετ' εὐφροσύνης·
τὰ πάντα εἶναι δροσερά, λευκὰ καὶ ἀσυνήθη.
Βαίνων ἐκεῖ, αἰσθάνεσαι γαλήνην οὐρανίαν·
μικρὰν νομίζεις τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἐκκλησίαν.
Πλὴν διαφέρει τῶν ὁδῶν τῶν ἄλλων ὁ δρομίσκος,
καθὼς πολυτελοῦς ναοῦ τῆς ἐξοχῆς ναΐσκος.
Κ' ἐν ᾧ Ἀθῆναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος δρόμος εἶναι,
μακρὰν εὑρίσκεσαι αὐτῶν· δὲν εἶν' ἐκεῖ Ἀθῆναι.

Εἰς τὰς ὡραίας καὶ πτωχὰς οἰκίας του συγχρόνως
βλέπεις παραπετάσματα λευκότερα χιόνος.
Περᾷς, κ' ὑψοῖ τὴν ἄκραν των νεᾶνις ἀργυρόπους,
καὶ βλέπεις δύο γαλανοὺς ὡραίους κατασκόπους
λαθραίως νὰ σὲ θεωροῦν... ἢ στόμα κοραλλίου,
ὅπερ θαρρεῖς ἄνθος ῥοιᾶς ἢ ῥόδον Ἀπριλίου.
Ἐνίοτε ἄχμ' ἀφελὲς ἀκούεις ἐκεῖ βαίνων,
ὅπερ νεᾶνις ἢ πτηνὸν εἰς τὸν κλωβόν του ψάλλει,
καὶ βλέπεις εἰς παράθυρον προκύπτουσαν παρθένον·
θαρρεῖς πῶς εἶν' ἐκεῖ αὐγή, καὶ εἶναι κόρης κάλλη.
Ἂν ἦναι θέρος, θεωρεῖς ἐπὶ τῶν παραθύρων
γάστρας μικρὰς βασιλικοῦ—ἄ, ὄχι καμελίας!
Δὲν ῥίπτει βλέμμα ὁ λαὸς εἰς ἄνθος χωρὶς μύρον,
καί, δημοκράτης, ἀγαπᾷ φυτὰ δημοκρατίας.
Ὅπου βασιλικός, ἐκεῖ κ' ἐργάτις κόρη μένει·
τὴν ἐργασίαν της μ' ὀσμὴν βασιλικοῦ μυρόνει,
κ' ἐργάζεται καλλίτερον ἐγγύς του καθημένη....
Τὸ ζηλευμένον της φυτὸν τὴν χεῖρά της πτερόνει..
Νὰ μένῃς ἄεργος ἐκεῖ καλεῖται ἁμαρτία,
καὶ ἐργασία εἰς αὐτὸν ἐπικρατεῖ ἁγία.
Εἶν' ὁ δρομίσκος ἱερὰ κυψέλη ἀνθρωπίνη,
καὶ τῆς ἀργίας ἄγνωστος εἰσέτ' ἡ καταισχύνη.
Μέγα συμβὰν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἤρεμον καλεῖται
κ' εἰς τὰ πτωχά της χρονικὰ πολλάκις ἱστορεῖται,
ἂν πλανηθέν τι ὄχημα ἐν μέσῳ της περάσῃ·
μόλις ἡ ἁμάξα φανῇ καὶ μόλις ἐκεῖ φθάσῃ,
ξανθὰς παρθένους θὰ ἰδῇς ἐλθούσας νὰ προκύπτουν,
προσμειδιῶσαι βλέμματα περίεργα νὰ ῥίπτουν,
καὶ τῆς ἁμάξης ὄπισθεν καὶ τῶν τροχῶν πλησίον
ζητωκραυγὰς θ' ἀκροασθῇς περιχαρῶν παιδίων!

Β'

Πλὴν μὴ θαρρεῖτε ἡ μικρὰ ὁδὸς ἐκείνη ὅτι
δὲν ἔχει τὰς περιχαρεῖς ὡραίας της ἡμέρας·

κ' ἐκεῖ ἐνίοτε ἠχοῦν φαιδραὶ φωναὶ καὶ κρότοι.
Ἐὰν τὸ σάββατον ἐκεῖ διέλθῃς τὸ ἑσπέρας,
φαιδροὺς ἐργάτας θὰ ἰδῇς καὶ ὁμίλων παιδίων
περιχαρῶν· κυριακῆς αὐγὴ ἐξημερόνει.
Παύει πᾶν ἔργον, κλείεται ἡ θύρα τῶν σχολείων·
μὲ τὸν Θεόν του ὁ λαὸς τὰς χεῖράς του σταυρόνει...
Καὶ ἂν ἐκεῖ παραμονὴν περάσῃς Χριστουγέννων,
ἀνάστατον τὸν σκιερὸν δρομίσκον θ' ἀπαντήσῃς·
θὰ ἰδῇς πᾶν παράθυρον φαιδρῶς ἠνεῳγμένον,
ἑκάστην θύραν ἀνοικτὴν παντοῦ θὰ θεωρήσῃς
καὶ ἀσυνήθη θόρυβον εἰς πᾶσάν του οἰκίαν.
Συγκίνησιν, κατάνυξιν ὅπου στραφῇς ἁγίαν,
φωνὰς θ' ἀκούσῃς, ᾄσματα, ἐνίοτε καὶ λύραν,
καὶ ἀπὸ θύραν θὰ ἰδῇς παῖδας μικροὺς εἰς θύραν
ζητοῦντας τὰ Χριστούγεννα νὰ ψάλουν ἐπιμόνως.
Παρέκει, γραῖαν κλίνουσαν ἐμπρὸς σεπτῆς εἰκόνος
ν' ἀνάπτῃ μετὰ ζέσεως τὴν ἱερὰν λυχνίαν·
ἐγγύς, παρθένον ἔρηβον εἰς ἀνοικτὴν οἰκίαν.
Θὰ ἰδῇς οἰκοδέσποιναν ἐκ παίδων κυκλουμένην
ἐκβάλλουσαν τοὺς ἄρτους της μὲ πύον ἐκ κλιβάνου
κ' εἰσέτι τὴν Χριστόπηττάν θερμὴν καὶ μυρωμένην,
ἠχον πλησίον σου αὐλοῦ θ' ἀκούσῃς καὶ τυμπάνου,
κ' ἐνίοτε μὲ πάλλουσαν θ' ἀκροασθῇς καρδίαν,
τὸν κώδωνα τῆς ἑορτῆς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν...
Ἔχει, ἀστός τις ἀγαθὸς καρποὺς καὶ ἄνθη φέρει·
παρέκει, κόρη θελκτικὴ ἐσθῆτα ἑτοιμάζει,
ἣν αὔριον πρώτην φορὰν εἰς τὸν ναὸν θὰ φέρῃ,
καὶ παίδων ὅμιλος ἐκεῖ ἀγαλλομένων κράζει.
Παντοῦ χαράν, φαιδρότητα καὶ τέρψιν θ' ἀπαντήσῃς,
καὶ πῶς γεννᾶται ὁ Χριστὸς ἐκεῖ θὰ ἐννοήσῃς!

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ μέγιστος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, πατὴρ τῆς νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης, ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῇ 27 Ἀπριλίου 1748. Ὁ Κοραῆς ἦτο γλωσσομαθέστατος, μεταφράζων δὲ διάφορα ἰατρικὰ συγγράμματα ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς ἑτέραν, ἐπορίζετο τὰ πρὸς συντέλεσιν αὐτοῦ ἀναγκαιοῦντα. Ἐσπούδασε δὲ κυρίως τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ Montpellier *τῆς Γαλλίας, ἀλλ' οὐδόλως ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἀφοσιωθεὶς καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν συγγραφὴν ὠφελιμωτάτων καὶ πολλῶν βιβλίων. Ὁ Κοραῆς ἦτο πολυμαθέστατος καὶ κριτικώτατος ἐνῷ, μέχρι δὲ τῆς σήμερον καὶ δι' ὅλης τῆς Εὐρώπης θὰ θαυμάζωνται τὰ προλεγόμενα καὶ αἱ κριτικαὶ αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς, ἐκδοθέντας κυρίως δαπάνῃ τῶν Ἀδελφῶν Ζωσιμαδῶν. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, μεταξὺ πάσης ἀρετῆς καὶ τιμιότητος τῆς ἀκατασχέτου φιλοπονίας τοῦ ἀνδρός, εἶναι πολυτελῶς ἐστατα. Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν ἐν Παρισίοις τῇ 25 Μαρτίου 1833. Μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς εἰργάζετο συγγράφων. Τὸν μέγαν τοῦτον συγγραφέα καὶ ἄνθρωπον καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξύμνησεν ἐπαξίως διὰ τριτόμου ὄγκωδους συγγράμματος ὁ πολυμαθὴς ἐν Θρᾴκῃ λόγιος κ. Διονύσιος Θερειανός.*

ΠΡΟΣ ΕΥΑΝΘΙΑΝ ΚΑΪΡΗ [1]

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου 1815.

Φιλτάτη θυγάτηρ Εὐανθία!

Ἐπειδὴ πῶς ἄλλως ἔχω νὰ φανερώσω ὅσην μ' ἐπροξένησεν ἀπροσδόκητον χαρὰν ἡ ὡραία σου ἐπιστολή, πλὴν δίδων τὴν ὁποίαν ἤθελα σὲ δώσειν ὀνομασίαν, ἐὰν ἤμην ἀληθὴς καὶ γνήσιός σου πατήρ;

1. Καῖρη. Ἡ οἰκογένεια Καίρη ἦτο ἀρχαιοτάτη καὶ ἐκ τῶν διασημοτάτων τῆς νήσου Ἄνδρου, καταστᾶσα διασημοτάτη διὰ τοῦ

Φιλτάτη λοιπὸν θυγάτηρ, ἐπαινῶ σου τὴν παιδείαν, καὶ μάλιστα τὴν προθυμίαν νὰ τὴν αὐξήσῃς, καὶ νὰ τὴν κοινωνήσῃς εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους.

Ἀλλ' ἂν ἀγαπᾷς νὰ τὴν αὐξήσῃς, πρέπει νὰ ἀποφύγῃς τὸν ὁποῖον τρέχεις μέγαν κίνδυνον, νὰ μείνῃς καὶ τῶν πλέον ἀπαιδεύτων ὑποδεεστέρα. Ἂν ὁ ἀδελφός καὶ εὐεργέτης σου ἦναι ἀρκετὸς νὰ σὲ διδάξῃ καὶ τὸν κίνδυνον καὶ τὰ μέσα τῆς ἀποφυγῆς, δὲν θέλουν ὅμως εἶσθαι περιττὰ οὐδ' ἐμοῦ τοῦ γέροντος αἱ συμβουλαί, ἐὰν ὡς φιλοστόργου πατρὸς παραγγελίας δώσῃς εἰς αὐτὰς προσοχήν.

Ἀνάγκη εἶναι πρὸ πάντων, φίλη Εὐανθία, νὰ μὴ σὲ λανθάνῃ τί σημαίνει ἡ σοφία. Ὅσα σ' ἐδίδαξε, καὶ ὅσα μέλλει νὰ σὲ διδάξῃ ὁ ἀγαπητός σου ἀδελφός, εἶναι ὄργανα καὶ μέσα τῆς σοφίας, ὄχι αὐτὴ ἡ σοφία. Ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα, ἢ κἂν τὰ πλειότερα, δύναταί τις νὰ μάθῃ, καὶ μ' ὅλα ταῦτα νὰ μείνῃ ἄσοφος, ἢ μᾶλλον καὶ αὐτῶν τῶν ἀσόφων ἀσοφώτερος καὶ ἀπαιδευτότερος. Ἡ ἀληθινὴ σοφία, τέκνον ἀγαπητόν, εἶναι ὡς τὴν ὡρίζαν οἱ πρόγονοί μας, ἡ **Τέχνη τοῦ βίου.**

Θεοφίλου Καίρη, ἱερέως, καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ταύτης Εὐανθίας. Ὁ Θεόφιλος Καίρης ἐγεννήθη τῷ 1784 καὶ ἀπέθανε τῷ 1853 ἐν Σύρῳ ἐντὸς εἱρκτῆς τινος, καταδικασθεὶς ὡς αἱρεσιάρχης νέας θρησκείας. Ἦτο πολυμαθέστατος ἀνήρ, ὡς καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Εὐανθία, πρὸς ἣν ἀπευθύνει ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς τὴν παροῦσαν παραινετικὴν ἐπιστολήν. Ὁ Κοραῆς δικαίως Εὐεργέτην τῆς Εὐανθίας ἀποκαλεῖ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Θεόφιλον, διότι οὗτος, κατὰ εἰκοσιν ἔτη ὑπερβάλλων ἐκείνην, ἐπεμελήθη ὡς φιλοστοργότατος πατὴρ περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς τε Εὐανθίας καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν αὐτοῦ.

Καθὼς διὰ νὰ κτίσῃ τις οἶκον, πρέπει νὰ ἦναι οἰκοδόμος, νὰ ῥάψῃ ἐνδύματα, ῥάπτης καὶ καθεξῆς, ὁμοίως δι' ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους χρείας, ὅτι θέλει τις νὰ κατασκευάσῃ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, ἀνάγκη εἶναι νὰ γνωρίζῃ τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς του. Παρόμοια καὶ διὰ νὰ ζήσῃ τις ὡς πρέπει εἰς τὸ ὁποῖον ἡ φύσις τὸν ἐγέννησε γένος ἢ ἡ τύχη τὸν ἐδιώρισε βίου ἐπάγγελμα, πρέπει νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ βίου. Ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἀλλάσσει, ἀλλὰ προσδιορίζεται μόνον ἀπὸ τὰς διαφόρους τῆς τύχης ἢ τῆς φύσεως περιστάσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἄλλως ζῶσιν αἱ γυναῖκες παρὰ τοὺς ἄνδρας, ἄλλως πάλιν ἐκ τούτων οἱ προφέσσορες[1] παρὰ τοὺς πραγματευτάς[2], καὶ οὗτοι πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίως ὀνομαζομένους τεχνίτας· ὅλοι ὅμως εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς τέχνης τοῦ βίου ἐπιθυμοῦντες νὰ κτυπήσωσιν, ἤγουν νὰ ζήσωσιν εὐδαιμόνως. Ἀλλὰ τὸ εὐδαιμόνως τοῦτο σημαίνει ἐναρέτως· διότι ὅστις ἐλπίζει νὰ εὐδαιμονήσῃ χωρὶς ἀρετήν, βόσκεται ἀπὸ ματαίας ἐλπίδας, πλανώμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν του ὥραν, καὶ τότε νὰ καταλάβῃ, ὁ ἄτεχνος καὶ ἄτυχος,

1. Προφέσσορες = Καθηγηταί.

2. Πραγματευτάς = Ἔμπορους. Ἴσως ἡ λέξις αὕτη εἶναι Πραματευτής, ἐκ τοῦ Πρᾶμα (τοῦ Πέπραμαι, παρακειμένου τοῦ Πιπράσκομαι), διότι ἐν Ἀραβανίῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας σώζεται ἡ λέξις Πρᾶμα, ὁλοῦσα τὸ Κτῆνος, τὸ κτῆμα, τὸ πεπραμένον, καὶ ὁ κανὶς δὲ λαὸς προφέρει: Πραματευτὴς καὶ Πραμάτιαις, οὐχὶ δὲ ΠραΓματευτὴς καὶ ΠραΓμάτιαις. Ὁμοίως εἶναι γνωστὰ τὸ Μεταπράτης, Δημοπρατήριον κτλ. Πρβλ. καὶ τὸ Ὄνος ἐκ τοῦ Ὠνέομαι.

ὅτι ἔτρεξε τὸ στάδιον ὅλον τοῦ βίου χωρὶς τὴν πολυτιμον τέχνην τοῦ βίου. Ἂς ἐλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἔρευναν πῶς ἔχει ν' ἀποκτήσῃ τὴν τέχνην ταύτην ἡ καλὴ καὶ ἀγαθὴ Εὐανθία.

Τὴν σεμνότητα καὶ μετριοφροσύνην, ἀναγκαίας ἀρετὰς εἰς ὅλους, ἡ φύσις ὅμως τὰς ὥρισε στολισμὸν τῶν γυναικῶν ἰδιαίτερον. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ καθημερινὴ πεῖρα καὶ ἡ κρίσις, μὲ τὴν ὁποίαν, συμφώνως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κρίνομεν ὅλοι τοὺς ἔχοντας τὰς τοιαύτας ἀρετάς, ἢ τὰς ἐναντίας κακίας. Ἀλαζὼν καὶ κομπαστὴς[1] ἀνὴρ ψέγεται ὀλιγώτερον παρὰ γυναῖκα κομπάστριαν. Κατηγοροῦν τὸν ἄσεμνον ἄνδρα ὅσοι ἔχουσιν ἤθη χρηστά· ἀλλὰ γυναῖκα ἄσεμνον καὶ αὐτοὶ οἱ ἄσεμνοι ἄνδρες ἀναγκάζονται νὰ κρίνωσι βδελυκτήν· ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς σεμνῆς καὶ μετριόφρονος γυναικὸς οἱ ἔπαινοι εἰς τὸν μετριόφρονα καὶ σεμνὸν ἄνδρα γίνονται ἐκθειασμοί[2]. Διὰ τί; Διότι ἔλαβεν ἡ γυνὴ παρὰ τὸν ἄνδρα[3] πλειότερα ἀπὸ τὴν φύσιν βοηθήματα νὰ ἦναι σεμνή. Τὰ πλειότερα ὅμως ταῦτα βοηθήματα κινδυνεύουν νὰ ματαιωθῶσιν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῶν κακῶν παραδειγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὁ φίλος ἀδελφός σου μακρὰν σὲ κρατεῖ, καὶ σὺ ἀφ' ἑαυτῆς εὔκολον εἶναι νὰ κρατηθῇς, ἐπειδὴ εἶναι ἔξω σοῦ[4]. Ἀλλ' εἶναί τις ἄλλος

1. Κομπαστής, ὁ κομπάζων, ὁ καυχώμενος ἐπί τινι πραγματικῇ ἢ φαντασικῇ αὐτοῦ ἀρετῇ· καυχηματίας.

2. Ἐκθειασμοί = Ἔπαινοι μέχρι ἀποθεώσεως, θεοποιήσεως.

3. Παρὰ τὸν ἄνδρα. Ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως τοῦ Πλειότερα· ἄλλως ὀρθότερον θὰ ἐλέγετο: Πλειότερα τοῦ ἀνδρός, καὶ Πλειότερα ἢ ὁ ἀνήρ.

4. Ἔξω σοῦ = Μακρὰν σοῦ, μὴ ἀρμόζον εἰς σέ.

ἀπατεών, Εὐανθία, τόσον πλέον δυσρύλακτος, ὅσον εἶναι ἐσωτερικὸς καὶ σύντροφος ἀχώριστος ἡμῶν, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις μᾶς ἀναγκάζει νὰ συναναστρεφώμεθα καθ' ἡμέραν, καθ' ὥραν, κατὰ πᾶσαν ὥρας στιγμήν. Ἐξεύρεις τίς εἶναι ὁ πλάνος οὗτος; Ἡ ἰδία μας ταλαίπωρος κεφαλή. Καὶ τὸ δυσκολώτερον τῆς ὁποίας ὀλίγον ἀρχήτερα ἔλεγα Τέχνης τοῦ Βίου μέρος εἶναι, νὰ φεύγῃ τις τοῦ πλάνου τούτου τὰς ἀπατηλὰς κολακείας. Καὶ ἂν δὲν μὲ πιστεύῃς, ἄκουσε τὰ χρυσᾶ τοῦ χρυσοῦ μας Πλάτωνος[1] λόγια: *Τὸ γὰρ ἐξαπατᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' αὑτοῦ πάντων χαλεπώτατον· ὅταν γὰρ οὐδὲ σμικρὸν ἀποστατῇ, ἀλλ' ἀεὶ παρῇ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ δεινόν;* Ἡ δυσκολία τῆς φυλακῆς γίνεται τόσον μεγαλειτέρα, ὅσον ἔχει προτερήματα πλειότερα ὁ ἀπατώμενος καὶ σπανιώτερα, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ ἦναι ὅλον τὸ ἐναντίον. Τοῦτο σὲ λέγω, ὄχι διὰ νὰ σὲ ἐμποδίσω ν' αὐξήσῃ τὴν εἰς τὰ μαθήματα προκοπήν σου, ἀλλὰ νὰ σὲ κάμω προσεκτικωτέραν ἐναντίον τοῦ ἀπατεῶνος.

1. Πλάτωνος. Ὁ περικλεὴς οὗτος μαθητὴς τοῦ Σωκράτους καλεῖται θεῖος διά τε τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους καὶ τὸ βάθος τῶν ἰδεῶν καὶ διότι μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους συγκροτεῖ τὴν διάδα τῶν ἰδρυτῶν τῆς ὑγιοῦς φιλοσοφίας. Ὁ Πλάτων κατήγετο ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας, πατρόθεν μὲν ἦν Κόδριδης, μητρόθεν δὲ Σολωνίδης· ἐγεννήθη δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 429 πρὸ Χριστοῦ καὶ ἀπέθανε τῷ 348. Τὸ ὄνομα τοῦ εὐκλεεστάτου τούτου φιλοσόφου δὲν ἦτο Πλάτων, ἀλλ' Ἀρίστων. Ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Σωκράτης παρωνόμασεν αὐτὸν Πλάτωνα, κατ' ἄλλους μὲν διὰ τὸ πλάτος τοῦ στήθους ἢ τοῦ μετώπου, κατ' ἄλλους δὲ διὰ τὸ πλάτος καὶ τὴν εὐρεῖαν τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἐλησμονήθη δὲ τὸ κύριον ὄνομα τοῦ ἀνδρός, ἐπικρατήσαντος τοῦ παρωνυμίου.

Ἰδοὺ τί ἐνδέχεται νὰ σὲ λέγῃ κολακεύων καθ' ἡμέραν ὁ πλάνος· *Εὐανθία, σὺ εἶσαι τοῦ πολλὰ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν λογίων γυναικῶν, καὶ εἰς τὰς Κυδωνίας*[1] *ἴσως ἡ μόνη λογία.* Ἂν πιστεύσῃς τὰ δολερὰ ταῦτα λόγια τοῦ Πλάνου, αὐτὸς θέλει σὲ κάμειν ν' ἀμελήσῃς τὸ ἀπ' ὅσα ἐδιδάχθης ἢ διδάσκεσαι ἀξιολογώτερον μάθημα, τὴν **Τέχνην τοῦ Βίου.**

Πρόσεχε, τέκνον, διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ: Ὅσον εἶναι μεγαλείτερος ὁ κίνδυνος, τόσον πλέον ἄγρυπνος πρέπει νὰ στέκῃς ἐναντίον τοῦ Πλάνου. Ὁσάκις αὐτὸς σὲ κολακεύει μὲ τοιούτους σατανικοὺς λογισμούς, πρόβαλλε σὺ ἐναντίον του τὸν ἀληθινὸν καὶ ὀρθόνιμον τοῦτον λογισμόν· *Ἡ κοινὴ ἡμῶν δυστυχία μὲ κατασταίνει μίαν τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ· ἐὰν ἐγεννώμην εἰς τοὺς χρόνους τῆς προγονικῆς λαμπρότητος, ἤθελα εἶσθαι ἡ ἐσχάτη ἴσως τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν καλῶς ἀναθραμμένων γυναικῶν· τώρα δὲ πιθανὸν ὅτι μετ' ὀλίγας ἐτῶν ἑκατοντάδας, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀραβιώσω, θέλω πάλιν λογίζεσθαι μία τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ.* Ὁποία ἦτον ἡ κατάστασις τῶν προγόνων, ὁποία θέλει εἶσθαι, σὺν Θεῷ,

1. Κυδωνίας. Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου ἀξιολογωτάτη αὕτη πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὀνομάζεται τουρκιστὶ Ἀϊβαλί, φημίζεται δὲ διὰ τὴν φιλομουσίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες τῷ 1803 συνίστησαν καὶ μεγαλοπρεπὲς Γυμνάσιον· ἐν αὐτῷ ἐδίδαξαν πολλοὶ καὶ διάσημοι διδάσκαλοι, ἐν οἷς καὶ Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος καὶ ὁ Θεόφιλος Καΐρης καὶ ἄλλοι. Ἡ φήμη τοῦ περιπύστου Γυμνασίου τῶν Κυδωνιῶν, κεκτημένου καὶ σπουδαίαν Βιβλιοθήκην καὶ Ὀργανοθήκην, εἵλκυσε χιλιάδας μαθητῶν πανταχόθεν, πλεῖστοι δ' ὅσα ἐξ αὐτῶν διέπρεψαν.

τῶν ἀπογόνων, εἰς τοιαύτην σήμερον κατάστασιν εἶναι ἡ ρωτισμένη Εὐρώπη· ὅπου εὑρίσκονται πολλαὶ γυναῖκες στολισμέναι μὲ παιδείαν, ὄχι προφεσσόρων ἀδελφαί, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς ἐσχάτης τάξεως τῶν πολιτῶν. Βλέπεις λοιπόν, ἀγαπητὸν τέκνον, ὅτι ἡ παιδεία, ἀντὶ νὰ σοῦ ἐξεπάρῃ τὸν νοῦν, πρέπει νὰ σὲ παρακινῇ εἰς δοξολογίαν Θεοῦ πρῶτον μὲν ὅτι σ' ἐγέννησεν εἰς τοιαύτην χρόνου περίοδον, ὅταν ἠρχίσαμεν νὰ αἰσθανώμεθα τὰ καλὰ τῆς παιδείας· ἔπειτα ὅτι καὶ σ' ἐγέννησεν ἀδελφὴν ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ σὲ στολίσῃ μὲ παιδείαν. Ἡ πλέον ὅμως εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Δημιουργὸν δοξολογία (πάλιν σὲ τὸ λέγω) εἶναι νὰ κατευθύνῃς ὅσην ἔχεις, καὶ ὅσην μέλλεις ν' ἀποκτήσῃς παιδείαν εἰς τὴν ἀνωτέραν ὅλων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν Τέχνην τοῦ Βίου, καὶ νὰ τὴν μάθῃς τόσον καλά, ὥστε νὰ ἦσαι καλὴ νὰ τὴν παραδίδῃς μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον εἰς τὰς συνηλικιώτιδάς σου παρθένους, καὶ ὅταν σὺν Θεῷ ὑπανδρευθῇς, εἰς τὰ τέκνα σου, διὰ νὰ δείξῃς μὲ ταύτην σου τὴν ἐπιμέλειαν ὅτι εἶσαι φιλόστοργον τέκνον, καὶ νὰ ἐπιταχύνῃς τὸ κατὰ σὲ τὴν εὐτυχίαν πάντων.

Εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, ὡραία θυγάτηρ, δὲν ἦτον νὰ γεννηθῇς πρὸ πολλῶν, ἢ μετὰ πολλὰς ἑκατονταδας ἐτῶν, οὐδὲ νὰ ἐξισωθῇς μὲ τὰς παρελθούσας ἢ μὲ τὰς μελλούσας συμπολίτιδας· εἰς τὴν ἐξουσίαν σου ὅμως εἶναι (μὴν ἀμφιβάλῃς) νὰ ὑπερβάλῃς πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀρχαίας, καὶ νὰ μὴ σὲ ὑπερβάλῃ κἀμμία ἀπὸ τὰς μελλούσας εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον στηρίζεται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, καὶ τῆς ὁποίας βραβεῖον εἶναι ἡ ἀθανασία.

Ταῦτα σὲ λέγει ἀπὸ βάθους πατρικῶν σπλάγχνων ὁ

γηραιὸς Κοραῆς. Ταῦτα μελέτα καθ' ἡμέραν, ἂν θέλῃς νὰ εὐδαιμονήσῃς ζῶσα, καὶ ν' ἀρήσῃς, ἀφίνουσα τὴν ζωήν, ἀθάνατον ὄνομα. Σπούδασε, φίλον θυγάτριον, νὰ κατασταθῇς ὁμοία τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν ἐζήτει ὁ Σολομῶν· σπούδασε ἂν ἐρωτᾷ τις εἰς τὸ ἑξῆς, ὡς ἐκεῖνος *Γυναῖκα ἀνδρείαν, τίς εὑρήσει;* νὰ τὸν ἀποκρίνωνται οἱ γνωρίζοντές σε· *Τὴν ἐξ Ἄνδρου Εὐανθίαν.*

Καταγίνου εἰς ἀνάγνωσιν τῶν ἑλληνικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ μάλιστα τῶν κλασικῶν. Ἀλλὰ καταγίνου ὡς μέλισσα, ἀπανθίζουσα εἰς αὐτοὺς ὅ,τι εἶναι χρήσιμον εἰς τὸ μέλι τῆς Τέχνης τοῦ Βίου. Ἀναγίνωσκε συχνὰ τὸ συναξάριον τοῦ μεγάλου Σωκράτους, γραμμένον κομψότερον ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ἀληθέστερον ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα. Εἰς κἀνὲν ἔθνος δὲν ἐγεννήθη τοιοῦτος καλὸς τεχνίτης τοῦ Βίου, ὁποῖος ὁ Σωκράτης. Μὴν ἀμελεῖς τὸν θαυμαστὴν τοῦ Σωκράτους, καὶ δεύτερον Σωκράτην, τὸν Πλούταρχον.

Φρόντιζε μάλιστα, ἂν θέλῃς ν' αὐξήσῃς τὴν εἰς τὰ καλὰ προκοπήν σου, νὰ μεταδίδῃς τοὺς καρπούς της εἰς τὰς συνηλικιώτιδάς σου παρθένους. Δὲν ἠμπορεῖς, τέκνον ἀγαπητόν, νὰ φαντασθῇς πόσον γρήγορα αὐξάνουσι τὰ φῶτα, ὅταν μεταδίδωνται, καὶ πόσην ἡδονὴν προξενεῖ εἰς τὰς φιλανθρώπους ψυχὰς ἡ μετάδοσις αὐτῶν. Ὅταν κατὰ δυστυχίαν εὑρεθῇ τις περικυκλωμένος ἀπὸ ἀμαθεῖς, πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ τοὺς φωτίσῃ, ἀλλέως κινδυνεύει νὰ κατασταθῇ ἀμαθὴς καὶ αὐτός.

Τὸν ὁποῖον σ' ἐσυμβούλευσα τῆς μελίσσης τρόπον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν προγονικῶν μας βιβλίων, τὸν αὐτὸν

πρέπει, Εὐανθία, νὰ μεταχειρίζεσαι καὶ εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀλλογενῶν, καὶ ἐξαιρέτως τῶν Γάλλων, ἐπειδὴ γνωρίζεις τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ὥστε νὰ ἐπιθυμῇς καὶ νὰ μεταφράσῃς τι καὶ ἀπὸ τὰ γαλλικὰ συγγράμματα. Βιβλία ἄξια μεταφράσεως εἶναι καὶ πολλὰ καὶ καλά· ἀλλ' ὀλίγα ἀπ' αὐτὰ εἶσαι ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ μεταφράσῃς, καὶ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας σου, καὶ διότι δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἐξεύρῃς ἀκόμη τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν τόσον καλά, ὥστε νὰ μεταφέρῃς τὰ νοήματα τῶν Γάλλων εἰς τὴν γλῶσσάν μας, ἡ ὁποία οὐδ' αὐτὴ ἀκόμη δὲν εἶναι οὔτ' ἀρκετὰ πλουσία, οὔτε ἀρκετὰ τριμμένη νὰ τὰ ἐκφράζῃ χωρὶς κίνδυνον γαλλισμῶν. Μ' ὅλον τοῦτο, τέκνον, καὶ αὐτὴ σου ἡ ἐπιθυμία εἶναι πολλῶν ἐπαίνων ἀξία.

Διὰ νὰ κάμῃς λοιπὸν ἀρχήν, σὺν Θεῷ, σὲ πέμπω τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν κομψὸν ἠθικὸν συγγραμμάτιον ἀπὸ γυναῖκα σοφὴν καὶ σεβάσμιον, τὴν κυρίαν Guizot. Ἂν ὄχι ἄλλο, γυμνάζεσαι κἂν διὰ τῆς μεταφράσεως καὶ εἰς τῶν Γάλλων τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς τὴν μητρικήν σου. Ἐὰν ὅμως ἐπιτύχῃς νὰ κάμῃς τὴν μετάφρασιν τοιαύτην, ὁποία καὶ νὰ ἀναγινώσκεται μὲ εὐαρέστησιν, τότε θέλεις λάβειν ἀμοιβὴν τῶν κόπων σου τὸν ἔπαινον τῶν ὁμογενῶν καὶ τὰς εὐλογίας ἐμοῦ τοῦ γέροντος, ὅστις ἀποθνήσκω πλέον εὐχαριστημένος, ἀφοῦ ἴδω ὅτι ἡ παιδεία ἐπροχώρησε καὶ εἰς αὐτὰς τοῦ Γένους μας τὰς γυναῖκας.

Τὐγίαινε καὶ πρόκοπτε εἰς τὴν Τέχνην τοῦ Βίου!

Ὁ εὐχέτης τῆς προκοπῆς σου

Κοραῆς.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

Ὁ Θεόδωρος Γ. Ὀρφανίδης ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸν Μάρτιον τοῦ 1817. Ἐσπούδασεν ἐν Ναυπλίῳ καὶ Ἀθήναις· καὶ εἶτα ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, πρωθυπουργοῦντος, εἰς Εὐρώπην ὡς ὑπότροφος τῆς Κεβερνήσεως. Ὁ Ὀρφανίδης ἐσπούδασεν ἰδικῶς ἐν Εὐρώπῃ τὴν βοτανικήν, ἧς καὶ καθηγητὴς διωρίσθη τῷ 1850 ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὅπου ἐργαζόμενος ὑπέρ τε τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ λυρικῆς ποιήσεως μέχρι τοῦ 1881, ὅτε κατέλιπε τὴν καθηγεσίαν, διότι ἔπασε τὰς φρένας. Ἔργα βοτανικὰ μὲν ἐδημοσίευσε πολλὰ ἐν διαφόροις περιοδικοῖς, καὶ ἴδιον δὲ γεωπονικὸν περιοδικὸν ἐξέδωκεν· ἔργα δὲ ποιητικὰ κατέλιπεν ὁ Ὀρφανίδης τὸν Πύργον τῆς Πέτρας, τὴν Χίον, τὸν Ἅγιον Μηνᾶν, τὸ Τρι-Λίρι καὶ τὸν εὐφυέστατον Ἰωτᾶν, σατυρικὸν ἔπος. Ἀπέθανε δὲ τῇ 5 Αὐγούστου 1886 ἐν Ἀθήναις.

Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Κεῖτ' ὑψηλὸς μεταξὺ τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ δήμου τῆς Πέτρας
πύργος ἀτάκτου ρυθμοῦ, πρὸς δυσμὰς καταρρεύσας ἐν μέρει,
ἔχων τὴν βάσιν ἐγγὺς τῶν ὀχθῶν τῆς καλῆς Κωπαΐδος,
ὅπου γλαυκοῦ οὐρανοῦ τὰ λαμπρὰ κατοπτρίζονται κάλλη·
φέρει τοὺς τοίχους ἐντὸς μελανόχρους ὡς τεῖχη καμίνου,
ἔνδειξιν ὅτι βορὰ ἀδηφάγου πυρὸς ἀνηρπάγη·
μέγεθος, θέσις, εἰρμὸς κ' αἱ πλησίον πολύκαρποι γαῖαι
πείθουσιν ὅτι ποτὲ πολυκτήμονος ἦν κατοικία.
Τώρα ἡ γλαῦξ κελαδεῖ καθημένη εἰς γεῖσον θυρίδος,
ἐρημολάλοι ἐκεῖ φωλεὰς νυκτικόρακες ἔχουν
καὶ εἰς τὰ τείχη ἐντός, πρὸς τὸ μέρος τῆς πάλαι αἰθούσης,
θύσανα φύουσ' ὠχροὶ σισυμβρίου, ἐλξίνης κ' εὐζώμου,
λάβρος δὲ πνέων βορρᾶς τοὺς κινεῖ καὶ στενάζει πενθίμως.
Κι' ὅταν τὴν νύκτα τὸ φῶς τῆς εἰς νέφη θαμμένης σελήνης
ὑπορωπίζει τοὺς τοίχους αὐτοῦ τοὺς ἐξώλεις κ' ἐρήμους,

τάφου σιγὴ ἀνορθοῖ τοῦ δειλοῦ διαβάτου τὰς τρίχας,
φρίσσοντος πρὸς τῶν πυκνῶν κ' ἐλαφρῶν του βημάτων τὸν ἦχον.
Λέγουν προσέτι λευκὸν ὅτι φαίνεται φάντασμα κόρης,
ἔχον τὴν κόμην λυτὴν καὶ μακρὸν καὶ πυθέρη χιτῶνα,
ἔχον θεᾶς καλλονήν, ἀλλ' ἐκφράζουσαν φρίκην καὶ τρόμον·
σῖγα δ' ἀφ' οὗ πλανηθῇ μὲ σπουδὴν ἀπὸ τοίχου εἰς τοῖχον,
ὡς ἀστραπὴ ἐφορμᾷ εἰς μεγάλην πρὸς ἕω θυρίδα,
βάλλον ἐκεῖθεν φωνὰς ἀντηχούσας μακρὰν εἰς καιλάδας,
καὶ συνδρομῆς ὡς νὰ δῆται, κινδῦν ἀδημόνως τὰς χεῖρας.

Ἄλλοτε πλὴν ἐν αὐτῷ ἡ ζωὴ θορυβώδης ἀντήχει,
ὄρχησις, γέλως, ᾠδαί, προσταγαί, ἀπειλαί τε καὶ θρῆνοι·
ὄργανα φόνου στιλπνὰ τῶν δωμάτων τὰ τείχη ἐκόσμουν,
κ' ἔπιπλα ὅλως γλυπτά, ἀκμαζούσης γεννήματα τέχνης.
Ἵπποι πολλοὶ καὶ καλοὶ ἐχρεμέτιζον ἔξω τῶν σταύλων,
κ' ἔνοπλοι ἄνδρες, φρουρὰ τοῦ οἰκοῦντος συνέζων δεσπότου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ

Ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν ὑπάρχουσιν ἐποχαὶ παράδοξοι, καθ' ἃς ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή, ἁμιλλώμεναι τίς νὰ ὑπερτερήσῃ, διαπλάττουσιν ἐναρέτους ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ μοχθηροτάτους. Τοῦτο συμβαίνει πρὸ πάντων μετὰ μακρὸν καὶ γηράσαντα πολιτισμόν, ὅτε ἡ ἀνθρωπότης, ἀποκάμνουσα πλέον, τὰ πάντα γευθεῖσα, μελετήσασα, παθοῦσα πολλά, ἀηδιάζουσα τὸ παρόν, μὴ ἐλπίζουσα εἰς τὸ μέλλον, δὲν δύναται νὰ συγκινηθῇ ἐκ τῶν συνήθων ἀπολαύσεων, ἀλλὰ ζητεῖ τὸ ἔξοχον εἴτε ἐν τῇ κακίᾳ εἴτε ἐν τῇ ἀρετῇ. Τοιαύτη κοινωνία εἶναι τροφὸς τοῦ Νέρωνος, εἶναι διδάσκαλος αὐτοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως γεννᾷ καὶ τὸν Θρασέαν, τὴν ἔξοχον ἐκείνην ἀρετήν, τὴν μαστίζουσαν κατὰ πρόσωπον τὸν Νέρωνα.

Ἡ κακία, ὅσον σκοτεινοτέρα εἶναι, τοσοῦτον παρασύρει ἡμᾶς, ἀπορροφᾷ ὡς ἡ ἄβυσσος. Ἡ φρίκη εἶναι ἐναμιλλον τοῦ θαυμασμοῦ αἴσθημα καί, ἐγὼ τοὐλάχιστον, δὲν ὑβρίζω τὸν Καλλιγόλαν, τὸν Καρακάλλαν, τὸν Δομιτιανὸν καὶ πρὸ πάντων τὸν Νέρωνα, ἀκολουθῶν κατὰ τοῦτο τὸν Πλάτωνα, ὅστις ὀρθότατα εἶπεν· *Ὁπόσα ἀδικήματα μεγέθει καὶ τολμήματί ἐστιν ὑπερηρκότα, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων εἶναι ταῦτα ἀνθρώπων, ψυχῆς δὲ γενναίας ὑπὸ ἀτόπου παιδείας διεφθαρμένης.*

Τῷ ὄντι οἱ Ῥωμαῖοι, μέγιστοι ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν,

διέσωσαν ἅπαν τὸ μεγαλεῖον καὶ ἐν τῇ παρακμῇ. Τὸ δραστήριον καὶ ἀθλητικὸν ἐκεῖνο ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ κλέους ὅριον, ἀφ' οὗ κατέπεσε, διετήρησε τὰ πάθη καὶ τὰς παραφορὰς αὐτοῦ καί, ὅπως ἄλλοτε ἡρωϊκῶς ἐζήτει τὴν δόξαν, ἡρωϊκῶς ἐξηκολούθησε νὰ ζητῇ τὰς ἡδονάς. Ὁ Ῥωμαῖος ἦτο ἀνὴρ πάντοτε, καὶ ὅτε δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ παίξῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως ἔπαιζεν αὐτὴν εἰς τοὺς κύβους μετὰ τὸ πέρας τῶν συμποσίων, οὐδέποτε ὠχριῶν, οὐδέποτε θλιβόμενος καὶ ἀπαθέστατα ἀτενίζων τὸν θάνατον. Ἡ μεγαλουρία καὶ ἡ δραστηριότης δὲν θάλλει εἰς τὰς χλιαρὰς ἀτμοσφαίρας, ἐν ταῖς ὁποίαις μόνον οἱ ἀμανῖται αὐξάνουσιν, οὐδὲ ἀνέχεται νὰ μαραίνηται εἰς τοῦ συνήθους βίου τὴν ἀβράνειαν· καὶ ὅταν λείψῃ ἡ μέθη τῶν κατακτήσεων, ῥίπτεται ἀκάθεκτος εἰς τὴν κραιπάλην τῶν συμποσίων, εἰς τὰ ὄργια, εἰς πᾶσαν κακίαν. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἔθνος παρουσιάζει τοσοῦτον σκοτεινὴν ἅμα καὶ μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα διαφθορᾶς, ὡς τὸ ῥωμαϊκὸν καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς Ῥωμαίου παρεκάθισέ ποτε εἰς τὸ δεῖπνον, εἰς ὃ παρουσιαζόμεθα.

Τὸ συμπόσιον τοῦτο δὲν προσφέρει ὁ Καλλιγόλας, ὅστις ἄλλοτε δι' ἓν γεῦμα ἐδαπάνησε δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν· ὄχι, δὲν εἶναι αὐτοκράτορος, δὲν εἶναι στρατηγοῦ κῆπος αὐτός, ἀλλ' ἁπλοῦ ἰδιώτου. Ἐν τῷ μέσῳ παραδείσου, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ δένδρα εἰσὶν ἀνηρτημένοι φανοί, ὧν αἱ διαφανεῖς πλευραὶ ἀποτελοῦνται ἐκ κεχρωματισμένων κεράτων, ἁπλοῦται ἡ στρογγύλη τράπεζα. Περὶ αὐτὴν ἐν εἴδει ἀρχαίου ἑλληνικοῦ στίγμα (C) ὡς ἡμικύκλιον, κεῖται κλίνη παχεῖα, ἐννέα ἀναμένουσα δαιτυμόνας. Ἐπὶ τραπέζης ἁπλοῦνται [ἀνθοδέσμαι ἐκ τῶν σπανιωτέρων ἀνθέων, τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γνωστῆς γῆς, ἐντὸς ἀγγείων ἀλαβαστρίνων. Κλωβὸς μέγιστος, περικλείων μικρὰ δένδρα καὶ θάμνους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπαύονται πολυειδῆ πτηνά, ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ παραδείσου. Ἡ ἀηδὼν ᾄλλει. Κάτωθεν τοῦ κλωβοῦ εἰς δεξαμενὴν φέρουσαν θαλάσσιον ὕδωρ πλέουσιν ἰχθύες ποικίλων χρωμάτων. Πέραν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κήπου ὑπάρχει ἡ μουσικὴ καὶ γλυκυτάτην ἁρμονίαν ἀποτελοῦσιν ὁ χέλυς [1], ἡ λύρα, ἡ ἅρπα, ὁ μόναυλος, τὸ κρόταλον. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς τραπέζης ἀγαλμάτιον ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἀνίσταται· εἶναι ἡ Λήδα καὶ ὁ κύκνος ἀσπαζόμενος τὰ στήθη αὐτῆς· παρὰ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο εἶναι ὁ Διόνυσος ἐκ δεξιῶν, ἡ Ἀφροδίτη ἐξ ἀριστερῶν· οἱ πίνακες, τὸ μαζονόμον [2], ἡ λεκάνη, οἱ κύλικες, οἱ δίσκοι, στίλβουσιν ἐκ τοῦ ἀργύρου· χρυσοῖ δὲ εἰσιν οἱ κύαθοι, αἱ φιάλαι, τὰ σκαφία [3].

Ἰδοὺ ἔρχονται οἱ δαιτυμόνες· οἱ δραστήριοι καὶ ῥωμαλέοι ἐκεῖνοι Ῥωμαῖοι, ὧν ἡ λιτότης ἐν τῷ πολέμῳ, τὸ ἀκάματον αὐτῶν, ἡ καρτερία εἰς τὰς κακουχίας ἐπροξένουν τρόμον εἰς τοὺς πολεμίους τῆς Ῥώμης, ἤδη

1. Χέλυς εἶναι ἡ ἐκ τοῦ ὀστράκου τῆς χελώνης λύρα.

2. Μαζονόμον (τὸ) καὶ ὀρθότερον Ὁ μαζονόμος λέγεται ὁ δίσκος (τὸ ταψί), ὃν μεταχειρίζονται εἰς τὴν ἔψησιν τῶν ζυμαρικῶν.

3. Σκαφίον καὶ ὀρθότερον Σκάφιον εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ Σκάφη, δηλοῖ δὲ τὸ (κυρίως ξύλινον) πινάκιον, τὴν γαβάθαν.

κομίζονται ὡς παραλυτικοὶ ἐπὶ φορείου, βαρυνόμενοι νὰ βαδίσωσι, βαρυνόμενοι νὰ σείσωσι τὴν χεῖρα. Ἕκαστος αὐτῶν ἀκολουθεῖται ἀπὸ μακρὰν συνοδίαν δούλων, ὧν οἱ μὲν ἀερίζουσι τὸν δεσπότην, οἱ δὲ ἀποδιώκουσι τὰς μυίας, ἄλλοι χαριεντίζονται ἵνα προκαλέσωσι τὸν γέλωτα τοῦ δεσπότου, ὅστις βαρύνεται καὶ νὰ γελάσῃ καὶ μόλις ἐλαρῶς μειδιᾷ. Ὁ ὁμηρικὸς γέλως πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπεν. Ἄλλοι τέλος ἀκολουθοι κομίζουσι χρηματοκιβώτια. Κάθηνται παρὰ τὴν τράπεζαν καὶ ἐν ᾧ ὄπισθεν αὐτῶν τάσσονται οἱ προγεῦσται, οἱ οἰνοχόοι καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ συμποσίου θεράποντες, ὁ κύβος ἀναδεικνύει τὸν συμποσίαρχον. Ἄρχεται ἡ πρώτη τράπεζα, ἐν ᾧ ἀρωματίζεται ἡ ἀτμοσφαῖρα διὰ θυμιαμάτων. Ποικιλία φαγητῶν ἀμύθητος, τέχνη σπανία, ὁ μάγειρος ἀποθαυμάζεται ἤδη τοσοῦτον, ὅσον πάλαι ὁ Κικέρων, ἀμείβεται δὲ πολὺ περισσότερον. Ἡ μαγειρικὴ ἀνυψώθη εἰς ἐπιστήμην. Ἰχθῦς, φυλασσόμενοι ζωντανοὶ ἐντὸς θαλασσίων ὑδάτων, παρασκευάζονται ἀπέναντι τῆς τραπέζης ἐνώπιον τῶν δαιτυμόνων, οἵτινες ἁπλήστως περιεργάζονται αὐτοὺς σπαίροντας. Δι' ἕκαστον μαγειρεύεται ἴδιον φαγητόν, κατὰ τὴν ὄρεξιν καὶ ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὑπὸ ἰδιαιτέρου μαγείρου. Ὅλων τῶν κλιμάτων πτηνὰ παρατίθενται. Φέρεται ἀκέραιος χοῖρος, ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι ζωνταναὶ κίχλαι, αἵτινες ἀνίπτανται ἅμα ἠνεῴχθη. Καρυκεύματα παράδοξα, ἀλλὰ νόστιμα, ποικίλα καὶ ἄρθονα περιάγονται. Ἤδη εἰσέρχονται ὀρχηστρίδες ἐκ τῶν Γαδείρων καὶ τῆς Ἀντιοχείας. Ἔχουσι τοὺς βραχίονας γυμνούς, φοροῦσι στέμμα εἰς τὴν κεφαλήν, κρατοῦσι κρούσματα εἰς τὰς χεῖρας. Ἡ παρυφὴ τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν σύγκειται ἀπὸ πολυτίμους λίθους. Δὲν ὀρχοῦνται εἰσέτι· ἀναμένουσι τὸ πέρας τοῦ συμποσίου καὶ περιφέρονται ἀνὰ δύο χαριέντως, ψάλλουσαι ἱσπανικὸν ᾆσμα.

Ἰδοὺ ὅλος ἀγριόχοιρος ἐπὶ δίσκου ἀργυροῦ κομίζεται· ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι φασιανοὶ τῆς Σκυθίας, ἐν τοῖς φασιανοῖς ὄρτυγες, οἱ ὄρτυγες περιέχουσι συκοφάγους. Κατακερματιστὴς ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Τρυφεροῦ, διαβοήτου μαγείρου Ῥωμαίου, διδάσκοντος δημοσίᾳ τὸ κατακερματίζειν, τέμνει τὸν ἀγριόχοιρον. Τὰ κεκορεσμένα αὐτῶν χείλη μόλις θίγουσι[1] τὰ φαγητά, δι' ἃ ἐδαπανήθησαν τόσαι χιλιάδες δραχμῶν, ἐνησχολήθησαν τόσοι βραχίονες καὶ τόσοι ἐκινδύνευσαν ἄνθρωποι. *Ταλαίπωροι*, ἀναφωνεῖ ὁ Σενέκας, *δὲν ἐννοεῖτε ὅτι ἡ ὄρεξις ὑμῶν εἶναι εὐρυτέρα τῆς κοιλίας!*

Ὁ συμποσίαρχος ἐγείρεται προτείνων τὸν ἀμφορέα. Πληροῦνται τὰ σκαρία· ἀλλὰ δὲν εἶναι οἶνος ὁ χυνόμενος, εἶναι κώνειον. *Τὸ ἀντιφάρμακον τοῦ κωνείου εἶναι ὁ οἶνος*, ἀναφωνεῖ ὁ συμποσίαρχος, *πίωμεν, πίωμεν, ἄλλως θὰ ἀποθάνωμεν.* Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίστευτον, καὶ ὅμως μαρτυρεῖ ὁ Πλίνιος. Κάλλιστοι τῆς Ἰταλίας ἅπασης οἶνοι, ἀρχαῖοι τὴν ἡλικίαν, διαφανέστατοι, τοῦ Φαλέρνου, τῆς Σητίας, τῆς Ἄλβας διαμείβονται. Τοιοῦ-

1. Θίγουσι = Ἐγγίζουσιν. Ἀνύπαρκτος ἐνεστώς, παραχθεὶς ἐκ τοῦ ἀορίστου β' τοῦ Θιγγάνω, ὡς τὸ Κατάσχω ἐκ τοῦ ἀορίστου β' τοῦ Κατέχω-Κατέσχον.

τον δὲν ἔπινον εἰμὴ τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὁ Θρασέας καὶ ὁ Ἐλβίδειος, ὅτε, ἐστεφανωμένοι μὲ ἄνθη, ἐώρταζον τὰ γενέθλια τῶν δύο Βρούτων καὶ τοῦ Κασσίου. Πίνουσι, πίνουσιν οἱ συμπόται καὶ μεταβάλλονται εἰς Κορύβαντας. Ἄσματα αἰσχρά, παροίνιος φιλοσοφία, διεγείρουσα τὸ ἐρύθημα καὶ αὐτῶν τῶν δούλων, ἀντηχεῖ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἐνώπιον τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ βραχνὴ αὐτῶν φωνή, παραβαλλομένη πρὸς τὴν εὔστροφον καὶ λιγυρὰν φωνὴν τῶν Ἱσπανίδων, προξενεῖ παράδοξον ἀντιθέσεως αἴσθησιν. Τὰ σκαρίφια αὐτῶν φέρουσι πολυτίμους λίθους καί τινα ἀξίζουσι δύο καὶ τρία ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἡ πρώτη τράπεζα λήγει· εἰς τὴν δευτέραν τράπεζαν διανέμουσι τὰς ὀπώρας καὶ γλυκύσματα. Ἡ τέχνη τῶν μαγείρων ἐδῶ διακρίνεται. Ἂν τις δὲν ἐπέτυχεν, ὁ δεσπότης αὐτοῦ διατάττει δι' ἑνὸς βλέμματος καὶ δι' ἑνὸς ἐκρραστικοῦ σχήματος καὶ ὁ μάγειρος ρονεύεται. Ὁ ἀποτυγχάνων εἰς τὸ γλύκυσμα εἶναι δὶς μοχθηρότερος τοῦ προδότου. Ἡ δευτέρα τράπεζα λήγει, ἀλλὰ δὲν λήγει τὸ δεῖπνον· (vomunt ut edant)[1]. Ἡ τράπεζα καὶ ἡ ἀποσκευὴ ἀνακαινίζονται, φέρονται νέα ἄνθη, ἄρχεται νέα μουσικὴ καὶ ἐπαναλαμβάνεται τὸ δεῖπνον.

Ἤδη ἐπῆλθε τὸ μεσονύκτιον· βαρεῖς καὶ καταβεβλημένοι κομίζονται εἰς μαρμαρίνην στοάν· εἰς τὰς πλευρὰς ὑψοῦνται τὰ ἀγάλματα τῶν προγόνων, καὶ τὸ φῶς, καταπίπτον ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν, ὁμοάζει ἐρύθημα. Ἡ στοὰ ἀντηχεῖ ἐκ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν ᾀσμάτων καὶ

1. Ἐμοῦσιν ἵνα τρώγωσιν.

ταχεῖαι ὡς ῥάσματα χορεύουσιν αἱ Ἱσπανίδες. Συγκρούονται τὰ κρούσματα τῶν δακτύλων αὐτῶν καὶ νομίζεις ὅτι ἴπτανται μᾶλλον ἢ θίγουσι τὸ ἔδαφος. Μεθύει τὸ κάλλος περισσότερον τοῦ οἴνου, ἀλλ' ἡ μέθη αὕτη εἶναι βραχυτάτη καὶ ὁ Ῥωμαῖος θέλει συγκινήσεις μακρὰς καὶ ποικίλας.

Φέρονται αἱ τράπεζαι καὶ οἱ ἀστράγαλοι καὶ οἱ κύβοι· ὁ χρυσὸς καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι ἁπλοῦνται ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καὶ κυκλοφοροῦσιν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα. Ἡ ἁρμονία ἔπαυσε καὶ σιωπὴ βαθεῖα ἐπικρατεῖ. Ἐνίοτε, ὁπόταν ἡ *βουλὴ τῆς Ἀφροδίτης* ἀναρπάσῃ ἀπό τινος μέγα μερος τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἀκούεται βλασφημία. Ὁ νεώτερος τῶν δαιτυμόνων ἀποσύρεται. Οὐδὲ ὀβολὸν ἔχει πλέον. Πᾶσα ἡ περιουσία αὐτοῦ τὴν προτεραίαν μετεβλήθη εἰς χρυσίον καὶ τὴν νύκτα ταύτην περιῆλθεν εἰς τὸν μᾶλλον εὐτυχῆ.

— Δὲν ἔχεις πλέον χρυσοῦς, Μάνλιε;

— Δὲν ἔχω, δὲν ἔχω.

Οἱ ἐπίλοιποι λαλοῦσι κρυφίως καὶ μετ' ὀλίγον προτείνουσιν εἰς τὸν Μάνλιον νὰ παίξῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς κύβους.

— Θὲς αὐτὴν διὰ χιλίους χρυσοῦς, Μάνλιε· ἂν ἀποτύχῃς, θὰ αὐτοκτονηθῇς διὰ ξίφους ἐδῶ, ἐνώπιον ἡμῶν, ὑποκρινόμενος τὴν γραῖαν καὶ πανοῦργον ἀλώπεκα, τὸν Κάτωνα.

— Θέλω δύο χιλιάδας χρυσῶν.

— Δύο χιλιάδας, λέγει ὁ συμποσίαρχος μετὰ φωνῆς

συρομένης· ζωὴ ἄνευ χρημάτων εἶναι θάνατος, εἶναί τι φοβερώτερον τοῦ θανάτου· οὐδὲ ὀβολὸν ἀξίζει.

Καὶ διὰ λατινικῆς προφορᾶς ἀπήγγειλε πομπωδῶς τοὺς ἀκολούθους στίχους τοῦ Μενάνδρου·

Ὁ μὲν Ἐπίχαρμος τοὺς θεοὺς εἶναι λέγει
ἀνέμους, ὕδωρ, γῆν, ἥλιον, πῦρ, ἀστέρας·
ἐγὼ δ' ὑπέλαβον χρησίμους εἶναι θεοὺς
τἀργύριον ἡμῖν καὶ τὸ χρυσίον μόνον.
Ἱδρυσάμενος τούτους γὰρ εἰς τὴν οἰκίαν,
εὔξαι τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται·
ἀγρός, οἰκίαι, θεράποντες, ἀργυρώματα,
φίλοι, δικασταί, μάρτυρες· μόνον δίδου·
αὐτοὺς γὰρ τοὺς θεοὺς ἕξεις ὑπηρέτας.

Καὶ ἐξηκολούθησεν ἕτερος τῶν συμποτῶν·

Εὐκαταφρόνητόν ἐστι, Μάνλιε, πένης,
κἂν πάνυ λέγῃ δίκαια· τούτου γὰρ λέγειν
ἕνεκα μόνον νομίζεθ' οὗτος τοῦ λαβεῖν.
Καὶ συκοφάντης εὐθὺς ὁ τὸ τριβώνιον
ἔχων καλεῖται, κἂν ἀδικούμενος τύχῃ.

— Ἔστω διὰ χιλίους χρυσοῦς, εἶπεν ὁ Μάνλιος πεισθείς· Ῥίπτει τοὺς κύβους, ἀλλ' ἡ *βολὴ* εἶναι ἡ λεγομένη *τοῦ κυνός*· ἀπώλεσεν· ἀστραπὴ χαρᾶς διέλαμψεν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἐπιλοίπων συμποτῶν. Ἀληθῶς πλήρες τὸ δεῖπνον· θὰ λήξῃ μὲ αἷμα, καὶ τὸ τοιοῦτον εἶναι πολύτιμον ἐπιδόρπιον. Ὁ Μάνλιος, ὃν ἡ τύχη κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἀνέμενεν ἀτάραχος τὴν διαταγήν.

Ἡ ἡμέρα ἤρχιζεν ἤδη νὰ ὑποφώσκῃ, ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἦτο ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου. Οἱ κύβοι καὶ οἱ ἀστράγαλοι δὲν ἐκυλίοντο πλέον ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ὁ Μάνλιος ἀνέλαβε τὸ ξίφος. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς στοᾶς ἵσταται ἀναμένων τὸ σύνθημα. Ὁ συμποσίαρχος ἀνατείνει τὴν χεῖρα καὶ ὁ Μάνλιος βυθίζει τὸ ξίφος εἰς τὰ στήθη, παρὰ τὸν ἀριστερὸν θώρακα· πίπτει, ἀλλὰ δὲν ἔπεσε χαριέντως. Ὁ συμποσίαρχος παρατηρεῖ τοὺς λοιποὺς δαιτυμόνας· τὸ σῶμα σπαίρει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ψιθυρισμὸς δυσαρεσκείας ἀκούεται· μειδιῶσιν οἰκτίροντες τὴν ἀνεπιτηδειότητα, καὶ συρίζουσι τὸν Μάνλιον, οὗτινος τὸ αἷμα ἐκάλυψε τὸ ψωσαϊκὸν τῆς στοᾶς. Ἔρχονται οἱ δοῦλοι καὶ ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν διὰ νὰ θάψωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς τάφους τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐν ᾧ ἀπέρχεται ἡ θλιβερὰ ἐκείνη συνοδία, οἱ ἐπίλοιποι κατακλίνονται εὐτυχεῖς διὰ τὴν ζωηρότητα τοῦ δείπνου. Οἱ δοῦλοι ἀναπετεννύουσι μεγάλα ὑράσματα, φέροντα τερατώδεις εἰκόνας πρὸς ἀποδίωξιν τῶν πτηνῶν· δὲν πρέπει οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ ταραχθῇ ὁ ὕπνος αὐτῶν.

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ συνήθη συμπόσια τῶν Ῥωμαίων τῆς Αὐτοκρατορίας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΤΟ ΡΟΔΟΝ

Ἦτον, ὅτ' ἐπλάσθη, λευκὸν τὸ ῥόδον.
Πλὴν τὸ ἄσμ' ἀκοῦσαν τῆς ἀηδόνος,
τῆς αἰδοῦς τὸ χρῶμα περιεβλήθη,
ἐρυθριάσαν.

Ὅταν δ' εἰς τοὺς κλάδους τὴν φωλεάν του
ἔπλεξεν ὁ ὄρνις τῆς μελῳδίας,
τότε ὑπ' εὐόσμων περιεχύθη
μύρων τὸ ῥόδον.

Πλὴν χειμὼν ὡς ἦλθε, μακρὰν ὁ ψάλτης,
ῥῶς ζητῶν καὶ θέρμην, μακρὰν ἀπέπτη,
καὶ τὸ ῥόδον ἔμεινε κ' ἐμαράνθη,
φυλλορροῆσαν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΛΟΙΜΟΣ

Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου ἢ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 430 ἔτους ἅπασα τῶν Πελοποννησίων ἡ πεζικὴ δύναμις ἐνέβαλε πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπεχείρησεν ἤδη, ἐν διαστήματι ἡμερῶν 40, τὴν ὁλοσχερεστέραν δῄωσιν ὄχι μόνον τοῦ Θριασίου καὶ τοῦ περὶ τὴν πόλιν πεδίου, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν μεσημβρινωτέρων δήμων μέχρι τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου. Ἡ χώρα ἦτο ἔρημος· οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγει, ὡς πρότερον, εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔβλεπον ἐκεῖθεν ἀγανακτοῦντες τὴν ἐπανάληψιν καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ κακοῦ, ὅτε ἄϊρνης κατέπληξεν αὐτοὺς κακὸν ἕτερον φοβερώτερον.

Πρὸ καιροῦ ἐφημίζετο ὅτι νόσος ἐπιδημική, ἀπὸ Αἰθιοπίας ἀρξαμένη, ἐμάστιζε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Λιβύην καὶ τὰς ἐν Ἀσίᾳ χώρας τοῦ μεγάλου βασιλέως. Πρὸ 16 ἐτῶν ὁμοίαν τινὰ συμφορὰν εἶχον πάθει ἡ τε Ῥώμη καὶ πολλὰ τῆς Ἰταλίας μέρη, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τὸ νόσημα ἀνεφάνη εἰς Λῆμνον καὶ εἰς ἄλλας τινὰς τοῦ Αἰγαίου νήσους, ἀλλ' ὄχι μετὰ τοσαύτης ὀξύτητος, ὥστε νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν ὅλου τοῦ κόσμου. Τελευταῖον, ἐν ἔαρι τοῦ 430, ἐνέσκηψεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρε τὰ πάντα προπαρεσκευασμένα εἰς τὴν δεινοτάτην αὐτοῦ ἀνάπτυξιν. Ὅλοι τῆς χώρας οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγει πρὸ μικροῦ ἐντὸς τῶν

τειχῶν τῆς πόλεως. Τὸ δὲ μέγα τοῦτο πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἢ συνεσωρεύθη εἰς ῥίλων οἰκίας, ἢ κατῴκει εἰς καλύβας πνιγηράς, ἀπεστερημένον πάσης βίου ἀνέσεως· διετέλει δὲ καὶ ἠθικῶς καταβεβλημένον, ὥστε ἦτο καθ' ὅλα δεκτικώτατον νὰ προσβληθῇ. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἐπιδημία διεδόθη ἐν ἀκαρεῖ πρῶτον εἰς τὸν Πειραιά, μετ' ὀλίγον εἰς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ ἔπαθον πάντες ὑπ' αὐτῆς, ἄνευ διακρίσεως τάξεως, ῥύλου ἢ ἡλικίας. Ὁ Θουκυδίδης, αὐτός τε νοσήσας καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἄλλους πάσχοντας, περιέγραψε τὸ νόσημα μετ' ἀκριβείας, ἣν ἐθαύμασεν ἡ νεωτέρα ἰατρικὴ ἐπιστήμη. Ἦτο δέ, ὡς φαίνεται, τυρώδης πυρετός, ὁμοιότατος τῶν πυρετῶν, οὓς συνήθως παράγουσιν εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ εἰς τὰς πόλεις αἱ τοῦ πολέμου ταλαιπωρίαι. Ἡ νόσος κατελάμβανε τὸν ἄνθρωπον ἐξαίφνης, ὑγιᾶ ὄντα· καὶ πρῶτα μὲν αὐτῆς σημεῖα ἦσαν θέρμαι τῆς κεφαλῆς ἰσχυραὶ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ ῥιγώσεις. Ἔπειτα προσεβάλλοντο τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα· ἡ φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα ἐγίνοντο αἱματώδεις, ἐπήρχετο δὲ βῆξ δυνατὸς καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς ἢ καὶ ἁπλῶς λύγξ κενή, προξενοῦσα σπασμὸν ἰσχυρόν. Τὸ δέρμα ἀπέβαινεν ὑπέρυθρον, πελιδνὸν καὶ ἐκαλύπτετο ἀπὸ φλυκταίνας μικρὰς καὶ ἕλκη. Καὶ ἐξωτερικῶς μὲν τὸ σῶμα δὲν ἦτο πολὺ θερμόν, ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ καῦσις ἦτο τοσαύτη, ὥστε οἱ πάσχοντες δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὸ ἐλαφρότερον ἱμάτιον, καὶ πολλοὶ ὡς μαινόμενοι ἔρριπτον ἑαυτοὺς εἰς ὕδωρ ψυχρόν. Ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ καύματος κατεβάλλοντο οἱ πλεῖστοι τὴν 7 ἢ τὴν 9 ἡμέραν, ἄνευ ἐξωτερικῆς τινος

τοῦ σώματος ἀλλοιώσεως. Ἄλλοι, δυνηθέντες ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο τῆς νόσου στάδιον, ἀπέθνησκον ἔπειτα ἐκ διαρροίας καὶ ἀτονίας. Ἄλλοι τέλος ἐπέζων μέν, ἀλλ' ἢ ἀποβαλόντες τὴν χρῆσιν μελῶν τινων τοῦ σώματος, ὀφθαλμῶν, χειρῶν, ποδῶν, ἢ περιπεσόντες εἰς ἀλλόκοτόν τινα πάντων λήθην, ὥστε δὲν ἐγνώριζον πλέον οὔτε ἑαυτούς, οὔτε τοὺς ῥίλους αὐτῶν. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἄνοσον ὡς πρὸς τὰς ἄλλας ἀσθενείας, εἰ δέ τις ἔπασχε τυχὸν ἀπὸ ἄλλο τι, τὸ πάθημα αὐτοῦ κατέληγεν εἰς τὸ ἐπικρατοῦν νόσημα. Καὶ τὸ μίασμα μετεδόθη μὲν ἐντεῦθεν εἰς τινας τῶν πολυανθρωποτέρων νήσων, ἀλλὰ παντάπασι δὲν προσέβαλε τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη δὲν ἔμεινεν ἀργή· ὁ περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἀκμάσας Ἱπποκράτης ὁ Κῷος, ὁ τῆς ἐπιστήμης ταύτης δημιουργός, ἐμελέτησεν αὐτὸς τὸ νόσημα, καί, τοὐλάχιστον βραδύτερον, ἐβοήθησε τοὺς Ἀθηναίους, συμβουλεύσας τὴν διὰ πυρὸς κάθαρσιν τῆς ἀτμοσφαίρας, εἰς ὃ προῆλθεν ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι οἱ σιδηρουργοὶ σπανιώτατα ἐκρούοντο. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς πάντα τὰ θεραπευτικὰ μέσα, ὅσα οἱ ἄνθρωποι ἐζήτησαν παρὰ ἱερέων καὶ ἰατρῶν, ἀπέβησαν μάταια, ὅθεν ἐπεκράτησεν ἀκαταμάχητος καθ' ὅλην τὴν πόλιν ἀπελπισία. Φίλοι καὶ συγγενεῖς κατήντησαν νὰ ἐγκαταλείπωσι τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν ἐρήμους πάσης ἐπιμελείας καὶ παραμυθίας· οἱ περὶ τὰς ταφὰς νόμοι δὲν ἐτηροῦντο· καὶ οὐ μόνον ἔθαπτον ὅπως ἕκαστος ἠδύνατο, ἀλλὰ καὶ ἀτάφων νεκρῶν σωροὶ ἔκειντο τῇδε κἀκεῖσε· ἡμιθνῆτες

ἐκυλίοντο εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ περὶ τὰς κρήνας ἁπάσας, διὰ τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιθυμίαν· καὶ αὐτὰ τὰ ἱερά, ἐν οἷς διετέλουν ἐσκηνωμένοι πολλοὶ ἄνθρωποι, ἦσαν νεκρῶν πλήρη. Εἰς δὲ τὸ τραγικὸν τοῦτο θέαμα τῶν φυσικῶν παθημάτων προσετέθη καὶ τὸ ἔτι φοβερώτερον ἴσως δεινὸν τῆς ἠθικῆς παραλυσίας. Ἐπειδὴ οὐδεὶς ἦτο βέβαιος ἂν ζήσῃ αὔριον, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἔβλεπον τοὺς μὲν πλουσίους αἰφνιδίως ἀποθνήσκοντας, τοὺς δ' οὐδὲν πρότερον κεκτημένους εὐθὺς τὰ ἐκείνων ἔχοντας, ἐπειδὴ ἐνὶ λόγῳ ἐφήμερα ἤδη ἐλογίζοντο τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα, πάντες ἔσπευδον νὰ εὐχαριστήσωσι τὰς ὀρέξεις αὐτῶν καὶ ἐξετραχηλίζοντο εἰς τὴν ἐσχάτην ἀσωτείαν καὶ ἀκολασίαν. Οὐδεὶς ἦτο πρόθυμος νὰ ἐργασθῇ, διότι δὲν ἤξευρεν ἂν προφθάσῃ πρὶν ἀποθάνῃ νὰ δρέψῃ τὸν καρπὸν τῆς ἐργασίας του· ὅθεν μόνον τὸ ἡδὺ καὶ μόνον τὸ ἀμέσως κερδαλέον κατέστη καλὸν καὶ χρήσιμον. Θεῶν δὲ φόβος ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπέτρεπεν ἀπὸ τῆς ἀνομίας· τὸ μὲν διότι ἴσον ἔκριναν καὶ εὐσέβειαν καὶ ἀσέβειαν, ἐξ ἴσου βλέποντες πάντας ἀπολλυμένους, τὸ δὲ διότι οὐδεὶς τῶν παρανομούντων ἤλπιζε νὰ ζήσῃ μέχρι τῆς δίκης, δι' ἧς ἠδύνατο νὰ τιμωρηθῇ· καὶ ἔπειτα πολὺ μείζονα θεωροῦντες τὴν τιμωρίαν, τὴν ἤδη κατεψηφισμένην καὶ ἐπικρεμαμένην, εὔλογον ἐνόμιζον, πρὶν αὐτὴ ἐπιπέσῃ, ν' ἀπολαύσωσί τι τοῦ βίου.

Μηδεὶς δὲ δυσπιστήσῃ πρὸς ταύτην τὴν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου διαγραφομένην εἰκόνα, μηδὲ ἀπορήσῃ πῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώκειλαν ἕνεκα τῆς ἐπιδημίας εἰς τοιαύτην ἠθικὴν παραλυσίαν, ἐν ᾧ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ἐπιδημία οὐδὲν ἧττον φοβερά, ἡ ἀσιανὴ χολέρα, ἐνσκήψασα εἰς τὴν Εὐρώπην, οὔτε εἰς τὴν Ἀγγλίαν, οὔτε εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ τὴν Γερμανίαν ἢ τὴν Ἑλλάδα οὔτε εἰς τὴν Ῥωσσίαν αὐτὴν ἐπήνεγκε τοσοῦτον ἀπαίσια ἀποτελέσματα. Ἡ κυριωτάτη αἰτία τῆς περὶ τούτου διαφορᾶς, ὡς καὶ περὶ πολλὰ ἄλλα, μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι αἱ ἀρχαῖαι ἡμῶν πολιτεῖαι συνεκροτοῦντο ἐκ μιᾶς πόλεως, ἐν ᾧ αἱ νεώτεραι συγκροτοῦνται ἐξ ὁλοκλήρων ἐθνῶν. Ἐντεῦθεν ὁσάκις σήμερον ἐπιδημία ἐνσκήψῃ εἰς μίαν ἢ καὶ πλείονας πόλεις ἐπικρατείας τινός, δὲν νοσεῖ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς ὁλόκληρος ἡ ἐπικράτεια, ἀλλὰ μέρος τι αὐτῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐλάχιστον, τὸ δὲ λοιπὸν οὐ μόνον καθ' ἑαυτὸ ὑγιαίνει, ἀλλὰ καὶ ἐπερχόμενον εἰς βοήθειαν καὶ παραμυθίαν τῆς πασχούσης μοίρας, προλαμβάνει ἢ περιστέλλει τὴν ἠθικὴν ἔκλυσιν. Ἐν ᾧ, ἐπειδὴ αἱ Ἀθῆναι ἀπετέλουν, κυρίως εἰπεῖν, τὸ ὅλον τῶν Ἀθηναίων κράτος, ἡ ἐπιδημία, εἰσβαλοῦσα εἰς αὐτάς, δὲν ἐμάστιξεν ἁπλῶς μίαν μόνον πόλιν, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων· ἐνόσησε λοιπὸν ὁλόκληρον τὸ κράτος τοῦτο φυσικῶς τε καὶ ἠθικῶς καὶ περιέπεσεν εἰς δεινοτάτην ἀμηχανίαν καὶ παραλυσίαν τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ οὐδαμόθεν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ βοήθειαν ἢ νὰ φοβηθῇ περιστολήν. Ἵνα κατανοήσωμεν ἔτι καλλίτερον τὴν κατὰ τοῦτο διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου ἐξ ἀναλογίας τινός, ἀντιπαραβάλωμεν τὰ ὑλικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπήνεγκεν ἡ ἐπιδημία εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὰ ὑλικὰ

ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπήνεγκεν ἡ ἀσιανὴ χολέρα εἰς οἱανδήποτε νεωτέραν εὐρωπαϊκὴν ἐπικράτειαν. Ἡ νόσος παρέμεινεν ἐν Ἀθήναις καθ' ὅλον τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου· ἔπειτα ἐν διαστήματι ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους συνέβη ἐλάττωσις αὐτῆς, μεθ' ὃ ἐπῆλθε δεύτερος παροξυσμὸς διαρκέσας ἐπὶ ἓν πάλιν ἔτος, μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς τὸ πρῶτον ὁρμῆς. Ἀπέθανον δὲ ἐν ὅλοις ἱππεῖς 300, ὁπλῖται 4400, καὶ τῶν πενεστέρων πολιτῶν τοσοῦτον πλῆθος, ὥστε ἡ ἐξαρίθμησις αὐτῶν ἀπέβη ἀδύνατος. Ἐν ἄλλαις λέξεσι, τὸ κράτος ἔπαθεν ἐκ τῆς νόσου πληγὴν καιριωτάτην, διότι ἀπέβαλε τὸ πέμπτον, ἂν ὄχι τὸ τέταρτον τῆς ὅλης στρατιωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἐν ᾧ ἡ χολέρα, ἐν Γαλλίᾳ λόγου χάριν, ἐπροξένησε τὸν θάνατον πολλῶν χιλιάδων ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀδύνατο, ὃ μὴ γένοιτο, νὰ ἁρπάσῃ καὶ πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ ἐπέλθῃ ἐπαισθητὴ τῆς δυνάμεως τοῦ κράτους ἐλάττωσις.

ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

Ὁ Ἠλίας Ταντολίδης ἐγεννήθη ἐν Παλαιῷ Κωνσταντινουπόλει τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1818, σπουδάσας πρῶτον ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ, καὶ περατώσας τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ τῆς Σμύρνης. Τῷ 1840 μεταβὰς εἰς Ἀθήνας καὶ διακούσας ἐπὶ τετραετίαν φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελετῶν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς παραγωγῆς διανοητικῶν προϊόντων ἔπαθεν ἀμαύρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν τῇ 16 Νοεμβρίου 1845. Ἐν ἔτος μετὰ τὸ πλῆγμα τοῦτο διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῆς ῥητορικῆς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ, τὴν ἵδραν δὲ ταύτην κατεῖχε μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ βίου αὐτοῦ (31 Ἰουλίου 1876). Ὁ Ταντολίδης διαπρέπει μεταξὺ τῶν νέων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ λογογράφων, ὅθεν καὶ δικαίως ἐπικαλεῖται Ἀηδὼν καὶ Κύκνος τοῦ Βοσπόρου. Ἐχειρώθη δὲ καὶ ἐπιτυχῶς ἐχειρίζετο ἐν τῇ ποιήσει τὴν τε ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ τὴν καθαρευούσαν καὶ τὴν δημώδη. Πλὴν εἰκοσαέτης ἐξέδωκεν ἐν Σμύρνῃ (τῷ 1839) τὰ Παίγνια, εἶτα (τῷ 1860) ἐν Τεργέστῃ τὰ Ἰδιωτικὰ Στιχουργήματα καὶ τέλος τὰ Ἄσματα ἐν Ἀθήναις, ἵνα ἐγίνετο καὶ ἔκδοσις αὐτῶν μετὰ μουσικῶν χαρακτήρων (τῷ 1876). Ἡ ποίησις τοῦ Ταντολίδου εἶναι εἰσιθής, χαρίεσσα, εὐφυής, σοφής, καὶ ἡ στιχουργία δ' αὐτῆς ἄπταιστος.

ΥΜΝΟΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΪΟΝ [1]

Τοὺς θυλάκους τῶν νέων σου δώρων
ἦλθες πάλιν λοιπὸν νὰ σκορπίσῃς,
καὶ τὸν δίκαιον, Μάϊε, φόρον
ἐτησίου ὠδῆς ν' ἀπαιτήσῃς.

Καθυστέρησα τρίτον τοῦτ' ἔτος·
δυστυχὴς τῶν Μουσῶν χρεωκόπος! [2]

1. Ὁ Μάϊος, ὡς ὁ ὡραιότατος τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους, θεωρεῖται ὁ κατ' ἐξοχὴν μὴν τῶν ποιητῶν, ἕκαστος δ' αὐτῶν φιλοτιμεῖται νὰ ψάλλῃ τὰς ποικίλας καλλονὰς αὐτοῦ.

2. Μόλις 27 ἐτῶν ὁ ἀοίδιμος Ταντολίδης ἔπαθεν ἀμαύρωσιν

ἀλλὰ δέξαι με, Μαΐ', ἐφέτος
προσφωνοῦντά σοι ὅσα καὶ ὅπως.

Ὦ πραγμάτων ἀλλοίως ἀλλοίων!
Ὦ τοῦ χρόνου σιδήρεον κράτος!
Ποῖος πρώην σ' ἀπήντων, καὶ ποῖον
μ' ἀπαντᾷς καὶ μ' ἀφίνεις ἐσχάτως!

Πρῶτος ὥρθριζον[1], πάντοτε πρῶτος
τῶν ἀπείρων σου, Μάϊε φίλων,
ν' ἀπομάζω[2] ἀγνάς, ἔτι σκότος,
τὰς μαΐτιδας δρόσους τῶν φύλλων.

Πρὶν σὲ μέλψῃ φωνὴ ἀηδόνος,
πρὶν ἀκτὶς τὰς σκιὰς θορυβήσῃ,
νέου ἄσματος ὤφειλε τόνος
ἐξ ἐμοῦ τὰς ἠχοὺς νὰ δονήσῃ.

Ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον μεταίρων
ἀγαλλόμενον, Μάϊε, πόδα,

τῶν ὀφθαλμῶν. Ἡ ἀνυπολόγιστος καὶ ἀπροσδόκητος αὐτὴ συμφορὰ ἐπ' ὀλίγον μόνον ἀνέκοψε τὸ ἆσμα τῆς περιπαθοῦς Ἀηδόνος τοῦ Βοσπόρου, δὲν ἠδυνήθη δὲ νὰ ἀμαυρώσῃ καὶ τοὺς ζωηροὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ εὐκόλως ἀνεῦρε τὴν σκολιὰν καὶ δυσανάβατον ἀτραπὸν τῆς φιλολογίας, ὅθεν ἀποτελεῖ ἓν τῶν ὡραιοτάτων κοσμημάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς παραγωγῆς. Τὸ γλυκύ, ἀλλὰ καὶ συγκινητικώτατον τοῦτο ποίημα, ὅπερ προκαλεῖ τὰ δάκρυα καὶ τοῦ σκληροτάτου τῶν ἀνθρώπων, ἐπαήθη τρία ἔτη μετὰ τὴν στέρησιν τῆς ὁράσεως τοῦ ποιητοῦ.

1. Ὠρθριζον = Ἠγειράμην κατὰ τὸν ὄρθρον, λίαν πρωΐ.
2. Ἀπομάζω = Σπογγίσω. Ἀπὸ τοῦ ῥήματος τούτου παράγεται ἡ λέξις Μάκτρον καὶ τὰ σύνθετα αὐτῆς Ῥινόμακτρον, Χειρόμακτρον κτλ.

μὲ χαρὰν χρυσαλλίδων εὐπτέρων
ἔτι κάλυκας ἔβρεπον ῥόδα.

Πλὴν ψαλὶς συμφορᾶς θεηλάτου[1],
ῥιζηδὸν τὰ πτερά μου τεμοῦσα,
μοχθηράν, ἀντ' εὐκταίου θανάτου,
μοὶ χαρίζει ζωήν, τιμωροῦσα.

Καὶ λοιπὸν ἡ πανήγυρις παύει
δι' ἐμὲ θυμηδίας ἀπάσης,
καὶ καθάπαξ ὁ βίος μου θραύει
τὰς γλυκείας ἐκείνας ἐκστάσεις.

Ἦδη δέ, ἀνθ' ὡραίου Μαΐου,
ἀπεχθῶς μοὶ παρίστασαι μέλας,
τῶν αὐγῶν μὲ στερεῖς τοῦ ἡλίου·
οὔτε πλέον γελᾷς ὡς ἐγέλας.

Ἐν ἐμοὶ δὲ τί βλέπεις; οὐκέτι
τὸν φιλάνθεμον πρὶν νεανίαν,
ἀλλὰ πτῶμα μὴ πνέοντος ἔτι,
πλὴν πνοὴν στεναγμῶν ὀλεθρίαν.

Ῥικνὸς[2] αἴφνης καὶ δύσχολος[3] γέρων,
ἐπ' ἀδήλου προσκόπτων ἐδάφους,
βακτηρίαν δυσβάστακτον φέρων,
ποῦ βαδίζω, ἀλλ' ἢ πρὸς τοὺς τάφους;

1. Θεήλατος συμφορά, ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐσταλμένη.
2. Ῥικνός = Ἐρρυτιδωμένος, καταβεβλημένος, ζαρωμένος.
3. Δύσχολος. Ὁ ἔχων κακὴν χολήν (ὀργήν), ὁ ὀργίλος, ὁ ὀξύθυμος, ὁ ὀργιζόμενος εὐκόλως καὶ δι' ἐλαχίστην αἰτίαν ἢ καὶ ἄνευ αἰτίας.

Χωρισμοῦ διαζύγιον πλέον,
Μαϊέ μου, καὶ λάβε καὶ φέρε·
ἰδοὺ σήμερον στένων καὶ κλαίων,
σοὶ φωνῶ τὸ πανύστατον Χαῖρε!

Οὕτως ἄρα παρέρχεσαι πάντας·
ἡμεῖς θνήσκομεν ἄλλοι πρὸς ἄλλους,
ἀλλὰ σὺ μεθ' ἡμᾶς μεταστάντας,
ζῇς, ἥβᾷς[1], ἐπανέρχεσαι, θάλλεις.

Πάντοτ' ἔχεις θιάσους ὑμνούντων,
τοὺς σφριγῶντας ἑκάστοτε νέους·
ἀλλ', ἐκείνων ἐν σοὶ εὐθυμούντων,
ἡμεῖς σπένδομεν[2] δάκρυ ἐλέους.

Λάβετέ μου τὰ δάκρυα, φίλοι,
καὶ ραντίσατε τ' ἄνθη τῶν κήπων·
συγχωρήσατε δέ μου τὰ χείλη,
ἄν, ἀνθ' ὕμνου, παράπονα εἶπον.

1. Ἥβᾷς = Νεάζεις, εὑρίσκεσαι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος.

2. Σπένδομεν = Χύνομεν ὡς σπονδήν (κυρίως θυσίαν οἴνου, χυνομένου πρὸς τιμὴν θεοῦ τινος).

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΛΕΟΠΑ

Ἐγεννήθη ἐν Ἰθώμῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὸ 1816, ἐκουρεύθη δὲ μοναχὸς ἀπὸ Δημητρίου μετονομασθεὶς Διονύσιος. Μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν ὡς ἱεροδιάκονος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀκροώμενος τῶν μαθημάτων τῆς αὐτόθι Σχολῆς καὶ εἶτα χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος, τῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, καὶ τῇ συστάσει τοῦ μεγάλου Οἰκονόμου μετέβη τῷ 1843 εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπὶ τριετίαν ἐφοίτησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ μέχρι τοῦ 1848 εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Βιρσβούργου· ἐπιστρέψας δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔρξατο τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἱεροσολυμιάδος, καταλειφθείσης ὅμως ἀτελοῦς. Τῷ 1849 ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς αὐτόθι Σχολῆς, ἣν ἀπὸ μικρὰς καὶ ἀσημάντου ἀνέδειξε μεγάλην καὶ περιφανῆ, ἐπὶ ἐπτὰ ὅλα ἔτη ἐργασθείς. Προσκληθεὶς δὲ εἰς Ἀθήνας διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐργαζόμενος ὅμα καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος. Ἐπειδὴ ὅμως κατετρύχετο ὑπὸ χρονίου πάθους, παρητήσατο τὴν ἕδραν, ἣν τοσοῦτον ἐλάμπρυνε, καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μηδεμίαν βελτίωσιν τῆς ὑγιείας εὑρών, ἀπῆλθεν εἰς Κύπρον, ἔνθα τριετίαν ὅλην διέτριψεν ἀκαταπονήτως ἐργαζόμενος εἰς τὰς Ἱερὰς Κατηχήσεις τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν Γεωγραφίας τῆς Ἁγίας Γῆς, ἣν ἐπέτηδες περιηγήτο καὶ ἱδρύνα, καὶ εἰς ἄλλα ἔργα. Ἐν Κύπρῳ, τραπεὶς ἐπὶ τὰ χείρω τῆς νόσου, ἐπέστρεψε τελευταῖον εἰς τὴν γενέτειραν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τῇ 6 Μαΐου 1861.

ΤΟ ΘΑΒΩΡΙΟΝ ΟΡΟΣ

Τὸ *Θαβώριον ὄρος*, τὸ καὶ *Ἰταβύριον* παρὰ τῷ Ὡσηέ[1], ὑπάρχει ἐπισημότατον ἐν τῇ ἱερᾷ ἱστορίᾳ. Ἀπέχει δὲ δύο που ὥρας τῆς Ναζαρέτ, καὶ ὑψοῦται ἐν μέσῳ τῆς Γαλιλαίας στρογγύλον, μεμονωμένον καὶ μονοκόρυφον, εἰς σχῆμα κώνου τὴν κορυφὴν ἀποκεκομμένου. Καὶ σύγκει-

1. Ὡσηέ. Οὗτος ἦτο ὁ πρῶτος τῶν δώδεκα μικρῶν λεγομένων προφητῶν (785—725 π. Χ.).

ται μὲν ἐκ τιτανώδους λίθου, ὑπάρχει δὲ περίφυτον καὶ δένδροις δρυὸς καὶ ἀγρίας πιστάκης[1] συνεσκιασμένον· ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐπιπλατύνεται ἓν ὡραιδὲς ὀροπέδιον, ἔχον ἡμισείας ὥρας περίμετρον, ἐφ' οὗ ἱστάμενός τις ἐντρυφᾷ εἰς λαμπρὰν καὶ ἡδίστην θέαν, διήκουσαν μέχρι τῶν ἀπωτάτω. Ὁ Κάρμηλος, ἡ Μεσόγειος θάλασσα, τὸ Ἀερμών, ἡ λίμνη τῆς Τιβεριάδος, αἱ πεδιάδες τῆς Αὐρανίτιδος, τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ὑψηλὰ ὄρη τῆς Βασὰν καὶ Γαλαάδ, ἡ τερπνοτάτη καὶ πάμφορος πεδιὰς Ἰεσραέλ, πάντα ταῦτα ζωγραφικώτατα παριστάμενα κύκλῳ, παρέχουσιν εἰς τὸν θεατὴν ἄποψιν μαγευτικωτάτην. *Ἂν ὑπάρχῃ τι ὡραῖον ἐν τῇ φύσει*, λέγει εἷς περιηγητής, *τοῦτό ἐστι τὸ Θαβώριον ὄρος. Καίτοι πολλὰς ὀρειρὰς χώρας διῆλθον περιηγούμενος, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἄλλοθι εἶδον ὄρος οὕτω τερπνὸν καθ' ἑαυτό, καὶ δι' ἣν παρέχει ἀπαράμιλλον θέαν τοσοῦτον ἐπίχαρι.—Καθὼς ὁ χρυσὸς ἐν τοῖς μετάλλοις*, γράφει ἄλλος περιηγητής, *οὕτω καὶ τὸ Θαβὼρ ὑπάρχει τὸ ὡραιότατον πάντων τῶν ὀρέων τῆς γῆς. Ὁμοιάζει πρὸς τὴν σταγόνα ἐκείνην τῆς δρόσου, ἥτις ἐπὶ φύλλου ῥόδου ἐσταγμένη, καθαρῶς ἀντανακλᾷ τὸν κυανοῦν οὐρανὸν καὶ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου.* Ἀλλὰ καὶ ὁ ἡμέτερος Φωκᾶς, ὁ ἐν ἔτει 1185 τοὺς Ἱεροὺς Τόπους περιηγηθείς, μετ' ἐνθουσιασμοῦ περιγράφει καὶ τὸ ὄρος τοῦτο. *Τὸ Θαβώριον ὄρος*, λέγει, *ὁ ἐπίγειος οὐρανός, τὸ τῆς ψυχῆς ἀγαλλίαμα καὶ*

1. Ἡ πιστάκη εἶναι ἡ κοινῶς λεγομένη Φιστικιά, ἧς καρπὸς τὰ Πιστάκια, κοινῶς: Φιστίκια.

ὀφθαλμῶν ὀρθοδόξων ἀνθρώπων ἐντρύφημα· καὶ γὰρ θεία τις χάρις ἐπισκιάζουσα τῷ ὄρει πρόσεστιν, ὃ καὶ χαρὰν ἀποπνέει πνευματικήν.

Τὸ ὕψος τοῦ ὄρους τούτου κατὰ μὲν τὸν Ἰώσηπον ἀνατείνει εἰς 30 στάδια, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους εἰς 1748 πόδας τῶν Παρισίων· ἀναβαίνει δέ τις ἐκ τῆς ὑπωρείας ἄχρι τῆς κορυφῆς ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας. Καὶ μέχρι μὲν τῶν μέσων τοῦ ὄρους ἀναβαίνει τις καὶ ἔριππος, ἀλλ' ἐντεῦθεν μέχρι τῆς κορυφῆς ἡ ὁδὸς ἀποβαίνει δυσχερεστέρα διὰ τὸ ἀνώμαλον καὶ κρημνώδες.

Τὸ ὄρος τοῦτο, κείμενον ἐν τοῖς ὁρίοις Ἰσσάχαρ καὶ Ζαβουλών, κατέστη ἐπίσημον ἐκ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῶν Κριτῶν[1].

Ὁ δὲ Προφητάναξ ἵνα δηλώσῃ τὴν ἀγαλλίασιν ἁπάσης τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, τοῦ Θαβὼρ μόνον καὶ τοῦ Ἑρμὼν ἐμνημόνευσε, θεσπεσίως ἀνακράξας· *Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται.* Τὸ ἅγιον τοῦτο ὄρος, καίτοι οὐδαμοῦ τῆς Νέας Διαθήκης ὀνομαστὶ ἀναφέρεται, ἐξ ὁμοῤῥώνου ὅμως καὶ σταθερᾶς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἄνωθεν ἐκ τῶν ἀρχαίων αἰώνων ἄχρις ἡμῶν κατιούσης, θεωρεῖται ὡς αὐτὸ ἐκεῖνο, ἐφ' οὗ

1. Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ Κριταὶ ἐκαλοῦντο οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰσραήλ, οἵτινες, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἦσαν ἰσόβιοι. Οἱ Κριταὶ ὧδε διεδέξαντο τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ καὶ ἐκυβέρνησαν τοὺς Ἑβραίους μέχρι τοῦ βασιλέως Σαούλ. Πεντεκαίδεκα Κριταὶ ἀναφέρονται, ἐξ ὧν πρῶτος μὲν ἦν ὁ Γοθονιήλ (1405 π. Χ.), ἔσχατος δὲ ὁ Σαμουήλ († 1058). Τὸ ἱερὸν βιβλίον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ ἐξιστοροῦν τὰ ἐπὶ τῶν Κριτῶν τούτων γεγονότα, καλεῖται ἐπ' ἴσης Κριταί.

ἐγένετο ἡ ἁγία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Μεταμόρφωσις. Τῆς θείας ταύτης μεγαλειότητος ἐπόπτης γενόμενος καὶ ὁ μακάριος Πέτρος μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας ἔγραφε πρὸς τοὺς πιστούς[1]· *Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. Λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης·* Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. *Καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἠκούσαμεν ἡμεῖς ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ.*

Τὸ ὄρος τοῦτο, ὡς ὑψηλὸν καὶ ἐξ ἑνὸς μόνου μέρους προσβατόν, ἐχρησίμευε καὶ ὡς φρούριον ἐν καιρῷ πολέμων. Οὕτως ὁ Ἰώσηπος[2] ἱστορεῖ ὅτι ἐν τοῖς κατὰ Οὐεσπεσιανοῦ πολέμοις τῶν Ἑβραίων περιτειχίσας αὐτὸς κύκλῳ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἔθετο ἐν αὐτῇ φρουράν. Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἁγία Ἑλένη ἔκτισεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους μίαν ἐκκλησίαν εἰς τιμὴν τῶν ἐνδόξων Ἀποστόλων Πέτρου, Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου, ὡς ἱστορεῖ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος. Κατὰ

1. Πέτρ. Β', 16—18.

2. Ἰώσηπος, Ἰουδαῖος, γεννηθεὶς ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 37 μετὰ Χριστόν, συνέγραψεν ἑλληνιστὶ διάφορα ἱστορικὰ βιβλία, ὧν ἐπισημότατον εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία.

δὲ τὸν ἕκτον αἰῶνα μνημονεύονται τρεῖς ἐκκλησίαι, ἐπὶ τῆς ἁγίας ταύτης κορυφῆς ἀνεγηγερμέναι. Μετὰ μίαν δὲ ἑκατονταετηρίδα (περὶ τὸ 696) εὑρίσκομεν ἐπ' αὐτῆς, πλὴν τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν, καὶ μίαν μεγάλην μονήν. Ἀνηγέρθη δὲ αὕτη εἰς τιμὴν τοῦ προφήτου Ἠλιού. Ταύτην τὴν μονὴν ἀναφέρει καὶ ὁ Βιλλιβάλδος ἐν τῷ *Ὁδοιπορικῷ* αὐτοῦ, περιηγηθεὶς τοὺς Ἁγίους Τόπους κατὰ τὸν ἡ' αἰῶνα.

Καὶ οἱ Λατῖνοι δὲ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀνήγειραν ἓν ἴδιον μοναστήριον. Ὅθεν ὁ Φωκᾶς δύο μοναστήρια ἱστορεῖ, τὸ ἓν τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τὸ ἕτερον τῶν Λατίνων. *Εἰσὶ δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ κορυφὴν μοναὶ δύο, ὑφ' ἃς ἐν ἀλλογλώσσῳ ὕμνῳ Χριστιανοὶ ὁμότροποι τὸ θεῖον ἐξευμενίζουσι. Καὶ καθ' ἣν μὲν ἡ σωτήριος γέγονε Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ, Λατίνων μοναχῶν ὑπάρχει πλῆθος· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ οἱ καθ' ἡμᾶς Ναζιραῖοι τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον χῶρον ἁγιαζόμενοι ἁγιάζουσιν.* Ἀλλὰ τὰ μοναστήρια ταῦτα καὶ αἱ ἐκκλησίαι ἄρδην κατεσκάφησαν ἐν ἔτει 1263, καὶ μετεβλήθησαν εἰς ἀμόρφους καὶ ἐγκαταλελειμμένους σωροὺς ἐρειπίων, οἵοι ὁρῶνται τὴν σήμερον. Ἅπασα σχεδὸν ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους τούτου ἐστὶ πλήρης κατεσκαμμένων τειχῶν, ἠρειπωμένων οἰκοδομῶν, τάξων, τάφων, ὑπογείων λάκκων κτλ., ἅπερ ἀναμὶξ καὶ ῥύδην κεῖνται συγκεχωσμένα καὶ τῇδε κἀκεῖσε παρερριμμένα. Ἐν δὲ τοῖς σῳζομένοις λάκκοις διατηρεῖται καθαρώτατον τὸ ἐν καιρῷ χειμῶνος συναγόμενον ὄμβριον ὕδωρ, ἐξ οὗ πίνοντες εὐφραίνονται οἱ ἐκ τῆς ἀναβάσεως κεκοπιακότες. Εὑρίσκεται δὲ ἐπὶ τῆς

κορυφῆς καὶ ἓν θυσιαστήριον τῶν Ὀρθοδόξων, ἐφ' οὗ ἐπιτελεῖται ἡ θεία μυσταγωγία κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς θείας Μεταμορφώσεως ὑπὸ ἱερέων, ἐπίτηδες ἐρχομένων ἐκ Ναζαρέτ. Ἀναβαίνει δ' ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ πλῆθος ἄλλο εὐλαβῶν ἐντοπίων Χριστιανῶν, οἵτινες, γηθοσύνως[1] πανηγυρίσαντες, ἐπιστρέφουσι τὴν ἑσπέραν εἰς Ναζαρέτ. Τὴν αὐτὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦσι καὶ οἱ Λατῖνοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐν ἰδίῳ αὐτῶν θυσιαστηρίῳ ἱερουργοῦντες.

1. Γηθοσύνως = Μετὰ χαρᾶς, μετ' ἀγαλλιάσεως.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΥΠΕΡ ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

Τὸ βῆμά μου πρὸς τὸν ναὸν
τὸν ἁγιόν σου φέρω,
κ' εἰς σὲ τὸν Ὕψιστον Θεόν,
τὸν ἑταστὴν τῶν καρδιῶν,
τὴν δέησίν μου αἴρω.

Εἷς φίλος μου, εἷς ἀδελφός,
ὦ Πάτερ, ἀδικεῖται·
γλυκύς, ἐνάρετος, σοφός,
αἴφνης ἀπώλεσε τὸ φῶς
κ' εἰς μέλαν σκότος κεῖται.

Τὴν ὅρασιν ἔχουν ρανὸν
εἰς τῆς ζωῆς τὸν δρόμον
τὰ κήτη τῶν ὠκεανῶν,
τὰ πλήθη τῶν μικρῶν πτηνῶν,
τὰ σμήνη τῶν ἐντόμων,

Τὸ ἔντομον, τὸ λογισμόν
στερούμενον καὶ κρίσιν,
στίλβοντα φέρει ὀφθαλμόν,
καὶ μὲ χαρὰν καὶ θυμασμὸν
ἀνταναλᾷ τὴν κτίσιν.

Ὁ ἀρετῶν ἐγὼ γυμνός
ἐγνώρισα ἐκεῖνον,
ἦτον ὡς ἄγγελος, σεμνός,
ἥμερος δὲ ὡς ὁ ἀμνός,
ἁγνὸς δὲ ὡς τὸ κρίνον.

Κ' ἐδείκνυε πῶς, ἐκτραφείς
ὁ κύκνος οὗτος, μέλλει
Ὀρφεὺς ποιήσεως σοφῆς,
νὰ ψάλλῃ ᾄσματα τρυφῆς
καὶ ἁρμονίας μέλη.

Τέρψις του νῦν οἱ στεναγμοί,
τὰ δάκρυα τροφή του,
ἀφ' ὅτου, ὦ, πικρὰ στιγμή!
ὠρφάνευσαν οἱ ὀφθαλμοί
φωτὸς οἱ χαροποί του.

Καὶ ἔχει δίκαιον, Θεέ!
διότι νέος ἦτον,
καὶ αἱ τῶν ὀμμάτων του, οὐαί!
κόραι ὑπῆρχον ἀγλααὶ
καθέδραι τῶν χαρίτων.

Πῶς νὰ διέλθῃ τὴν πικρὰν
τοῦ βίου του πορείαν
ἀπάσης ἡδονῆς μακρὰν
εἰς ρύσιν κείμενος νεκρὰν
κ' εἰς νύκτα αἰωνίαν;

Πῶς νὰ ἀκούσῃ τὰς τρανὰς
φωνὰς τῆς εὐθυμίας;
τοὺς κώμους[1], τὰς ἑσπερινὰς
πλήρεις ἐρώτων ἡδονὰς
τῆς νέας ἡλικίας;

Πῶς ν' ἀνατέλλῃ ἡ αὐγὴ
καὶ νὰ μὴ τὴν προσβλέπῃ;
Πῶς ἔαρ ν' ἀπολαύσῃ ἡ γῆ,
καὶ τ' ἄνθη της τὰ δροσαυγῆ
ἐκεῖνος νὰ μὴ δρέπῃ;

1. Κῶμος εἶναι ἡ εὐθυμία καὶ αἱ ἐν αὐτῇ ψαλλόμεναι τῶν

Ὦ πάτερ! εὔσπλαγχνος ρανοῦ
καὶ δός του τὴν ὑγείαν·
κ' εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ταπεινοῦ
ἐμοῦ τοῦ τέκνου σου κοινοῦ
δὸς τὴν παρηγορίαν!

Ἔχεις (τί σοὶ ἐπιπροσθεῖ;)
τὴν δύναμιν μεγάλην·
ὁ οὐρανὸς ἂν σκοτισθῇ,
ὁ ἥλιος ἐὰν σβεσθῇ,
αὐτὸν ἀνάπτεις πάλιν!

Σύ, ὅστις, πάλαι βουληθείς
τὸν κόσμον νὰ παράξῃς,
εἶπας καὶ ἐράνησαν εὐθὺς
ἡ γῆ, τῶν ἄστρων ἡ πληθύς,
τῶν Χερουβὶμ αἱ τάξεις·

καὶ ὡς μελλόνυμφος βροχὴν
σκορπίζων νομισμάτων
εἰς πᾶσαν τοῦ πτεροῦ πτυχὴν
ἔρριψας μ' ἀρειδῆ ψυχὴν
ζεύγη χρυσῶν ὀμμάτων·

καὶ ὅταν τὰ προστάζῃς σὺ
ἐμπρός σου νὰ ταχθῶσι,
οἱ τῶν πτερύγων των ταρσοί[1]
ὡς πολυέλαιοι χρυσοῖ
τὸ φῶς ἀνταναλῶσι.

συμποσιαζόντων θορυβώδεις ᾠδαί. Ἐκ τῆς λέξεως Κῶμος καὶ Ὠδῆς συνετέθη τὸ Κωμῳδός, Κωμῳδία κτλ.

1. Ταρσός (πληθ. καὶ τὰ ταρσά) εἶναι τὸ ἐκ καλάμων πλέγμα, ἡ καλαμωτή. Ἐνταῦθα ἐννοοῦνται αἱ πτέρυγες.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη ἐπάλληλος ἐπὶ τοῦ πυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια. Τῷ 1850 μετὰ τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Α. Ῥ. Ῥαγκαβῆ ἔρξατο τῆς ἐκδόσεως τῆς Πανδώρας, περιοδικοῦ συγγράμματος πολυτίμου, ὃν ἐπὶ εἰκοσαετίαν διεξύδευεν. Τῷ 1874 ἐξέδωκεν εἰς δύο τόμους τὰς Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις, ἐκδοθείσας τὸ δεύτερον καὶ περιεχούσας πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν συμβάντων τῶν χρόνων ἐκείνων. Πλὴν τοῦ πρωτοτύπου τούτου ἔργου, ἐφιλοπόνησε γλαφυρὰς μεταφράσεις πολλῶν συγγραμμάτων. Ὁ Νικόλαος Δραγούμης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Μαρτίου 1879.

Η ΧΟΛΕΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΩι 1854

Ἡ χολέρα[1] ἐνέσκηψε κατ' ἀρχὰς εἰς Πειραιᾶ, ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ὁ ἐπὶ Περικλέους λοιμός, ἀψαμένη πρῶτον τῶν ξένων στρατιωτῶν καί τινων ἄλλων, ὕστερον δὲ ἀναβᾶσα καὶ εἰς τὸ ἄστυ. Βεβαίως, ἂν οἱ ξένοι ἐπέτρεπον τὴν ὑγιεινομικὴν κάθαρσιν, θ' ἀπεκρούετο τὸ νόσημα· διότι καὶ πρότερον, δὶς ἢ τρὶς μετακομισθὲν εἴς τινας λιμένας τῆς Ἑλλάδος, ἀπεσοβήθη διὰ τοῦ τρόπου τούτου. Σήμερον ὅμως ἐνέπεσεν ἀκωλύτως μέγα καὶ φοβερὸν καὶ ἀνεπτύχθη ἐν Ἀθήναις, ἂν καὶ οἱ πλείους τῶν κατοίκων φθάντες διεξῆλθον τῆς πόλεως καὶ

1. Χολέρα. Τῆς φοβερᾶς ταύτης νόσου τὰ κύρια συμπτώματα εἶναι σφοδρὰ διάρροια καὶ ἔμετος χολῆς.

Ἐμάστισε δὲ τὴν πρωτεύουσαν περὶ τοὺς πέντε μῆνας, ὧν ὀλεθριώτατος ὑπῆρξεν ὁ Νοέμβριος, ὡς ἀποθανόντων ἐντὸς αὐτοῦ ὀκτακοσίων τοὐλάχιστον καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἅιδου τρεῖς χιλιάδας ἐκ τῶν τριῶν μυριάδων κατοίκων αὐτῆς.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν συνέβη ἓν μόνον κροῦσμα πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἐσχατιὰν τοῦ τετάρτου τμήματος· εἶτα, εἰσβαλοῦσα ἡ νόσος βιαία εἰς τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον, πολλὴ κατεβλήθη φροντὶς περὶ προλήψεως τοῦ κακοῦ. ὥρμησεν εἰς τὸ πρῶτον, καί, πατάξασα ἀμείλικτος αὐτό, ἐπανῆλθε ῥαγδαία εἰς τὸ τέταρτον, εἰς ὃ περιέφερεν ἀνηλεὲς τὸ δρέπανον, θερίσασα πρὸ πάντων τὸ πλῆθος τῶν ἐκεῖ σεσωρευμένων ἐνδεῶν.

Οἰκτρὸν δὲ θέαμα παρίστα τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἡ πολις τῆς Ἀθηνᾶς, καθόσον, διὰ τὸ καινοφανὲς τῆς νόσου καὶ τὴν πρόδρομον αὐτῆς τρομερὰν φήμην, μέγας ἀριθμὸς ἔρυγον ἐκ τῆς πρωτευούσης, τινὲς δὲ καὶ τοὺς φιλτάτους τῶν οἰκείων παλαίοντας πρὸς τὸν θάνατον ἐγκατέλιπον ἄνευ παραμυθίας, ἵνα ζητήσωσι δι' ἑαυτοὺς ζωήν, ὡς ἂν ἡ ζωὴ ἦν ἀθάνατος. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἄλλο δὲν ἔβλεπες, εἰ μὴ ὀχήματα καὶ ὑποζύγια μετακομίζοντα εἰς τοὺς λιμένας καὶ τοὺς ἀγροὺς σωροὺς ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων· καὶ ἄλλο δὲν ἤκουες, εἰμὴ κατακύλισμα τροχῶν καὶ ἵππων παδοβλητῶν καὶ ὑλακὰς κυνῶν καὶ ὀλοφυρμοὺς τῶν μενόντων. Μετ' ὀλίγον δὲ αἱ ὁδοὶ μετεβλήθησαν εἰς ἐρήμους, τὰ ἐργαστήρια ἐκλείσθησαν, ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐξέψυξε πασα φωνὴ καὶ ἡ πόλις ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ἐσίγησεν ὡς ἀπέ-

ραντον πολυάνδριον[1]· μόνος ὁ ἦχος τῶν ἰδίων σου βημάτων ἀνέβαινεν εἰς τὰς ἀκοάς σου καὶ ἐξήγειρε τὸν τρόμον σου. Ποὺ καί που ἀπήντας ἄνθρωπον βραδυπατοῦντα μόνον, τὸ πρόσωπον ἔχοντα ἄπορον καὶ πελιδνὸν καὶ τὸ βλέμμα στρέφοντα βαρυαλγὲς πρὸς σέ, ὡς εἰ ἐζήτει παρηγορίαν καὶ βοήθειαν· ποὺ καί που, διαβαίνων πρὸ θύρας ἀνοικτῆς, ἤκουες οἰμωγὴν ἡμιθνῆτος, ἥτις οὐδὲ τὸ κατώφλιον θὰ ὑπερέβαινεν ἄλλοτε διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς, ἢ ἔβλεπες ψυχορραγοῦντας ἄλλους ἐπ' ἄλλων καὶ παραδίδοντας ἐν σπαραγμοῖς τὸ πνεῦμα. Ἐγὼ δὲ καὶ μητέρα κειμένην ἔν τινι γωνίᾳ κατωγείου εἶδον, ἀγωνιζομένην νὰ κυλισθῇ πρὸς τὸ ἀπέναντι ἀσπαίρον θυγάτριον. Τῆς ταλαιπώρου μητρὸς τὸ ἐσβεσμένον βλέμμα ἐράνη ἀναζωογονούμενον ὅτε μὲ εἶδεν εἰσελθόντα· ὑπεμειδίασε σιωπηλὴ ὡς πρὸς προστάτην τοῦ φιλτάτου τέκνου αὐτῆς καὶ ἦν τὸ μειδίαμα ἐκεῖνο τὸ τελευταῖον. Ἀπέθανε, καὶ αὐτὸ ἐφαίνετο πλανώμενον ἔτι εἰς τὰ κατεψυγμένα χείλη τῆς φιλοστόργου νεκρᾶς.

Πάντα ἦσαν φρικαλέα· καὶ ἡ σιωπὴ καὶ τῶν ποδῶν σου ὁ κρότος ἀνώρθουν τὰς τρίχας σου· ὡς καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ φῶς περιεχεῖτο ὠχρὸν καὶ ἀλαμπὲς εἰς τὴν γῆν. Τὴν πρωΐαν μόνον, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἑσπέραν, προσέβαλλεν εἰς τὰς ἀκοάς, ὡς γόος βαθύς, ὁ πένθιμος τριγμὸς τῶν φορείων, ἄτινα, βαρέως καὶ βραδέως

1. Πολυάνδριον. Κυρίως ὁ τόπος, ἐν ᾧ συναθροίζονται πολλοὶ ἄνδρες, πολλοὶ ἄνθρωποι· ἐνταῦθα δέ: Κοιμητήριον, νεκροταφεῖον.

ἐλαυνόμενα, μετεκόμιζον σωροὺς ἀσαβανώτων, πολλάκις δὲ καὶ ὁλογύμνων νεκρῶν πρὸς λάκκους, εἰς οὓς ῥίπτοντες τὰ σώματα οἱ νεκροθάπται, ὡς λίθους ἀργούς, κατεκάλυπτον δι' ἀσβέστου ὡς διὰ συνδόνης νεκρικῆς. Ἐνίοτε δὲ ἔβλεπες καὶ ῥακενδύτην γέροντα ἱερέα, ὅστις, κρατῶν σταυρὸν καὶ μόλις κινῶν τὰ χείλη, ἐπορεύετο μακρὰν πρὸ τοῦ φορείου. Νόμους, ἀστυνομίαν, νοσοκομεῖα, ἰατρούς, πάντα καὶ πάντας εἶχον παραλύσει ὁ φόβος καὶ ὁ θάνατος, ὑπουργοὶ δὲ καὶ νομάρχης καὶ πολλοὶ τῶν δημοσίων λειτουργῶν, καταλιπόντες αὐτογνωμόνως τὰς θέσεις, κατέφυγον εἰς ὄρη καὶ νήσους. Οἱ ἱεροὶ ποιμένες κατελείφθησαν ἄνευ ποιμνίων καὶ τὰ πνευματικὰ ποίμνια ἄνευ ποιμένων. Εἰς τὴν μεγάλην ἀγοράν, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, εἰς τὴν Ἑρμαιόλειον συμβολήν[1], ὅπου πρὸ μικροῦ ἔθαλλεν ἡ ζωή, οὐδὲ πνοὴ ἠκούετο· ὁ βόμβος μόνος τῶν μυιῶν καὶ ἄλλων ἐντόμων ἔπληττε τὰς ἀκοὰς τοῦ μονήρους διαβάτου καὶ μόνοι οἱ βασιλεῖς[2], ὡς καὶ δύο τῶν ἑταίρων τῆς ἐπὶ τῶν χολεριώντων δεκαπενταμελοῦς ἐπιτροπῆς, διασχίζοντες καθ' ἑκάστην τὴν πόλιν, παρεμύθουν καὶ ἐνεθάρρυνον τοὺς δυσελπίδας[3].

1. Ἑρμαιόλειον συμβολήν. Ἡ διασταύρωσις τῶν ἐν Ἀθήναις μεγάλων ὁδῶν Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου.
2. Οἱ βασιλεῖς. Ὁ Ὄθων καὶ ἡ Ἀμαλία.
3. Δύσελπις ὁ ἔχων ὀλίγας ἐλπίδας, ὁ σχεδὸν ἄνευ ἐλπίδος.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

Ὁ Ἄγγελος Βλάχος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1838 καὶ ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐν Γερμανίᾳ, καλλιεργήσας μετ' ἐπιτυχίας τὴν νέαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν· ἐξέδωκε δὲ πολλὰ ἔργα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις ἐμμέτρους καὶ πεζάς, τὰς Μελέτας τοῦ Λαμαρτίνου, τὰ Τραγούδια τοῦ Χάϊνε κτλ., κωμῳδίας, τραγῳδίας, μυθιστορήματα, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Παρθενῶνος Μενδελαΐωνος κτλ. Ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικῆς καὶ κατόπιν διωρίσθη πρωθυπουργὸς ἐν Περσέπολι διάδοχος τοῦ ἀειμνήστου Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ. Τὰ πλείστα τῶν καλῶν ἡμῶν περιοδικῶν κοσμοῦνται δι' ἄρθρων πρωτοτύπων καὶ μ' ἐκ τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου, φιλοπόνως ἐργαζομένου ὑπὲρ τῆς νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας.

ΦΕΙΔΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Πέντε παρέδραμον Ὀλυμπιάδες[1].
Ὁ τότε νέος Περικλῆς[2] ἠνδρώθη,
ἀνθρώπων τὸν ἀκούουν μυριάδες,
καὶ τὴν ἀρχὴν κρατεῖ, ἣν τότ' ἐπόθει
νὰ λάβῃ κατακτῶν.

1. Ὀλυμπιάδες. Ἴδε τοῦ παρόντος τόμου σελίδας 62 καὶ ἑξῆς καὶ τὰς ἐν αὐταῖς σημειώσεις. Πρβλ. καὶ ἐν τόμῳ Α' σελίδα 139, σημ. 4.

2. Περικλῆς. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, Ἀθηναῖος, διαπρεπέστατος πολιτικός, στρατηγὸς καὶ ῥήτωρ. Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Περικλέους ἤνθησαν καὶ ἔφθασαν εἰς τοσοῦτον ἀκμῆς καὶ τελειότητος, ὥστε ὁ μακρὸς χρόνος, καθ' ὃν προέστη τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἄρα καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὠνομάσθη χρυσοῦς αἰών. Ὁ Περικλῆς, προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, ἀπέθανε τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (430 πρὸ Χριστοῦ).

Ἄγει καὶ φέρει τὸν λαὸν· προστάσσει
καὶ νεύουσι πληθὺς ἀστῶν καὶ ξένων[1].
Σήμερον ὅμως εἶν' ἐν δύξῃ πάσῃ,
ὅτε ἱδρύεται εἰς τὴν Παρθένον
Παλλάδιον κλεινόν.

Ὅσα ποτὲ τοῦ Ἰλισσοῦ ἡ ὄχθη
αὐτοῦ καὶ τοῦ Φειδίου[2] ἠκράτο,
ἔγειναν πρᾶγμα· μέγα ἀνεφύχθη
τὸ στάδιον, καὶ ὅ,τι ἐκεῖ κάτω
ἦν πλάσμα, ἔγειν' ὄν.

Οἱ θησαυροὶ πολυπληθῶν συμμάχων
ἐζωογόνησαν τὴν χίμαιράν[3] των,
κ' ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον
ἀπὸ χρυσοῦ πεντήκοντα ταλάντων[4]
θὰ ἱδρυθῇ θεός.

1. Ἀστοὶ ἐλέγοντο οἱ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν. Ξένοι δὲ πάντες οἱ ἀλλοδαποί, οἵτινες ἐγκαθιστάμενοι ἔν τινι πόλει, ἐγίνοντο σχεδὸν ἴσοι πρὸς τοὺς ἀστοὺς καὶ ἐκαλοῦντο Μέτοικοι.

2. Φειδίου. Ὁ Φειδίας ἦτο Ἀθηναῖος, ὁ περιφημότατος γλύπτης τῆς ἀρχαιότητος. Τὴν καλλιτεχνικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Φειδίου ἐχρησιμοποίησεν ὁ μεγαλουργὸς νοῦς τοῦ Περικλέους, διότι ὁ Φειδίας οὐ μόνον τὸ περιφανὲς ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἄγαλμα τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς κατεσκεύασεν, ὡς καὶ τὸ πρὸ τοῦ Παρθενῶνος κολοσσιαῖον ἐκ χαλκοῦ τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς καὶ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ὁμοίως ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος Ὀλύμπιον Δία καὶ πλῆθος ἄλλο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὅλην ἀρχιτεκτονικὴν ἐργασίαν τοῦ Παρθενῶνος ἐπεστάτησεν.

3. Χίμαιραν. Κυρίως Χίμαιρα σημαίνει : μικρὰ στέρα αἴξ. Ἐν δὲ τῇ Μυθολογίᾳ Χίμαιρα ἦτο πυρίπνουν τέρας, ἔχον κεφαλὴν μὲν λέοντος, σῶμα δὲ αἰγὸς καὶ οὐρὰν δράκοντος, ἦτοι ὄφεως. Ἐνταῦθα γαλλισμὸς=πλάσμα τῆς φαντασίας, ἀνύπαρκτον.

4. Ταλάντων. Τὸ τάλαντον ἦτο μονὰς βάρους καὶ μονὰς νομίσματος. Ὡς νόμισμα εἶχε διάφορον ἀξίαν, κατὰ τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος· ἐν Ἀθήναις ἓν τάλαντον ἰσοῦτο πρὸς 6000 ἀττικὰς δραχμάς.

Ὁ Παρθενὼν λευκός, ἀκτινοβόλος,
τὸ ἄγαλμά της μόνον ἀναμένει
καταστεφὴς μ' ἐλαίας κλάδους ὅλος,
ἐνῷ πρὸς τὰ ὡραῖά του τεμένη
ἀνέρχετ' ὁ λαός.

Ἰδέτε ἐκ περιωπῆς τὸν δῆμον!
Ἄνδρες καὶ παῖδες, ξένοι καὶ πολῖται
ἐν μύρτου κλάδοις, μεθ' ἑορτασίμων
ἐσθήτων, πᾶς ὠθεῖ καὶ ἀντωθεῖται,
φαιδρὸς καὶ ἀλαζών.

Κολποῖ τὸν πέπλον τῆς θεᾶς ἡ αὔρα,
ὃν εὐλαβεῖς κυκλοῦν ἀρχόντων τάξεις,
βρέμουσι τέθριππα κατόπιν γαῦρα,
κ' ἑκάστης βρέμει κύκλωθεν ἁμάξης
τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν.

Ἐκεῖ που κανηφόρου[1] βαθυκόλπου
σκιάδιον κρατεῖ μετοίκου[2] κόρη,
ἐδῶ πληροῦσιν ἅρματος εὐμόλπου
τὸν χλιαρὸν αἰθέρα θαλλοφόροι[3]
ὁμάδες μουσικῶν.

1. Κανηφόροι ἐν Ἀθήναις ἐλέγοντο αἱ παρθένοι αἱ φέρουσαι τὸ ἱερὸν κανοῦν (κάνιστρον), μετὰ τῶν εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Δήμητρος, τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἀπαιτουμένων χρειωδῶν. Ἐσφαλμένως τινὲς συγχέουσι τὰς Καρυάτιδας πρὸς τὰς Κανηφόρους.

2. Μέτοικοι ἐλέγοντο οἱ ἔν τινι πόλει ἐγκαθεσταμένοι ἀλλοδαποί, οἵτινες παρεῖχον ἐγγυητήν, καλούμενον προστάτην καὶ ἀπελάμβανον σχεδὸν ἴσα πρὸς τοὺς ἀστοὺς δικαιώματα. Ἐπλήρουν δὲ κατ' ἔτος 12 δραχμῶν τέλος, ὅπερ ἐκαλεῖτο μετοίκιον.

3. Θαλλοφόροι. Θαλλὸς ἐλέγετο ὁ τρυφερὸς βλαστὸς

Ἐκεῖ... πλὴν τ' ὄμμα διακρίνει μόλις
τίς προχωρεῖ, τίς ἔρχεται κατόπιν·
ἄφετ' αὐτό—ἐδῶ τῆς πομπῆς ὅλης
ζῶσα εἰς πᾶσαν τοῦ ναοῦ μετόπην[1]
ἐνεχαράχθ' εἰκών.

Ἐδῶ ἡ θεία σμίλη τοῦ Φειδίου
εἰς τοὺς ἀψύχους τῆς ζωφόρου[2] λίθους
πνεῦμα ζωῆς ἐφύσησ' ἀϊδίου[3],
τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς αὐτῆς τοῦ πλήθους
καὶ τῆς πομπῆς ὁμοῦ.

Τέλος ἀνέβη μόλις ἀναπνέον
τὸ πλῆθος πᾶν ὡς σῶμα συμπαγές τι
κ' ἡ πομπὴ ὅλη τῶν Παναθηναίων[4]
πρὸ τοῦ λευκοῦ μετ' εὐλαβείας ἔστη
τῆς Ἀθηνᾶς βωμοῦ.

Ἀρχίζ' ἡ τελετή· πάντες σιγῶσι,
καὶ συνωθοῦνται τίς νὰ ἴδῃ μάλλον,
πλὴν πόσοι μάτην προσπαθοῦσι, πόσοι
συνθλίβονται οἱ μὲν διὰ τῶν ἄλλων
εἰς τὸν πυκνὸν σωρόν.

δένδρου τινός. Θαλλοφόροι δὲ οἱ κατὰ τὴν ἑορτὴν κυρίως τῶν Παναθηναίων φέροντες θαλλοὺς ἐλαίας.

1. Μετόπαι ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ εἶναι τὰ ὑπεράνω τῶν κιόνων μεταξὺ τῶν τριγλύφων κενά, ἅτινα βραδύτερον ἐκοσμοῦντο δι' ἀναγλύφων παραστάσεων, ἰδίᾳ ἐν τῷ ὡρικῷ ρυθμῷ (Παρθενών, Θησεῖον κτλ.

2. Ζωφόρος καὶ Ζωοφόρος εἶναι τὸ μεταξὺ τῶν ἐπιστυλίων καὶ τοῦ γείσου διάστημα, ὅπερ ἐκοσμεῖτο διὰ πολυτελῶν ἀναγλύφων ὡς ἡ τοῦ Παρθενῶνος ζωφόρος, ἥτις ἐν συνεχείᾳ παρίστα τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων.

3. Ἀΐδίου = Αἰωνίου.

4. Παναθηναίων. Δύο ἑορταὶ ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο, τὰ

Μετὰ μικρὸν τῆς τελετῆς τὸ πέρας
κατέρερε τὰ σμήνη τῶν πληθύων
εἰς τέρψεις σεληνοφεγγοῦς ἑσπέρας.
Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τὸ θεῖον
ἔγειγεν ἱερόν.

Ὁ Περικλῆς ἐν εὐπληθεῖ θιάσῳ
ἔσχατος, καίτοι πρῶτος, καταβαίνων
λέγει τοῖς φίλοις: — *Θὰ σᾶς ἑστιάσω*
ἀπόψε· ἔχω τὸν Φειδίαν ξένον
καὶ οἶνον παλαιόν!

Ἑσπέρα εἶναι τῆς λαμπρᾶς ἡμέρας·
ὁ Περικλῆς τοὺς φίλους συναγείρας [1]
ποιεῖτ' ἀρχῆς καλὸν τὸ πέρας,
περὶ χρυσοῦς ἰσοχειλεῖς κρατῆρας
τοὺς φίλους ἑστιῶν.

Καίουν χρυσαῖ πολύμυξοι [2] λυχνίαι
ἀπὸ λευκῶν τοῦ Τάραντος λυχνούχων,
ὅπου θὰ πίουν φίλοι νεανίαι,
ὅπου θὰ πίῃ μετ' αὐτῶν ὁ προύχων
ὁμοῦ τῶν Ἀθηνῶν.

Μικρὰ Παναθήναια, πανηγυριζόμενα κατ' ἔτος, καὶ τὰ Μεγάλα Παναθήναια, τελούμενα κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος ἑκάστης Ὀλυμπιάδος.

1. Συναγείρας. Μετοχὴ τοῦ ἀρίστου τοῦ ῥήματος Ἀγείρω = Ἀθροίζω, συναθροίζω, συνάγω. Ἐκ ταύτης παράγεται ἡ **Ἀγορά**, ἡ **Πανήγυρις**, ἡ **Ὁμήγυρις** κτλ.

2. Πολύμυξοι λυχνίαι = Λυχνίαι καίουσαι μετὰ πολλῶν θρυαλλίδων.

Ἐπέραναν τὸ δεῖπνον οἱ συμπόται,
παρασκευὴν σικελικῶν μαγείρων,
αἱ τράπεζαι ἀπήρθησαν αἱ πρῶται,
καὶ φέρεται γλυκὺς ἐντὸς κρατήρων
οἶνος Κλαζομενῶν [1].

Ἁπλοῦντ' ἐπὶ κλινῶν ταπητοσπρώτων
τοῦ Περικλέους ὅλ' οἱ δαιτυμόνες,
καὶ πρὶν ἔτι ἀρχίσωσι τὸν πότον
τὰς κόμας των κισσοῦ κοσμοῦσι κλῶνες
καὶ ῥόδων εὐθαλῶν.

Εἶναι πολὺ τὸ πλῆθος τῶν ἑταίρων·
ἐγγὺς τοῦ Περικλέους ὁ Φειδίας,
σεμνὸς καὶ ἀναφαλαντίας [2] γέρων,
καὶ παρ' αὐτῷ ὁ νεαρὸς Λυσίας [3],
μειράκιον καλόν.

Λαλοῦσι μὲ τὴν κόρην τῆς Μιλήτου [4],
αὐτὸς μὲν Ἀφροδίτας σχεδιάζων,
ἐκεῖνος δὲ ἀπὸ τοῦ μελιρρύτου
τῆς Ἀσπασίας στόματος σπουδάζων
καλὴν ῥητορικήν.

---

1. Αἱ Κλαζομεναί (νῦν Ἅγιος Ἰωάννης), ἰωνικὴ πόλις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔκειντο ἐν τῇ Ἐρυθραίᾳ χερσονήσῳ. Ἐν ταῖς Κλαζομεναῖς ταύταις ἐγεννήθη ὁ φιλόσοφος Ἀναξαγόρας, ὁ ἐπικαλούμενος Νοῦς.

2. Ἀναφαλαντίας. Ὁ ὑπὲρ τὸ μέτωπον φαλακρός.

3. Λυσίας. Οὗτος ἦτο εἷς τῶν δέκα ἀττικῶν ῥητόρων, υἱὸς τοῦ ἐκ Συρακουσῶν Κεφάλου, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 459 π. Χ. Τὸ ὕφος τοῦ καλλιεποῦς τούτου ῥήτορος εἶναι ἀφελὲς καὶ ἀνεπιτήδευτον, ἡ δὲ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων ἔξοχος. Ὁ Λυσίας ἀπέθανε τῷ 378 π. Χ.

4. Κόρην τῆς Μιλήτου. Οὕτως ὀνομάζεται ἡ διάση-

Ἐγγὺς φαιδρὸν καὶ θορυβῶδες σμῆνος
νέων, ἀνδρῶν, λαλεῖ μεγαλοφώνως,
κ' ἐν μέσῳ τῆς ὁμάδος ὁ Ἰκτῖνος[1]
τὸ σχέδιον τοῦ νέου Παρθενῶνος
τὸν ὅμιλον μυῶν.

Ὡς γέλως δὲ τῆς ἱλαρᾶς πληθύος
παράσιτός τις Χρέμης, ἔτι νήφων,
ρωνάζων ὅτι γρῖφος εἶν' ὁ βίος
καὶ ὑποσχόμενος αὐτὸν τὸν γρῖφον
νὰ λύσῃ, πρὶν πιών.

Σὺν τούτοις ὀρχηστῶν καὶ αὐλητρίδων,
κιθαρῳδῶν καὶ τεχνιτῶν τῆς λύρας,
καὶ νεαρῶν Κορίνθου ὀρχηστρίδων,
εἶχεν ἐκεῖ ὁ ξένος συναγείρας
ὁμάδα εὐπληθῆ.

Οὕτω φαιδρὸν τὸ δεῖπνόν του περαῖνον
τῶν εὐωχούντων τὸ ποικίλον σμῆνος,
ἐλάλει, μετὰ πόθου ἀναμένον
λαλίστερον νὰ γείνῃ, ὅταν οἶνος
εἰς κύλικας χυθῇ.

μος ἐπὶ κάλλει καὶ ῥητορικῇ δεινότητι καὶ διαλεκτικῇ Ἀσπασία, ἡ μετὰ ταῦτα σύζυγος τοῦ περικλεοῦς Περικλέους.

1. Ὁ Ἰκτῖνος ἦτο μέγας ἀρχιτέκτων, ἀκμάσας ἐπὶ Περικλέους καὶ οἰκοδομήσας τὸν Παρθενῶνα ἐν Ἀθήναις καὶ τὸν ἐν Ἐλευσῖνι παμμεγίστων πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος ναὸν καὶ ἄλλους, ἕκαστον κατ' ἴδιον σχέδιον.

Σπονδαί, παιᾶνες ἔπαυσαν καὶ τέλος
ἦρχισ' ὁ πότος τῶν φαιδρῶν ἑταίρων.
Προπόσεις πίνονται, ἠχεῖ ὁ γέλως,
τὴν ἡλικίαν λησμονεῖ ὁ γέρων,
τὰ ἔτη του ὁ παῖς.

Οὐδεὶς συμποσιάρχης διατάττων·
πίνει καθεὶς ὡς θέλει ἡ φιάλη.
Εἶναι φαιδρά, ἰδέτ' ἡ ἀμιλλά των,
κενοῦτ' ἡ μία κύλιξ, πάραυτ' ἄλλη
ἔπεται ταῖς λοιπαῖς.

— Ὁ οἶνος μοῦ ἐθέρμανε τὸ στόμα,
εἶπεν ὁ Γλαῦκος· *πλὴν ἀντὶ ψυκτῆρος*[1]
παρακαλεῖτ' ὁ Χρέμης ἓν τοῦ σκῶμμα
νὰ ῥίψῃ μόνον ἔνδον τοῦ κρατῆρος·
σᾶς βεβαιῶ, ἀρκεῖ.

— Εὖγέ σου, Γλαῦκε, ἐρώνησεν ὁ κῶμος·
οἶνος ψυχρὸς γλυκύτερον εὐφραίνει
ἢ σκῶμμα παγερόν, ὁ Χρέμης ὅμως
τὸν στόμαχόν του θέλει νὰ θερμαίνῃ
τὸ πόμα τὸ γλυκύ.

— Ἀλλ' ἴδετε, εἶπ' ἄλλος, *πῶς ὁ οἶνος*
τοῦ Χρέμητος ἐσκίασε τὸ ὅμμα·
Χρέμη, τί ἔπαθες; πρὶν εὐφροσύνως
ἐλάλεις, τώρα σκέπτεσαι· μὴ σκῶμμα
πραγματικῶς ζητεῖς;

1. Ψυκτὴρ ἦτο τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ἐψύχετο ὁ οἶνος κτλ.

Ἤ τῆς πομπῆς μὴ σ' ἀσχολεῖ ἡ μνήμη;
Ἴσως τ' ἀγγεῖα τοῦ ἐλαίου πλήρη
ὁ στόμαχός σου οἴνου ἐπεθύμει·
ἂν τοῦτο σὲ λυπῇ, μὴ μεμψίμοιρει . . .
Ἤ μήπως ἄλλη τις

εἶν' ἀφορμὴ τῆς λύπης σου τῆς τόσης;
— Σκέπτομαι, δὲν λυποῦμαι, γεραία.
— Ἴδωμεν τί σ' ἐκέντρευσεν ἡ πόσις;
— Ὅτι ἡ τύχη μου ἐν δυσμενείᾳ
βαρύνει ἐπ' ἐμέ·

ὅτι κ' ἐγὼ νὰ γείρω ἠδυνάμην
τῶν Ἀθηναίων μέγας ἀρχηγέτης,
κ' εἰς τὴν σφιγκτήν μου νὰ κρατῶ παλάμην...
— Πλῆρες τὸ κύπελλον! ὑπέλαβέ τις.
— Σιώπα, ἰταμέ[1]!

Τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἀθηναίου δήμου,—
προσεῖπεν ὁ παράσιτος·—νὰ πτίγῃ
τὴν τύρβην τῶν φωνῶν των ἡ φωνή μου,
καὶ νὰ μὲ τρέμουν ὅλοι ὡς ὀλίγοι
τρέμουν τὸν Περικλῆ.

Σωροὺς διατιθέμενος χρυσίου,
τὰ μίση ν' ἀναλύω εἰς ἀγάπας,
πέριξ φαιδροῦ ν' ἀθροίζω συμποσίου
σᾶς τοὺς κηφῆνας καὶ ὁ δῆμος ἅπας
κύπτων νὰ μὲ κυκλοῖ.

1. Ἰταμὸς λέγεται ὁ θρασύς, σκαιός, αὐθάδης, τολμηρός, παράτολμος, ἀναιδής.

νὰ ἀφειδῶ συμμαχικῶν στατήρων[1]
καὶ θησαυρῶν τοῦ δήμου ἀμετρήτων,
θεὰς ἐκ τοῦ χρυσοῦ αὐτῶν συμφύρων
καὶ Παρθενῶνας ὅλους ἀορύττων
ἐκ τοῦ Πεντελικοῦ[2].

Καὶ ἔπειτα νὰ βλέπῃς καὶ σὺ χαίρων
εἷς πᾶν ἄλλος, τὴν μορφήν σου νὰ χαράττῃ
εἰς τὴν ἀσπίδα τῆς θεᾶς ὁ γέρων
Φειδίας . . . Ὦ! τί δόξα ὑπερτάτη!
ἀνδρὸς βασιλικοῦ!

— Πλήν, ἔκραξαν πολλοὶ ἐκ τοῦ ὁμίλου,
καὶ Περικλῆς ἂν γείνῃς μετὰ χρόνον,
θὰ τύχῃς, Χρέμη, καὶ Φειδίου φίλου;
— Τίς οἶδεν, ἂν χρυσώσω τ' ἄκρον μόνον
σμίλης αὐτοῦ μιᾶς;

Ἐγέλασαν τινὲς τῶν εὐωχούντων·
τὸν Περικλῆ καὶ τὸν Φειδίαν ἄλλοι
προσέβλεψαν· ἐκεῖνοι πλὴν τὸν νοῦν των
ἀλλοῦ προσεῖχον· μυστικὰ ἐλάλει
ἡ φιλικὴ δυάς.

1. Καὶ ὁ Στατήρ, ὡς τὸ Τάλαντον, ἦτο μονὰς βάρους καὶ μονὰς νομίσματος. Ἐνταῦθα ἐννοοῦνται νομίσματα. Ὁ στατὴρ συνήθως ἦτο νόμισμα χρυσοῦν, ἀξίας 20 δραχμῶν ἀττικῶν, ἀλλ' ἡ ἀξία αὐτοῦ ἐποικίλλε κατὰ τὰς διαφόρους χώρας, ὧν καὶ τὸ ὄνομα ἐλάμβανε, Κυζικηνὸς στατήρ, Λαμψακηνὸς κτλ.

2. Τὸ Πεντελικὸν ἢ ἡ Πεντέλη εἶναι ὄρος διάσημον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ πλουσιώτατα λατομεῖα μαρμάρου.

Ὅ,τι τοῦ Χρέμητος τὸ παραπαΐον[1]
στόμα ἐν ὥρᾳ μέθης ἐξερώνει
εἰς ὀφθαλμοὺς καὶ ἄλλων Ἀθηναίων
Ἀνέγνωσαν ἀπὸ πρωΐας μόνοι.
Ἄγνωστος ταραχή,

ὡσεὶ πνοὴ ἐγγίζοντος τυφῶνος[2],
ἐθόλου ἤδη τὸ φαιδρὸν των ὄμμα.
— Αἴ! εἶπ' ὁ Περικλῆς σιγά, *ὁ φθόνος*
εἰσέδυ κ' εἰς τὸ ξένιόν μας δῶμα,
Φειδία· προσοχή!

1. Κυρίως Παραπαίω = Κτυπῶ πλαγίως, προσκρούω· τροπικῶς δέ: Παρεκτρέπομαι, κλονοῦμαι ὡς μέθυσος, παραλογίζομαι.
2. Τυφὼν λέγεται ἡ καταιγίς, ὁ ἀνεμοστρόβιλος, ὁ συνοδευόμενος ὑπὸ ἀστραπῶν, ὁ σίφων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 20 Ἰουνίου 1879.

Α΄

Φίλτατε,

Ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου, ἀναλόγως τῆς αὐξήσεως τῆς τύχης καὶ περιωπῆς[1] τῆς Πρωσσίας, ηὔξησε καὶ αὐτή. Ἐγένετο δὲ κατὰ τοσαύτας διαστάσεις ἡ αὔξησις, ὥστε, ὅτε κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους 1878 ὁ Αὐτοκράτωρ ἐδέχετο τοὺς ἐν τέλει, παρουσιασθεὶς καὶ ὁ δήμαρχος τῆς πρωτευούσης μετὰ τῶν συγχαρητηρίων εὐχῶν του τῷ ἔφερε καὶ τὴν εὐάρεστον ἀγγελίαν ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶχεν ὑπερβῆ τὸ ἑκατομμύριον· *Ἀξιόλογος εἶναι ἡ ποσότης*, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ Αὐτοκράτωρ· *ἀλλ' ἡ ποιότης; . . .*

Ἡ δ' ἐπέκτασις ἐγένετο κατὰ πάσας μὲν τὰς διευθύνσεις, πρὸ πάντων δὲ πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς ἣν τὸ Βερολῖνον δύο ἐξέτεινε μακροὺς βραχίονας, μέχρις οὗ δι' ἀμφοτέρων συνέλαβεν ἑτέραν πόλιν, τὴν Σαρλοττεμβούργην, καὶ ἐντὸς τῆς βαθείας ἀγκάλης των ἐνέκλεισεν ἀπέραν-

1. Τὸ ὑψηλὸν μέρος, ὁπόθεν βλέπει τις μακράν, ἡ σκοπιά, λέγεται Περιωπή. Ἐνταῦθα: Ἀκμή, δόξα.

τον παράδεισον, τὸν καλούμενον *Θηρίων ἢ Ζώων Κῆπον*. Ἔχει δὲ οὗτος ὡρῶν διαστάσεις, καὶ ἔστι τὸ πλεῖστον φυτευτός· δι' ὃ καὶ ὅτε ὁ διάδοχος τοῦ θρόνου [1] ἔλεγε πρός τινα τῶν ἡμετέρων ἐνταῦθα ὅτι ἡ Πρωσσία δὲν ἔχει ὡραῖα δάση ὡς τὰ τῆς Ἑλλάδος, *Λαμπρά εἰσι τῷ ὄντι τὰ ἡμέτερα*, εἶπεν ἐκεῖνος, *ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα κινοῦσι μᾶλλον τὸν θαυμασμόν μου, διότι ἐκεῖνα μὲν παρήγαγεν ὁ Θεός, ταῦτα δὲ ἡ ἀνθρωπίνη φιλοτιμία*. Ἀληθῶς δ' ἐκπλήττομαι ὅτε βλέπω τὴν ἀχανῆ ταύτην ἔκτασιν περιεπομένην [2] καὶ καλλιεργουμένην μετὰ μείζονος ἐπιμελείας ἢ ὅσον σύ, τῶν ἀνθέων ὁ ῥῖλος, κατέβαλές ποτε εἰς τὴν καλλιέργειαν [3] τοῦ πηχυαίου σου κηπαρίου ὑπὸ τὰ παράθυρά σου. Συνεχέστατα εἰς τοὺς περιπάτους μου ἀπαντῶ ὑπὸ τὰς σκιὰς τῶν δένδρων παρατεταγμένους λόχους οὐχὶ στρατιωτῶν, ἀλλὰ νυμφῶν, αἵτινες ἀντὶ ὅπλων φέρουσι σκεύη κηπουρικά, σκαλεύουσιν, ἀρδεύουσι, θερίζουσι, καθαίρουσιν εἰς πᾶσαν γωνίαν τοῦ κήπου. Ἀλλ' ὁποῖαι νύμφαι! Πόσον ἀπέχουσαι τῶν τῆς ἑλληνικῆς ἡμετέρας μυθολογίας! Πέρυσιν εἰς τὴν ἐτησίαν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τοῦ Βερολίνου ὑπῆρχε καὶ εἰκὼν ζωγράφου ὀνομαστοῦ, τὰς ζυθοτραφεῖς ταύτας ὀπαδοὺς τῆς γερμανῆς Δήμητρος παριστῶσα. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐθαύμαζον αὐτὴν διὰ τὴν καλλιτεχνικήν της ἀξίαν, ἀλλ' ἐγώ, ὅστις ταύτην δὲν δύναμαι νὰ ἐκτιμήσω, καθ' ὃ μὴ καλλιτέχνης, καὶ παρὰ τῆς τέχνης ἓν ἀπαιτῶ, νὰ μὲ τέρπῃ — ἐκείνη ἠξεύρει πῶς — καὶ νὰ μοὶ δεικνύῃ τι εὐαρεστότερον ἀφ' ὅ,τι βλέπω καθ' ἑκάστην καὶ ἄνευ αὐτῆς, ἀπέστρεψα μετ' ἀηδίας τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς εἰκόνος, διότι μοὶ παρίστα γραίας ῥυπαράς, ῥακοφόρους καὶ ἀγεννῶς δυσειδεῖς. Καὶ ὁ μὲν συνοδεύων με, ζωγράφος τὸ ἐπάγγελμα, μοὶ ἐξήγει ὅτι ὑπάρχει καλλιτεχνικὴ σχολή, ἡ *πραγματικὴ* λεγομένη, διότι προτίθεται νὰ παριστᾷ τὰ ἀντικείμενα πραγματικῶς ὁποῖά εἰσι, καὶ ὅτι τῆς σχολῆς ἐκείνης ἐστὶ καὶ ἡ προκειμένη εἰκὼν ἀξιολογον προϊόν· ἀλλ' ἐγὼ τῷ ἀπεκρινόμην ὅτι, ἂν ὑπάρχῃ τοιαύτη σχολή, ἐγὼ δὲν τὴν ἔπλασα, οὐδ' εἶμαι ὑπόχρεως νὰ βλέπω τὰς παραστάσεις αὐτῆς, ὅταν δυσάρεστα παριστῶσιν, ὡς δὲ πρὸς τὴν μίμησιν, ὅτι δικαιῶ τὸν συμπατριώτην μου Σπαρτιάτην, ὅστις ἠρνεῖτο ν' ἀκούσῃ τὸν μιμούμενον φωνὴν ἀηδόνος, διότι, ἔλεγεν, *αὐτὰς ἄκουκα*. Ἐστὶ δὲ τῷ ὄντι ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς σχολῆς τῆς πραγματικῆς, διότι παριστᾷ τὰ πράγματα ἀληθῶς τοιαῦτα, ὁποῖά εἰσιν, ἀπαίσια τὴν ἀσχημίαν καὶ τὴν ῥυπαρότητα. Ἀλλ' οὐχ ἧττον εὐγνωμονῶ αὐταῖς, διότι εἰσὶν αἱ ἐργάτιδες τῆς ἀκμαίας καλλονῆς τοῦ ἐξαισίου τούτου παραδείσου, θαυμάζω δὲ ἐν αὐταῖς καὶ τοῦ δήμου τὴν πρόνοιαν, ὅστις, νομίζων ὅτι ἀναγκαῖον εἶναι καὶ νὰ διατηρῇ ὅ,τι ἅπαξ ἐφύτευσε, χορηγεῖ συγχρόνως καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐργασίαν καὶ πόρον ζωῆς εἰς πλῆθος πενομένων οἰκογενειῶν.

1. Ὁ κατόπιν Αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Γ', πατὴρ τοῦ νῦν αὐτοκράτορος Γουλιέλμου Β', ἀποθανὼν ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν αὐτοῦ.

2. Περιέπομαι = Μεταχειρίζομαί τινα ἢ τι καλῶς, περιποιοῦμαι.

3. Ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ τῆς λέξεως εἶναι Καλλιεργία.

Φαντάσθητι ἄλσος ἀτελεύτητον δένδρων συμπερυτευμένων παντὸς γένους, σχήματος καὶ χρωματισμοῦ. Ἄλλα κυρτοῦνται εἰς εὐρεῖς θόλους μεγαλοπρεπεῖς, ἄλλα δ' αἴρουσιν εὐθυτενεῖς τὰς κορυφάς των εἰς εὐθαλεῖς πυραμίδας· νῦν μὲν ἀποτελοῦσι δενδροστοιχίας μακράς, ἃς στεγάζουσιν οἱ κλάδοι των συναντώμενοι, νῦν δὲ συμπυκνούμενα διαχέουσι σκότος περὶ τὰς ῥίζας των καὶ ἀλλαχοῦ ἀραιότερα, ἐπιτρέπουσιν εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας νὰ παίζωσιν ἐπὶ τῆς χλόης μετὰ τῶν ὀρχουμένων σκιῶν τῶν φύλλων των. Τινά, κλίνοντα ἐπιχαρίτως, κατοπτρίζονται εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν ἀνθέων διελισσομένους[1] βραχίονας τῆς Σπραίης[2], ἥτις ἐνταῦθά ἐστι διαυγὴς καὶ διαπλέεται ὑπὸ κύκνων ὑπερηράνων· πολλαχοῦ δ' ἀποσυρόμενα, ἢ μετ' ἀνθηρῶν θάμνων ἐναλλασσόμενα, ἀφίνουσιν ἀναπεπταμένας ἐκτάσεις, χαριεστάτας τὴν θέαν, καὶ τοσοῦτόν ἐστιν ἔντεχνος ἡ ποικιλία καὶ διάθεσις τῶν συμπτωμάτων τούτων, ὥστε νομίζεις ὅτι βλέπεις εἰς αὐτὴν προϊὸν τῆς τύχης μᾶλλον ἢ τῆς τέχνης. Ἀξιοθαύμαστον δ' ἐστί, καὶ οἷον οὐδαμοῦ τοιοῦτον εἶδον, τὸ θαλερὸν καὶ ὄντως σμαράγδινον χρῶμα τῆς χλόης ἐνταῦθα κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ ἔαρος, ὀφειλόμενον, ὡς ἔμαθον, ὡς καὶ ἡ ταχεῖα καὶ γενναία φυτικὴ βλάστησις, εἰς τὸ ὑπὸ πᾶν τὸ πεδίον τοῦ Βερολίνου διηθούμενον[3] καὶ ἀφανῶς διαῤῥέον ὕδωρ ὑπὸ τὴν ἄμμον, ἥτις ἄλλως θὰ καθίστα τὴν χώραν ταύτην ἐρᾳμιλλον τῆς Σαχάρας.

1. Διελισσομένους = Περιπλεκομένους.
2. Σπραίης, τοῦ ποταμοῦ τοῦ Βερολίνου.
3. Διηθούμενον = Καταπαλάζον, κανῶς: Σουρόνον.

Ἂς σοὶ ἀρκέσωσι ταῦτα. Μὴ ἀπαιτεῖς νὰ σοὶ περιγράψω λεπτομερέστερον τὴν καλλονὴν τῶν ἐκτάσεων τούτων, αἵτινες φαίνονται ὡς κεκαλυμμέναι ὑπὸ πλουσίου ὁλοσηρικοῦ[1], τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀνθέων ἢ κηπευτῶν ἢ αὐτορυῶν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους, ὅτε θάμνοι καὶ δένδρα εἰσὶ τεράστιαι ἀνθοδέσμαι, τὰ μαγευτικὰ ἀρώματα, ἃ ἀποπνέουσιν αἱ ἀκακίαι, αἱ φιλύραι καὶ μυρία ἄλλα εἴδη εὐωδεστάτων φυτῶν, τοὺς ὑπὸ τὰς σκιὰς χαριέντως ἑλισσομένους περιπάτους, οὓς κοσμοῦσι γλυπτικὰ ἔργα καὶ ἕδραι, προκαλοῦσαι εἰς ἀνάπαυσιν καὶ εἰς ῥεμβασμούς. Εἶμαι ἀδέξιος εἰς τὸ στομῶδες περιγραφικὸν ὕφος τινῶν λυρικῶν ποιητῶν καὶ οὐδεμίαν ὄρεξιν ἢ ἐλπίδα ἔχω νὰ τοῖς ἀμφισβητήσω τὸν στέφανον τοῦ διαγωνισμοῦ. Ἔδωκα νύξιν εἰς τὴν φαντασίαν σου. Ὅ,τι αὐτὴ πλάσῃ θὰ ἦναι καλλίτερον καὶ ἀληθέστερον ἀφ' ὅ,τι ἐγὼ δύναμαι σωρεύων λέξεις περυσημένας.

Τώρα ἴσως περιμένεις νὰ σ' εἰπῶ καὶ τίνος φύσεως ἢ εἴδους εἰσὶ τὰ θηρία, καθ' ἃ ἐκλήθη ὁ τῶν *Θηρίων* ἢ *Ζώων Κῆπος*. Μὴ περίμενε. Ὀνομάζεται *Θηρίων Κῆπος*.

Ἀλλὰ ζῷα εἰς αὐτὸν δὲν ὑπάρχουν, πλὴν τῶν ποικίλων πτηνῶν, ὧν τὰ ἄσματα ζωογονοῦσι τὰ ἄλση, καὶ πλὴν ὀλίγων τινῶν ἀνθρώπων. Πρό τινος ἐφαίνοντό που καί πού τινες ζωηροὶ σκίουροι ἀναῤῥιχώμενοι εἰς τὰ

1. Ὁλοσηρικὰ καλοῦνται τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα, διότι οἱ Σῆρες (οἱ Σταν, οἱ Κινέζοι) ἐθεωρήθησαν ὡς οἱ πρῶτοι καλλιεργήσαντες τὴν βομβυκοτροφίαν καὶ εὑρόντες τὴν μέταξαν, ἥτις τὸ πρῶτον εἰσήχθη εἰς τὸ Βυζάντιον ἐκεῖθεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἐκ Βυζαντίου δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

δένδρα. Ἀλλ' ὑπῆρχε πόλεμος ἀκήρυκτος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πτερωτῶν κατοίκων τῶν κλάδων, ὧν τὰ μικρὰ τετράποδα ἐπεβουλεύοντο[1] τὰς φωλεὰς καὶ κατέστρεφον τὰ ᾠά. Οἱ παῖδες τοῦ Βερολίνου συνεμάχησαν μετὰ τῶν πτηνῶν, ἡ δὲ ἀστυνομία, μάρτυς τῆς εἰς ταῦτα γινομένης πανωλεθρίας, ἔκρινεν εὔλογον νὰ τηρήσῃ ἔνοπλον οὐδετερότητα. Οὕτως ἐντὸς ὀλίγου τὸ γένος τῶν σκιούρων ἐξέλιπεν.

Ἂν ὅμως θηρία δὲν ὑπάρχωσιν εἰς τὸν *Κῆπον τῶν Θηρίων*, ὑπάρχουσιν ἀλλαχοῦ, καὶ πολλά, καὶ ἐπιμελῶς τρεφόμενα, εἰς τὸν *Ζωολογικὸν* λεγόμενον *Κῆπον*. Εἰς αὐτόν, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀποκοπέντα καὶ πολλὴν ἐπ' ἴσης ποικιλίαν καὶ ἔκτασιν ἔχοντα, διαιτῶνται, κατὰ τὰ ἴδια ἕκαστον ἤθη, ἂν οὐχὶ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἐπισημότερα τῶν μαστοφόρων, τῶν πτηνῶν, τῶν ἑρπετῶν καὶ τῶν ἀμφιβίων. Εἰς μεγάλην, ἐντὸς περίστυλον καὶ κατὰ τὸ κέντρον κατάφυτον, αἴθουσαν ζῶσι πάντα τῶν ἐλάφων τὰ εἴδη, ἔχοντα καὶ ἔξω εὐρὺν περίβολον, εἰς ὃν πλανῶνται ἐν ἡμιελευθερᾳ καταστάσει ὑπὸ τὰ δένδρα. Ἐντὸς τελμάτων ἐντρυφῶσιν οἱ βούβαλοι καὶ ὁ ἄγριος καὶ δασὺς ἀρώχ. Οἱ καγκαροῦ, κατ' ἀναστήματα διῃρημένοι, σκιρτῶσιν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν των, ἐν τῇ φυσικῇ πήρᾳ τῆς γαστέρος των στεγάζοντες τὰ παιδία των. Οἱ ἐλέφαντες καὶ ῥινόκεροι κατοικοῦσι βασιλικῶς εἰς κατάγραρον καὶ

1. Ἐπεβουλεύοντο = Ἐπεβούλευον. Ὀρθὸς τύπος τοῦ ῥήματος τούτου εἶναι ὁ ἐνεργητικὸς Ἐπιβουλεύω (τινί) = Διανοοῦμαι κακόν τι κατά τινος.

κατάχρυσον ἰνδικὴν παγόδαν[1]· ὁ τῶν λεόντων κλωβὸς ἐγκλείει, πρὸς χρῆσιν τῶν ἐνοίκων του, βράχους καὶ σπήλαια, καὶ εἰς δεξαμενὰς ἐλευθέρως πλέουσιν ὁ δυσειδὴς ἱπποπόταμος, εἰς ὃν Ἕλλην πέρυσιν ἐκόμισε ῥῖνα σύζυγον ἐκ τῶν ἑλῶν τῆς Ἀβυσσινίας, καὶ ἐν βαθεῖ ὕδατι ὁ θαλάσσιος λέων, «δράκων οὗτος, ὃν ὁ Θεὸς ἔπλασεν ἐμπαίζειν αὐτῇ», καὶ ὅστις, ὅταν ἐξάγῃ τὴν κεφαλήν του τοῦ ὕδατος καὶ περιφέρων τοὺς ὡραίους νοήμονας ὀρθαλμούς του ὡρύηται φοβερόν, νομίζεις ὅτι βροντᾷ καταιγίς, καὶ καταπνίγεται ἡ φωνὴ τῶν χερσαίων του ἀδελφῶν, καὶ πάντων τῶν ἄλλων φωνητικῶν κατοίκων τοῦ θηριοτροφείου. Δὶς ὅμως τῆς ἑβδομάδος ἀντηχοῦσιν ἐνταῦθα ἕτεροι τόνοι, οἵτινες κατασιγάζουσι καὶ αὐτοὺς τοὺς τοῦ θαλασσίου λέοντος, καὶ ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἑλκύωσιν ἐνταῦθα τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων τοῦ Βερολίνου, μάλιστα τὸ καλὸν φῦλον. Καὶ δὲν ἠξεύρω μὲν τίνα ἐντύπωσιν ἀποτελοῦσιν ὁ Βάγνερ καὶ ὁ Βεθόβεν ἐπὶ τῶν τίγρεων καὶ ἐπὶ τῶν λεόντων, ἀλλ' αἱ δέσποιναι τοῦ Βερολίνου συρρέουσι πρὸς ἀκρόασιν αὐτῶν κατὰ μυριάδας.

Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸ περιεργότερον τῶν ζῴων μένει πάντοτε .... ὁ ἄνθρωπος. Ποτὲ τόση συνωθησις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν *Ζωολογικὸν Κῆπον*, ὡς ὅτε ἐκτίθεται ἄνθρωπος. Τοιοῦτοι πρό τινος χρόνου ἐκομίσθησαν ἐνταῦθα Νουμίδαι[2], μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ κα-

1. Παγόδαι καλοῦνται οἱ ναοὶ τῶν Ἰνδῶν.

2. Οἱ ἐκ τῆς Νουμιδίας (τῆς νοτίου Ἀλγερίας) καταγόμενοι λαοί, κατακτηθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος.

μήλων, καὶ ἀγελῶν μικρῶν ἐλεφάντων, ῥινοκέρων καὶ ἱπποποτάμων, οἵτινες εἶχον σχεδὸν μεταβληθῆ εἰς κατοικίδια ζῷα. Ἐν ᾧ ἱστάμην παρὰ τὰς σανίδας τοῦ περιβόλου των, εἰς μικρὸς ἐλέφας, οὐχὶ μεγαλείτερος μόσχου, προσελθὼν εἰσήγαγε μετὰ πολλῆς οἰκειότητος τὴν προβοσκίδα του εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἐπενδύτου μου καὶ ἐζήτει νὰ εὕρῃ ζάχαριν ἐν αὐτῷ ἢ ἄλλο τι κλοπιμαῖον. Οἱ δὲ ἄνδρες διήλυνον ἐπὶ τῶν καμήλων των ἀπὸ ῥυτῆρος ἢ ὠρχοῦντο τὸν ἄγριον ἐπιχώριον αὐτῶν πυρρίχιον, καί τινες αὐτῶν, ἔχοντες τοὺς χαρακτῆρας ὡραίως κανονικούς, καὶ τὰς γυμνὰς προτομὰς ὁμοιαζούσας χαλκῶν Ἀπολλώνων, εἵλκυον τὴν προσοχὴν τῶν κυριῶν, ὅσαι εἶχον τὸ καλλιτεχνικὸν αἴσθημα μᾶλλον ἀνεπτυγμένον, καὶ πολλαὶ τοῖς ἔδιδον, πλὴν τοῦ ῥίλου αὐτοῖς καπνοῦ, καὶ καρπῶν καὶ πλακούντων, προσέτι καὶ κέρματα, ἃ αὐτοὶ ἔσπευδον νὰ ἐναποθέτωσιν εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῶν, ὅπερ ἐστὶν ἡ κορυφὴ τῆς πυκνῆς καὶ οὐλης καὶ εἰς ὑψηλὸν κρώβυλον ἀναδεδεμένης, μετὰ παχέος δ' ἀλείμματος ἀηδῶς κεχρισμένης, κόμης των. Οὐδ' αὐτοὶ δ' ἦσαν ἀγνώμονες πρὸς τοὺς εὐγενεῖς τρόπους τῶν κυριῶν καὶ πολλάς, τὰς συνεχῶς ἐπανερχομένας, τὰς ἐγνώριζον κατ' ὄνομα, καὶ τὰς ἐκάλουν ἅμα τὰς ἔβλεπον, καὶ μεγάλην χαρὰν ἐξέφραζον ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει των.

Τούτους διεδέχθησαν Ἀπώνες, ἰσχνούς, ῥικνούς, ἀσχήμους ῥώσσους χωρικοὺς ὁμοιάζοντες. Τὸ δὲ περιεργότερον αὐτῶν ἦσαν αἱ λάμαι των, καὶ τὸ ὅτι τὰ παχέα δερματινά των ἐνδύματα περιβεβλημένοι, ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ, εὕρισκον ὅτι τὸ κλίμα τοῦ Βερολίνου εἶναι . . . ψυχρόν!

Μετὰ δὲ τοὺς Ἀπώνας ἐκομίσθησαν Παταγόνες, καὶ μετ' αὐτοὺς Ζουλοῦ, περὶ ὧν ὅμως ὑπῆρξαν ὑπόνοιαι ὅτι ἡ πάτριος γλῶσσά των ἐστὶν ἡ χυδαία γερμανική.

Ἐν γένει δέ, οὐδέποτε ὁ *Ζωολογικὸς Κῆπος* τοσοῦτον πλουτεῖ, ὡς ὅτε ἔχει νὰ ἐκθέτῃ ἀνθρώπους.

Β'

Ἐν Βερολίνῳ, τῇ 28 Ἰουνίου 1879.

Φίλτατε,

Ἐσχάτως, ὅτε σὲ περιήγαγον εἰς τὸν *Ζωολογικὸν Κῆπον*, ὅπου συναντῶνται ζῷα μικρὰ μετὰ μεγάλων, πάντα τὰ ᾄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα, μίαν ἴσως ἔλλειψιν αὐτοῦ παρετήρησας, ὅτι οὐδὲν σοὶ εἶπον περὶ τῶν ἀφώνων ἰχθύων καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ἐνύδρων. Τούτου δὲ λόγος ἐστὶν ὅτι ταῦτα ἀλλαχοῦ ἔχουσι τὴν ἐπίσημον διαιτάν των. Ἴσως νομίσῃς ἐντὸς τῆς Σπραίης; Παντάπασιν· ἀλλ' ὅπου ἡ ἀριστοκρατία καὶ τὸ μέγα ἐμπόριον, ὑπὸ τὰς Φιλύρας. Ἐκεῖ εἰσῆλθον εἰς οἰκίαν ἰδιωτικήν, ἀνέβην συνήθη κλίμακα μαρμαρίνην, ἥτις οὐδόλως προανήγγελλεν ὅ,τι ἔμελλον νὰ ἰδῶ. Ἀλλ' ἡ κλῖμαξ μὲ ἔφερεν εἰς εὐρὺν διάδρομον, ἄνωθεν φωτιζόμενον, ὅπου ἑκατέρωθεν, ὀπίσω παχέων ὑέλων[1], διαιτῶνται οἱ ροβε-

1. Παχέων ὑέλων. Ἡ λέξις Ὕαλος (κοινῶς Ὑαλί) ὑπὸ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων λέγεται Ὕελος καὶ κατ' ἀρσενικὸν γένος, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ὕαλος καὶ κατὰ θηλυκὸν γένος.

ρώτατοι ὄρεις, ὕδραι, δράκοντες, συσριγκτῆρες ἢ κροταλῖται, συνήθως ὅμως κοιμώμενοι, διότι δὲν ἔχουσι τί καλλίτερον νὰ κάμωσιν, ἢ ἐνίοτε νωθρῶς σύροντες τὰς ὀγκώδεις των ἕλικας, ἵνα συλλάβωσι τὸν ἐπτοημένον μῦν ἢ τὸ ἔξαλλον ἐκ φόβου στρουθίον, ὃ ὁ φύλαξ εἰσάγει εἰς τὸν θανατηφόρον κλωβὸν καὶ παραδίδει ὡς πρόγευμα εἰς τὴν ἀδρανῆ ὄρεξίν των.

Ἐκεῖθεν δὲ κατέβημεν εἰς μεγίστην στρογγύλην αἴθουσαν, κατοικουμένην ὑπὸ μετοίκων τῶν ἄλλων ζῳϊκῶν βασιλείων, ὑπὸ σπανίων πτηνῶν καὶ ἀεικινήτων πιθήκων. Ἐδῶ δὲ συνέδεσα γνωριμίαν καὶ μετὰ τοῦ περικλεοῦς Γορίλλου, περὶ οὗ πέρυσιν ἀντήχει πᾶσα ἡ εὐρωπαϊκὴ δημοσιογραφία, τὰς ὁδοιπορίας του εἰς τὰς πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης ἐπισημότερον ἀναγγέλλουσα ἢ τὰς τῶν ἡγεμονοπαίδων. Καὶ ὡραῖος μὲν δὲν ἦτον· ὅλον τὸ ἐναντίον μάλιστα. Ἀλλ' ἡ ζωηρότης καὶ ἡ χάρις τῶν κινημάτων του ἦσαν ἐπαγωγότατα, ὅταν ἔπαιζε μετὰ μεγάλου κυνός, τοῦ ἐπιστηθίου φίλου, ἢ μετὰ μικροῦ παιδίου, πρὸς ὃ εἶχεν οἰκειωθῇ, ἢ ὅταν ἐρρίπτετο εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φύλακός του καὶ τὸν κατεφίλει ἐπὶ τῶν δύο παρειῶν. Ἀπέθανε δ' ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ κλίματος, νήπιον ἔτι, πρὸς πολλὴν θλῖψιν τῶν θαυμαστῶν του καὶ τῶν φυσιοδιφῶν, οἵτινες πρῶτον τοῦτον εἶδον καὶ ἐσπούδασαν ἐν Εὐρώπῃ ζῶντα ἀνθρωποπίθηκα, πρὸς σωτηρίαν ὅμως ἴσως τοῦ φύλακός του, εἰς ὃν ὀλέθριαι ἠδύναντο ν' ἀποβῶσιν αἱ περιπτύξεις ἐκεῖναι, ἂν τὸ νευρῶδες βρέφος ηὔξανεν εἰς τὰς διαστάσεις καὶ τὴν ὑπερηράκλειον ῥώμην τοῦ ἀρτίου Γορίλλου.

Δευτέρα καταβάθρα μᾶς ἔφερεν εἰς ὑπόγειον λίμνην, ὑπὲρ ἣν εἰς οὐ μικρὸν ὕψος κρέμανται μέλανες βράχοι, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀψόφως ἐπέτων καὶ δυσειώνως ἔκρωζον νυκτόβια ὄρνεα· εἰς δὲ τὸν πυθμένα ἐν ἀμυδρῷ ῥωτὶ ἐκινοῦντο χελῶναι, ῥῶκαι καὶ κροκόδειλοι.

Ἀπὸ τῆς λίμνης δὲ ταύτης σῦριγξ σκοτεινὴ εἰσδύει βαθέως, ἐλισσομένη ὑπὸ τοὺς βράχους. Εἰς δὲ τὰ πλευρὰ αὐτῆς ἀνοίγονται μεγάλαι φωτειναὶ ὀπαί, ὡς μαγικαί τινες διόψεις εἰς τὰ θαύματα τοῦ βασιλείου τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐκεῖ ἰχθῦς, ἀπὸ τῶν μικροσκοπικῶν μέχρι τῶν ὑπεροργυιαίων, ἐκεῖ μαλάκια παντοῖα καὶ ὀστρακόδερμα, ὁ μικρὸς κομψὸς θαλάσσιος ἵππος καὶ ὁ κάθοπλος λῃστὴς τῶν θαλασσῶν ἀστακός, ἐλευθέρως ἀναστρέφονται εἰς ὕδωρ ἢ γλυκὺ ἢ θαλάσσιον, συμφώνως ἕκαστον πρὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὰς ἕξεις του, ἃς ὁ ἔκθαμβος ὀφθαλμὸς δύναται ἀκωλύτως νὰ παρακολουθῇ καὶ σπουδάζῃ εἰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας των. Πρὸ πάντων δὲ ὁ πυθμὴν παρέχει ἐξαίσιον θέαμα μαγικοῦ κήπου τῆς Ἀμφιτρίτης, ὅλου καταφύτου ὑπὸ λαμπρῶν καὶ ποικιλοχρόων ἀνθέων, ἄτινα, ἂν δὲν εὐωδιάζωσιν (ἐκτὸς ἴσως μόνον διὰ τοὺς ἰχθῦς), ἔχουσιν ὅμως ἄλλο, πολὺ ἀνώτερον πλεονέκτημα ὅτι... ζῶσιν. Πολλάκις, ἐν ᾧ θαυμάζεις τὰ ἔνυδρα ἐκεῖνα πυκνόφυλλα ῥόδα ἢ τὰς ἀνεμώνας, βλέπεις ὅτι τὸ ἄνθος συστέλλεται σπασμωδικῶς, διότι ὀστρακόδερμόν τι ἢ ἄλλως κινδυνώδης ἐχθρὸς παρέρχεται οὐ μακράν, ἢ τὸ βλέπεις νὰ στρέφηται καὶ ἐκτείνῃ τὰ πέταλά του πρός τινα διεύθυνσιν, ὅπου διαπλέει κανὲν ἔντομον καλὸν εἰς βρῶσιν. Τοσοῦτο δὲ μὲ κατενθουσίασεν

ἡ πρώτη μου αὔτη ἐπίσκεψις εἰς κόσμον τέως ἄγνωστον εἰς ἐμέ, καὶ ἡ ἐλπὶς τοῦ νὰ ἐξιχνιάσω τὸ μυστήριον τῆς ὑπάρξεως τῶν θαυμασίων ἐκείνων ὄντων, τῶν ἀποτελούντων τὸν κρίκον συνδέσμου μεταξὺ τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, ἃ δ' ἐνίοτε ἡ φαντασία μου μοὶ παρίστα ὡς νύμφας ἐναλίους[1], ὡς ἀδελφὰς τοῦ Πρωτέως εἰς ἄνθη μεταμορφωθείσας, ὥστε θὰ ἔμενον ἐπὶ ὥρας καθηλωμένος ἐμπρὸς αὐτῶν, ἂν ὁ ὁδηγός μου δὲν μὲ εἰδοποίει ὅτι ἔκλειε τὸ κατάστημα καὶ ἔπρεπε νὰ ἐξέλθωμεν, ἂν δὲν ἠθέλομεν νὰ διανυκτερεύσωμεν μετὰ τῶν κροκοδείλων καὶ τοῦ Γορίλλου.

Ἀλλ' ἀρ' οὖ σ' ἕρερον πάλιν ὑπὸ τὰς Φιλύρας, ἂν δὲν ἀπηύδησας ..... ἀναγινώσκων, παρακολούθησόν με, ἂν θέλῃς, καὶ περαιτέρω, εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν, εἰς ἣν εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ σ' ἐπαναφέρω .... Φθάνομεν δὲ πρὸ τῆς ἀρελοῦς αὐτοκρατορικῆς κατοικίας, ἧς ἐντὸς διὰ τοῦ προσγαίου παραθύρου φαίνεται πολλάκις ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὸ γραφεῖόν του ἐργαζόμενος. Εἰς μικρὸν δρᾶμα, ὃ εἰδόν ποτε εἴς τι τῶν ἐνταῦθα θεάτρων, ἀνεπετάσθη ἡ αὐλαία ἐπὶ σκηνογραφίας, παριστώσης ταύτην τῆς ὁδοῦ τὴν γωνίαν καὶ τὸ ὑπὸ τῶν λύχνων τοῦ δωματίου ρωτιζόμενον παράθυρον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ διαγραφομένην τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν σκιάν. Ποτὲ δὲν ἤκουσα ἐν θεάτρῳ ῥαγδαιοτέρας καὶ μᾶλλον ἐνθουσιώδεις χειροκροτήσεις.

Ἐμπρὸς τῆς βασιλικῆς οἰκίας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ἀπαντῶμεν τὸν ἔριππον, ἐφ' ὑψηλοῦ καταγλύρου βάθρου

1 Ἐναλίους = Θαλασσίους.

ἐδρυμένον χαλκοῦν ἀνδριάντα Φρειδερίκου τοῦ Β', ἀριστούργημα γλυπτικῆς, καὶ ἀπέναντι τὸ εὐρύχωρον οἰκοδόμημα τοῦ Πανεπιστημείου καὶ τὸ τῆς Ἀκαδημείας, οὐχὶ μὲν λίαν πολυτελές, ἀλλὰ περιέχον ἀκαδημαϊκούς. Εἰς δὲ τὸ πρῶτον συρρέουσι καθ' ἑκάστην χιλιάδες φοιτητῶν ὑπ' αὐτὰς τὰς ὄψεις τοῦ Αὐτοκράτορος, χωρὶς ποτε, οὐχὶ τῆς ἡσυχίας συντάραξις, ἀλλ' οὐδ' ὁ ἐλάχιστος θόρυβος ν' ἀκουσθῇ μεταξὺ αὐτῶν. Ὀφείλεται δὲ τοῦτο, ὡς μοὶ ἐξήγησαν, εἰς τὸ ὅτι οἱ νέοι οὗτοι, οἵτινες ἐμβριθῶς σπουδάζουσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείως μάχονται ἐν πολέμῳ, σέβονται τὴν θέσιν, ἐν ᾗ συνέρχονται, καὶ πρὸ πάντων σέβονται ἑαυτούς, ἐμφορούνται δὲ καὶ τῆς ἰδέας ὅτι ἦλθον εἰς τὸ Πανεπιστημεῖον οὐχὶ ἵνα διδάξωσι τοὺς ἄλλους καὶ τὴν κυβέρνησιν πῶς πρέπει νὰ πολιτεύωνται, ἀλλὰ πρὸς ἀπόκτησιν πείρας καὶ γνώσεων ἵνα αὐτοὶ ἐν καιρῷ πολιτεύωνται.

Διαβάντες δὲ πρὸ τοῦ μελοδραματικοῦ θεάτρου, καὶ μεταξὺ τοῦ ὁπλοστασίου καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Διαδόχου, ἥτις ἐστὶν ἐπιφανεστέρα τῆς αὐτοκρατορικῆς, ὑπερβῶμεν αὖθις τὴν γέφυραν, τὴν πολυτελεστέραν τῶν ἐν Βερολίνῳ καὶ δι' ὡραίων κοσμουμένην γλυπτικῶν συμπλεγμάτων, καὶ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν εὐρύχωρον πλατεῖαν, ἣν εἴχομεν ἤδη ἐν παρόδῳ ἰδεῖ.

Αὕτη καλεῖται *Κῆπος Τέρψεως*, καὶ ἡ ἐπωνυμία ἣν ἔχει ἐλάττωμα, ὦ ἴσως σοὶ φανῇ καίριον, ὅτι κῆπος ἐνταῦθα παντάπασι δὲν ὑπάρχει. Κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς νήσου τῆς Σπραίης, ἥτις ἦν ἡ πρώτη τοῦ Βερολίνου κοιτίς, καὶ δεξιῶς μὲν ἡμῶν, τῶν ἐκ τῶν Φιλυρῶν ἐρχο-

μένων, ἐγείρεται τὸ μέγα καὶ ἀρχαῖον ἀνάκτορον, ἐν τῷ μέσῳ δ' ἐστήθη χαλκοῦν πρὸ δύο ἐτῶν ἐξαίσιον ἔριππον ἄγαλμα, Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Γ', καὶ ἀριστερῶς ἡμῖν ἵδρυται ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ φιλομούσου βασιλέως τὸ Μουσεῖον, εἰς ὃ ἐπὶ στιγμὴν πρέπει νὰ ἐνδιατρίψωμεν, διότι θὰ ἦτον ἄξιον νὰ διαπρέπῃ ἐν μέσαις ταῖς Ἀθήναις ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους, καὶ κοσμεῖται ἐσωτερικῶς διὰ περιφήμων τοιχογραφιῶν τοῦ ἐνδόξου Κάουλβαχ.

Εἰς τὸ ἀχανὲς τοῦτο τῶν Μουσῶν καταγώγιον περιέχονται ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, προτομαὶ καὶ ἐπιγραφαὶ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ἄλλα τῆς ῥωμαϊκῆς, πολυπληθέστερα δὲ γύψινα ἐκμαγεῖα[1], καθ' ὕλην καὶ χρονολογίαν ἐκτεθειμένα, τῶν ἀρίστων ἔργων, ὅσα εὑρίσκονται ἐν Μουσείοις τῆς Εὐρώπης, ἢ καὶ ἐκτὸς Μουσείων, ὡς πολλὰ παρ' ἡμῖν. Πλὴν δὲ τούτων, ἔργα τέχνης αἰγυπτιακῆς, διατεθειμένα ἐντὸς περιέργου μιμήματος ναοῦ αἰγυπτιακοῦ, καὶ ἀρχαιότητες ἀσσυριακαὶ καὶ τῶν ἄλλων ἀσιανῶν λαῶν καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ μεσαιωνικαί· πρὸ πάντων δὲ πολυτιμοτάτη συλλογὴ ἀρχαίων ἀγγείων καὶ ἄλλων κεραμουργημάτων, οἷον ἀγαλμάτων τῆς Τανάγρας (ὧν τὰ ἄριστα ἀκούω ὅτι εὑρίσκονται παρὰ ξένοις καὶ οὐχὶ παρ' ἡμῖν), καὶ δακτυλιόλιθων καὶ νομισμάτων. Τούτων συμπληρωματικὴν συλλογὴν ἠγόρασεν ἐσχάτως τὸ

1. Ἐκμαγεῖα=Ἀποτυπώματα, πλαστουργήματα, σχήματα ὁμοιώματα, ἐκ κηροῦ, γύψου, πηλοῦ, ἱσπανικοῦ κηροῦ καὶ τῶν τοιούτων. Τὸ Ἐκμαγεῖον λέγεται καὶ Ἔκμαγμα.

Μουσεῖον ἡμίσεως ἑκατομμυρίου φράγκων παρὰ τοῦ ἄρτι ἀποβιώσαντος Πρόκες, τοῦ ποτὲ πρέσβεως τῆς Αὐστρίας ἐν Ἑλλάδι, ὅπου καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ νομισματικοῦ τούτου θησαυροῦ συνεκόμισεν.

Ἀλλαχοῦ τὸ Μουσεῖον περιέχει ἔργα τέχνης καὶ βιομηχανίας, ἐνδύματα, ὅπλα καὶ σκεύη τῶν ἀπωτάτων καὶ ἀγνωστοτάτων λαῶν, Ἰνδῶν, Σινῶν καὶ Ἰαπώνων, καὶ τῶν μᾶλλον ἀπροσίτων τῆς Ἀφρικῆς ἢ τῆς Πολυνησίας. Ἄλλη δὲ πτέρυξ ἐστὶ καθιερωμένη εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῶν ἐπισημοτέρων ἀποθανόντων ζωγράφων πασῶν τῶν χωρῶν· διὰ δὲ τοὺς ζῶντας καλλιτέχνας τῆς Γερμανίας ἐπ' ἐσχάτων παρ' αὐτὸ τὸ Μουσεῖον, ἐν χλοερῷ περιβόλῳ, περιλαμβανομένῳ ὑπὸ διπλοῦ περιστύλου, οὗ ἡ μία πλευρὰ παρατείνει τὴν Σπραίην, ἐκτίσθη ἕτερον ἐξαίσιον οἰκοδόμημα, ὡς μέγιστος κορινθιακὸς ναός, ἐφ' ὑψίστης ἐπικαθήμενος βάσεως. Ἀλλ' ἀρκοῦσι τὰ περὶ τοῦ Μουσείου. Νὰ σοὶ περιγράψω αὐτοῦ τὰ μυρία περιεχόμενα οὔτε τὸν καιρὸν οὔτε τὰς εἰδικὰς γνώσεις ἔχω.

Γ'

Ἐν Βιρώνῃ, τῇ 28 Ἰουλίου 1879.

Φίλτατε,

Προχθὲς σὲ ἀφῆκα, ἢ μᾶλλον μὲ ἀφῆκες, εἰς τὸ Μουσεῖον. Ἀνακρούσωμεν πρύμναν, καὶ ἐπιστρέψωμεν πάλιν διὰ τῶν Φιλυρῶν, ὅπου, ἐπειδὴ ἔβρεχε, κατέφυγον εἰς τὸν ἀριστερῶς ἀνοιγόμενον μεγαλοπρεπῆ διάδρομον, τὸν

ἄνωθεν δι' ὑέλων στεγαζόμενον, δύω ὁδοὺς ἑνοῦντα καὶ πλούσια ἐργαστήρια ἑκατέρωθεν ἔχοντα.

Εἰς τὰ παράθυρα τοῦ ἑνὸς τούτων εἶδον ἀνδρομάκη τὸν Σωκράτην, εἰς λευκὴν χλαμύδα τὸ γυμνόν σῶμά του ἐνειλιγμένον ἔχοντα, καὶ μετ' ἠρέμου φρενὸς ἀποθνήσκοντα, ἀφ' οὗ ἔπιε τὸ κώνειον. Τὸ θέαμα τοῦτο, ἰσχυρῶς συγκινῆσαν καὶ καταθέλξαν με, μὲ παρεκίνησε νὰ εἰσέλθω. Κατείχετο δὲ πᾶσα ἡ αἴθουσα ὑπὸ περιέργων καὶ ἀξιοθεάτων πολυτελῶς ἐνδεδυμένων ἢ χαριέντως μὴ ἐνδεδυμένων συμπλεγμάτων, φυσικώτατα μὲν κατεσκευασμένων, ἀλλὰ προφανῶς κηροπλάστων. Τὰ μὲν παρίστων σκηνὰς ἱστορικάς, ἄλλα δὲ μυθολογικάς, ἄλλα δ' ἄλλας, ἃς δὲν ἐνόουν. Διὰ τοῦτο ἀπετάθην πρὸς ὡραίαν μικρὰν νεάνιδα, ἣν εἶδον εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης ἔχουσαν κατάλογον εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ἐν αὐτῷ φαινομένην ὅτι ἐζήτει νὰ ἐξιχνιάσῃ τὸ μυστήριον τοῦ πρὸ αὐτῆς ἐπὶ στήλης καθημένου κηρίνου Ἔρωτος, ὅστις πονηρὸν ἔβλεπε καὶ δι' ἄκρου τοῦ δακτύλου ἐδοκίμαζε τὴν ἀκοκὴν τοῦ βέλους του. Συνάψας λοιπὸν ὅσα γερμανικὰ ἀκόμη ἤξευρον, ἠρώτησα τὸ κοράσιον ἂν ἦτο ὁ κατάλογος, ὃν ἀνεγίνωσκεν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὸ κοράσιον δυσηρεστήθη ὅτι ἀπετάθην πρὸς αὐτὸ χωρὶς νὰ τῷ ἦμαι γνωστός, καὶ ἐπροσποιήθη ὅτι δὲν ἤκουσεν. Τὸ ὀρθότερον θὰ ἦτον νὰ μακρυνθῶ. Ἀλλά, φοβούμενος μή μ' ἐκτιμήσῃ ὡς ἀγροίκως προπετῆ, — τοὐλάχιστον τοῦτο πρὸ πάντων φοβούμενος—, προσέθηκα ὅτι ὁ σκοπός μου μόνον ἦτο νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ μ' εἰπῇ ποῦ ἀγοράζονται οἱ κατάλογοι. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν ἐτήρησε περιφρονητικὴν σιωπήν, δὲν σοὶ ἀρνοῦμαι ὅτι τοῦτο μὲ δυσηρέστησε, δι' ὃ καὶ μετ' ὀλίγον ἀνοικείου ἴσως πικρίας τῇ εἶπον μακρυνόμενος· *Ἂν ἦτον ἔγκλημα ὅτι σᾶς ἀπέτεινα τὸν λόγον, ἐλπίζω ὅτι θὰ μοὶ τὸ συγχωρήσητε χάριν τῆς μετανοίας μου.* Ἀλλ' ὅτε καὶ πάλιν ἔμεινεν ὡς ἡ Νιόβη[1] ἀκίνητος, καὶ οὐδὲ μετεστράφη, οὐδὲ κἂν ὕψωσε πρὸς ἐμὲ τοὺς ὡραίους της ὀφθαλμούς, ὅπερ εἶχον ἐλπίσει, τότε μοὶ ἐφάνη ὅτι ἡ σεμνότης της ὑπερέβαινε τὰ ὅρια, καί, φιλεκδίκως μᾶλλον, τὴν ἐπλησίασα αὖθις, καὶ ἔρριψα ἐπ' αὐτῆς ταύτην τὴν φορὰν ἀδιάκριτα βλέμματα· ἀλλὰ ἰδὼν ὅτι οὐδὲ κἂν ἐρύθημα ἀνεβίβασαν αὐτὰ εἰς τὰς παρειάς της, τότε πρῶτον ἐγνώρισα ὅτι καὶ ἡ ὡραία αὕτη νεᾶνις, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός της Ἔρως, ... ἦτο κηρόπλαστος. Ἔκτοτε προσεκτικῶς περιεβλεπόμην καὶ ὅποιον καὶ ἂν ἀπάντων, περιμένων νὰ κινηθῇ, ἵνα ἐνοήσω ἂν ἦναι ἐκ σαρκὸς καὶ ὀστῶν, ἢ μίμησις ἐκ κηροῦ.

Ἐξαντλήσας δὲ τὰ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ θεάματα, ἀνέβην τὴν εἰς τὸν ἄνω δόμον φέρουσαν εὐρεῖαν κλίμακα, εἰς ἧς τὰς κιγκλίδας ἦν κομψὴ καὶ ὡραία κυρία προσανακεκλιμένη καὶ ἔβλεπε τοὺς ἀναβοκαταβαίνοντας.

—*Τί ἐμποδίζει νὰ ἦναι καὶ αὐτὴ κηρίνη*, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, καὶ ἐστήριξα ἐπ' αὐτὴν βλέμμα ἐταστικόν.

1. Ἡ Νιόβη, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν Μυθολογίαν, μεγαλαυχήσασα ἐπὶ τοῖς πολλοῖς τέκνοις αὐτῆς, διήγειρε τὴν ὀργὴν τῆς Λητοῦς, ἐχούσης δύο μόνα, ἥτις διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀπόλλωνος καὶ τῆς θυγατρὸς Ἀρτέμιδος κατετόξευσε πάντα τὰ τέκνα τῆς Νιόβης. Ἡ Νιόβη, μὴ δυναμένη νὰ ὑποστῇ τὴν μεγάλην ταύτην λύπην, ἀπελιθώθη.

Ἀλλὰ μετενόησα ἀμέσως διὰ τὴν ἀδιακρισίαν μου, ὅτε τὴν εἶδον νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλήν ἐλαφρῶς πρὸς ἐμέ, καὶ ἐν τῇ ταραχῇ μου τὴν ἐχαιρέτισα εἰς δεῖγμα μεταμελείας. Ἀλλὰ βεβαίως κακῶς ἔπραξα, διότι μεθ' ὑπεροπτικῆς καὶ ἀδιαφόρου ἐκρράσεως ἀπεστράφη ἐξ ἐμοῦ. Ἠμηχάνουν δ' ἂν ἔπρεπεν, ἵνα τὴν ἐξιλεώσω, νὰ παρέλθω σιωπηλῶς ἢ διὰ μιᾶς λέξεως νὰ τῇ ζητήσω συγγνώμην, ὅτε τὴν εἶδον ἐκ νέου νὰ στραφῇ πρὸς ἐμέ, καὶ παρετήρησα ὅτι εἰς τακτικὰς διαλείψεις ἀπέβλεπεν ἀλληλοδιαδόχως πρὸς δεξιὰ καὶ πρὸς ἀριστερά, καὶ ἐνόησα ὅτι καὶ αὕτη ἦτο πλαγγών.

Εἰς τὸν ἄνω δὲ δόμον, πλὴν ἄλλων ἀξιολογωτάτων παραστάσεων ἡγεμόνων, ἐπισήμων ἀνδρῶν τῆς Πρωσσίας καὶ ξένων, καὶ διαρύρων περιέργων ἀντικειμένων, ἦν πρὸ πάντων ἓν μέγα σύμπλεγμα ἰδίας προσοχῆς ἄξιον, καὶ οὐχὶ διὰ τὰ λοιπὰ ὅλα, ὧν ὅμοια καὶ καλλίτερα ἀπαντῶνται εἰς τὰς πλείστας μεγαλοπόλεις, ἀλλὰ δι' αὐτὸ καὶ μόνον σὲ εἰσήγαγον εἰς τὸ κήρινον τοῦτο βασίλειον τοῦ κ. Καστάν, ὡς καλεῖται τοῦ Μουσείου ὁ ἰδιοκτήτης. Εἶναι δὲ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ.. τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου.

Περὶ μεγάλην τρισκελῆ τράπεζαν, ὑπὸ πρασίνου ἐριούχου κεκαλυμμένην,—πίστευσόν μοι, αὐτὴν τὴν ἰδίαν πρωτότυπον τοῦ Συνεδρίου τράπεζαν, ἀδρᾷ δαπάνῃ ἀγορασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Καστάν—, κάθηνται ἐπὶ τῶν αὐτῶν πρωτοτύπων ἑδρῶν, ἤθελες εἰπεῖ αὐτὰ τὰ πρωτότυπα μέλη τοῦ Συνεδρίου, οἱ ἀνώτατοι τῶν τῆς Εὐρώπης τὰς τύχας διεπόντων διπλωματῶν, σοβαρῶς, ὡς ῥωμαῖοι συγ-

κλητικοί, καὶ φαίνονται ἀκροώμενοι ὀρθίου ἱσταμένου τοῦ μεγαλοφυοῦς προέδρου αὐτῶν, τοῦ πρίγκιπος Βισμάρκ, οὗ ἡ ὁμοιότης ἐστὶ καταπληκτική. *Νομίζεις*, μοὶ ἔλεγεν ὁ συνοδεύων με, *ὅτι ἀφ' ὅτου ἠγόρευεν ἐνταῦθα γαλλιστί, μετά τινος διστακτικῆς βραδύτητος, ἀλλὰ μετὰ μεγίστης ἀκριβείας περὶ τὴν γλῶσσαν, δὲν ἐμακρύνθη πλέον τῆς θέσεώς του.* Οἱ δὲ λοιποί; Περὶ τούτων, συμβαίνει τι ὅλως παράδοξον· πάντες ἐκ δεξιῶν ὁμοιάζουσιν, ἐξ ἀριστερῶν δὲ κανείς! Περὶ τούτου βεβαιῶν με ὁ συνοδεύων με φίλος μου, ἐθεώρει αὐτὸ ὡς ἀγχινούστατον τέχνασμα καὶ κατόρθωμα τῆς κηροπλαστικῆς· *Ἰδέ*, μοὶ ἔλεγε, *πόσον εὐστόχως παρέστησε τὸν χαρακτῆρα τῶν διπλωματῶν.* Θεώρησον τοῦτον δεξιῶς. Δὲν σοὶ φαίνεται λέγων: *Ἔχετε πεποίθησιν ἐπ' ἐμέ· διὰ σᾶς θυσιάζομαι.* Ἰδέ τον τώρα ἀριστερῶς. Δὲν λέγει: *Ἔχετέ με παρητημένον. Ἔχω τὰ ἰδικά μου συμφέροντα· δὲν πονοκεφαλῶ διὰ τὰ ἰδικά σας.* Οὕτω καὶ ὁ ἄλλος καὶ ὁ παρέκει· *λευκὸν* λέγει δεξιῶς, *μέλαν* ἀριστερῶς. Ἐδύνατο συμβολικώτερον ἡ τέχνη νὰ παραστήσῃ τὴν διπλοπροσωπίαν τῆς διπλωματίας; Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἀλλὰ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ κατὰ τῆς διπλωματίας προκατειλημμένου φίλου μου πιθανωτέρα καὶ ἧττον ἐζητημένη μοὶ ἐφάνη ἢ ἣν ἤκουσα παρά τινος συνοίκου μου, εἰς ὃν διηγήθην τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ τὰ διπλωματικὰ ἐκεῖνα μορμολύκεια δὲν ἐγένοντο ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐκ φωτογραφήματος, δίδοντος φυσικῷ τῷ λόγῳ τῆς μιᾶς μόνον ὄψεως τὴν ὁμοιότητα, ἐν ᾧ ἡ ἄλλη ὄψις αὐθαιρέτως ἐπλάττετο ὑπὸ τοῦ τεχνίτου.

Ὅπως δήποτε ἡ σοβαρὰ αὐτὴ ὁμήγυρις καὶ αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὅμοιαι φυσιογνωμίαι τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης, ὧν τὰ στόματα ἐφαίνοντο ἕτοιμα ν' ἀνοιγῶσιν, ἵνα ἐκφέρωσι χρησμοὺς περὶ τῆς τύχης αὐτῆς, μὲ κατέπληξαν ἰσχυρῶς, καὶ ἐξέφρασα τὴν λύπην μου ὅτι ἦσαν ἐκ κηροῦ, καὶ οὐχὶ ἐκ χαλκοῦ ἢ λίθου.

— *Ἀλλ' ὁ κηρός*, μοὶ εἶπεν ὁ φίλος μου, *παρέχει ἀκριβεστέραν τὴν τῶν φύσεως μίμησιν.*

— *Δὲν διαρκεῖ ὅμως*, ἀπήντησα.

— *Οὐ φροντίς*, μοὶ ἀπεκρίθη δυσοιώνως μειδιῶν. *Αἱ κῆρινα πλαγγόνες τοῦ Συνεδρίου θὰ διαρκέσωσι περισσότερον ἢ τὸ ἔργον του.*

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ο ΜΕΓΑΣ ΕΠΑΙΤΗΣ

Ἄνεμος πνέει ψυχρὸς χειμῶνος,
καὶ ἤδη στρῶμα παχὺ χιόνος
τὴν γῆν καλύπτει·
εἶναι κλεισμένη πᾶσα οἰκία
εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἡ ἑστία
σπινθῆρας ῥίπτει.

Ἐπαίτης ἵσταται εἰς πρὸ θύρας
κ' ἐξ ἡμιθραύστου ἐκχέει λύρας
ᾠδὰς γλυκείας.
Οἱ ὀφθαλμοί του εἶν' ἐσβεσμένοι,
καὶ ὅμως ἔτι ἐντός των μένει
πῦρ εὐφυΐας.

« Ἀνοίξατέ μου, ἀνοίξατέ μου!
Αἱ χεῖρες ἤδη αἱ γηραιαί μου
παγόνουν, φίλοι!
Σχεδὸν ἐξέλιπεν ἡ ψυχή μου,
καὶ παγωμένη φεύγ' ἡ πνοή μου
ἀπὸ τὰ χείλη.

Ἄσυλον δότε μου στιγμιαῖον,
καὶ θὰ σᾶς εἴπω ᾄσμα ὡραῖον.
Στέγασμα μόνον
μ' ἀρκεῖ καὶ ἄρτου μικρὸν ψιχίον,
ἀφ' οὗ διάγω πεινῶν τὸν βίον
καὶ ζῶ παγόνων.

Θὰ περιγράψω τοῦ Ἀχιλλέως
τὰς πράξεις, ὅσα θνητὸς καὶ νέος
ἔπραξε θεῖα·
πῶς ἠγωνίσθη ὡς οὐδεὶς ἄλλος
εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν τὸ κάλλος
ὑπῆρξ' αἰτία.

Πῶς τῆς Ἰθάκης ὁ ἄναξ γέρων
πρὸς μακρὰς χώρας τὸ βῆμα φέρων,
ἀπεπλανήθη·
ἐκεῖ δὲ πόσας ἤκουσε γλώσσας
κ' ἐθνῶν σωρείας εἶδεν ὁπόσας
κ' ἔμαθεν ἤθη·

ἀλλὰ ἡ θύελλα ἐπαυξάνει,
καὶ νὰ μὲ σώσῃ οὐδεὶς ἐφάνη.
Οἱ ἐνοικοῦντες,
θερμοί, παγόνοντα λησμονοῦσι,
καὶ τὸν ἐπαίτην περιφρονοῦσι,
αὐτοὶ πλουτοῦντες.

Στενάζων ἔξωθεν καὶ δακρύων,
ἀκούω τ' ᾄσματα τῶν ὀργίων
νὰ ἀντηχῶσι·
ἐγὼ μαραίνομαι, ἐκεῖνοι θάλλουν,
θρήνους ἐκχύνω, ἐκεῖνοι ψάλλουν,
θνήσκω, καὶ ζῶσι.

Ἀνοίξατέ μου! τυφλὸς καὶ γέρων,
βῆμα κλονούμενον περιφέρων
τοσοῦτον χρόνον,
παντοῦ εὑρίσκω σκληρὰς καρδίας,
παντοῦ βασάνους καὶ κακουχίας,
παντοῦ τὸν πόνον.

Πλανῶμαι, πάντοτε συναθροίζων
γνώσεις καὶ ἅμα διασκορπίζων
τὰ ᾄσματά μου·
ἀλλ' οὐδ' ἡ μνήμη μου κἂν θὰ ζήσῃ,
κ' ἡ πλάξ τοῦ τάφου μου θὰ ἐγκλείσῃ
καὶ τ' ὄνομά μου.

Ἐν μέσῳ τόσων δεινῶν καὶ πόνων
μ' ἐπαρηγόρουν ἐλπίδες μόνον
ἀθανασίας.
Γενεὰς ἄλλας δικαιοτέρας
ἤλπισα μάτην· ἰδοὺ τὸ πέρας
ζωῆς ἀθλίας.

Ἡ ὥρα ἔρθασε τοῦ θανάτου,
ἐν ᾧ εἰς ὄνειρα ἀθανάτου
ἔπλεον κλέους,
καὶ μόλις σύρων ἀσθενὲς σῶμα
ἤλπιζον, ἄφρων ἐγώ! ἀκόμα
καιροὺς ὡραίους...»

Ἀλλ' αἴφνης ἔπαυσεν ἡ ᾠδή του,
κ' ἡ λύρα ἔπεσε τοῦ πρεσβύτου,
κτῆμα ἀρχαῖον·
ὁ τελευταῖος δὲ ταύτης στόνος
μὲ τὴν ἐσχάτην πνοήν του μόνος
ἐμίχθη κλαίων.

Καὶ μὲ χιόνος τὸ πρωϊ στρῶμα
ποιμήν τις εὗρε γέροντος πτῶμα
κεκαλυμμένον·
ἐκράτει ἔτι παρὰ τὴν χεῖρα
λύραν, κ' εἰς ταύτην **Ὁμήρου λύρα**
ἦτο γραμμένον.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ

Ὁ Σπυρίδων Ζαμπέλιος, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου, ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι καὶ διεκρίθη μεταξὺ τῶν ἡμετέρων λογογράφων ἰδίως ὡς μελετητὴς τῆς ἱστορίας καὶ γλώσσης ἡμῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Συνέγραψε πολλά, ἐν οἷς ἐξέχουσιν αἱ Βυζαντιναὶ Μελέται, τὰ Ἄσματα Δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ μελέτη Πόθεν ἡ λέξις Τραγούδω, τὰ Ἱστορικὰ Σκηνογραφήματα, οἱ Κρητικοὶ γάμοι, τὰ Ἰταλοελληνικὰ κτλ. Ἀπέθανε δὲ ἐν Ἑλβετίᾳ τῇ 10 Αὐγούστου 1881.

ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

Ὅστις ἐν τῇ μελέτῃ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας θελήσῃ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τοὺς κρυφίους λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ τοιαύτην ἔσχον ἐπιμέλειαν καὶ θρησκευτικὴν φροντίδα περὶ τελετῶν ἐπικηδείων, περὶ ἀποτεφρώσεως ἢ ἐνταφιάσεως νεκρῶν, καὶ γενικῶς περὶ πᾶν ὅ,τι ἀνεφέρετο πρὸς τὰς χρεωστουμένας καὶ τελευταίας τιμάς, ὀφείλει καὶ τότε, καθὼς πάντοτε, νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος εἰς αὐτὴν τὴν θεμελιώδη τῆς ἑλληνικῆς φύσεως ἰδιότητα, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὴν ἰσονομίαν. Παράδοξον τοῦτο δὲν θέλει φανῇ, ὅταν δεόντως ἐμβατεύσωμεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἐθίμου.

Οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ τοσοῦτον ἀναφέρεται πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα καὶ μυστικῶς συνάπτεται μετ' αὐτῆς, ὅσον ὁ θάνατος, ἡ στάθμη αὕτη τῆς θείας δικαιοσύνης, δι' ἧς πάντες οἱ γηγενεῖς ἀπολύτως ἐξισοῦνται καὶ συνταυτίζονται ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ πατρίδι, ἐν τῇ αἰωνίᾳ πολιτείᾳ τοῦ μέλλοντος. Ὁ θάνατος εἶναι τὸ ἀρ-

χέτυπον, ἡ πηγὴ καὶ ῥίζα τῆς ἐγκοσμίου ἰσότητος, διότι οὗτος παρέχει τὴν ἰδέαν καὶ διατηρεῖ τὸ αἴσθημα τῆς θεότητος, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ μέλλοντος βίου. Χωρὶς αὐτοῦ ἡ ἀθανασία οὐδὲ κατ' ὄνομα ἤθελε γινώσκεσθαι. Ἡ δὲ ἰσότης ἐν τῷ βίῳ ἄλλο δὲν εἶναι πάρεξ[1] ἀπαύγασμα, μερὶς τῆς ἀτελευτήτου αἰωνιότητος ἐκείνης, ἐν ᾗ πᾶσαι συνέρχονται καὶ συμβιοῦσιν αἱ παρελθοῦσαι καὶ ἐνεστῶσαι καὶ μέλλουσαι γενεαί. Ἡ ἰσονομία λοιπὸν ἔχει σχέσεις στενὰς μετὰ τοῦ θανάτου, καὶ ἐπειδὴ ἐκ τούτου πηγάζει καὶ πρὸς τοῦτον ἀνατρέχει, ἕπεται ὅτι συνδέει τὸν παρόντα μετὰ τοῦ μέλλοντος χρόνου, τοῦτ' ἔστιν ὅτι ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ὑπάρχει καὶ ἔξοχος πνευματικὸς σύνδεσμος μεταξὺ τελείου καὶ τετελεσμένου. Ἰδοὺ τὸ αἴτιον, δι' οὗ οἱ πρὸς τὴν ἰσονομίαν ῥέποντες λαοὶ πρὸ πάντων εἶναι φιλόσοφοι καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων λάτρεις τῆς ἀθανασίας. Οὗτοι περιθάλπουσι τὴν θρησκείαν ὡς θανάτου ἐπιστήμην καὶ σορίαν ἀναστάσεως· οὗτοι βασίζουσιν ἐπὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀτελευτήτου ταύτης γνώσεως πᾶν ἐγκόσμιον καὶ ἀτελεύτητον μεγαλεῖόν των. Δι' αὐτοὺς οἱ νεκροί, ἤδη πολῖται τῆς ἀοράτου καὶ πνευματικῆς ἰσοπολιτείας, ἐπικαλοῦνται τὸν σεβασμὸν τῶν ζώντων, ἡ στάθμη, ἥτις ἐξίσωσεν ἤδη τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ μέτρον, ὅπερ μέλλει νὰ δοκιμάσῃ πάντων, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, τὰς πράξεις, καὶ νὰ ἐξελέγξῃ θεσμούς, ἤθη, φρονήματα.

1. Πάρεξ. Καὶ παρ' Ἡροδότῳ ἀπαντᾷ ἡ λέξις = Ἐκτός, παρεκτός, ἔξω.

Ὁ δὲ Χριστιανισμός, ἡ κατ' ἐξοχὴν τοῦ τε συγχρόνου καὶ τοῦ μέλλοντος βίου θρησκεία, ἑπομένως ἡ κατ' ἐξοχὴν σορία τοῦ θανάτου, ὁ Χριστιανισμός, καθὸ ἐπιστήμη τῆς πανισονομίας, ὤφειλεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κοινωνικῶν περὶ θανῆς ἐθίμων ὄχι μόνον νὰ σεβασθῇ τὰς ἐπικηδείους τελετὰς τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ προσέτι νὰ τελειοποιήσῃ αὐτάς, νὰ τὰς καθωραΐσῃ εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν ἄπειρον τῆς αἰωνιότητος καλλονήν, ἥτις ἦτο ἀπόρροια τῆς Ἀποκαλύψεώς του, νὰ τὰς πλουτίσῃ δὲ μὲ τὰ κοσμήματα καὶ τὰ δῶρα τῆς ποιήσεως, τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς φιλοσορίας, τὰ ὁποῖα ὤφειλον οὕτω ν' ἁρπαγῶσιν ἀπὸ τὴν φθορὰν τῶν παλαιῶν κοινωνιῶν διὰ νὰ ἀποταμιευθῶσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀϊδίου διδασκαλίας του.

Οἱ ἀνατροπεῖς τῆς πολυθείας Ἕλληνες εἶχον διαδραματίσει καὶ ἐκτραγῳδήσει τὸν θάνατον ἐπὶ σκηνῆς, τὸν ἀνθρώπινον βίον διὰ τῆς τοῦ Θέσπιδος[1] τέχνης παραστήσαντες ὑπὸ τοιαύτην φιλοσορικὴν ἔποψιν, ὥστε, ἐν μέσῳ τῶν πολυειδῶν βιοτικῶν περιπετειῶν, νὰ ὑπερίσταται πάντοτε καὶ ὑπερέχῃ τὸ αἴσθημα τῆς μελλούσης ζωῆς, ὡς κανὼν καὶ ὁδηγία τῶν λοιπῶν ἐγκοσμίων ἀντικειμένων. Βέβαιον ὅτι καινή τις δύναμις ἀδιάγνωστος ὑπεκίνει καὶ συνεκίνει τὰ πλήθη ἐν τῷ θεάτρῳ, διὰ

1. Θέσπις. Ὁ Θέσπις, ἀκμάσας συγχρόνως τῷ Σόλωνι (530 π. Χ.), θεωρεῖται ὁ θεμελιωτὴς τοῦ δράματος, διότι αὐτὸς πρῶτος, ἀνερχόμενος κατὰ τὰ Διονύσια ἐφ' ἁμάξης ὑπεδύετο καὶ ἐμιμεῖτο τὰ τῶν ἑρωτῶν. Μετὰ τοῦτον ὁ Αἰσχύλος εἰσήγαγε καὶ ἄλλα πρόσωπα καὶ ἐτελειοποίησε τὸ δρᾶμα.

μέσου παθῶν ἐξωρυγμένων[1] ἐκ βάθους τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, δύναμις, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνοι μὲν οὐκ ἔγνωσαν, ἡμεῖς δὲ εὐκόλως ἐξιχνιάζομεν σήμερον. Ὁ μοχλὸς οὗτος ἦτο τὸ Ἔλεος, δύναμις συμφυὴς καὶ πρόδρομος τῆς χριστιανικῆς Ἀγάπης, ἣν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Εὐριπίδου[2], τοῦ πάντων τραγικωτάτου, μαθητοῦ, φίλου καὶ συνεργάτου τοῦ πιόντος τὸ κώνειον ὑπὲρ πτώσεως μυθοθρησκείας, ἠσπάσατο ὁ μέλλων γενέσθαι λαὸς Κυρίου ἐν στεναγμοῖς καὶ δακρύμασιν.

Ἀλλ' ἡ στενὴ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου σκηνὴ δὲν ἤρκει εἰς τὴν ἀπέραντον τοῦ Χριστιανισμοῦ πνευματικότητα. Τὸ σοβαρὸν δρᾶμα τοῦ θανάτου ἔπρεπεν εἰς τὸ ἑξῆς νὰ παρασταθῇ ἐπὶ σκηνῆς τοσοῦτον εὐρυχώρου, ὅσον εὐρύχωρος ἦτο ἤδη ἡ ἀποκεκαλυμμένη νέα ζωή[3]. Ἀλλὰ τίς σκηνὴ καταλληλοτέρα τῆς Ἐκκλησίας, ταύτης τῆς εἰκονικῆς ἀγκάλης τῆς ἀνθρωπότητος; Τίς δὲ τόπος ἁρμοδιώτερος ἐκείνου, ἔνθα μυστήριον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου

1. Ἐξωρυγμένων. Ὁ παρακείμενος τοῦ Ἐξορύττομαι σχηματίζεται κατ' ἀττικὴν ἀναδίπλασιασμὸν Ἐξωορυγμένος (Πρβλ. Ἐνήνεγμαι, Ὅλωλα, Ἀγήοχα κτλ.).

2. Ὁ Εὐριπίδης, Αἰσχύλος καὶ Σοφοκλῆς ἀποτελοῦσι τὴν κλεινὴν τῆς τραγικῆς ποιήσεως τριάδα. Ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη κατὰ μὲν τὴν παράδοσιν τῷ 480, πιθανώτερον ὅμως τῷ 485. Τὰ δράματα αὐτοῦ χαρακτηρίζει βάθος ἰδεῶν καὶ πνεῦμα ἐρευνητικὸν καὶ φιλόσοφον, ὅθεν ἀποκαλεῖται «Ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος»· συνεδέετο δὲ ὁ Εὐριπίδης διὰ φιλίας διαρκοῦς πρὸς τὸν ἱδρυτὴν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας Σωκράτη.

3. Ἀποκεκαλυμμένη νέα ζωή = Ἡ χριστιανικὴ πίστις, ὡς ὀφείλουσα τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως.

θανάτου καὶ ἀθανασίας εὐχερῶς συμπαριστάνονται; ἔνθα πάντες αὐτόπται, πάντες αὐτήκοοι· ἔνθα ἡ εἴσοδος ἀνοικτὴ πάντοτε· ἔνθα οὐδὲ εἰσιτήρια, οὐδὲ δασμοὶ καὶ φόροι πρὸς ἀγωγὴν τοῦ θεάματος; Οὔσης τῆς νέας σοφίας δίδαγμα λαοῦ, πάντες ἀδιακρίτως ἐκεῖ θεωροῦσι καὶ διδάσκονται τίνι τρόπῳ *θανάτῳ πατεῖται ὁ θάνατος*.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ναὸς ἐν τῷ Χριστιανισμῷ μεταβάλλεται εἰς θέατρον καταπληκτικωτάτης παραστάσεως. Τὰ δὲ τοῦ ἱεροῦ δράματος πρόσωπα εἶναι ὁ Κτίστης μετὰ τῶν Οὐρανίων Δυνάμεων, ὁ Νεκρός, ὁ Χορὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Λαλοῦμεν περὶ τῆς ἑλληνικῆς, διότι κατ' ἀλήθειαν οὐδεμία ἄλλη περικοσμεῖ τὰς νεκρωσίμους ἀκολουθίας καὶ ἐπικηδείους της τελετὰς μετὰ τοσαύτης πολυτελείας κατανυκτικοῦ δραματισμοῦ, πένθους, ἀγάπης, τρόμου, λυρικοῦ ὕψους καὶ ζώσης ἀληθείας. Ζῶσα ἀλήθεια τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος, ἐκτεθειμένη εἰς ἔποψιν πάντων καθ' ὅλην τὴν ῥικνὰν καὶ συντριπτικὴν παρρησίαν της· ταρακτικὸν πανόραμα, πλῆττον μὲν νοῦν τε καὶ καρδίαν, καταβιβάζον δὲ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἰσότητα τοῦ χοὸς ἐξ οἱασδήποτε κορυφῆς ἢ κοινωνικῆς ἀνισότητος.

Τίς δὲν ἐννοεῖ ὅτι τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία παριστάνει τὸ καταθλιπτικόν της δρᾶμα, εἶναι αὐτὴ ἐκείνη ἡ γῆ, ὅπου ἡ φιλοσοφία τῆς ἰσονομίας, ἡ λυρική, καὶ ἡ τραγῳδία πρότερον ἠγέρθησαν εἰς ἔξοχον περιωπήν; ἢ τίς κατὰ πρώτην προσβολὴν δὲν βλέπει ὅτι οὐδεμία θρησκεία, ὡς ἡ ἡμετέρα, εὐδοκιμεῖ νὰ ἐκτυπώσῃ καὶ ζωγραφήσῃ τὰ τῆς ἐθνικῆς φύσεως κινήματα μετὰ πλείονος ἀκριβείας καὶ τέχνης;

Ἡ τόλμη τοῦ Αἰσχύλου[1], ἡ τελειότης τοῦ Σοφοκλέους[2], ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐριπίδου ὠχριῶσιν ὅμως ἐνώπιον ἐκείνου τοῦ ἁπλουστάτου μέν, ἀλλὰ μεστοῦ ἐλέους καὶ τρόμου θεάματος. Εἶναι ποίησις ὄχι τῆς φαντασίας, γέννημα θνητοῦ, ἀλλ' αὐτοποίησις καθολικότητός, αὐτόματον ἐξεικόνισμα Εὐαγγελίου. Αὕτη δὲ ἡ ποίησις τῆς ἀνωνύμου ἀνθρωπότητος ἀποσπᾷ δάκρυα ἐκ τῶν μυχῶν τῆς συνειδήσεως, κατ' ἄλλον τρόπον ἀγαπητὰ τῷ Θεῷ· δάκρυα πνευματικῆς κατανύξεως καὶ ταπεινώσεως, δάκρυα ἱερά, τῶν ὁποίων ἡ τέχνη τοῦ Θέσπιδος δὲν ἠξευρε νὰ δώσῃ πάρεξ τὴν εἰκόνα.

Οἱ Δυτικοὶ συνήθως ἀπομακρύνουσι τοὺς συγγενεῖς τῆς νεκρωσίμου τελετῆς! Θυσιάζουσι τὸν νοῦν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς προφυλακάς τινας οἴκτου προσωπικοῦ, καὶ τοιουτοτρόπως ἀκρωτηριάζουσι τὸ δρᾶμα. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ τὴν παρουσίαν τῶν συγγενῶν· πρωταγωνισταὶ τοῦ περιπαθοῦς δράματος, ὀφείλουσιν οὗτοι νὰ παραστήσωσιν οὐσιώδες μέρος ἐν τῇ τραγῳδίᾳ. Ὁ πατήρ, ὁ υἱός, οἱ ἀδελφοί, ὁποῖος πλοῦτος μυχίων αἰσθημάτων, παθημάτων ἐκπληκτικῶν, μεταδοτικῆς συγκινήσεως!

Συνηθίζουσιν ὡσαύτως νὰ καλύπτωσι τὸν νεκρόν, καὶ

1. Αἰσχύλου. Οὗτος ἦτο ἐξ Ἐλευσῖνος, ὁ ἀρχαιότατος καὶ μεγαλοπρεπέστατος τῶν τραγικῶν ποιητῶν· ἐγεννήθη τῷ 525 π. Χ., ἀπέθανε δὲ τῷ 456 ἐν Σικελίᾳ. Ἐκ τῶν 70, καθ' ἃ λέγεται, δραμάτων τοῦ Αἰσχύλου διεσώθησαν ἡμῖν μόνον 7.

2. Σοφοκλέους. Ὁ Σοφοκλῆς ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 497 καὶ ἀπέθανε τῷ 405 π. Χ. Οὗτος ἐτελειοποίησεν εἰς βαθμὸν ἀνυπέρβλητον τὴν τραγικὴν ποίησιν.

τοῦτο δῆθεν ἕνεκα κοσμιότητος καὶ εὐπρεπείας. Οὕτω παρ' αὐτοῖς ὁ θάνατος, ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος τῆς ζωῆς, ἐνεισάγεται ἐπὶ σκηνῆς ὑπὸ προσωπεῖον.

Ἀλλ' ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχει λόγους ἀνωτέρους τοιαύτης μικροπρεποῦς ὑποκρισίας. Ὁ νεκρὸς ἀνήκει αὐτῇ· τὸν θέλει ἀσκεπῆ, ἀποκεκαλυμμένον τὸν ἐνεισάγει ἀπερικάλυπτον, καθὼς ἀπερικάλυπτος ἡ ψυχὴ μέλλει νὰ προσέλθῃ τῷ Πλάστῃ. Ἐπ' ἐκείνου τοῦ πτώματος, ἐπ' ἐκείνων τῶν κεκλεισμένων βλεφάρων, ἐπ' ἐκείνου τοῦ ἀρώνου στόματος ἔχει νὰ ψάλῃ καταπληκτικοὺς ὕμνους περὶ ματαιότητος, περὶ ἀνισοτήτων καὶ ἀναστάσεως. Ἡ δὲ φωνὴ αὐτῆς, φωνὴ δικαιοκρίτου, ἔχει νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὸν προκείμενον νεκρόν, εἴτε πλούσιον ὄντα, εἴτε βασιλέα, εἴτε δυνατόν, καὶ νὰ συνυπολογισθῇ μετ' αὐτοῦ. Τότε ἀνοίγεται διάλογος μεταξὺ Ἐκκλησίας, Χοροῦ καὶ Κεκοιμημένου, τὰς θείας ὡραιότητας τοῦ ὁποίου μάλλον τῆς γλώσσης ἡ θέα δύναται νὰ ἐκθέσῃ. Τὰ δάκρυα, οἱ στεναγμοὶ καὶ ὁ κοπετὸς τῶν συγγενῶν καὶ φίλων διακόπτουσιν ἐκ διαλειμμάτων τὴν διαδραμάτισιν.

Ὁ Χορὸς ψάλλει:

«Ποῦ χωρισμός, ὦ ἀδελφοί; ποῦ κοπετός, ποῦ θρῆνος ἐν τῇ παρούσῃ ῥοπῇ; Δεῦτε οὖν ἀσπάσασθε τὸν πρὸ μικροῦ μεθ' ἡμῶν! Παραδίδοται τάφῳ γάρ, καλύπτεται λίθῳ, σκότει κατοικίζεται, νεκροῖς συνδάπτεται. Πάντες, συγγενεῖς τε καὶ φίλοι, ἄρτι χωριζόμεθα, ὅπερ ἀναπαύσαι Κύριος ἐξώμεθα!»

«Ἄρτι ἡ τοῦ βίου πονηρὰ λύεται πανήγυρις πᾶσι τῆς ματαιότητος! πνεῦμα γὰρ ἐξέλιπεν ἀπὸ σκηνώματος. Ὁ πηλὸς μεμελάνωται· τὸ σκεῦος ἐρράγη, ἄφωνον, ἀναίσθητον, νεκρόν, ἀκίνητον!»

«Οἵα ἡ ζωὴ ἡμῶν ἔστιν! ἄνθος καὶ ἀτμίς τε, καὶ ὀρόσος ἐωθινή, ἀληθῶς. Δεῦτε οὖν κατίδωμεν ἐπὶ τοὺς τάφους τρανῶς! Ποῦ τὸ κάλλος τοῦ σώματος; καὶ ποῦ ἡ νεότης; ποῦ εἰσι τὰ ὄμματα καὶ ἡ μορφὴ τῆς σαρκός; πάντα ἐξηράνθη ὡς χόρτος, πάντα ἠφανίσθησαν!»

«Μέγας ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ ὀδυρμός, μέγας στεναγμὸς καὶ ἀνάγκη ὁ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς! ᾅδης καὶ ἀπώλεια ἡ τῶν προσκαίρων ζωή, ἡ σκιὰ ἡ ἀνύπαρκτος, ὁ ὕπνος τῆς πλάνης, ὁ ἀκαιροφάνταστος, μόχθος τοῦ βίου τῆς γῆς!»

«Δεῦτε ἐν τῷ τάφῳ, ἀδελφοί, βλέψωμεν τὴν τέφραν καὶ κόνιν, ἐξ ἧς ἐπλάσθημεν! Ποῦ νῦν πορευόμεθα; Τί δὲ ἐγεγόναμεν; Ποῖος πένης ἢ πλούσιος ἢ ποῖος δεσπότης; Ποῖος δὲ ἐλεύθερος; καὶ οὐχὶ πάντες σποδός;»

Οὐδέποτε ἡ γλῶσσα τῆς παλαιᾶς δημοκρατίας ἔσχε τοσαύτην ταραξικάρδιον εὐρράδειαν. Τοιαῦτα ἀμαυρὰ χρώματα τάφου, τοιοῦτοι σπαραγμοὶ ζωοδόται ἦσαν ἄγνωστοι πρότερον. Τὸ ἔντεχνον τοῦτο μεταξὺ θανάτου καὶ ζωῆς ἡμίρωτον εἶναι ἰδιότης τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως καὶ ἰδιότης ἀμίμητος· εἶναι ὁ ἱερὸς ἡμῶν *ρωμαντισμός*.

Ἀκολούθως ὁ νεκρὸς λαμβάνει τὸν λόγον:

«Ὁρῶντές με ἄφωνον καὶ ἄπνουν προκείμενον, κλαύσατε πάντες ἐπ' ἐμοί, ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, συγγενεῖς καὶ γνωστοί! Τὴν γὰρ χθὲς ἡμέραν μεθ' ὑμῶν ἐλάλουν, καὶ ἄφνω ἐπῆλθέ μοι ἡ φοβερὰ ὥρα τοῦ θανάτου.— Ἀλλὰ δεῦτε πάντες οἱ ποθοῦμενοί με, καὶ ἀσπάσασθέ με τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν· οὐκ ἔτι γὰρ μεθ' ὑμῶν πορεύσομαι, ἢ συλλαλήσω τοῦ λοιποῦ· εἰς Κριτὴν γὰρ ἀπέρχομαι, ἔνθα προσωποληψία οὐκ ἔστι· δοῦλος γὰρ καὶ δεσπότης ὁμοῦ παρίστανται, βασιλεὺς καὶ στρατιώτης, πλούσιος καὶ πένης ἐν ἀξιώματι ἴσῳ· ἕκαστος γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων ἢ δοξασθήσεται ἢ αἰσχυνθήσεται».

Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἥτις συνέθεσε νεκρωσίμους Ἀκολουθίας εἰς Ἱερεῖς, εἰς Μοναχούς, εἰς Κοσμικούς, εἰς Νήπια, παρέλειψε τοὺς Βασιλεῖς.

Ὁ Χορὸς ἀναλαμβάνει τὸ ᾆσμα:

«Ὅμματα ἐσβέσθη, χεῖρες ἐφησύχασαν ὁμοῦ καὶ πόδες· ἀκοὴ καὶ γλῶσσα, πάλαι ῥητορεύουσα, ἐπανεπαύθη, καὶ ἐν τάφῳ πάντα κεῖται ἀνενέργητα· δεῦτε τὴν βροτείαν θρηνήσατε οὐσίαν!»

«Ποία τοῦ βίου τρυφὴ διαμένει λύπης ἀμέτοχος; ποία δόξα ἔστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάβλητος; πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὀνείρων ἀπατηλότερα· μία ῥοπὴ καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται!»

«Πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα, ὅσα οὐχ ὑπάρχει μετὰ θάνατον! οὐ παραμένει ὁ πλοῦτος, οὐ συνοδεύει ἡ δόξα· ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος, ταῦτα πάντα ἐξηράνησται![1]

«Ποῦ ἐστιν ἡ τοῦ κόσμου προσπάθεια; ποῦ ἐστιν ἡ τῶν προσκαίρων φαντασία; ποῦ ἐστιν ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος; ποῦ ἐστιν τῶν οἰκετῶν ἡ πληθύς καὶ ὁ θόρυβος; Πάντα κόνις· πάντα τέφρα· πάντα σκιά!»

«Οὕτως ματαιότης καὶ φθορὰ πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα καὶ τὰ περίδοξα! πάντες γὰρ ἐκλείπομεν, πάντες ὀνηξόμεθα, βασιλεῖς τε καὶ ἄρχοντες, κριταὶ καὶ δυνάσται, πλούσιοι καὶ πένητες, καὶ πᾶσα φύσις βροτῶν!»

Δανειζόμεθα ταῦτα τὰ ἀποσπάσματα, ἵνα ποιήσωμεν αἰσθητοτέραν τὴν πρὸς τὴν ἰσονομίαν ῥοπὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι τελοῦσι

1. Ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος, ταῦτα πάντα ἐξηφάνισται. Ὀνομαστικὴ ἀπόλυτος.

καθ' ἁπλοῦν μόνον τύπον τὴν ἐπικήδειον τελετήν, αὐτὴ εἰς τὰς νεκρωσίμους ἀκολουθίας της ἰδιαιτέρως ἐνδείκνυσιν ὅλον τὸ κάλλος τῆς τέχνης καὶ τοὺς θησαυροὺς τῆς φιλισονόμου σοφίας της. Ἐκεῖ, παρόντος τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων· ἐκεῖ, περιεστῶτος τοῦ λαοῦ· ἐκεῖ, ἐν τῷ ἀπαραβιάστῳ θυσιαστηρίῳ της, ἐπιρυλάττεται νὰ λύσῃ πάντα δεσμὸν εἰς τὴν φιλελευθέραν της γλῶσσαν.

Ἐφεξῆς ἔρχονται λυρικώτατα τροπάρια, ἀνάπλεα ὅμως οὐχ ἧττον λύπης καὶ μελαγχολίας, εἶναι ὁ ἀποχαιρετισμός:

Συγκαιόμεθα πάντες τοῖς δάκρυσιν
ὅταν ἴδωμεν λείψανον κείμενον
καὶ ἐγγίζοντες πάντες ἀσπάζεσθαι,
ἴσως δὲ καὶ τοιαῦτα προσφθέγγεσθαι·

— Ἰδοὺ ἀφῆκας τοὺς φιλοῦντάς σε!
Οὐ λαλεῖς τοῦ λοιποῦ μεθ' ἡμῶν, φίλε!
Διατί οὐ λαλεῖς, ὡς ἐλάλεις ἡμῖν,
ἀλλ' οὕτω σιγᾷς τοῦ λαλεῖν μεθ' ἡμῶν;
Τί πικρὰ τῶν θνησκόντων τὰ ῥήματα,
ἅπερ φθέγγονται ὅταν πορεύωνται!

— Ἀδελφοί, ἀδελφῶν ἐξορίζομαι·
φίλους πάντας ἀφῶ καὶ πορεύομαι·
ποῦ οἶν ὑπάγω οὐκ ἐπίσταμαι,
ἢ πῶς μέλλω εἶναι ἐκεῖ οὐ γινώσκω,
εἰμὴ μόνος ὁ Θεός, ὁ καλέσας με·
ἀλλὰ μνείαν ποιεῖτέ μου μετ' ᾠδῆς!

«Ἆρα ποῦ αἱ ψυχαὶ νῦν ὑπάγουσιν;
Ἆρα πῶς νῦν ἐκεῖ συνδιάγουσιν;
Ἐπεθύμουν μαθεῖν τὸ μυστήριον,
ἀλλ' οὐδεὶς ἱκανὸς διηγήσασθαι·
ἆρα κἀκεῖναι μνημονεύουσι
τῶν ἰδίων αὐτῶν ὡς ἡμεῖς ἐκείνων
ἢ ἐκεῖναι λοιπὸν ἐπελάθοντο
τῶν θρηνούντων αὐτοὺς καὶ παιούντων ᾠδήν; κτλ.

Ἡ δὲ ἀκολουθία εἰς Νήπια εἶναι ὡσαύτως λαμπροτάτη. Οἱ ἀλλοεθνεῖς δὲν δύνανται νὰ φαντασθῶσι τὰς γοερὰς ἁρμονίας, ὅσας ἡ Ἐκκλησία μας ἠξεύρει νὰ ἐξάγῃ ἐξ ἁπλουστάτων ἀντικειμένων· ἐκ βρέφους νεκροῦ, μητρὸς ὀδυρομένης, καὶ νοεροῦ παραδείσου! Ἀποβλέπει εἰς χύσιν δακρύων ὁ δραματουργός, καὶ εὐδοκιμεῖ· κατασυντρίβει πάντων τὰς καρδίας. Ἐκεῖ αἱ ζωηρότεραι συγχρόνως καὶ περιπαθέστεραι εἰκόνες διαδέχονται ἀλλήλας· ἐκεῖ τὰ *μεμαραμμένα ῥόδα*, ἐκεῖ οἱ *ἀπαλοὶ κλάδοι κεκομμένοι*, ἐκεῖ ἐν ἐπιδείξει δραματικωτέρᾳ πᾶσα ἡ παθολογία τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος.

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

Ἅγιε μου Παντελεήμονα, χαμόγελο τοῦ κόσμου,
ἐλεημοσύνη τοῦ φτωχοῦ, καρδιὰ τοῦ πονεμένου,
'π' ἀπ' τὴν εἰκόνα σου γλυκὰ χαμογελᾷς ἐμπρός μου,
ὅς τὴν ὑγεία μου, ὅς τηνε κ' ἐμένα τοῦ καϋμένου!
Ἅγιε μου Παντελεήμονα, μὲ τ' ἀργυρὸ στεφάνι,
εἶναι κακό, πολὺ κακό, κανένας νὰ 'πεθάνῃ.
Ὦ! πόσην ἔχεις ἐμμορφιά, πῶς λάμπεις 'ς ἀν ἀστέρι,
πῶς σοῦ 'ταιριάζει τὸ βαρὺ μαρτυρικὸ στεφάνι·
μὲ τί ἀγάπη εὐλογεῖ τὸ σπλαχνικό σου χέρι,
τὸ χέρι, ποὺ μοσχοβολᾷ ἀπ' τὰ καλὰ ποὺ κάνει.
Ἅγιε μου Παντελεήμονα, τοῦ δύστυχου βοτάνι·
μέσα 'ς τὴ νειότη του κανεὶς δὲν θέλει ν' ἀποθάνῃ.
Ὦ, νἄξερες πῶς ἡ καρδιὰ αὐτὴ ἡ πικραμένη
ἀναγαλλιάζει, χαίρεται μὲ σπλάχνος 'ς ἀν τῆς νεύῃς·
ὦ, νἄξερες ἡ ὥμερη 'ματιά σου πῶς μ' εὐφραίνει·
'ς ἀ' φίλος μοῦ χαμογελᾷς, 'ς ἀ' μάνα μὲ χαϊδεύεις!
Ἅγιε μου Παντελεήμονα, ἡ χάρις σου ἂς μὲ 'γιάνῃ,
κι' ἂς μὴν πεθαίνῃ ἄνθρωπος, κάνεὶς ἂς μὴν 'πεθάνῃ.
Μοσχομυρίζει τ' ἅγιο μικρό σου ἐρημοκκλῆσι,
κι' ἀστράφτουν τὰ δυὸ 'ματια σου καὶ λάμπουν τὰ κεριά σου,
χαρὰ 'ς ἐκεῖνον ποὺ 'μπορεῖ 'ς τὸ πλάγι σου νὰ ζήσῃ·
ν' ἀνάφτῃ τὰ κανδήλια σου, νὰ ξενυχτᾷ κοντά σου·
εἰς τὴ γιορτή σου λούλουδα νὰ φέρνῃ καὶ λιβάνι,
κι' ἐμπρὸς 'ς τὴν ἁγιασμένη σου εἰκόνα νὰ 'πεθάνῃ!

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΝ

Ἐκ Μονπελλίου, τῇ 10 Αὐγούστου 1786.

Φίλε μου Πρωτοψάλτα,

Κυριακὴ ἑσπέρας γράφω· καὶ ἀγκαλὰ ἔπρεπε νὰ ἑτοιμασθῶ διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν μαθημάτων τῆς αὔριον, ἔκρινα μ' ὅλον τοῦτο εὔλογον νὰ σηκωθῶ αὔριον πρωΐτερον καὶ νὰ δαπανήσω τὴν παροῦσαν ἑσπέραν εἰς τὸ νὰ ἀναπαύσω τὴν περιέργειάν σου. Ἄκουε λοιπόν.

Αἱ σημεριναὶ διατριβαὶ καὶ συνομιλίαι καὶ σοφῶν καὶ ἰδιωτῶν ὕλην ἔχουσι τὴν νέαν εὕρεσιν τοῦ ὀνομαζομένου *Μογγολφιέρου*.

Αὐτὸς ὁ εὐτυχὴς ἄνθρωπος, ὁδηγούμενος περισσότερον ἀπὸ τὸ αὐτόματον, πάρεξ ἀπὸ τὴν σοφίαν του, εὗρηκεν εὕρημα ὄχι μόνον περίεργον, ἀλλ' ἴσως καὶ ὠφελείας πρόξενον μὲ τὸν καιρόν.

Μίαν μεγάλην σφαῖραν, κατεσκευασμένην ἀπὸ ὕφασμα μεταξωτόν, ἢ καὶ ἀπὸ χαρτίον ἁπλοῦν, γεμίζει ἢ ἀπὸ ἓν εἶδος ἀέρος, ὀνομαζομένου φλογιστοῦ (τοῦ ὁποίου τὴν φύσιν διὰ νὰ σὲ ἐξηγήσω ἔπρεπε νὰ ἔχω μιᾶς ἑβδομάδος εὐκαιρίαν καὶ εἰκοσιτέσσαρα τετράδια χαρτίου) ἢ καὶ ἐξαιρετοῦ μόνον τὸν περιεχόμενον εἰς τὴν σφαῖραν ἀέρα

διὰ τοῦ πυρός. Εὐθὺς ὅταν ἐξαραιωθῇ ὁ περιεχόμενος εἰς τὴν σφαῖραν ἀήρ, ἡ σφαῖρα γίνεται πλέον ἀκατάσχετος, καὶ ἀρίνουσα τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἵπταται πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ διατρίβει εἰς τὰ μετέωρα, μέχρις οὗ, γεμισθεῖσα πάλιν ἀπὸ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν κοινὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον πνέομεν, καταβαίνει εἰς τὴν γῆν. Ὁ ῥηθεὶς Μογγολφιέρος, παραγενόμενος εἰς Παρίσιον τὸ παρελθὸν θέρος, ἐκοινώνησεν αὐτὴν του τὴν εὕρεσιν εἰς τὴν ἐκεῖσε Ἀκαδημίαν. Οἱ φυσικοὶ τοῦ Παρισίου ἔκαμαν διάφορα πειράματα μὲ διαφόρους σφαίρας, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εὐτυχῶς ἀνέβησαν εἰς τοσοῦτον ὕψος, ὥστε νὰ γενῶσιν ἀόρατοι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τριακοσίων χιλιάδων θεατῶν. Δὲν ἠρκέσθησαν εἰς αὐτό, ἀλλ' ἐτόλμησαν καὶ νὰ ἀναβῶσιν ὁμοῦ μὲ τὴν σφαῖραν δύο περίφημοι φυσικοί, ὁ Κάρολος καὶ ὁ Ῥοβέρτος, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἀνέβησαν εἰς ὕψος ἐννέα χιλιάδων ποδῶν, ὥστε νὰ μὴ διακρίνωσι πλέον τὰ ἐν τῇ γῇ, μήτε πόλεις, μήτε πολίχνια· (ἡ γῆ ἐραίνετο εἰς αὐτούς, ὡς λέγουσιν, ἕνας ὄγκος ἀληθῶς ωάόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος»), ἀλλ' ἐμακρύνθησαν ἀπὸ τὸ Παρίσιον ἐννέα λεύγας γαλλικὰς εἰς δύο σχεδὸν ὡρῶν διάστημα, ταχύτης, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ μήτε αὐτὴ τῶν ὀρνίθων ἡ πτῆσις. Αὐτὴ ἡ ἀπροσδόκητος εὕρεσις κατεγράφη εἰς τοὺς κώδικας τῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς βασιλείας, καὶ ἐδόθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Ὁ εὑρετὴς ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Μονάρχου μὲ δωρήματα καὶ μὲ τὸν τίτλον τῆς εὐγενείας. Καὶ δὲν ἔμεινεν ἄλλο παρὰ νὰ εὑρεθῇ καὶ ὁ τρόπος νὰ πηδαλιουχῆται ἡ σφαῖρα,

καὶ νὰ κατευθύνεται ὅπου θέλει ὁ ἀναβάτης καθὼς εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πλοῖα, καὶ τότε θέλει πλέουσιν ἐν ἀέρι οἱ ἄνθρωποι, καθὼς καὶ ἐπὶ θαλάσσης. Αὐτὴν τὴν δευτέραν εὕρεσιν πολλοὶ τὴν θέλουσιν ἀδύνατον, ἄλλοι τὴν νομίζουσι δυνατήν· ὡς καὶ τὴν πρώτην. Ὡς τόσον ἡ Ἀκαδημία τοῦ Λουγδούνου ἐκήρυξε βραβεῖον γρόσια τετρακόσια δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελεν εὑρεῖν τὸν τρόπον νὰ πηδαλιουχῇ αὐτὰ τὰ ἐναέρια πλοῖα. Ὁ κύριος Κάρολος ἀναφέρει ὅτι, εἰς αὐτὸ τὸ ὑπερβολικὸν ὕψος εὑρισκόμενος, ἠσθάνθη τοσοῦτον ψῦχος, ὥστε νὰ πέσῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς του ὁ κάλαμος, τὸν ὁποῖον ἐκράτει διὰ νὰ σημειώσῃ τὰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις. Αὐτὴ ἡ εὕρεσις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰ γελοιώδη συμβεβηκότα· διότι εἰς πολλὰ χωρία, ὅπου κατέβαινον αἱ σφαῖραι, βλέποντες οἱ κάτοικοι (ἄνθρωποι ἄγροικοι καὶ μηδεμίαν εἴδησιν ἔχοντες κατ' ἀρχὰς τοῦ τοιούτου) τοιούτους ὑπερμεγέθεις ὄγκους καταβαίνοντας κατὰ τῆς κεφαλῆς των καὶ διευθυνομένους ὑπ' ἀνθρώπων, ἔντρομοι καὶ καταπεπληγμένοι, ἔφευγον σταυροκοπούμενοι, ὡς ὑπὸ δαιμόνων ἐλαυνόμενοι. Καὶ τοῦτο σὲ τὸ λέγω, διὰ νὰ μὴν ἐκπλαγῇς, ἂν μὲ ἰδῇς κάμμίαν ἡμέραν καταβαίνοντα ἐπὶ σφαίρας εἰς τὸ δῶμά σου. Πολλοὶ πρίγκιπες ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους ἠθέλησαν νὰ ἀναβῶσιν, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἄρῆκεν ὁ βασιλεὺς διὰ τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον. Αἱ ὠφέλειαι, τὰς ὁποίας προσδοκῶσιν ἐξ αὐτῆς τῆς εὑρέσεως, εἰ μὲν εὑρεθῇ ὁ τρόπος τῆς πηδαλιουχίας, εἶναι τὸ νὰ κάμνωσι πολλὰς ὁδοιπορίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀεροπορίας, εἰς βραχύτατον διάστη-

μα καιροῦ, τὸ ὁποῖον συμβάλλει πολὺ εἰς τὸ νὰ συντέμῃ τὸν χρόνον τῶν ὅσα γίνονται διὰ ταχυδρόμων· ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εὑρεθῇ, αὐτὸ θέλει χρησιμεύσει πάντοτε (καθὼς φαντάζονται, εὐλόγως ἢ ἀλόγως, δὲν ἠξεύρω) εἰς νυκτερινὰ σημεῖα ἀπὸ στρατοπέδου εἰς στρατόπεδον εἰς καιρὸν πολέμου, εἰς πολιορκίας τειχῶν καὶ τὰ λοιπά· καὶ εἰς καιρὸν εἰρήνης, εἰς τὰς μετεωρολογικὰς τῶν φυσικῶν παρατηρήσεις.

Ἔχω καὶ ἄλλα περισσότερα νὰ σὲ εἰπῶ, ἀλλὰ βλέπω τὸ χαρτίον ἤδη πλῆρες, καὶ τὸν ὕπνον, ὅστις πολιορκεῖ τοὺς ὀρθαλμούς μου· ὅθεν ἀναγκάζομαι νὰ κάμω τέλος τῶν φυσικῶν, διὰ νὰ προσθέσω καὶ ἄλλα τινά· ἀλλὰ τί νὰ κάμω; χάρτην δὲν ἔχω. Καλὴν νύκτα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, νιὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ὁμοίως ποιητοῦ Παναγιώτου Σούτσου, ἐξ ἐπισήμου φαναριωτικῆς οἰκογενείας καταγόμενος, ἐγεννήθη τῷ 1803 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξεπαιδεύθη δὲ καὶ πρῶτον ἐν τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀκμάζοντι γυμνασίῳ τῆς Χίου, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Παρισίους καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξέδωκε πολλὰ ἔργα ξυμπερά τε καὶ πεζά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄξια λόγου πολλοῦ, πλὴν ἄλλων, εἶναι ὁ Ἄσωτος, ὁ Ἐξόριστος, ἡ Ἑλληνικὴ Πλάστιγξ, ὁ Περιπλανώμενος, ὁ Ἀτίθασσος ποιητὴς καὶ ἄλλα ποιήματα πολιτικὰ καὶ σατυρικά. Εἰς τὸ τελευταῖον εἶδος ἰδίᾳ διέπρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος, γινόμενος ἀθυμίλακτος πολίμιος τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια καὶ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Ὄθωνος, οἷς ἔδωκε σκοπὸν εἰς τὰ πικρὰ σατυρικὰ αὐτοῦ βέλη. Ἕνεκα δὲ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων αὐτοῦ τούτων κατεδιώχθη πολυειδῶς, μέχρι οὗ, περιπλανώμενος καὶ πανιοιατροπῶς ταλαιπωρούμενος, ἀπέθανεν ἐν ἡσυχίᾳ πενίᾳ τῇ δ' Ἰουλίου 1863 ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Σμύρνης. Ἡ ποιητικὴ ἀξία τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου εἶναι μεγάλη, ἐπὶ πολλῶν δὲ θιωρίτισε παίζῃ τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Καὶ ἀνέπλευσαν ἐν ῥοΐκῃ τὸ ὑγρὸν τῶν κροκοδείλων
καταγώγιον, καὶ εἶδαν πολυρρεύματον τὸν Νεῖλον.
Ὅμοιος πρὸς τοὺς ἀρχαίους εὐεργέτας τῶν ἀνθρώπων,
τοὺς ἀφήσαντας ἐν σκότει τὸν γενέθλιόν των τόπον,
εἰς βουνὰ μυστηριώδη τὴν καταγωγήν του κρύπτων,
βαίνει ἄνωθεν ἐκεῖνος, καὶ εἰς πεδιάδας πίπτων
κατ' ἐναυσίαν ὥραν
ἡμερῶν πολλῶν ποτίζει καὶ πιαίνει μακρὰν χώραν.

Καὶ ἡ παλαιτάτη τούτους Ἡλιούπολις ἐδέχθη,
ὅπου, ὡς ἀπὸ τοὺς πάλαι περιηγητὰς ἐλέχθη,
ὁ ζῶν ἐξ αἰῶνας Φοῖνιξ εἰς τὸ ἱερὸν Ἡλίου
ἤρχετο περὶ τὰ τέλη τοῦ ὑψιπετοῦς του βίου
καὶ ἀνέκτα μετ' ὀλίγον ζωὴν νέαν, σῶμα νέον,
τὰ ῥοδοβαρῆ πτερά του, τὸν χρυσοῦν του λόφον καίων
ἐπὶ νάρδου καὶ κασσίας,
ἔμβλημα τῆς δωρηθείσης εἰς ἡμᾶς ἀθανασίας.

Καὶ τοῦ Ἄπιος τὴν Μέμφιν ἤγγισαν οἱ ὁδοιπόροι . .
Ὦ! ἰδοὺ αἱ Πυραμίδες τὰ λατόμητά της ὄρη!
Ὡς Θεοῦ δημιουργήσεις ἄρρηκτοι καὶ κολοσσαῖαι,
εἰς τὴν κόνιν νεκροῦ κόσμου στῆλαι μένουσιν ἀρχαῖαι·
ἓν ἐκ τῶν ἑπτὰ θαυμάτων, ἐπιζῶσιν αὐταὶ μόνον·
σκιὰν χύνουσαι μεγάλην τεσσαράκοντα αἰώνων
μέτωπον ὑψοῦσι λεῖον,
τροπαιοῦχον τῶν ἀρχόντων τοῦ καιροῦ καὶ τῶν στοιχείων.

Ἤγειρε τοιοῦτον τύμβον εἰς τὰ νῶτα τῶν ἀέρων
ὁ τὴν ἄπειρον ἰδέαν τῆς ἀθανασίας φέρων·
δὲν ἀνύψωσε τὸ γεῖτον τῶν ἀστέρων μαυσωλεῖον
χεὶρ θνητοῦ προσηλωμένου εἰς τὸν κάτω αὐτὸν βίον.
Ἔχουσαι εἰς γῆν τοὺς πόδας καὶ εἰς οὐρανὸν τὰ στήθη,
αἱ μεγάλαι Πυραμίδες ὀρθαὶ μένουσιν ὡς λίθοι
τοῦ συνόρου τοῦ ἐσχάτου
μεταξὺ τῶν δύο κόσμων τοῦ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου...

Τοῦ Ὀσίριδος διῆλθον τὰς ἑκατομπύλους Θήβας.
Ὁ τεράστιος ναός των, ἔνθα βλέπεις πετρῶν στίβας,
περιεῖχεν εἰς σταδίων ἕκτασιν δεκατεσσάρων
κολλητὰς τὰς πολυτίμους λίθους ἐπὶ τῶν μαρμάρων.
Ἐκεῖ βλέπεις εἰς ἀρχαίους πλὴν εἰσέτι στιλπνοὺς τάφους
τοὺς ἱερογλυφικούς των χαρακτῆρας ἀνεπάφους,
καὶ ὡς χθὲς λελαξευμένους
σαρκοφάγους ἐκεῖ βλέπεις καλλιτέχνως εἰργασμένους

Καὶ κατέβησαν ἐκεῖθεν εἰς τὰ ἕλη πολιχνίου
σῴζοντος τὰς πλίνθους μόνον τοῦ μεγάλου Πηλουσίου,
ὅπου τὴν ἐν τοῖς Φαρσάλοις ἥτταν φεύγων τῶν Ῥωμαίων
ὁ Πομπήϊος ἱκέτης ἦλθε πρὸς τὸν Πτολεμαῖον
καὶ ἀπὸ βαναύσους χεῖρας, ἐπιβάτης ἁλιάδος,
ἔλαβεν εἰς τὰ τενάγη πικρὸν θάνατον φυγάδος,
τῆς συζύγου του βλεπούσης
τὴν σφαγὴν ἐξ ἄλλου πλοίου καὶ ἀνωφελῶς θρηνούσης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΕΓΑΛΟΦΥΪΑ

Πολλοὶ ἀπεποιήθησαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς προτερήματα καὶ οὗτοι ὅμως ὡμολόγησαν ὅτι ὡς πολεμικὸς ἀνὴρ ἀνεδείχθη ἀπαράμιλλος. Ἡ τόλμη αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνδρεία ἦν τοσαύτη, ὥστε εὑρέθησαν ἄνθρωποι στηλιτεύσαντες αὐτὴν ὡς μανίαν τινὰ καὶ παραφροσύνην, ἡ δὲ ἀδάμαστος δραστηριότης καὶ ἡ πρὸς πάντα πόνον καὶ πρὸς πᾶσαν ταλαιπωρίαν καρτερία ἐφαίνοντο ὑπερβαίνουσαι τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἦτο μόνον στρατιώτης τέλειος· ἦτο καὶ στρατηγὸς τελειότατος. Οἱ στρατηγικοὶ αὐτοῦ συνδυασμοί, ἡ ἐξαίρετος ἐπιτηδειότης, μεθ' ἧς ἀείποτε μετεχειρίσθη δυνάμεις ποικιλωτάτας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοπουμένου, τὰ εὐρύτατα πολεμικὰ βουλεύματα, ἡ ἀδιάλειπτος πρόνοια, τὸ πολυμήχανον πνεῦμα, δι' οὗ κατίσχυε τῶν ἀδιακόπως ἀνανεουμένων δυσχερειῶν καὶ ἡ ταχύτης τῶν κινημάτων αὐτοῦ ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει, ἀνέδειξαν αὐτὸν τὸν μέγιστον οὐ μόνον τῶν ἀρχαίων ἡγεμόνων, ἀλλὰ δυνάμεθα θαρρούντως εἰπεῖν, τὸν μέγιστον τῶν ἡγεμόνων, ὅσους ἀναφέρει ἄχρι τοῦδε ἡ ἱστορία· τοὐλάχιστον τὸ ἔργον αὐτοῦ διὰ τὴν ἀχανῆ ἔκτασιν, τὴν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν καὶ

τὰ ποικίλα καὶ μακραίωνα ἀποτελέσματα, ὑπερβαίνει ὁμολογουμένως πᾶσαν ἄλλην ὑπ' ἀνδρὸς ἑνὸς ὁπουδήποτε καὶ ὁποτεδήποτε διαπραχθεῖσαν ἐπιχείρησιν. Ἡγεμὼν τοιοῦτος ἦτο βεβαίως πολλῶν στρατῶν ἀνταξίως. Ὁποία δέ τις ἦν ἡ ὑπεροχὴ αὐτοῦ προσεπιμαρτυρεῖται ἴσως καὶ ἐκ τούτου, ὅτι οὐδέποτε κατωρθώθη νὰ ἱστορηθῇ προσηκόντως. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐμακάρισε τὸν Ἀχιλλέα, διότι τελευτήσας ἔτυχεν Ὁμήρου κήρυκος τῶν μεγαλουργημάτων αὐτοῦ καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου τοιαύτης τύχης δὲν ἠξιώθη. Ἴσως οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἔζη, ἦσαν ἀνεπιτήδειοι πρὸς παραγωγὴν ἑτέρου ὁμηρικοῦ ἔπους, διότι ἡ ἐπικὴ μάλιστα ποίησις εἶναι τῆς νεανικῆς τῶν ἐθνῶν ἡλικίας συμπάρεδρος, τοῦ δὲ θετικωτέρου καὶ ὡριμωτέρου αὐτῶν βίου ἀλλοτρία. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔτυχεν οὐδ' Ἡροδότου ἢ Ξενοφῶντος ἀφηγητοῦ, οὐδὲ Θουκυδίδου δραματουργοῦ. Πολλοὶ μὲν τῶν περὶ αὐτὸν ἐπεχείρησαν νὰ ἐξιστορήσωσι τὰ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ὁ μετέπειτα ἱδρυτὴς τῆς κατὰ τὴν Αἴγυπτον βασιλείας ὁ Ἀριστόβουλος, ὁ Διόδοτος, ὁ Καρδιανὸς Εὐμένης, ὁ διατελέσας ἀρχιγραμματεὺς αὐτοῦ, ὁ Νέαρχος, ὁ Μεγασθένης, ἕτερος Καρδιανὸς ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Κλείταρχος, ὁ Μαρσύας, ὁ Καλλισθένης, ὁ Ὀνησίκριτος. Παρεκτὸς ὅμως ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τούτων ἦσαν ἡμερολόγια (ἐφημερίδες) μᾶλλον ἢ ἱστορίαι, καὶ ὅτι τινὰ ἦσαν ἤδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διαβύητα διὰ τὴν ψευδολογίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, οἱ δὲ συγγραφεῖς, δι' ὧν σήμερον γνωρίζομεν τὰ κατὰ τὸν Ἀλέ-

ξανδρον, εἶναι ὅλοι μεταγενέστεροι, ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἀρριανός. Οἱ δύο πρῶτοι, οἱ ἐρανισθέντες ὅσα περὶ Ἀλεξάνδρου ἔγραψαν ἀπὸ Διοδότου καὶ Εὐμένους, ἤκμασαν, ὁ μὲν Διόδωρος περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ὁ δὲ Πλούταρχος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας μετὰ Χριστόν. Τὸ δὲ κυριώτατον νῦν σῳζόμενον ἱστορικὸν περὶ τῆς προκειμένης ἐκστρατείας μνημεῖον εἶναι τὸ *Περὶ Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου*, ὑπὸ Ἀρριανοῦ συνταχθέν. Ὁ Φλάβιος Ἀρριανός, ἐκ Νικομηδείας, ἀκμάσας ἐν τῇ δευτέρᾳ μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδι, ἐξιστόρησε τὰ κατὰ τὴν ἀνάβασιν ταύτην εἰς βιβλία ἑπτά, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅσα οἱ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἀπεμνημόνευσαν, ἰδίως δὲ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ Ἀριστόβουλος ὁ Ἀριστοβούλου. Ἡ δὲ ἱστορία αὐτοῦ, εἰ καὶ εἰς πολλὰ βραχεῖα καὶ ἀτελής, ἐπαινεῖται δικαίως διὰ τὸν ἀφελῆ τοῦ λόγου χαρακτῆρα, τὴν εἰς πολλὰ ἀκριβῆ τῶν πραγμάτων ἔκθεσιν, τὴν ἀσφαλῆ περὶ αὐτῶν κρίσιν. Ἀλλὰ τὰ προτερήματα ταῦτα δὲν ἀποτελοῦσιν ἔτι τὸν μέγαν ἱστορικόν· ἀπαιτεῖται πρὸς τούτοις ἰδιάζουσά τις περὶ τὴν παράστασιν τῶν χαρακτήρων τέχνη, ἰδιάζουσά τις περὶ τὴν ἐξεικόνισιν τῶν πραγμάτων φαντασία, ἰδιάζουσά τις ἐν γένει περὶ τὴν ἀφήγησιν λαμπρότης καὶ δύναμις λόγου· καθ' ὅλα δὲ ταῦτα ἡ τοῦ Ἀρριανοῦ συγγραφὴ πόρρω ἀπέχει τῶν ἱστορικῶν ἀριστοτεχνημάτων, ἅτινα παρήγαγον ἕτεραι μεγάλαι ἱστορικαὶ περίοδοι, ὑπολαμβανόμενα ἐνίοτε ὡς ἔργα τῆς ἀνθρωπότητος θαυμαστότερα καὶ αὐτῶν τῶν διαιωνισθέντων ὑπ' αὐτῶν γεγονότων, οἷον λόγου χάριν

τὸ περὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔργον τοῦ Θουκυδίδου. Τοιαύτην ἀξίαν δὲν ἔχει βεβαίως ἡ ἱστορία τοῦ Ἀρριανοῦ. Εἰς δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐγράφησαν μέν τινα περὶ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς πλείστου λόγου ἄξια ἔργα, μάλιστα δὲ τὸ ἐν ἔτει 1833 ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ Δρόυσεν ἐκδοθέν. Ἀλλὰ τὰ νεώτερα ταῦτα ἔργα, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ πολυμάθεια αὐτῶν, οὐδέποτε δύνανται ν' ἀναπληρώσωσι τοὺς ἐλλείποντας ἀποχρῶντας πρωτοτύπους ὁδηγούς. Ὥστε ὡς προφήτης ἐλάλησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως, ηὔχετο μᾶλλον ἢ ἤλπιζε νὰ τύχῃ ἀνταξίου τῶν κατορθωμάτων κήρυκος. Εἰς δὲ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἱστορικοῦ ἀριστουργήματος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι συνετέλεσε καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ μέγεθος, ἡ ταχύτης, ἡ διάρκεια τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου πεπραγμένων ὑπερέβαινον ἴσως οὐ μόνον τοὺς ὅρους τῆς ἐποποιΐας καὶ τοῦ δράματος, ὑπερέβαινον καὶ αὐτὴν τὴν δύναμιν καὶ τὴν τέχνην τῆς ἱστορικῆς μούσης. Δὲν θέλομεν ἐνθυμίσει ἐνταῦθα ὅτι οἱ κατακτηθέντες λαοὶ ἐτίμησαν αὐτὸν ὡς θεόν· διότι τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνήθης τῶν ἀνατολικῶν ἕξις. Οὐδὲ θέλομεν ἀποδώσει πλείονα ἀξίαν εἰς τὴν γνώμην τοῦ συγχρόνου ἐπίσης τεχνίτου Δεινοκράτους, ὅστις δὲν ἐνόμισεν ὅτι δύναται νὰ εἰκονίσῃ προσηκόντως τὸν Ἀλέξανδρον, εἰμὴ προτείνων νὰ μετασκευάσῃ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθω εἰς ἄγαλμα αὐτοῦ, τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ περιλαμβάνον μυριάνδρον πόλιν, ἐκ δὲ τῆς δεξιᾶς σπένδον εἰς τὴν θάλασσαν ῥεῦμα ποταμοῦ ἄενον! Ἀλλὰ μήπως καὶ τῶν

μεταγενεστέρων οἱ πλεῖστοι δὲν περιῆλθον εἰς ἀληθῆ τινα ἔκστασιν ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου ἐκείνου; Μήπως αἱ παραδόσεις ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἀνατολικῶν τε καὶ εὐρωπαϊκῶν, δὲν μετέβαλον τὸν ἄνθρωπον εἰς ἡμίθεόν τινα ἥρωα; Μήπως εἰς τῶν βασιλέων τοῦ λόγου τῆς καθ' ἡμᾶς ἑκατονταετηρίδος, ὁ περιώνυμος γάλλος Σατωβριάνδος, δὲν ἀνέκραξέ που, ὅτι, ἐὰν ἄνθρωπός ποτε ὡμοίασε θεόν, ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος; Μήπως ὁ ἔγκριτος γερμανὸς φιλόσοφος Ἔγγελ δὲν παρέστησεν αὐτὸν ὡς τὸν ἰδεώδη τύπον τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς; Ὥστε οὐ μόνον οἱ σύγχρονοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μεταγενέστεροι, καὶ ἔθνη ὅλα, καὶ κατ' ἰδίαν ἄνδρες περιφανεῖς παρέστησαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς μετέχοντα ὑπερανθρώπου τινὸς ρύσεως, τὰ δὲ κατ' αὐτὸν ὑπερβαίνοντα τὰς συνήθεις τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης ἀναλογίας. Καὶ ἐξηγεῖται λοιπὸν ἤδη μέχρι τινός, διατί οὐδέποτε ἱστορήθη ἢ ἄλλως πως εἰκονίσθη ἐπαξίως τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν οὗτος.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ

Οὗτος ἐδιδάχθη ἐν Ἀθήναις καὶ ἐκλιτοποιήθη ἐν Γερμανίᾳ εἰς ἐγκυκλοπαιδείαν. Κατελήφθη εἰς Ἑλλάδα διωρισθεὶς καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ βραδύτερον κατέλιπε τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἔκτοτε ζῇ ἰδιωτεύων ἐν Μυτιλήνῃ καὶ συγγράφων. Ὁ Βερναρδάκης ἠσχολήθη εἰς πολλὰ εἴδη τοῦ λόγου μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Καὶ ἱστορικὰ μὲν ἔγραψε συνέγραψε τὸν Α' τόμον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, Ἱερὰν Ἱστορίαν, πρωτεύσασαν καὶ Ἱερὰν Κατήχησιν, Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν κτλ., λυρικὰ δὲ τὴν Εἰκασίαν καὶ ἄλλα δράματα εἰς τοὺς Κυψελίδας, τὴν Μιρσίνην, τὴν Μαρίαν Δοξαπατρῆ καὶ τὴν Εὐφροσύνην. Τὸ Βερναρδάκη ἀνάκτημα ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος τὴν ἔκδοσιν τοῦ Εὐριπίδου διὰ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην, ἐξέδωκε δὲ τὸν Α' τόμον, περιέχοντα τὰς Φοινίσσας μετὰ μακρῶν προλεγομένων καὶ πλουσίων σχολίων, μεθ' οὓς ποιεῖ δὲ ἐκδώσει καὶ τὸν Β' καὶ Γ' τόμον.

ΜΕΡΟΠΗ

(Ἐκ τῆς Α' πράξεως)

ΜΕΡΟΠΗ *(μόνη)*

Ποία χαρὰ καὶ ποία εὐτυχία μου!
Ὁ Αἴπυτος θὰ ἔλθῃ, εἰς τ' ἀνάκτορα
θὰ ἔλθῃ τοῦ πατρός του ὁ ἐξάριστος
υἱός. Τὸ τέκνον ἄγνωστον τὴν ἄγνωστον
μητέρα του θὰ ἴδῃ, καὶ τὸ τέκνον της
θὰ ἴδ' ἡ μήτηρ καὶ θὰ ἐναγκαλισθῇ,
καὶ εἰς τὸν μητρικὸν λαβοῦσα κόλπον της
μὲ δάκρυα θὰ βρέξῃ. Κρύψον τὴν χαράν,
Μερόπη, ἕως τότε. Οἱ ἀθάνατοι

θεοὶ φθονοῦσι τῶν ἀνθρώπων τὴν χαράν.
Μὴ σκίρτα, ἀλλ' ἡσύχασον, καρδία μου
ταλαίπωρ', ἕως τότε ἔνδον τὴν χαρὰν
ὡς τιμαλφὲς κειμήλιον φυλάττουσα
ἐκ τῶν ὀμμάτων τῆς βασκάνου τύχης. Ἂν
νὰ θράμω ἠδυνάμην εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς
ἐγὼ αὐτὴ ἀμέσως. Ἀλλὰ ποῦ, καὶ πῶς,
καὶ διὰ τίνος ὁδηγοῦ γινώσκοντος
τὸ κεκρυμμένον ἄσυλον τοῦ τέκνου μου;
Ὁ Πολυφόντης ἔπειτα—; Ὄχι· ἐγὼ
ἐδῶ νὰ μένω μᾶλλον εἶν' ἐπάναγκες.
Ἔχει πλησίον τοῦ Αἰπύτου ἄγρυπνος
ἵσταται φύλαξ καὶ προστάτης πάντοτε
ὁ γηραιὸς Λυκόρτας, τοῦ Κρεσφόντου, φεῦ!
πιστὸς θεράπων καὶ φυγάς, συμμέτοχος
τῆς τύχης τοῦ υἱοῦ μου τῆς σκληρᾶς. Πλὴν τίς
ταράττει τὴν καρδίαν μου ἀόριστος,
ἀλλὰ φρικώδης φόβος! Ὅσον αἱ στιγμαὶ
τῆς δυστυχίας φεύγουσι κ' ἐγγύτερον
ἡ ὥρα φθάνει τῆς εὐδαιμονίας μου,
τόσον ὁ φόβος κυριεύει τὴν δειλήν,
τὴν τρέμουσαν καρδίαν μου. Σεῖς, ὦ θεοὶ
ἀθάνατοι, μεγάλοι, παντοδύναμοι,
ἡ δυστυχὴς σᾶς ἱκετεύω μήτηρ, σεῖς
τὴν κεφαλὴν τοῦ ὀρφανοῦ μου σκέπετε.

(Ἐκ τῆς Γ' πράξεως)

ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ
Χαῖρε, ἄνασσα.

ΜΕΡΟΠΗ
Χαῖρε καὶ σύ, ὦ βασιλεῦ, καθὼς ἐγώ.

ΑΙΠΥΤΟΣ
Ὦ τῆς Μεσσήνης ἡ κλεινὴ βασίλισσα
καὶ ἄνασσα Μερόπη—,

ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ *(πρὸς ἑαυτόν)*
Ποῖον τόλμημα!

ΑΙΠΥΤΟΣ
Ὦ μῆτερ παμφιλτάτη τοῦ Αἰπύτου σύ!

ΜΕΡΟΠΗ
Θεοί, τί βλέπω;
— Εὐρυμέδη!

ΑΙΠΥΤΟΣ
Πότνια
ὦ μῆτερ τοῦ Αἰπύτου, εἰς τοὺς πόδας σου
γονυκλιτὴς προσπίπτων ἄφες ν' ἀσπασθῶ
καὶ μὲ θερμὰ νὰ καταβρέξω δάκρυα
τὴν σεβασμίαν ταύτην δεξιάν. *(πράττει ὅ,τι λέγει)*

ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ *(κατ' ἰδίαν)*
Ἰδοὺ
ὁ μιαρὸς τί δόλον ἐπενόησε!

ΜΕΡΟΠΗ
Τίς εἶσαι, νέε σύ, ὁ τὴν καρδίαν μου
ταράττων μέχρι τῶν ἐσχάτων της μυχῶν,
καὶ διὰ τῆς μορφῆς σου τῆς ἀπατηλῆς
τὰς φρένας καὶ τὴν ὅρασιν τῆς δυστυχοῦς
μητρὸς ἀποπλανῶν; Δὲν ἀποκρίνεσαι;
Τίς εἶσαι, σ' ἐρωτῶ, πῶς ὀνομάζεσαι;

ΑΙΠΥΤΟΣ

Ἐξ Αἰτωλίας εἶμαι ξένος νέηλυς,
καὶ Τηλεφόντης λέγομαι.

ΜΕΡΟΠΗ

Ποία φωνή,
τί τόνος, ποία συμπαθητικὴ μορφή!
(τῇ Εὐρυμέδῃ) Τὸν ἤκουσας, τὸν βλέπεις, Εὐρυμέδη μου;
Ἰδέ, οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου του
εἰς σὲ δὲν ἐνθυμίζουν τὸν Κρεσφόντην; Καὶ
τὸ βλέμμα του πρὸ πάντων —;

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Ποία πλάνη, φεῦ!

ΜΕΡΟΠΗ

Ναί, ποία πλάνη! ποῖον ὄνειρον ψευδές,
ἀπατηλόν, ὦ Εὐρυμέδη, πλὴν τερπνόν!
—Ἔχεις μητέρα, ξένε;

ΑΙΠΥΤΟΣ

Ἔχω, ἄνασσα.

ΜΕΡΟΠΗ

Καὶ ζῇ ἀκόμ' ἡ μήτηρ σου;

ΑΙΠΥΤΟΣ

Ζῇ, ἄνασσα.

ΜΕΡΟΠΗ

Εἰπέ μοι, ξένε, σ' ἀγαπᾷ, τὴν ἀγαπᾷς;

ΑΙΠΥΤΟΣ

Ναί, μ' ἀγαπᾷ, τὸ βλέπω, τὸ αἰσθάνομαι.
Κ' ἐγὼ—Ὦ! ἂν ἐγώ, θεοί, τὴν ἀγαπῶ!
Διὰ τοὺς ὀφθαλμούς μου προφιλέστερον
ὂν τῆς μητρός μου ταύτης καὶ γλυκύτερον
ὁ ἥλιος ἀκόμη δὲν ἐφώτισεν

ἐπὶ τοῦ κόσμου, ἄνασσα. Ἡ θέα της
τόσον γλυκεῖά μ' εἶναι, τόσον προσφιλής,
ὥστε πρὸς πάντα ἐὰν ἔμελλον τυφλὸς
νὰ γείνω, ἵνα βλέπω τὴν μητέρα μου,
τυφλὸς νὰ ἦμαι εὐχαρίστως πάντοτε
καὶ πρὸς τὸν κόσμον ὅλον τὸν ἐπίλοιπον,
καὶ ὀφθαλμοὺς νὰ ἔχω μόνον διὰ τὴν
μητέρα μου!

ΜΕΡΟΠΗ

Εὐδαίμων μῆτερ!

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Ὦ θεοί!

ΜΕΡΟΠΗ

Κ' ἐγὼ—μὲ βλέπεις, ξένε;—εἶχα καὶ ἐγὼ
υἱόν, ὁποῖος σύ, τῆς ἡλικίας σου,
ἀλλ' ὀρφανὸν καὶ μόνον—ξένε, μ' ἐννοεῖς;
ναί, ὀρφανὸν καὶ μόνον, ξένον, ἔρημον!

ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Ὦ ἄνασσα Μερόπη!

ΜΕΡΟΠΗ

Εἶχον, ναί, κ' ἐγὼ
υἱόν. Ἀλλ' εἶσ' ἀκόμη νέος, ξένε, σύ,
οὐδ' ἔμαθες ἀκόμη τί σημαίνουσιν
αἱ λέξεις αὗται. Ὄχι, σὺ οὐδέποτε,
οὐδέποτε οἱ ἄνδρες σεῖς θὰ μάθετε
οὐδὲ θὰ αἰσθανθῆτε ποίαν ἔννοιαν
καὶ σημασίαν διὰ τὴν καρδίαν τῆς
μητρὸς ἡ λέξις αὕτη ἔχει ἡ ἁπλῆ:
υἱός.—Πλὴν σὺ δακρύεις, σὺ μὲ ἐννοεῖς.
Καὶ ὅμως σὺ δὲν εἶσαι μήτηρ, ὡς ἐγώ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ

ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

Μεγάλη ἀληθῶς καὶ πολλὰ ὠφέλιμος τῆς ταπεινοφροσύνης ἡ ἀρετή! Ἐὰν μὲν στοχασθῇς πόσην ὠφέλειαν ἔχει ὁ ταπεινὸς εἰς τοῦτον τὸν πρόσκαιρον κόσμον, θαυμάζεις καὶ ἀπορεῖς· ὁ ὑπερήφανος ζητεῖ ἔπαινα καὶ πρωτεῖα, θέλει τιμὰς καὶ προσκυνήματα, παρατηρεῖ τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας, ζυγοστατεῖ πάντα λόγον, καὶ ἐξετάζει τὴν ἀξίαν παντὸς προσώπου. Ὅθεν, ὅπου οὐχ εὑρίσκει τὰ ὑπὸ τῆς ὑπερηφανείας αὐτοῦ ζητούμενα καὶ τὰ κολακεύοντα τὴν ὑπερήφανον αὐτοῦ γνώμην, δυσαρεστεῖται καὶ ἀγανακτεῖ, πολλάκις δὲ καί, περιφρονῶν καὶ ὑβρίζων, φεύγει ἐκεῖθεν.

Πόσαι κολακεῖαι, πόσαι δεήσεις, πόσα προσκυνήματα ἀγαγκαῖά εἰσιν, ἵνα μικρᾶς τινος εὐεργεσίας αὐτοῦ ἀπολαύσῃς; Ἐὰν δὲ αὐτὸς χρείαν ἔχῃ εὐεργεσίας, ἐπειδὴ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτοῦ οὐ καταδέχεται ὑποκλῖναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ προσκυνῆσαι τὸν δυνάμενον εὐεργετῆσαι αὐτόν, διὰ τοῦτο μένει ἐστερημένος τῆς εὐεργεσίας. Διὰ ταῦτα οὖν ὁ ὑπερήφανος γίνεται δυσάρεστος, δυσπρόσιτος, μισητός, φευκτὸς καὶ ἄχρηστος. Ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ οὐδὲ τιμὰς ζητεῖ, οὐδὲ προσκυνήσεις, οὐδὲ ἔπαινα, οὐδὲ πρωτεῖα θέλει, οὐδὲ τόπους

παρατηρεῖ, οὐδὲ λόγια, οὐδὲ πρόσωπα, ἀναπαύεται εἰς πάντα τόπον, ἀρέσκεται εἰς πᾶσαν συναναστροφήν καὶ ὑποφέρει ἀνδρείως καὶ τὰ μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ ἀξίαν, γίνεται χρήσιμος χωρὶς κολακείας καὶ ἐπαίνων, εὐεργετεῖ ὅσον δύναται χωρὶς πολλῶν δεήσεων καὶ προσκυνημάτων. Ὅταν δὲ αὐτὸς χρείαν ἔχῃ τινὸς πράγματος, εὔκολα τούτου ἀπολαμβάνει, ἐπειδὴ εὔκολα διὰ τὴν ταπείνωσιν τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸν καθένα καὶ παρακαλεῖ, καί, ἐὰν ἡ ἀνάγκη τοῦτο ζητῇ, προσκυνεῖ καὶ ἕως ἐδάφους τῆς γῆς. Ὅθεν πάντοτε καὶ ἥσυχός ἐστι καὶ πρᾶος καὶ εὐπρόσιτος καὶ φίλος, καὶ ὑπὸ πάντων ἀγαπώμενος. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὑπερήφανοι μισοῦσι μὲν τοὺς ὑπερηφάνους, ἀγαπῶσι δὲ τοὺς ταπεινόφρονας. Ἐκ τούτου ὁ ταπεινὸς εὔκολα ἀπολαμβάνει τὰς περιποιήσεις καὶ χάριτας καὶ εὐεργεσίας τῶν ἀνθρώπων.

Ἐὰν δὲ συλλογισθῇς τὴν ψυχικὴν τοῦ ταπεινοῦ ὠφέλειαν, εὑρίσκεις εἰς αὐτὸν τόσα χαρίσματα καὶ τόσα θεῖα δῶρα, ὥστε ἐκστατικὸς μένει ὁ νοῦς σου. Ὁ θυμὸς ἐστιν υἱὸς τῆς ὑπερηφανείας. Αὐτὸς σὲ κυριεύει, ἢ διότι νομίζεις ὅτι κατεφρονήθης, ἢ διότι στοχάζεσαι ὅτι οὐχ ὑπηρετήθης καθὼς σοὶ πρέπει. Διὰ τοῦτο οἱ ὑπερήφανοί εἰσι θυμώδεις καὶ ὀργίλοι. Ταπεινὸς δὲ ἄνθρωπος οὐδέποτε ἐφάνη δοῦλος τοῦ θυμοῦ, ἢ τῆς ὀργῆς ὑπηρέτης. Ὅστις ἐστὶ ταπεινός, ἐκεῖνός ἐστι καὶ πρᾶος τῇ καρδίᾳ. Ἔχει λοιπὸν ὁ ταπεινὸς τοὺς δύο χαρακτῆρας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἤγουν τὴν πραότητα καὶ τὴν ταπείνωσιν. *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ*, εἶπεν ὁ Κύριος, *ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*. Μακάριος λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος,

ὅστις ἐκτήσατο τὸν ἀτίμητον τῆς ταπεινοφροσύνης θησαυρόν. Αὐτὸς μέν ἐστιν εἰκὼν ζῶσα καὶ ὁμοίωμα ἔμψυχον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς δέ, ἐνατενίζοντες εἰς αὐτόν, βλέπομεν ἐν αὐτῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν τοὺς ἁγίους χαρακτῆρας· κερδαίνει δὲ ὁ ταπεινὸς κέρδος πολὺ καὶ μέγα· τὴν ἀνάπαυσιν κερδαίνει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.* Ὁποίαν δὲ ἀνάπαυσιν νοήσῃς, εἴτε τὴν πρόσκαιρον καὶ φθαρτήν, εἴτε τὴν αἰώνιον καὶ ἄφθαρτον, ὀρθὸν ἐστι τὸ νόημά σου. Διότι ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος καὶ τῶν δύο ἀπολαμβάνει ἀναπαύσεων. Τοῦ ὑπερηράνου ἡ καρδία εἰς τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν οὐδέποτε ἔχει ἀνάπαυσιν, ἐπειδὴ οὐδέποτε δύναται νὰ ἀπολαύσῃ ὅσα ἡ ὑπερηράνεια αὐτοῦ φαντάζεται. Τοῦ ταπεινοῦ ἡ καρδία εἰς ταύτην τὴν ζωὴν ἔχει πᾶσαν ἡσυχίαν καὶ ἄνεσιν, ἐπειδὴ πολλὰ εὐκόλα εὑρίσκει ὅσα ἡ ταπείνωσις αὐτοῦ ζητεῖ. Ὁ ὑπερήφανος εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν οὐκ ἔχει ἄνεσιν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς αὐτῷ ἀντιτάσσεται. Ὁ ταπεινὸς ἐκεῖ εὑρίσκει τὴν τελείαν ἄνεσιν καὶ σωτηρίαν, ἐπειδὴ ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν. *Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.*

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι τῇ 27 Αὐγούστου 1824. Διδαχθείς τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν Κερκύρᾳ, ἐπῆρε τὸς σπουδὸς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις. Ἐδημοσίευσε τὰ «Στιχουργήματα», τὰ «Μνημόσυνα», τὴν «Κυρὰ Φροσύνην», τὸν «Δόκον», τὸν «Ἀετοπαγιανισμόν», τὸν «Φωτεινόν» καὶ ἄλλα. Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῶν Λευκαδίων ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ, πληρεξούσιος τῷ 1863 καὶ εἶτα βουλευτής. Ἐτελεύτησεν ἐν τῇ ἰδιοκτήτῳ ἐξοχῇ Μαδουρῷ τῇ 24 Ἰουλίου 1879. Ὁ Βαλαωρίτης ἐποίησεν ἐν διαφόροις καὶ γλώσσῃ, πρόσεξε δὲ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ γλαφυρωτάτους προλόγους ἐν τῇ καθαριότητι καὶ σημειώσεις πολλῆς ἀξίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1891 ἅπαντα τὰ ἀνέκδοτα καὶ ἐκλελεγμένα ἔργα τοῦ ποιητοῦ εἰς δύο τόμους.

Η ΦΤΩΧΗ

Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, κάμετ' ἐλεημοσύνη·
ἔτσι ὁ Θεὸς παρηγοριὰ κ' ἀγάπη νὰ σᾶς δίνῃ,
Ἐλεημοσύνη κάμετε 'ς τὴν ἔρημη τὴ χήρα.

Φτωχὴ γυναῖκα ἐφώναζε 'ς ἄλλης φτωχῆς τὴ θύρα.

— Ἡ νύχτα, τ' ἀστραπόβροντα, τὸ χιόνι δέν μ' ἀφίνει
νὰ 'πάγω ἐμπρός. Χριστιανοί, κάμετ' ἐλεημοσύνη!
Ἀνοίξετέ μου, ἀπέθανα... Κ' ἐγὼ Θεὸ λατρεύω,
ἀνοίξετέ μου, Χριστιανοί, ἔμαθα νὰ νηστεύω,
καὶ τὸ ψωμί σας δὲν ζητῶ, δὲν θέλω νὰ τὸ πάρω.
Φτωχὸς φτωχόνε συμπονεῖ· γλυτῶστέ με ἀπ' τὸ Χάρο.
Μὲ φθάνουνε δυὸ κάρβουνα, μὲ φθάνει τὸ φυτίλι.
πού κάθε βράδυ ἀνάφτετε, πού κάτιτε 'ς τὸ καντῆλι,
ἐμπρὸς 'ς τὴ μάνα τοῦ Θεοῦ, ἐμπρὸς εἰς τὴν Παρθένο...
Ἐλεημοσύνη, λίγο φῶς... προφθάστε με... πεθαίνω...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΛΕΟΠΑ

Ο ΙΟΡΔΑΝΗΣ

Ὁ μέγιστος καὶ ἐπισημότατος τῶν ποταμῶν τῆς Παλαιστίνης ἐστὶν ὁ *Ἰορδάνης*, ἑβραϊστὶ *Ἰαρδέν*. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους ἐκ τῶν δύο πηγῶν αὐτοῦ, *Ἰὸρ* καὶ *Δάν*, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ῥήματος *ἰαράδ*, ὅπερ σημαίνει καταβαίνειν, ῥέειν, καθ' ἃ δὴ καὶ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ *rinnen* (rinnen, rennen) ἐκλήθη ὁ *Ῥῆνος*. Ὁ Ἰορδάνης, πηγάζων ἐκ τῶν βορειοτάτων ὁρίων τῆς Παλαιστίνης, κατ' ἀρχὰς μέν ἐστι μικρός· προσλαμβάνων δ' ἔπειτα καὶ ἄλλα δύο ἀλλαχόθεν προρρέοντα ῥεῖθρα, γίνεται μέγας, ἀμριλαφὴς καὶ πολύρρους.

Ἡ πρώτη τοῦ Ἰορδάνου πηγὴ ἀναβλύζει ἐκ τοῦ Πανίου ὄρους, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Πανεάδος, ἥτις μετὰ ταῦτα *Καισάρεια Φιλίππου* μετωνομάσθη. Εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους τούτου ὑπανοίγεται ἓν σπήλαιον, καὶ ὑπὸ τὸ σπήλαιον ἓν μέγα, βαραθρῶδες καὶ βαθύτατον χάσμα, ὕδατος ἀκινήτου πλῆρες· ἐκ τούτου δὲ τοῦ σπηλαίου ἀνατέλλει καὶ προχεῖται ἡ τοῦ Ἰορδάνου πηγή. Καὶ μέχρι μέν τινος ἐνόμιζον ὅτι τὸ ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ὕδωρ ἔσωθεν ἀναβρύει, οὐδ' ἔρχεται ἀλλαχόθεν· ἐκ παρατηρήσεων ὅμως ἐπληροφορήθησαν ὅτι τὸ ὕδωρ φέρεται εἰς τὸ ἄντρον κρυπτῶς ἐκ μιᾶς

μικρᾶς λίμνης, καλουμένης *Φιάλης*, ἥτις, τὰ νῦν *Βερκὲτ ἐλ Ῥὰμ* καλουμένη, μηδεμίαν φανερὰν εἰσροὴν καὶ ἐκροὴν ἔχουσα, διαμένει πάντοτε ἡ αὐτή, μήτε ὑπερχομένη, μήτε ὑπονοστοῦσα. Μετὰ τοῦ πρώτου τούτου μικροῦ ποταμοῦ ἑνοῦται μετὰ ταῦτα ὁ *Δάν*. *Οὕτως γὰρ ἡ ἑτέρα τοῦ Ἰορδάνου προσαγορεύεται πηγή*. Ἡ ἑτέρα δὲ αὕτη πηγή, ἥτις καὶ *μικρὸς Ἰορδάνης* ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου καλεῖται, ἀνατέλλει ἐξ ἑνὸς τύπου, τὰ νῦν *Τὲλ ἐλ Κάδυ* καλουμένου, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς Πανεάδος ἀπέχοντος. Ἐκ τοῦ τύπου τούτου ἐκβλύζων ὁ Δάν, μετὰ μίαν ὥραν ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ Πανίου ὄρους πηγάζοντος ποταμοῦ. Καὶ αὗται μέν εἰσιν αἱ δύο τοῦ Ἰορδάνου πηγαί, ἱστορούμεναι καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Οἱ δὲ νεώτεροι προστιθέασι καὶ τρίτον ποταμόν, τὸν *Χασβεΐαν*, ἑνούμενον κατωτέρω μετὰ τῶν δύο πρώτων ἐκείνων. Οὕτω δὲ τρεῖς περίπου ὥρας ῥέων ὁ Ἰορδάνης, εἰσβάλλει εἰς τὴν λίμνην Μερώμ, ἣν ὁ Ἰώσηπος ὀνομάζει *Σαμοχωνίτιδα*. Ταύτην δὲ διαπεράσας, ἐξέρχεται πρὸς μεσημβρίαν, καὶ χωρεῖ περαιτέρω τρεῖς δὲ ἄλλας ὥρας ἐκεῖθεν ταχεῖ τῷ ῥεύματι στενήν τινα καὶ πετρώδη διαῤῥέων κοίτην, κατανᾷ εἰς τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, ἣν καὶ διέρχεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου, τοῦ βορεινοῦ, μέχρι τοῦ ἑτέρου, τοῦ μεσημβρινοῦ. Ἐκδὺς δὲ πάλιν ἐκεῖθεν χωρεῖ πρὸς μεσημβρίαν, καὶ μετὰ πολλὰς ἑλίξεις καὶ περικάμψεις, ἀψιλέστερον ἔχων ἤδη τὸ ῥεῖθρον ἐκ τῆς εἰσροῆς πολλῶν παραῤῥεόντων χειμάῤῥων τε καὶ ῥυάκων, ἐκχεῖται πολλῇ τῇ ῥύμῃ εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν. Ὅλον δὲ

τὸ μῆκος τοῦ Ἰορδάνου ἀπ' αὐτῶν τῶν πηγῶν μέχρι τῆς εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν εἰσβολῆς αὐτοῦ ὑπολογίζεται εἰς 35 ὥρας. Τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ καὶ τὸ βάθος οὐκ ἔστι ταὐτὸν πανταχοῦ καὶ πάντοτε, ἀλλὰ κάτωθεν μὲν τῆς Μερὼμ ἔχει πλάτος εἴκοσι μόνον ποδῶν, πρὸς μεσημβρίαν δὲ τῆς Γεννησαρὲτ 60 — 75 ποδῶν, ἐγγὺς δὲ τῆς Ἱεριχὼ 70 — 90 ποδῶν, περαιτέρω δὲ 80—100, καὶ τέλος ἐγγὺς τῆς εἰσβολῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσφαλτῖτιν 200—300 ποδῶν. Τὸ δὲ βάθος ἐγγὺς μὲν τῆς Ἱεριχὼ εὑρέθη 5—6 πήχεων, 800 δὲ βήματα πρὸς μεσημβρίαν τῆς Τιβεριάδος 6—7 ποδῶν, τὸ θέρος ὅρμος μόλις τριῶν ποδῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου, ἀναλυομένων ἤδη τῶν χιόνων τοῦ Λιβανίου ὄρους, ὁ Ἰορδάνης ῥέει δαψιλὴς καὶ πλήθων, καὶ πληροῖ ὅλην αὐτοῦ τὴν κοίτην καὶ πλημμυρεῖ τὰς ὄχθας· τοῦθ' ὅπερ ἐγίνετο καὶ τὸ πάλαι, ὡς σημειοῦται ῥητῶς ἐν τῷ Ἰησοῦ τῷ Ναυῆ· *Ὁ δὲ Ἰορδάνης ἐπλήρουτο καθ' ὅλην τὴν κρηπῖδα αὐτοῦ, ὡσεὶ ἡμέραι θερισμοῦ πυρῶν.* Ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ τῆς τοῦ Ἰορδάνου πληρώσεως, ὅτε οὐδεὶς δύναται αὐτὸν διαβῆναι διὰ τὸ βάθος καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ ῥεύματος, διέβησαν αὐτὸν οἱ Ἰσραηλῖται, θείῳ προστάγματι διαιρεθέντων τῶν ὑδάτων ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἀποξηρανθείσης τῆς κρηπῖδος. Εἰς μάτην ἡ ἀπιστία ἐπειράθη ἵνα φυσικῶς ἐξηγήσῃ τὴν διάβασιν ταύτην τῶν Ἰσραηλιτῶν, παραλαμβάνουσα εἰς βοήθειαν τὰ ῥητὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Διαβάσεις τοῦ Ἰορδάνου πάντως ὑπῆρχον καὶ τότε, καθὼς καὶ νῦν, ἐν καιρῷ τῆς ταπεινώσεως καὶ ἐλαττώσεως τῶν ὑδάτων· ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑψώσεως καὶ πλημμύρας δυσχερεστάτη καὶ σχεδὸν ἀδύνατος καθίσταται ἡ διάβασις καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας αὐτούς, πολλῷ δὴ μᾶλλον εἰς γυναῖκας καὶ εἰς παιδία. Καὶ τὴν σήμερον οἱ ἀποπειρώμενοι τὴν διάβασιν ἐν καιρῷ τοιούτῳ, καίτοι ἄνδρες ἀκραῖοι καὶ κολυμβᾶν εἰδότες καὶ ἐγχώριοι, ἀποπνίγονται οἰκτρῶς, ὑπὸ τοῦ ὁρμητικοῦ ῥείθρου βιαίως παρασυρόμενοι. Ταύτας τὰς δυσχερείας ἀναλογιζόμενοι οἱ ὀρθολογισταί, καὶ, βλέποντες ὅτι οὐδόλως ἐξηγεῖται ὡς φυσικὴ ἡ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦ ἔτους διάβασις τῶν Ἑβραίων, ἐτράπησαν εἰς ἄλλας εἰκοτολογίας, ἁπάσας ἀλόγους καὶ ἀπιθάνους. Οἱ μὲν εἶπον, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει ὀλίγη ἢ οὐδεμία χιὼν κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ Λιβάνου, καὶ διὰ τοῦτο ἀβαθὴς ἦν ὁ Ἰορδάνης καὶ διαβατός. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐμφαντικώτατα βεβαιοῖ ὅλον τὸ ἐναντίον λέγων· *Ὁ δὲ Ἰορδάνης ἐπλήρουτο καθ' ὅλην τὴν κρηπῖδα αὐτοῦ.* Ὥστε ἡ εἰκασία αὕτη ἀπ' εὐθείας ἀντίκειται πρὸς τὴν ῥητὴν διαβεβαίωσιν τοῦ θείου ἱστορικοῦ. Ἄλλοι εἶπον ὅτι ἡ κοίτη τοῦ Ἰορδάνου τὸ πάλαι ἦν πολὺ πλατυτέρα· διὰ τοῦτο οὐκ ἦν οὕτος τοσοῦτον βαθύς, ὅσον σήμερον. Πόσον λοιπὸν ἦν τὸ βάθος τότε, ἐν ᾧ καὶ τὴν σήμερον μόλις αὐτὸ ὑπάρχει 3 — 6 πήχεων; Ἀλλὰ τὸ ἀσύστατον τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐξελέγχεται καὶ ἐκ τῶν τοπικῶν ἐρευνῶν καὶ παρατηρήσεων τοῦ ἄγγλου περιηγητοῦ Ῥόβινσώνος. Ἄλλα χείρονα καὶ ἀτοπώτερα εἰκοτολογήματα παραλείπομεν. Ἴσταται λοιπὸν ἀπερίτρεπτος καὶ ταῖς ἁλίαις ἐπαγωγαῖς τῶν

ἀνθρωπίνων λογισμῶν μηδόλως κραδαινομένη ἡ τοῦ θείου λόγου ἀλήθεια, τὴν ἄρατον δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ ἐναργῶς ἐκδηλοῦσα.

Ἔχει δὲ ὁ Ἰορδάνης καὶ ἰχθύας ἀφθόνους καὶ τὸ ὕδωρ τεθολωμένον μὲν κατ' ἀρχὰς καὶ ξανθόχρουν, πότιμον δὲ καὶ γλυκύ, καὶ πλεῖστον ὅσον χρόνον ἀπαθὲς ἐν ἀγγείοις τηρούμενον· ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν ἔχει καλάμους συμπεπυκνωμένους καὶ δένδρα, τὰς ὄχθας σκιάζοντα. Ὀρῶνται δὲ καὶ τρεῖς γέφυραι, ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνεγηγερμέναι, ὧν ἡ μὲν μία τριάκοντα καὶ πέντε βημάτων ἔχουσα μῆκος, κεῖται ἡμίσειαν ὥραν κάτωθεν τῆς λίμνης Σαμοχωνίτιδος, ἣν ὀνομάζουσι τὰ νῦν οἱ ἐγχώριοι *Γέφυραν τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακώβ*. Μικρὸν δὲ κατωτέρω τῆς Γεννησαρὲτ ὑπάρχει ἄλλη δευτέρα γέφυρα· δύο δὲ ὥρας κατωτέρω βλέπει τις τὰ ἐρείπια ἄλλης τρίτης γεφύρας, καὶ ἐγγὺς αὐτῆς κατερριμμένα λείψανα ξενοδοχείου.

Ἐπίσημος καὶ ὀνομαστὴ ὑπάρχει ἐν ταῖς Γραφαῖς καὶ ἡ *περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου*· οὕτω δὲ ὀνομάζεται τὸ ἐπίμηκες ἐκεῖνο πεδίον, ὅπερ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ ἕως τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, καὶ ὅπερ διέρχεται ὁ Ἰορδάνης. Τὸ μέγα τοῦτο πεδίον, τὰ νῦν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *Γὸρ* καλούμενον, ὀνομάζεται καὶ *Λὸλὼν* ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου καὶ Ἱερωνύμου. Ἔστι δὲ ὅλως ἄκαρπον καὶ στυγνὸν καὶ δι' ὑπερβολὴν αὐχμοῦ νοσῶδες, κατὰ τὸν Ἰώσηπον. Μόνος ὁ Ἰορδάνης, διαρρέων δροσίζει τὴν ἄγονον καὶ καυστηρὰν πεδιάδα ταύτην. Πρὸς ἀκριβεστέραν δὲ ἐξέτασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ

τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ τῷ 1847 ὁ ἄγγλος περιηγητὴς Μολινεὺς μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ κινδύνου διέπλευσε δι' ἑνὸς σκαριδίου ὅλον τὸν Ἰορδάνην ἀπὸ τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ μέχρι τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης. Τὸν αὐτὸν διάπλουν ἐποίησαν τὸ ἀκόλουθον ἔτος καὶ ἕτεροι δύο ἀμερικανοὶ περιηγηταί.

Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς ὑπάρχει περικλεέστατος ἐν ταῖς ἱεραῖς ἱστορίαις καὶ μνημονεύεται κατὰ πρῶτον ἐν τῇ *Γενέσει*. Τοῦτον τὸν ποταμὸν διέβη ὁ Ἰακώβ, φεύγων τὴν Μεσοποταμίαν. Τοῦτον ἀβρόχοις ποσὶν ἐπὶ ξηρᾶς διέβησαν οἱ Ἰσραηλῖται, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Τοῦτον διῆλθεν ὁ Δαβίδ, φεύγων τὸν πατραλοίαν Ἀβεσσαλώμ. Τοῦτον διέβησαν οἱ πανένδοξοι καὶ μεγάλοι προφῆται Ἠλίας καὶ Ἐλισσαῖος. Τούτου τὸ ὕδωρ ἐκαθάρισε τὸν λελεπρωμένον Ναιεμὰν τὸν Σύρον. Τοῦτον τέλος τὸν ποταμὸν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καθηγίασεν, ἐν αὐτῷ βαπτισθείς. Ὅθεν καὶ ἐπὶ Εὐσεβίου ἤδη καὶ Ἱερωνύμου, τοῦτ' ἔστι πρὸ χιλίων καὶ πεντακοσίων ἐτῶν, τὰ πλήθη τῶν πιστῶν ἔτρεχον πανταχόθεν μετὰ πολλῆς εὐλαβείας εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον. Καὶ νῦν δὲ κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ ἀπέρχονται ἅπαντες οἱ προσκυνηταὶ μετὰ πανηγυρικῆς εὐλαβείας καὶ χαρᾶς εἰς τὸν δέκα ὥρας τῶν Ἱεροσολύμων ἀπέχοντα Ἰορδάνην.

Ἐν τούτοις τοῖς κατὰ τὴν Ἱεριχὼ τόποις τοῦ Ἰορδάνου ἤνθουν τὸ πάλαι καὶ πολλὰ μοναστήρια καὶ λαῦραι, τῷ Θεῷ ἀφιερωμένων ἀνδρῶν καταγώγια, ὧν ὀλίγα ὁρῶνται καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἐν ἐρειπίοις καὶ συντρίμμασι κείμενα. Ἐπὶ τῆς ἐρήμου ταύτης τοῦ Ἰορ-

δάνου διέλαμψαν οἱ μέγιστοι καθηγηταὶ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς Χαρίτων, Εὐθύμιος, Θεόκτιστος, Σάββας, Θεοδόσιος, Γεράσιμος, Κυριακὸς κ. λ. π. Εἰς ταύτην τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου συνέρρεον ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης παντὸς γένους καὶ πάσης τάξεως ἄνθρωποι, οἱ μὲν ἵνα διδαχθῶσιν ἐμπράκτως τὰ μεγάλα μαθήματα τῆς τοῦ νοὸς καθάρσεως καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβάσεως· οἱ δέ, ἵνα κατάρωσι καὶ ἀναπαυθῶσιν εἰς τὸν ἀκύμονα τῆς ἡσυχίας λιμένα, πολλὰ πονήσαντες καὶ παθόντες ἐν τῷ σάλῳ τούτῳ τῆς κοσμικῆς ματαιότητος καὶ μόλις διασωθέντες ἐκ τοῦ ναυαγίου καὶ συντριμμοῦ τῆς ἀπάτης τοῦ κόσμου. Εἰς τὸν βρασμὸν καὶ τάραχον τῶν αἱρέσεων τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὰ κατὰ τὸν Ἰορδάνην μοναστήρια ταῦτα ὡς φαεινοὶ καὶ φαιδροὶ λαμπτῆρες ἐξεπύρσευον ἐκ τῆς ἐρήμου τὸ τῆς ἀρετῆς καὶ ὀρθοδοξίας φῶς καὶ ἐστήριζον καὶ ἐρρούρουν τοὺς εὐσεβεῖς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ἐν τοῖς μοναστηρίοις τούτοις ἐπισημότατον ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐγγύτατα κείμενον τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ ὀνομαστικὴ καὶ ἀρχαιότητι σεβασμία αὕτη μονή, ἧς μνημονεύει καὶ ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, καταπεσοῦσα ὑπὸ σεισμοῦ, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Φωκᾶς. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἐρεξῆς περιηγηταὶ περιγράφουσι τὴν μονὴν ταύτην ὡς μεγάλην καὶ καλῶς ᾠκοδομημένην καὶ ὑπὸ Γραικῶν πατέρων κατοικουμένην, ἥτις μέχρι τοῦ ιδ' αἰῶνος ἤνθει καὶ διέλαμπε ταῖς ἀρεταῖς τῶν ἐν αὐτῇ ἀσκουμένων πατέρων· καὶ ὁ

κατὰ τὸ 1336 τοὺς Ἁγίους Τόπους περιηγηθεὶς Ῥουδόλφος οὐ μόνον τὴν μονὴν εὗρε καλῶς συνῳκισμένην, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου πολλὰ ἄλλα ἀσκητῶν οἰκητήρια εἶδεν. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος ἐξ ἐπιδρομῶν καὶ ἐκ σεισμῶν ἠρημώθη καὶ κατέπεσεν ἡ μεγάλη ἐκείνη μονή, καὶ οὕτως ἠρημωμένην εὗρον αὐτὴν οἱ ἐν ἔτει 1484 τὴν Ἁγίαν Γῆν ἰδόντες καὶ περιγράψαντες περιηγηταὶ Τούχερος καὶ Βραϋδεμβάχιος. Ἔκτοτε ἄχρι τῆς σήμερον κεῖται ἔρημος καὶ κατακεκρημνισμένη. Ἔγγὺς δὲ τῆς πάλαι ποτὲ περιφανοῦς ταύτης μονῆς ὑπάρχει ὁ τόπος, ὅπου λούονται καὶ βαπτίζονται οἱ Ὀρθόδοξοι, καὶ ὅπου κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων ἐπιτελεῖται ἁγιασμὸς καὶ ἱερουργία ὑπὸ τῶν Ἁγιοσαββιτῶν πατέρων ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης, ἐπάνωθεν τοῦ ποταμίου ῥείθρου ἐπιτηδὲς σχεδιαζομένης.

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Ἐ σεῖς, ὁποῦ σκορπίζετε τὰ πλούτη 'ς τὸν ἀέρα!
Τὸ χέρι σας τὸ ἄσωτο καὶ σφαλιστὸ ἁπλῶστε,
καὶ δῶστε καὶ 'ς τὸν ἄρρωστο καὶ 'στὴ πτωχὴ μητέρα...
ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί, ἐλεημοσύνη δῶστε!
Ποιὸς λέγει, ποιός, πὼς ὅλ' αὐτά, ποὺ τόρα ἐσεῖς πετᾶτε,
εἶναι 'διά σας; . . . Δύστυχοι! αὐτό, ποὺ περισσεύει,
εἶναι τῆς χήρας, τ' ὀρφανοῦ, καὶ μὴ τὸ σπαταλᾶτε...
Ὅποιος τὰ πλούτη του σκορπᾷ ἀπ' τοὺς πτωχοὺς τὰ κλέβει!
Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί· ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη·
λίγο ψωμὶ γιὰ τὸ φτωχὸ καὶ λίγη καλωσύνη!

Συλλογισθῆτε, εἰς αὐτὴν τὴν ὥρα γυμνωμένα
πόσα παιδάκια κρυόνουνε, πόσα μικρὰ πεινοῦνε·
πόσα δὲν ἔχουνε γιατρὸ καὶ γιατρικὸ κανένα!
Ἀλλοίμονο εἰς ταῖς καρδιαῖς, ποὺ σήμερα γελοῦνε! . . .
Ἄχ! δώσετ' ἕνα φόρεμα 'ς τὸ γέροντα, ποὺ κρυώνει,
λίγο ψωμὶ μ' ἕνα γλυκὸ χαμόγελο 'ς τὸν ξένο,
ἕνα ῥαβδὶ εἰς τὸν τυφλό, ποὺ 'ς τὸ σκοτάδι λυώνει,
κ' ἕνα παιγνίδι 'ς τὸ παιδὶ τὸ παραπονεμένο! . . .
Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί· ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη,
χαρὰ 'ς ἐκείνη τὴν καρδιά, ποὺ τὸ ψωμάκι δίνει!

Συλλογισθῆτε εἰς αὐτὴ τὴν ἴδια ὥρα πόσοι,
χωρὶς νὰ θέλουν, τὸ κακὸ 'ς τὸ νοῦ τους μελετᾶνε . . .
Τί εὔκολα 'ποῦ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς γλυτώσῃ
μ' αὐτά, ὁποῦ τὰ χέρια σας ἐδῶ κ' ἐκεῖ σκορπᾶνε!
Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί· ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη·
χαρίσετέ τους τὸ ψωμὶ πρὶν τὸ κακὸ νὰ γείνῃ . . .

Τὰ ἐλαφρὰ μεταξωτὰ καὶ τὸ μαργαριτάρι,
ὁποῦ ὁ πλοῦτος σήμερα καὶ ἡ σπατάλη δίνει,
δὲν ἔχουν τόσην ἐμμορφιά, δὲν ἔχουν τόση χάρι,
δὲν εἶναι ὡραιότερα ἀπ' τὴν ἐλεημοσύνη.
Πόσοι χαρίζουν σήμερα 'ς ἀνθρώπους, ποὺ μισοῦνε,
γιὰ νὰ φαντάζουν μοναχὰ καὶ νὰ φανοῦνε μόνο,
καὶ τὰ φτωχὰ τ' ἀδέλφια τους ἀρνοῦνε νὰ χαθοῦνε!...
Αὐτοὶ νὰ μὴ γελάσουνε εἰς τὸν καινούριο χρόνο.
Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοί· ἀδέλφια, ἐλεημοσύνη·
πολλὰ χαρίζει ὁ Θεὸς 'ς ἐκεῖνον, ὁποῦ δίνει!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ο ΣΤΩΪΚΟΣ

Ὁ Κλεάνθης ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ πατρὸς Φανίου εἰς Ἄσσον, καλλίστην καὶ ὀχυρωτάτην πόλιν τῆς Μυσίας, ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπὶ βράχου τῆς Ἴδης ἐκτισμένην. Παιδίον ρύστ ῥωμαλέον τὸ σῶμα, ἐγένετο ἔτι ῥωμαλεώτερον ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος, εἰς ὃ ἐπεδόθη· ἦτο πυγμάχος. Ἀλλ' οἱ πυγμάχοι τότε ἀπεθαυμάζοντο μὲν ὑπὸ τοῦ ὄχλου, ἐλογίζοντο ὅμως ὡς χυδαῖοι καὶ κακίστης ἀγωγῆς ἄνθρωποι. Οὐχ ἧττον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἔτρεφε διακαῆ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ποίησιν ἔρωτα, καί ποτε, ἐν ᾧ ὁ λαὸς τῆς Ἄσσου ἐχειροκρότει αὐτὸν νικητήν, ἀνεμνήσθη τῶν Ἀθηνῶν. Ἠγάπησε καὶ ἐθαύμασε πάντοτε τὸ ἔνδοξον παρελθὸν τῆς περιφανοῦς ταύτης πόλεως καὶ ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ ἐδῶ, νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὴν ἀκαδημίαν, εἰς τὰς στοάς, εἰς τοὺς ναούς, νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ διδάξῃ τὴν φιλοσοφίαν καὶ νὰ χειροκροτηθῇ ὑπὸ τοῦ Δήμου ἐκείνου, ὅστις ἐχειροκρότησέ ποτε τὸν Σωκράτην. Ἐνόμισεν ὅτι, ζῶν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἥτις ἀνέθρεψε τοὺς κορυφαίους ποιητὰς καὶ φιλοσόφους, ὅτι, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὁρίζοντος καὶ ἔχων ἄνωθεν τὸν αὐτὸν οὐρανόν, ἠδύνατο νὰ ἐξιχνιάσῃ κάλλιον τὰ ἀκατάληπτα μυστήρια τοῦ Θεοῦ

καὶ τῆς δημιουργίας καὶ νὰ βαδίσῃ θαρραλεώτερον πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. Ἀποπλεύσας λοιπὸν ἐκ τῆς Ἄσσου κατῆλθεν εἰς Πειραιᾶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος.

Αἱ Ἀθῆναι τότε δὲν εἶχον πλέον τὸ αὐστηρὸν μεγαλεῖον τῶν πάλαι χρόνων· καὶ ἀνέτελλε μὲν πάντοτε ὁ αὐτὸς τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν ἥλιος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Χαιρωνείας ἐπῆλθεν ὁ χειμὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν ἐπάλαιεν ὁ Νικίας πρὸς τὸν Κλέωνα, οὐδ' ἤκουες εἰς τὴν Πνύκα τὴν φωνὴν πολιτικοῦ ῥήτορος, οὐδ' ἐμάστιζεν εἰς τὸ θέατρον τοὺς δημαγωγοὺς ὁ Ἀριστοφάνης. Ἡ δὲ νέα κωμῳδία, ἀπὸ ὑψηλῆς περιωπῆς καταπεσοῦσα εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς κοινωνικοὺς ἐν γένει χαρακτῆρας, ἦτο εἰκὼν πιστὴ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς· ἐπίχαρις μὲν καὶ ζωηρὰ καὶ ἀνθηρά, ἀλλ' οὐχὶ ἀληθῶς μεγαλοπρεπὴς καὶ ὀγκώδης. Ἐχειροκροτεῖτο ὁ Φιλήμων καὶ ὁ Μένανδρος, ὁ πατὴρ τῆς νέας ταύτης κωμῳδίας, περὶ οὗ δικαίως ἔλεγεν ὁ κριτικὸς Ἀριστοφάνης· *Ὦ Μένανδρε καὶ βίε, πότερος ἀρ' ὑμῶν πότερον ἐμιμήσατο;* Ὁ δημόσιος βίος κατεμαράνθη καὶ σχεδὸν ἐξέλιπεν, ἀλλ' ὁ κατ' ἰδίαν ἦτο ὑπέρ ποτε λαμπρότατος καὶ διέσῳζεν ἀκεραίαν τὴν ἀττικὴν λεπτότητα καὶ χάριν. Ἐν ᾧ δὲ αἱ Ἀθῆναι πρὸ πολλοῦ ἀπώλεσαν τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν, διετήρησαν ὅμως τὴν πνευματικὴν ἡγεμονίαν, καὶ εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην ἑστίαν ἤρχοντο ἔτι οἱ φίλοι τῆς ἐπιστήμης, τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης ν' ἀνάψωσι τὴν μέλλουσαν νὰ ποδηγετήσῃ αὐτοὺς δᾷδα· ὥστε ἐξηκολούθει περιλαμ-

βάνουσα καὶ διαχέουσα ὅλον τὸν πολιτισμόν. Αἱ ἐτήσιαι αὐτῆς πρόσοδοι ὁμοῦ μὲ τὰς χορηγίας, ὅσαι ἐδίδοντο ἐκ Μακεδονίας καὶ Αἰγύπτου, συνεποσοῦντο εἰς 1200 τάλαντα, ὅσα δὲν εἰσεπράττοντο ἴσως οὔτ' ἐπὶ τῆς μεγίστης ἀττικῆς ἡγεμονίας, μεγάλη δ' εὐθηνία ὑπῆρχε κατὰ τὴν πολιν καὶ δαψιλῆ ἦσαν τὰ πρὸς τὸν βίον. Ἄπειροι ξένοι συνέρρεον πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης, ἵνα παιδευθῶσιν ἐνταῦθα, ὑπὸ τὸν Ἐπίκουρον ἢ τὸν Ζήνωνα τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν διαλεκτικὴν ὑπὸ τὸν Μεγαρέα Στίλπωνα.

Ἡ γλυπτική, ἡ ἀγαλματοποιία εἶχον ἄπειρα ἐργοστάσια, ἀναδεχόμενα παραγγελίας πολλὰς διὰ τὰς αὐλὰς τῶν δυναστῶν· τριακόσιοι δὲ ἑξήκοντα ἀνδριάντες ἐν διαστήματι τριάκοντα ἡμερῶν ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τοῦ Δήμου εἰς μόνον τὸν Δημήτριον τὸν Φαληρέα. Οἱ ἰδιῶται αὐτοὶ εἶχον ἀμύθητα πλούτη, αἱ δὲ οἰκίαι αὐτῶν, πολλαὶ ἐκ μαρμάρου, ἐκοσμοῦντο δι' ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων βαρυτίμων.

Ἐπὶ τέλους δέκα χιλιάδες ξένων, εἰκοσιμία χιλιάδες πολιτῶν καὶ τετρακόσιαι χιλιάδες δούλων ἀπετέλουν τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἀττικῆς. . . .

Μάλιστα δ' ἀξιομνημόνευτοι ἦσαν αἱ ἐπιδείξεις καὶ αἱ διατριβαὶ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν σοφιστῶν. Ἤκμαζε τότε Στίλπων ὁ Μεγαρεύς, ἀρελὴς μὲν καὶ ἀνεπίπλαστος τὸν βίον, ἀλλὰ δεινὸς πρὸς εὑρεσιλογίαν καὶ σοφιστείαν. Τούτου διεσώθησαν παράδοξοι ἀπαντήσεις, ἀποδεικνύουσαι εἰς ποίαν παρακμὴν ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ καὶ αὐτὴ ἡ ἀληθὴς εὐφυία, ἡ μὴ εὐθέτως χειραγωγουμένη. Ἐρωτηθεὶς ἂν ἡ Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου ἦναι θεός· —*Ὄχι*, ἀπήντησεν. Ἡ τοιαύτη ἄρνησις ἦτο βλάσφημος· δι' ὃ προσεκλήθη εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, ἐκεῖ δὲ ἀπολογούμενος εἶπε· — *Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι· ἀληθῶς δὲν εἶναι θεὸς ἡ Ἀθηνᾶ, ἀλλὰ θεά· διότι θεοὶ εἶναι μόνον οἱ ἄρρενες.* Οἱ Ἀρεοπαγῖται ἀπέλυσαν αὐτόν, διατάξαντες ν' ἀπέλθῃ ἀμέσως τῆς πόλεως. Ἄλλοτε φίλος αὐτοῦ ἐκράτει λάχανον καὶ τὸ ἐπεδείκνυεν εἰς τὸν Στίλπωνα. —*Ἀλλὰ δὲν εἶναι λάχανον τοῦτο*, ἀπήντησεν ὁ Μεγαρεύς· *διότι λάχανον ἦτο τὸ πρὸ μυρίων ἐτῶν κληθέν, ἄρα οὐχὶ τοῦτο.* Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ἄμοιρος ἀξίας ὁ Στίλπων· τοὐλάχιστον ὁ Πολιορκητὴς Δημήτριος, κυριεύσας τὰ Μέγαρα, περιεποιήθη πολὺ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν ἠρώτησε μάλιστα μή τις τῶν στρατιωτῶν ἔλαβέ τι τῶν ἐκείνου. — *Οὐδείς*, ἀπήντησεν ὁ Στίλπων ἀγερώχως καὶ δηκτικῶς· *οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπιστήμην ἀποφέροντα.* Ὅτε δὲ ὁ Δημήτριος ἀνεχώρει ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Μεγάρων, ἣν ἀνεκήρυξεν ἐλευθέραν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Στίλπωνα εἶπεν· *Ἐλευθέραν, ὦ Στίλπων, ἀπολείπω τὴν πόλιν.* —*Ὀρθῶς λέγεις*, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, *οὐδένα γὰρ ἡμῖν δοῦλον ἀπολέλοιπας.* Αἱ δὲ διδασκαλίαι ἐγένοντο πανταχοῦ τῆς πόλεως· καὶ ἐδῶ μὲν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ ὑπὸ σκιὰν πλατάνου ὁ Ἐπίκουρος, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν πλουσιωτέρων νέων, προσεκτικῶς ἀκροωμένων, ἐδίδασκε, τὴν Κυρηναϊκὴν Σχολὴν βελτιώσας· ἀπήρχετο δὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅπου ἀνέμενε τὸν καλὸν αὐτὸν φιλόσοφον πολυτελὴς τράπεζα, δι' ἣν ἐδαπάνα μνᾶν, ἤτοι δραχμὰς σημερινὰς ἑξακοσίας περίπου, καὶ

τοῦτο ὅταν οὐδένα ἐξένιζεν. Ἐκεῖ, εἰς τὴν *Ποικίλην Στοάν*, τὴν ἐκ τῆς γραφῆς τοῦ Πολυγνώτου μετονομασθεῖσαν *Ποικίλην*, ἐν τῷ μέσῳ εἰκόνων ἀναμιμνησκουσῶν τὴν ὡραίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐποχὴν καὶ τὴν πάλαι εὐκλειαν, ἐδίδασκεν ὁ Ζήνων. Ἐξελέξατο δὲ τὴν στοὰν διὰ τὸ σοβαρὸν αὐτῆς καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ μὴ συνέρχηται περὶ αὐτὸν ὄχλος πολύς· διότι ἐπὶ τῶν Τριάκοντα χίλιοι τετρακόσιοι ἐρονεύθησαν ἐκεῖ καὶ ἐνέπνεε φόβον τὸ χωρίον. Ἐκ τούτου ἐκλήθησαν οἱ Ζηνώνειοι *Στωϊκοί*, πρότερον ὅμως ἐκαλοῦντο *Στωϊκοὶ* οἱ *ἐν τῇ Στοᾷ* διατρίβοντες ποιηταί. Ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ, ὅλως ἀντίθετος τῆς τοῦ Ἐπικούρου, ἦτο μὲν θυγάτηρ τῆς *κυνικῆς φιλοσοφίας*, διὸ καὶ ὁ Ζήνων ἐχλευάζετο ὡς γράφων ἐπὶ κυνὸς οὐρᾶς, ἀλλὰ καλὴ καὶ εὐειδὴς θυγάτηρ, μὴ κληρονομήσασα τῆς μητρὸς τὴν ἀναίδειαν καὶ τὴν ῥυπαρότητα. Οἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ δὲν ἦσαν ὅμοιοι τῶν ἀκροατῶν τοῦ Ἐπικούρου. Σεμνοὶ νέοι καὶ ἄνδρες, θλιβόμενοι ἐπὶ τῇ πολιτικῇ καὶ ἠθικῇ παρακμῇ, ἤντλουν παρ' αὐτῷ δύναμιν ψυχῆς διὰ ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τῆς γενικῆς διαφθορᾶς, ἢ κἂν διὰ νὰ μὴ μολυνθῶσιν ὑπ' αὐτῆς. Μὴ ἔχοντες πατρίδα, ἐγένοντο κοσμοπολῖται, καὶ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀθυμίας αὐτῶν ἐθωρακίσθησαν διὰ τῆς ἀπαθείας· ἐνεκολπώθησαν τὸν φιλοσοφικὸν ἡρωϊσμὸν καὶ ἐκήρυξαν ἀδιαφόρους τὴν ὀδύνην καὶ τὰς βασάνους, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν. Ἐν ᾧ περὶ τῆς Στοᾶς ἐθορύβουν τὰ πάθη καὶ τὰ ὄργια, καὶ ἐτάραττον τὴν πόλιν οἱ κῶμοι καὶ αἱ εὐωχίαι, ἐντὸς αὐτῆς ἐβασίλευε γαλήνη βαθεῖα. Ὁ Ζήνων πρῶτος ὥρισε τί ἐστι καθῆκον· αὐτὸς παραλαβὼν τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀρε-

τῆς ἀπὸ τῶν κυνικῶν φιλοσόφων, τὸ *ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν*, ἀπέδωκεν εἰς τὴν φύσιν τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου καὶ ἀνύψωσεν οὕτω τὴν ἀρετὴν εἰς τὴν ὑψίστην καὶ ἀληθῆ αὐτῆς περιωπήν. Κατ' ἀντίθεσιν δὲ τῶν κυνικῶν, ἐδίδασκεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει κοινωνικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ζῇ ἐν ἐρημίᾳ πρὸς τὴν ἀρετήν. Αὐτὸς τέλος πάντων ὥρισε τὸν Θεὸν ἀθάνατον, τέλειον, κακοῦ παντὸς ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν καὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, δημιουργὸν τῶν ὅλων καὶ πατέρα πάντων.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ὅτε πρῶτον ὁ υἱὸς τοῦ Φανίου τὰς εἶδεν. Ὁ Κλεάνθης ἦτο νέος· ἴσως τότε ἠγάπησε μᾶλλον τῆς Στωϊκῆς τὴν λαμπρὰν καὶ φιλήδονον τοῦ Ἐπικούρου διδασκαλίαν· ἀλλ' ὅτε ἔθεσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸ θυλάκιον, παρετήρησεν ὅτι ἔχει τέσσαρας μόνον δραχμάς.

Οὐδὲν βεβαίως διδακτικώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες, ἕνεκα διακαοῦς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτος, τὰ πάντα τολμῶσιν, οὐδενὸς κόπου φείδονται καὶ ὑφίστανται ἀθορύβως καὶ καρτερικῶς τὰς στερήσεις πάσας, ἀναγκαζόμενοι πολλάκις νὰ ἐργάζωνται εἰς βάναυσα ἔργα, διὰ νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο νὰ πορισθῶσιν ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἔτι παιδείας αὐτῶν. Ὁ Κλεάνθης ἦτο πένης· καὶ ἤντλει μὲν ἐπὶ μισθῷ τὴν νύκτα εἰς τοὺς κήπους, ἐγυμνάζετο δὲ τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς λόγους παρὰ τῷ Ζή-

νωνι· διὸ καὶ *Φρεάρτλης* ἐκλήθη. Ἀλλ' ὅτε οἱ κῆποι δὲν εἶχον ἀνάγκην ἀρδεύσεως, ἐζύμονε τότε εἰς τὴν ἁλφιτόπωλιν. Ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ θεωρήματα περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, περὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας, περὶ Θεοῦ καὶ περὶ ψυχῆς, ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἐκείνου βίου μετέπιπτεν εἰς τὸν χειρώνακτα βίον· καὶ τὰ κάλλιστα δῶρα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐγίνοντο ἔρμαια τῶν ἀπαραιτήτων ἀναγκῶν τοῦ σώματος. Τοιαύτην ἔχων φιλοπονίαν, διήνυσε τὰ πρῶτα τῆς σπουδῆς αὐτοῦ ἔτη, ἀποκρύπτων πρὸς πάντας τὴν νυκτερινὴν ἐκείνην ἐργασίαν. Ἡ ὑπερήφανος αὐτοῦ ψυχὴ δὲν ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ ἀρετήν, ἣν ἄνδρες πλούσιοι, τιμῶντες τὸν ζῆλον αὐτοῦ, ἠδύναντο ἴσως νὰ καταστρέψωσι προσφέροντες αὐτῷ τὸν ἄνετον βίον. Ἀλλ' ὁ Ἄρειος Πάγος, ὁ ἐπιβλέπων πῶς ἕκαστος πορίζεται τὰ δαπανώμενα, ἐκάλεσεν αὐτὸν νὰ δώσῃ λόγον πόθεν τοσοῦτον εὐέκτης ὢν διαζῇ. Ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ὁ πολύμοχθος ἐκεῖνος βίος δὲν ἐμάρανε τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τότε ἠναγκάσθη νὰ παράσχῃ μάρτυρα τὸν κηπουρόν, παρ' ᾧ ἤντλει, καὶ τὴν ἁλφιτόπωλιν, παρ' ᾗ τὰ ἄλφιτα ἐζύμονεν. Οἱ δὲ Ἀρεοπαγῖται ἀντὶ καταδίκης ἐψήφισαν νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὸν δέκα μναῖ. Ἀλλ' ὁ Ζήνων ἐμπόδισε τὸν μαθητὴν νὰ λάβῃ τὸ ἀργύριον, προέτρεψε δὲ αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἐργατικὸν βίον, φέρων πρὸς αὐτὸν ὡς ἀποταμίευμα ὀβολὸν καθ' ἑκάστην. Ἀφοῦ ἠθροίσθη τὸ κέρμα, ὁ Ζήνων ἔφερεν αὐτὸ εἰς μέσον τῶν γνωρίμων καὶ εἶπεν· *Ὁ μὲν Κλεάνθης καὶ ἄλλον Κλεάνθην ἠδύνατο νὰ θρέψῃ, ἐὰν ἤθελεν· οἱ δὲ ἔχοντες πόθεν νὰ τραφῶσι, παρ' ἑτέρων*

ἐπιζητοῦσι τὰ ἐπιτήδεια, καίπερ ἀνειμένως φιλοσοφοῦντες, αἰνιττόμενος τοὺς Ἐπικουρείους φιλοσόφους, οἵτινες, μὴ ἐπαρκοῦντες εἰς τὰς ὑπερόγκους δαπάνας τῆς διαίτης αὐτῶν, ἐπορίζοντο χρήματα ἐπαιτοῦντες παρὰ τῶν πλουσίων Ἀθηναίων ἢ τῶν ξένων ἡγεμόνων.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος ἠκροάσατο καὶ τοῦ στωϊκοῦ τούτου φιλοσόφου καθὼς καὶ πολλῶν ἄλλων, ἠγάπα δὲ τὸν Κλεάνθην καὶ ἐθαύμαζε τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν αὐτοῦ, προσέφερε μάλιστα εἰς τὸν φιλόσοφον τρισχιλίας δραχμάς, ἃς αὐτὸς ἐπ' ἴσης ἀπέρριψεν. Διέμεινε δὲ πάντοτε πένης, ὥστε ἠναγκάζετο εἰς ὄστρακα καὶ εἰς ὠμοπλάτας βοῶν νὰ γράφῃ ὅσα ἤκουε παρὰ τοῦ Ζήνωνος καὶ ὅσα συνέθετεν αὐτός.

Ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶναι πάντοτε ἀνθρώπινος· καὶ ἂν διὰ τοῦ πνεύματος θίξωμεν τὸν οὐρανόν, τὸ σῶμα ἡμῶν βαδίζει ἐπὶ τῆς γῆς. Ἴσως λοιπὸν πρέπει νὰ εὐγνωμονῶμεν πολλάκις πρὸς τὸν χρόνον, ὅστις ῥίπτει τὸν ὁμιχλώδη αὐτοῦ πέπλον εἰς τὸν ἰδιώτην βίον πολλῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, ῥειδόμενος μόνον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὰ εὐγενέστατα προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὰ ἔργα τῆς διανοίας. Δυστυχῶς ὁ χρόνος ἠδίκησε τὸν Κλεάνθην· ἀνήρπασε τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὁ δὲ Διογένης ὁ Λαέρτιος διετήρησεν εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων τοὺς χλευασμοὺς σχεδὸν μόνον, οὓς ὁτὲ μὲν ἡ ἀντιζηλία τῶν τότε σχολῶν, ὁτὲ δὲ ἡ ἔμφυτος εἰρωνεία τοῦ Ἕλληνος ἐξηκόντιζε κατὰ τοῦ Κλεάνθους.

Διότι εἶχε μὲν αὐτὸς ἀθλητικὸν τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ ἐξωτερικὸν τραχὺ καὶ ἀφύσικον· ἐχλευάζετο λοιπὸν πολλάκις.

Ὁ Κλεάνθης ἐπρέσβευεν, ὅπως πάντες οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι, ὅτι ὁ βίος δέον νὰ ἦναι σύμφωνος πρὸς τὴν θεωρίαν· διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὅτι οἱ τοῦ Περιπάτου πάσχουσιν ὅμοιόν τι μὲ τὰς λύρας, αἵτινες καλῶς ρθεγξάμεναι δὲν ἀκούουσιν αὑτῶν· καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὀλίγοι ἐφιλοσόφησαν, διέλαμψαν ὅμως πλείους ἢ νῦν· διότι τότε μὲν ἔργον ἠσκεῖτο, νῦν δὲ λόγος. Αὐτὸς δὲ πάντοτε ἐτήρησεν ἀκριβῶς τὰ τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας παραγγέλματα, περιῤῥονῶν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἡδονήν, ἅτις ἔλεγεν ὅτι μήτε κατὰ φύσιν εἶναι μήτε ἀξίαν τινὰ ἔχει ἐν τῷ βίῳ· ἓν καὶ μόνον ἐροβεῖτο, τὴν διαβολήν.

Κακουργότερον οὐδὲν διαβολῆς ἔστι πω·
λάθρα γὰρ ἀπατήσασα τὸν πεπεισμένον,
μῖσος ἀναπλάττει πρὸς τὸν οὐδὲν αἴτιον.

Μαθητεύσας δὲ παρὰ τῷ Ζήνωνι ἐννεακαίδεκα ἔτη διεδέχθη τὴν σχολὴν αὐτοῦ, ὑπερισχύσας πολλῶν καὶ ἄλλων ἀξιολόγων τοῦ Ζήνωνος μαθητῶν.

Ὁ Κλεάνθης, γέρων ἤδη πολιὸς ὤν, περὶ τὸ ἐννενηκοστὸν ἕνατον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἔπαθε φῦμα εἰς τὸ χεῖλος· οἱ ἰατροὶ ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτὸν τὴν τροφὴν ἐπὶ δύο ἡμέρας, μεθ' ἃς ἐάθη· ὥστε συνεχώρησαν πάλιν αὐτῷ πάντα τὰ συνήθη. Ἀλλ' ὁ Κλεάνθης δὲν ἐδέχθη πλέον τροφήν· ἡ ἀκατάσχετος αὐτοῦ τάσις πρὸς τὸ μανθάνειν ἐγέννησεν ἐν αὐτῷ τὸν πόθον τοῦ θανάτου· ἠθέλησε νὰ λύσῃ διὰ τοῦ θανάτου πάντα τὰ μυστήρια, ἅτινα ἔθιξεν ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἀλήθειαν ὅσων ἔλυσεν. Ἐπροχώρησεν ἤδη ἀρκετὰ πρὸς τὴν ἀθανασίαν, εἶπε, καὶ δὲν θέλει νὰ στραφῇ πάλιν ὀπίσω. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐπῆλθον γράμματα παρ' ἑταίρων τινῶν· λαβὼν τότε τροφὴν καὶ πράξας περὶ ὧν ἐζήτουν οἱ φίλοι, ἀπέσχετο αὖθις, καὶ οὕτως ἐτελεύτησε, καταλιπὼν τὴν σχολὴν εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Χρύσιππον.

Ὁ Κλεάνθης συνέγραψεν ἑξήκοντα βιβλία, θεολογικά, φυσικά, ἠθικά, πολιτικά, νομικά, γραμματικὰ καὶ διαλεκτικά, κάλλιστα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Λαέρτιος, ὅστις διέσωσε τοὺς τίτλους αὐτῶν· ἀλλ' ἐκ τούτων μόνος ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ὕμνος ὑπάρχει ἀκέραιος ἐν τῷ Στοβαίῳ, ἐκ τοσούτων δὲ ἄλλων πονημάτων καὶ διατριβῶν ἐλάχιστα μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κλεάνθης. Ἀφελὴς καὶ ἀγαθὸς χαρακτήρ, ἐφιλοσόφησε μᾶλλον διὰ τῆς καρδίας ἢ διὰ τοῦ νοός. Ἀλλ' ἡ φωνὴ τῆς καρδίας εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο κατώρθωσε κάλλιον παντὸς ἄλλου ν ἀνεύρῃ καὶ νὰ ὑμνήσῃ τὸ Ὄν τὸ ὑπέρτατον. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ ζῶντα καὶ ἀποθανόντα πολυειδῶς ἐνέπαιξαν αὐτὸν καὶ ἐχλεύασαν· ἡ δὲ πατρὶς αὐτοῦ Ἄσσος ταχέως ἐλησμόνησε τὸν ἄνδρα, οὗ ἕνεκα περιεσώθη τὸ ὄ-

νομα αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲ μνημονεύεται ἡ Ἄσσος, εἰμὴ ἵνα προστεθῇ ἁμέσως, *πατρὶς τοῦ Κλεάνθους*. Ἀλλ' ὅτε ἡ στωϊκὴ φιλοσοφία, μεταφυτευθεῖσα εἰς Ῥώμην, παρήγαγεν ἐκεῖ τοὺς ἀγλαωτέρους αὐτῆς καρπούς, οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐλησμόνησαν τὸν δεύτερον ἀρχηγὸν τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης, ἥτις ἤδη μόνη συνεκράτει τὴν πανταχόθεν παραλύουσαν ταύτην κοινωνίαν, ἡ δὲ σύγκλητος ἀνήγειρεν εἰς τὸν Κλεάνθην ἐν τῇ εὐτελεῖ αὐτοῦ πατρίδι ἀνδριάντα, ὅστις ἦτο προωρισμένος νὰ κηρύττῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα τὴν εὐσταθῆ αὐτοῦ ἀρετήν, τὴν σώφρονα μεγαλοφυΐαν, τὴν ὑψιπέτιν εὐσέβειαν, τῶν ὁποίων ἀσθενῆ εἰκόνα ἐπεχειρήσαμεν νὰ σκιαγραφήσωμεν.

ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩι ΙΩΑΝΝΗι ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑι

Τίς αὕτη κλαυθμηρὰ φωνὴ
θροεῖ τὴν ἀκοήν μου,
τὴν δυστυχίαν μου θρηνεῖ
καί, μελῳδοῦσα, συγκινεῖ
τὴν μοχθηρὰν ψυχήν μου;

Μοὶ εἶν', ἐνόησα, γνωστὴ
αὕτ' ἡ φιλόῤῥων Μοῦσα,
ἡ ἐν Ἑλλάδι θαυμαστὴ
καὶ ἔκπαλαί μοι ἀγαστὴ
μολπὴ τοῦ Καρασούσσα.

Κατέλιπες τὸν Παρνασσὸν
σεμνὴ κ' ἐλέους πλήρης,
ἀπόστολος ἐκ τῶν Μουσῶν,
ἐσκοτισμένον φίλον σὸν
κατέβης νὰ οἰκτίρῃς.

Εἰσδύεις εἰς τὸ τρομερὸν
περιστοιχοῦν με σκότος,
καὶ πρὸς τὸ φῶς τὸ ἱλαρὸν
δι' ἀνατάσεως χειρῶν
προσεύχεσαι εὐγλώττως.

Ναί, ρίλε, εἶν' ἐλεεινὸς
ὁ στερηθεὶς τὸ φῶς του,
ὅταν ὡς πέπλος μελανὸς
καὶ ἥλιος καὶ οὐρανὸς
καὶ γῆ ἁπλοῦτ' ἐμπρός του.

Διψῶντα βλέμματα πλανᾷ,
ἄνω καὶ κάτω βλέπει,
τὰ πάντα μαῦρα, σκοτεινά,
μεσάνυκτα παντοτεινὰ
καὶ μαύρ' εἰς ὅλα σκέπη.

Τὸν προξαυδῶσι συγγενεῖς,
οἰκεῖοι, συμπολῖται,
ὁ δὲ πρὸς τούτους ἀτενής,
στῦλος πικρᾶς ὑπομονῆς
καὶ καρτερίας κεῖται.

Εἶναι οἰκτρὸς ἀναπολῶν
τὰς ζωηρὰς ἐκείνας
τὰς μετ' ἀνθρώπων προσφιλῶν
κ' ἐπὶ χωρίων τρυφηλῶν
ἀθῴας εὐφροσύνας·

εἶναι οἰκτρὸς ἀναμετρῶν
καὶ μέλλον τὸ φρικῶδες,
προσκόμματα κατὰ πετρῶν
κ' εἰς στάδιον λίαν οἰκτρὸν
βῆμα στραγγαλιῶδες·

ἀλλ' ὅμως, εὐσεβής τις ὤν,
μηδόλως ἀπατάσθω,
μηδὲ τὸν εὔσπλαγχνον Θεὸν
ὡς θελητὴν ἀδικιῶν
ἀδίκως αἰτιάσθω.

Εἶναι κριτὴς ἡμῶν εὐθὺς
καὶ ἀδικεῖ οὐδένα·
αἱ κρίσεις του εἶν' ἀπαθεῖς,
ἀλλ' ὁ ὠκεανὸς βαθύς,
μὴ ἐνδεικνὺς πυθμένα.

Ἴσως, τὰς ὄψεις ἀφελὼν
τοῦ φαύλου λατρευτοῦ του,
ἀπέσπα τὸν ἁμαρτωλὸν
ἀπὸ κερδῶν ἀπατηλῶν
πρὸς κτῆσιν ὄντως πλούτου.

Ἴσως τὸ σκότος τὸ παρόν,
σκότος ποινῆς δικαίας,
ἐπέθηκέ μοι πρὸς καιρόν,
τὸ σκότος τἄλλο ἀναιρῶν
ποινῆς τῆς τελευταίας.

Ἴσως τὴν ὄψιν μου τηρεῖ
δι' ὥραν γλυκυτέραν,
ὅταν φωτίσωσι καιροὶ
τῆς ὀρθουμένης αὐθωρεὶ
εὐκλείας τὴν ἡμέραν,

καὶ τότε τὸ' ὡς Συμεὼν
σωτήριον Κυρίου
φανὲν εἰς ἔκπληξιν λαῶν,
κ' αἰνέσω τότε τὸν Θεὸν
μετὰ λαοῦ μυρίου.

Πλὴν καὶ ἂν μή, ἀλλὰ πρὸς τί
τοσαύτη ἀθυμία;
πόση ἐν γέν' ἡ βιοτή,
καὶ πόση θέα ὀνητή,
καὶ πόση ἡ ζημία;

Ἔτι μικρόν, ἔτι μικρόν,
καὶ θέα πασα λήγει,
καὶ εἴπερ σκότος τι πικρόν,
τὸ θέατρον τὸ τῶν νεκρῶν
μελάντατον ἀνοίγει·

τότε ὁ δίκαιος πρὸς φῶς
ἀνέσπερον προβαίνει·
ἐκεῖ καὶ ῥθέγξεται κωφός,
ἐκεῖ καὶ ὄψονται σαφῶς
βολβοὶ ἠμαυρωμένοι.

Ἐκείνου, φίλε, τοῦ φωτὸς
τὴν ταχυτάτην φαῦσιν
προξέπευξαί μοι νοητῶς,
ὁ εὐσεβὴς καὶ συνετός,
ὡς τῶν δεινῶν μου παῦσιν.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΠΡΟΣ ΕΥΑΝΘΙΑΝ ΚΑΪΡΗ

Ἐκ Παρισίων, τῇ 19 Ἰουνίου 1819.

Χρηστὴ Εὐανθία!

Εὐλογημένη νὰ ἦσαι! ἐπειδὴ ζητεῖς εὐλογίαν. Ἔλαβα τὴν μετάφρασιν τοῦ ἐγκωμίου καὶ σὲ λέγω: Εὖγε, ὄχι διότι εἶναι ἀναμάρτητος, ἀλλὰ διότι τὰ ἁμαρτήματα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα ὅσων ἐφοβούμην διὰ τὴν ἡλικίαν σου. Αὐτὰ εἶναι τὸ πλέον περὶ τὰς λέξεις, τῶν ὁποίων τὴν δύναμιν νὰ ἐκφράσωσιν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν οὐδὲ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν εὑρίσκονται πολλοὶ οἱ δυνάμενοι. Ἐκατώρθωσες εἰς πολλὰ μέρη τὸ δυσκολώτερον· ἤγουν ἐφύλαξες τὸν ῥητορικὸν τόνον τοῦ συγγραφέως. Μὲ κακοφαίνεται ὅτι ἡ γεροντικὴ ἀδυναμία μου δὲν μὲ συγχωρεῖ κατὰ τὸ παρὸν ν' ἀναθεωρήσω τὴν μετάφρασιν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κατὰ λέξιν, διὰ νὰ τὴν δώσω εἰς τοὺς τύπους· θέλω ὅμως σκεφθῆν ὡριμώτερον περὶ τούτου καὶ σὲ γράψειν τὴν ἀπόφασιν καὶ κρίσιν μου.

Μεταξὺ τῶν ζητηθέντων διὰ σὲ βιβλίων ἀπὸ τὸν ἀδελφόν σου, θέλεις εὑρεῖ καὶ ἕνα Στράβωνα εἰς τέσσαρας τόμους, δῶρον ἀπ' ἐμέ. Πλειότερα νὰ σὲ γράψω δὲν ἔχω δύναμιν. Ἐνδυναμοῦ σὺ εἰς τὰ καλὰ καὶ τίμια, καὶ γράφε με τὰς προόδους σου. Ὑγίαινε, τέκνον ἀγαπητόν!

Ὁ εὐχέτης σου
Κοραῆς.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Ο ΑΘΩΣ

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα! τὸ ὕψος σου θαυμάζω
καὶ βλέπων σέ, τὴν δεξιὰν τοῦ Πλάστου σου δοξάζω·
τὸ φῶς λαμβάνει τ' οὐρανοῦ ἡ κορυφή σου πρώτη
καὶ εἰς τοῦ Ἅδου ψθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.

Διάδημ' ἀδαμάντινον τὴν κορυφήν σου στέφει,
τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη.
Ἡ ἀστραπὴ τὸ βλέμμα σου, ὁ χείμαρρος φωνή σου
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἡ βροντερὰ πνοή σου.

Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς κτίσεως ἀρχαῖος,
σὺ πρῶτος ἔλαβες ζωὴν καὶ θέλεις τελευταῖος
προσφέρει τὸν αὐχένα σου 'ς τὸν αἰμοβόρον χρόνον·
νὰ τρέχῃ βλέπεις ὑπὸ σὲ ἡ κόνις τῶν αἰώνων.

Κατακλυσμὸς δὲν ἔλουσε τὸ μέγα μέτωπόν σου·
ἀσπάζεται ἡ θάλασσα τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν σου.
Ὦ φύσις! τόσα τέκνα σου χωρὶς ψυχὴν κ' αἰσθήσεις
αἰῶνας ζῶσι, καθὼς σύ, ὦ αἰωνία φύσις!

Κ' ἐν ᾧ τῶν μυστηρίων σου τὸ αἴνιγμα εὑρίσκει
τῆς γῆς αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος... Πῶς ζῇ! πῶς ἀποθνήσκει!

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΙΠΠΟΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΕΝ ΣΠΑΡΤΗ

(1209)

Ἡ συνοδία τοῦ τοποτηρητοῦ προυχώρει πρὸς τὸ ἱπποδρόμιον. Τὸ πλῆθος, ὅπου διήρχετο, ἵστατο περικεχηνὸς ἢ ἠνοίγετο ἀλαλάζον· οἱ καθυστεροῦντες ὥρμων πρὸς τὸν τόπον τῆς συνελεύσεως, καὶ πολὺς ἦν ὁ θόρυβος καὶ αἱ ζητωκραυγαί. Εἷς πρὸ πάντων ἐντὸς τοῦ ὄχλου ἐφαίνετο ἐκβακχευθεὶς ὑπὸ τῆς λαμπρότητος τοῦ θεάματος. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἡ συνοδία διήρχετο ἐμπρός του, ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅστις ἦτον βλαχοποιμήν, ἔκραξεν ὡς διαρρηγνύμενος·

— Ζήτω ὁ ἐξοχώτατος Βαΰλλας τῆς Πελοποννήσου! Ζήτω ὁ ἐνδοξότατος ἄρχων Πετραλείφας!

Καὶ ἐχειρονόμει ὡς φρενητιῶν. Ἀλλὰ στρέφων τὸν βραχίονά του, ὡς ἂν ἤθελε νὰ τῷ δώσῃ κεντρόφυγα δύναμιν, ἐκτύπησε διὰ τοῦ δερματίνου πίλου, ὃν ἐκράτει, τὸν ἵππον τοῦ Πετραλείφου εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ ὁ ἵππος τρομάξας ἀνωρθώθη, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ κρημνίσῃ τὸν ἀναβάτην.

— Ὦ τὸν ἀνόητον! εἶπεν ὁ γέρων, κρατηθεὶς διὰ τῶν δύω χειρῶν του εἰς τὸ σάγμα.

Ἀλλ' ὁ ποιμὴν ἐρρίφθη ἐν τῷ ἅμα εἰς τὸν χαλινόν, τὸν ἥρπασε διὰ στιβαρᾶς χειρός, καὶ κρατήσας τὸν ἵππον,

— Συγγνώμην, ἐνδοξότατε! συγγνώμην! ἔκραξεν. Δὲν ἤθελον! Κατὰ λάθος συνέβη. Εἶμαι δυστυχὴς καὶ ἀγροῖκος Βλάχος! Συγγνώμην, ἐνδοξότατε!

— Διώξατε τὸν αὐθάδη τοῦτον, διέταξεν ὁ Βιλλαρδουΐνος καὶ οἱ ἱππόται προσῆλθον νὰ ὑπακούσωσιν.

Ὁ Βλάχος ὅμως ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ Πετραλείφου, καὶ ἐξηκολούθησε μετὰ μεγάλων φωνῶν καὶ ἐν μέσῳ τοῦ γέλωτος ἢ τῶν ψιθυρισμῶν τοῦ ὄχλου, ζητῶν συγγνώμην. Ἄφνης δ' ὁ Πετραλείφας ἠσθάνθη τὴν ἀρὴν μικροῦ διπτύχου ἐντὸς τῆς παλάμης του, καί, στηρίξας τὸ ὀξὺ βλέμμα του ἐπὶ τοῦ ποιμένος,

— Εἶναι, εἶπε πρὸς τὸν Βιλλαρδουΐνον, ξένος ἐκ τῶν μερῶν μας. Αὐτοὶ οἱ Βλάχοι εἶναι ἀγροῖκοι. Συγχωρήσατέ τον πρὸς χάριν μου. Ἔσραλεν ἐξ ὑπερβολῆς ζήλου. Ἐπιτρέπετε νὰ τὸν εἰσάξω εἰς τὸ ἱπποδρόμιον;

— Ὅπως ὁρίζετε, εἶπεν ὁ τοποτηρητής.

Ὅταν δὲ δὲν παρετηρεῖτο, ἔρριψε μακρὸν καὶ ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ποιμένος, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν μειδιῶν.

Οὕτω λοιπὸν ὁ ποιμὴν προσετέθη εἰς τὴν συνοδίαν πρὸς μέγαν φθόνον τῶν ἐγχωρίων, οἵτινες, πρὸ μιᾶς στιγμῆς μετ' αὐτοῦ συνομιλοῦντες, δὲν προέβλεπον ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης ἀπροσδοκήτου προστασίας ἤθελε προηγηθῇ ὁ ξένος αὐτῶν. Ἀλλ' αὐτός, ὀλίγων φροντίζων περὶ τῶν βροχηδὸν κατ' αὐτοῦ τοξευομένων εἰρωνικῶν ἐπιθέτων, εἰσῆλθε κατόπιν τοῦ Πετραλείφου εἰς τὸ ἀμφιθέατρον.

Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ μεγίστου τούτου οἰκοδομήματος ἐκόσμουν ἀλουργίδες καὶ ποικίλα καταπετάσματα, πρὸ

πάντων δὲ ὁ πολύχρους καὶ ζωηρὸς ὅμιλος, ὁ κατέχων ὅλα τῶν θεατῶν τὰ ἐδώλια! Ἓν δὲ θεωρεῖον, κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἱπποδρομίου εἰς θέσιν ὑψηλὴν ᾠκοδομημένον καὶ ὅλον ἀποστίλβον χρυσοῦ, ἦτον μόνον κενόν, καὶ τοῦτο ἐπλήρωσε μετ' οὐ πολὺ ἡ λαμπρὰ τοῦ τοποτηρητοῦ συνοδία.

Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἠνεῴχθη τοῦ σταδίου ἡ πύλη, καὶ εἰς τὰ δύω μὲν πέρατα παρετάχθησαν οἱ *μαρεσσάλοι* ἢ σταδιάρχαι, οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ἐπιτήρησιν τῆς εὐταξίας τῶν γυμνασμάτων, εἰς δὲ τὸ μέσον προσελθόντες ἔριπποι οἱ ὁπλοκήρυκες, ἀνέγνωσαν τὸν κανονισμὸν τῆς ἱππομαχίας, καί, ἀφ' οὗ ἐπεκαλέσθησαν τῶν θεατῶν τὰ φιλοδωρήματα, ηὐχήθησαν αὐτοῖς καὶ ἀνήγγειλαν ἐν ἤχῳ σαλπίγγων τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος.

Τότε ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον εἰσῆλθον οἱ ἐπισημότεροι τῶν Βαρόνων, ὅσοι εἶχον κατανεμηθῇ τὴν Πελοπόννησον, προπορευομένου τοῦ υἱοῦ τοῦ Βιλλαρδουΐνου. Ἡ πανοπλία αὐτοῦ ἔστιλβε κατάχρυσος ὡς τὸν ἥλιον, ὑπὸ χιτῶνα πορφυροῦν χρυσοπάρυφον, οὗ ὅμοιος πέπλος κατήρχετο μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου του. Τὴν δὲ περικεφαλαίαν του, ἧς τὸ προσωπεῖον ἦτον ἠνεῳγμένον, ἐσκίαζε λόφος πτερῶν πορφυρῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ προμετωπιδίου παρίστατο λόγχη, ἧς ἡ αἰχμὴ ἤγγιζε τὰ νέφη, ὑπ' αὐτὴν δ' ἦσαν γεγραμμένοι οἱ στίχοι:

Δὲν τρομάζω οὐδ' ἂν τρύξῃ
τ' οὐρανοῦ ἡ κοίλη κόγχη·
εἶν' ὀρθὴ νὰ τὴν στηρίξῃ
ἡ ἀδάμαστός μου λόγχη.

Περιελθὼν δ' ὑπερηράνως ὁ λαμπρὸς ἱππότης τὸ ἱπποδρόμιον, προσῆλθεν εἰς τὸ θεωρεῖον τοῦ τοποτηρητοῦ καί, ταπεινώσας τὴν λόγχην του, ἐχαιρέτισε μετ' ἀξιοπρεποῦς εὐγενείας τὰς κυρίας καὶ τὸν πατέρα του, καὶ μετὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν πρώτην τῶν θέσεων, αἵτινες ἦσαν προσδιωρισμέναι διὰ τοὺς ἀγωνιστάς.

Παραιτούμεθα νὰ περιγράψωμεν τὰς λαμπρὰς πανοπλίας καὶ τὰ ποικίλα ἐμβλήματα ὅλων τῶν ἱπποτῶν, ὅσοι εἰσῆλθον μετὰ τὸν Γοδοφρεῖδον. Εἰς τὴν πρόοδον τῆς διηγήσεως ἡμῶν ἡ ὀχληρὰ περιγραφὴ ὀλίγον συμβάλλεται, καὶ ἱστορικῶς ἐπ' ἴσης δὲν ἐνδιαφέρει πολὺ ἡμᾶς.

Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὴν στολὴν ἑνὸς τῶν ἱπποµάχων, Γωλτιέρου τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Αὐθέντου τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις καὶ τελευταῖος πάντων εἰσῆλθεν.

Ἂν εἰς τὴν ἐμφάνισιν ὅλων τῶν ἄλλων διηγείρετο ψιθυρισμὸς εὐφημίας μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν θεατῶν, ἡ τοῦ χαρίεντος ὅμως τούτου ἱππότου ἀπέσπασε κραυγὰς γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Διότι πάντες ἀνεγνώρισαν τὸν χιτῶνα, τὸν καλύπτοντα τὴν πανοπλίαν του, ἥτις ἦτον ἐξ ἀργύρου καθαροῦ, καὶ ἔλαμπεν ὑπὲρ τὴν χιόνα. Ἦτο δὲ ὁ χιτὼν οὗτος κυανοῦς, ἔχων ἀργυροῦς ἀστέρας ἐπειργασμένους, ὡς κυανοῦς ἦν καὶ ὁ θύσανος τῶν πτερῶν τῆς περικεφαλαίας του, ἐφ' ἧς ἔστιλβεν εἰς μόνος ἀστὴρ ἀδαμάντινος, ἔχων πέριξ τὴν ἐπιγραφήν:

Εἷς, λαμπρότερος χιλίων
καὶ ἀστέρων καὶ ἡλίων.

Διέφευγον δὲ τὴν χαλκῆν αὐτῶν φυλακὴν ἄφθονοι χρυσοῖ βόστρυχοι, κυματοῦντες ἐπὶ τῶν ὤμων του. Ὅταν δ' ὁ κομψὸς ἱππότης, διακαλπάσας τὸ ἱπποδρόμιον εὐπρεπῶς, ἦλθεν ἐμπρὸς τοῦ θεωρείου τοῦ τοποτηρητοῦ καὶ ἐβίασε τὸν γοργούμενον ἵππον του νὰ κάμψῃ τὰ ἐμπρόσθια γόνατά του, ἔκλινε δὲ καὶ αὐτὸς εἰς χαιρετισμὸν χαριέστατον, αὐτόματοι χειροκροτήσεις ἠκούσθησαν ἐκ διαφόρων τοῦ θεάτρου μερῶν.

Οἱ ἱππόται λοιπὸν παρετάχθησαν εἰς τὰς δύω πλευρὰς τοῦ σταδίου, ἀφίνοντες μεταξύ των ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος. Ἅμα δ' ἔλαβον τὰς οἰκείας θέσεις, ἡ σάλπιγξ ἐσήμανε τὸ ἐμβατήριον.

Δὲν προτιθέμεθα εἰς τὴν ἐπίτομον ταύτην εἰκόνα νὰ περιγράψωμεν τὸν ἱππικὸν ἀγῶνα καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς περιπετείας, οὐδὲ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν ἱπποτῶν, οὐδὲ τῶν κινήσεων τὴν χάριν καὶ τὴν ταχύτητα, οὐδὲ τὴν ζωηρότητα τῶν συγκρούσεων, ἥτις συνεκίνει καὶ διήγειρε τοὺς θεατὰς εἰς μέγαν βαθμόν.

Πρῶτος ὁ υἱὸς τοῦ Βιλλαρδουίνου, ἔμπειρος ὡς οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὴν τέχνην τῶν ὅπλων, ἐμονομάχησε κατὰ τριῶν ἀντιπάλων ἀλληλοδιαδόχως, τοῦ Γωλτιέρου Ῥονσέρου, Βαρόνου τῆς Ἀκόβης εἰς Μεσσαρέαν, τοῦ Γουλιέλμου Ἀλαμάνου, Βαρόνου Πατρῶν, καὶ τοῦ Γούη Νεβελέτου, ὅστις ᾠκοδόμησε τὸ φρούριον Γερακίου εἰς Τσακωνίαν, καὶ τὸν μὲν ἀφώπλισε, τοῦ δὲ ἔθραυσε δύο λόγχας, καὶ τὸν τρίτον ἀπέσεισεν ἀπὸ τοῦ ἵππου.

Ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ὁ ἴδιος ἐνώπιον τοῦ ὁρμητικοῦ καὶ φιλοπολέμου Οὔγωνος τοῦ Βριέρου, ὅστις, τοὺς κρημνοὺς τῶν Ἀρκανίων εἰς μερίδα λαχών, ἔστησε τὸ φρούριον τῆς Καρυταίνης εἰς τὸ στόμιον τῶν φα-

ράγγων τῆς Σκόρτας (ὡς παραφθείροντες ἔλεγον τότε τὴν Γόρτυνα), εἰς πύλην αὐτῶν ὀχυρὰν καὶ εἰς προπύργιον τῆς τραχείας του βαρονίας.

Οὗτος μετὰ τὸν Γοδορρεῖδον ἐνίκησεν ἀλληλοδιαδόχως καὶ Οὖγωνα τὸν Δελίλλον, Βαρόνον τῆς Βοστίτσης, καὶ τὸν νέον Βαρόνον Λούκαν, κρατοῦντα ἐν Λακωνίᾳ καὶ τὰ Γριζενὰ ἔχοντα ἕδραν τῆς ἐξουσίας του.

Ὁ τέταρτος ὅμως ἀνταγωνιστής του, Ῥαοὺλ ὁ Τουρναῖος, ὅστις ἦρχεν ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς καταρρύτου πεδιάδος τῶν Καλαβρύτων, ὑπερίσχυσε τῆς ἀνδρείας του, διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ βλέμματός του.

Ἀλλὰ μόλις ἐκηρύχθη ἡ νίκη ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ προέβη μετὰ τύφου προκλητικῶς ὁ διηνεκής του ἀντίπαλος Ῥοβέρτος ὁ Τρέμουλας, Βαρόνος τῆς Χαλανδρίτσας, ὅστις, γείτων κακὸς καὶ φίλερις, ἔπηξεν αὐθαδῶς τῆς Τρεμούλης τὴν ὑψηλὴν σκοπιὰν ἐπ' αὐτὰς σχεδὸν τὰς πύλας τῶν Καλαβρύτων. Ἀλλὰ τὴν ὀφρὺν καὶ αὐτοῦ ἐταπείνωσεν ἡ ἀθορύβητος τέχνη τοῦ Καλαβρυτινοῦ, πρὸς μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν θεωμένων, ὅσοι ἐγνώριζον τοῦ μὲν τὴν ἀγέρωχον καὶ πλεονεκτικὴν φύσιν, τοῦ δὲ τὸν πρᾶον καὶ δίκαιον χαρακτῆρα.

Διεδέχθη δὲ τὸν Τρέμουλαν Ἰωάννης ὁ Νεϋλλῆς, ὁ κατέχων τῆς Μάνης τὰ πετρώδη στενά, καὶ ἐκ τοῦ ὁρμητηρίου τῆς Πασσάβας πολεμῶν καὶ συνέχων τοὺς Σλάβους. Ἀλλ' οὗτος, ἀφ' οὗ προέβη τρία βήματα, βλέπων τὸν ἀντίπαλόν του ἀσθμαίνοντα ἔτι ἐκ τῆς δυσκόλου του νίκης, χωρίς, ὡς εἶχε δικαίωμα, νὰ θελήσῃ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τῆς περιστάσεως ταύτης, κατεβίβασεν εὐγενῶς τὴν λόγχην του, καὶ περιέμενεν ἕως οὗ ὁ Ῥαοὺλ συνέλθῃ.

Ἐκ τῆς μικρᾶς δὲ ταύτης ὠφεληθεὶς διακοπῆς καὶ ὁ Πετρελέφας ὅπως τείνῃ ὀλίγον τὰ γεγηρακότα του μέλη, ἠγέρθη καὶ ἐξῆλθε τοῦ θεωρείου τοῦ τοποτηρητοῦ, ὅστις, παρακολουθῶν αὐτὸν δι' ἄκρου τοῦ ὀρθαλμοῦ, εἶδεν ὅτι κατόπιν του ἐξῆλθεν ἡσύχως καὶ ὁ βλαχοποιμήν.

Ὁ ἤδη ἐξησθενημένος βραχίων τοῦ Ῥαοὺλ ἐνέδωκε ταχέως εἰς τὴν ἀκμῆτα ῥώμην τοῦ Βαρόνου τῆς Μάνης, τραχεῖαν ὡς τοὺς βράχους, ἐφ' ὧν ἐγυμνάζετο. Κατ' αὐτοῦ τέλος προυχώρησεν ὁ ἔσχατος τεταγμένος ἱππότης, ὁ Γωλτιέρος. Πᾶσα ἡ προσοχὴ καὶ πάντα τὰ βλέμματα ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὴν πάλην ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ ῥωμαλεώτερος τῶν ἱππότων ἀντετάττετο πρὸς τὸν χαριέστατον.

Ἡ μάχη ἔμεινε πολλὴν ὥραν ἰσόρροπος, διότι ὁ Γωλτιέρος ἔδειξεν ὅτι εἶχε τῆς χάριτος ἀνωτέραν ἀκόμη τὴν ἐπιδεξιότητα. Τέλος δ' ὥρμησαν ἀμφότεροι οἱ ἀντίπαλοι κατ' ἀλλήλων, τὰ κατάρρακτα στήθη τῶν ἵππων των συγκρουσθέντα ἐβρόντησαν, ἐν ᾧ δ' ἐκάμφθησαν οἱ ὀπίσθιοι πόδες αὐτῶν, ὁ Βαρόνος τῆς Μάνης ἔκλινε βιαίως ἐμπρός, ὅπως καταφέρῃ κατὰ τοῦ Γωλτιέρου πληγήν, ἥτις ἔμελλε νὰ περατώσῃ τὴν πάλην· ἀλλ' αὐτὸς διὰ ταχείας στροφῆς τοῦ σώματος ὡς ἔγχελυς τὸν διέφυγε καὶ παρεκκλίνοντα ἤδη τῆς καθέτου, ἤρκεσε νὰ τὸν ἐγγίσῃ πλαγίως διὰ τῆς λόγχης του, ὅπως τὸν κρημνίσῃ τῶν ἀναβολέων του. Μέγας τότε ἀλαλαγμὸς καὶ βροχὴ χειροκροτήσεων ἠγέρθη μεταξὺ τῶν θεατῶν, ἡ δὲ Ἄννα ἔλαβε τὸν στέφανον, ὅστις

συνέκειτο ἐξ ἀργυρῶν ἀστέρων, καὶ τὸν ἔτεινε πρὸς τὸν νικητήν. Αὐτὸς δέ, διὰ τῆς χειρὸς εὐχαριστῶν τὸν ἐπευφημοῦντα λαόν, ἐπροχώρησεν ὅπως λάβῃ τὸ γλυκὺ ἄθλον.

Ἀλλ' εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην νέα σάλπιγξ ἠκούσθη καὶ ὅλοι, στρέψαντες ἐκπεπληγμένα βλέμματα πρὸς τὴν εἴσοδον, εἶδον εἰσορμῶντα ἵππότην, ὅστις εἶχε κεκλεισμένον τοῦ κράνους τὸ προσωπεῖον, μέλανα ἵππον, καταμέλαιναν τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ οὐδὲν ἔφερεν οὐδ' ἔμβλημα οὐδὲ κόσμημα.

Εἰς τὴν ἀγρίαν ἐμφάνισιν τοῦ νέου τούτου ἀθλητοῦ ψιθυρισμὸς ὡς ὁ τοῦ ῥρίσσοντος δάσους ὑπὸ πτέρυγα καταιγίδος ἠγέρθη ἐξ ὅλου τοῦ πλήθους, καὶ ὁ Γωλτιέρος, στραρεὶς πρὸς τὸν ἱππότην, περιέμεινεν ἐπὶ μίαν στιγμήν. Ἀλλὰ βλέπων αὐτὸν ὅτι ἔμενεν ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου ἐπλησίασε, καί,

— Οἱ ἱπποτικοὶ νόμοι, εἶπεν, ἀναγκάζουσι τὸν ἱππότην, ὅστις εἰσέρχεται εἰς τὸ στάδιον, νὰ ὑψώσῃ τὸ προσωπεῖόν του ἢ νὰ φέρῃ ἔμβλημα ἀποδεικνύον ὅτι εὐγενὴς πρὸς εὐγενεῖς παρατάττεται. Ἀλλ' ἐγὼ νόμον ἔχω, ὅταν μοὶ προσφέρηται μάχη, νὰ μὴ τὴν ἀρνῶμαι ποτέ. Ἂν ἔταξας ν' ἀγωνισθῇς ἄγνωστος, σέβομαι, ἱππότα, τὴν εὐχήν σου, καὶ εἰμι ἕτοιμος.

Καὶ τὴν λόγχην προτείνας, ἐκινήθη κατ' αὐτοῦ.

Ἡ συνάντησις τῶν δύο ἀντιπάλων ἐκίνησε διαφόρως τῶν θεατῶν τὰ αἰσθήματα. Ποτὲ ὁ Γωλτιέρος δὲν ἀνέπτυξε περισσοτέραν χάριν εἰς τὰς κινήσεις, περισσοτέραν εὐκαμψίαν εἰς τὰς στροφάς· ἐφαίνετο ὡς ἂν ἔντεχνον ἐλατήριον περιέφερε τὸν ἵππον του καὶ αὐτὸν εἰς τὰς

σοφὰς ἐκείνας καμπάς, καὶ τὴν λόγχην ἔστρεφεν εἰς τὰς χεῖράς του ὡς ῥαβδίον εὐλύγιστον, ὥστε πᾶν κίνημα κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἵππου του ἐπέσυρε τῶν εἰδημόνων τὸν θαυμασμόν.

Ὁ μέλας δ' ἱππότης, ἐξ ἐναντίας, ἐκ τῶν πρώτων βημάτων του ἐδείχθη τοσοῦτον ἀμαθὴς καὶ ἄπειρος τῶν εὐγενῶν ἀγώνων, ὥστε ἐκίνησε πολλῶν τὸν γέλωτα καὶ ἄλλων τὴν ἀγανάκτησιν, ὅτι τοιοῦτος ἐτόλμησε πρὸς τοιοῦτον ν' ἀντιταχθῇ.

Ἀλλ' ἂν ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ μυστηριώδους τούτου ἀγωνιστοῦ ἡ ἐκ συνθήκης κομψότης καὶ ἐμπειρία, μετ' οὐ πολὺ ἐφάνη ὅτι ἀνεπλήρου αὐτὴν διὰ σιδηρᾶς μυών δυνάμεως καὶ δι' ὑπερτάτης ἀνδρείας. Ἀντὶ νὰ ἀντικρούσῃ τὰς ἐπιδεξίους προσβολὰς τοῦ Γωλτιέρου δι' εὐστόχου ἀμύνης, ἐρρίπτετο ὡς μαινόμενος κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του ἀψηφῶν τὰς πληγάς, ἃς τῷ κατέφερεν ἐκεῖνος μετὰ παραδόξου ταχύτητος, καὶ ἠγωνίζετο νὰ παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ στῆθος πρὸς στῆθος, συνειδὼς ὅτι τῆς ἀνδρείας ἐδύνατο ἴσως νὰ ἐλπίσῃ, τῆς τέχνης ὅμως βεβαίως ὄχι τὸ ἄθλον. Ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν ἐστρέφετο ἀπήντα τὴν αἰχμὴν τοῦ Γωλτιέρου, ὅστις μυρίους περιέγραφε περὶ αὐτὸν μαγικοὺς κύκλους, ἤρχετο καὶ ἀπήρχετο, προσέβαλλε συγχρόνως ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων, καὶ ἀκατανοήτως ἐπολλαπλασιάζετο.

Τότε ὡς λέων, ὅστις, ὅταν αἰσθάνηται ὅτι πρὸς ἰσχυρότερον μάχεται, ῥίπτεται λυσσωδῶς νὰ εὕρῃ τὸν ὀλεθρον μᾶλλον παρὰ τὴν αἰσχύνην τῆς ἥττης, οὕτω καὶ ὁ μέλας ἱππότης ὠπισθοδρόμησε δύω βήματα, καὶ

μετὰ ταῦτα ὥρμησεν ὡς παράφορος ἐπ' αὐτὴν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του τὴν λόγχην, ἥτις μετὰ φοβεροῦ πατάγου ὡς κάλαμος συνετρίβη ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ τινάσσων μακρὰν τὴν ἰδίαν λόγχην ἐρρίφθη κατὰ τοῦ ἵππότου σῶμα πρὸς σῶμα, τὸν συνέλαβεν εἰς τοὺς σιδηροῦς του βραχίονας, τὸν ἀνήρπασεν ἐκ τοῦ ἐφιππίου, καὶ τὸν ἐσρενδόνησεν εἰς τοῦ σταδίου τὴν ἄμμον, ὅπου ὁ Γωλτιέρος ἔμεινεν ἀναίσθητος καὶ ἐστερημένος πνοῆς.

Τούτου δὲ γενομένου, οἱ θεαταὶ ἀνεβόησαν δυσμενῶς, ὑπὲρ πάσας δ' ἠκούσθη μία κραυγή, προερχομένη ἀπὸ τοῦ θεωρείου τοῦ τοποτηρητοῦ, καὶ ἡ Ἄννα ἔπεσε λιποθυμήσασα εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ἰσαβέλλης, τῆς γυναικὸς τοῦ Βιλλαρδουίνου, ὁ δὲ ἀργυροῦς στέφανος, ὃν ἐκράτει ἕτοιμον, ὅπως τὸν προσφέρῃ εἰς τὸν νικητήν, διαρυγὼν τὴν νεκρωθεῖσαν χεῖρά της, ἐκυλίσθη ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Συγχρόνως δ' ὁ μέλας ἱππότης, στραφεὶς πρὸς τὸ θεωρεῖον, ἐφάνη ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀτενίζων αὐτό, ἀλλ' ἀντί, ὡς εἶχε δικαίωμα, νὰ λάβῃ ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ θριάμβου του τὸ βραβεῖον, ἔστρεψε τοὺς χαλινούς, καὶ ἐξώρμησε τοῦ σταδίου χωρὶς οὐδεὶς νὰ ἠξεύρῃ πόθεν ἦλθε καὶ ποῦ ἀπῆρχετο.

Οὕτως ὁ ἀγὼν διελύθη ἐν ταραχῇ, ἐν ᾧ πολλοὶ ἠσχολοῦντο ἀποκομίζοντες οἱ μὲν τὸν Γωλτιέρον, οἱ δὲ τὴν Ἄνναν, ὅλοι δ' εἶχον διὰ στόματος τὸν μυστηριώδη ἱππότην.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β' ΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΙΒΩΤΟΥ

	Σελ.
Παναγιώτου Σούτσου βιογραφία. Αἶνος τῷ Θεῷ	» 3
Νικηφόρου Θεοτόκη βιογραφία. Περὶ τῆς χριστιανικῆς τελειότητος	» 5
Ἰωάννου Καρασούτσα βιογραφία Παντεχνία τοῦ ἀνθρώπου	» 9
Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου βιογραφία Βασίλειος ὁ Μέγας	» 12
Ἀλεξάνδρου Σ. Βυζαντίου βιογραφία Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης	» 23
Φιλίππου Ἰωάννου βιογραφία Γρηγόριος Κωνσταντᾶς	» 44
Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου βιογραφία Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς	» 52
Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου βιογραφία Πυρκαϊὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει	» 53
Ἀλεξάνδρου Ρ. Ῥαγκαβῆ βιογραφία Ὁ Μάϊος	» 60
Κ. Παπαρρηγοπούλου Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες	» 62
Ἀχιλλέως Παράσχου βιογραφία Εἰς δρομίσκον τῶν Ἀθηνῶν.	» 71
Ἀδαμαντίου Κοραῆ βιογραφία Πρὸς Εὐανθίαν Καΐρη	» 74
Θεοδώρου Γ. Ὀρφανίδου βιογραφία Ὁ πύργος τῆς Πέτρας	» 83
Δ. Παπαρρηγοπούλου. Ῥωμαϊκὸν δεῖπνον.	» 85
Ἀλεξάνδρου Ρ. Ῥαγκαβῆ. Τὸ ῥόδον	» 94
Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Ὁ λοιμός	» 95

Ἠλ. Ταντ**αλίδου** βιογραφία
Ὕμνος τελευταῖος τῶν εἰς τὸν Μάϊον . . Σελ. 101
Διονυσίου Κλεόπα βιογραφία.
Τὸ Θαβώριον ὄρος . . . . . » 105
Ἰ. Καρασούτσα. Παράκλησις ὑπὲρ Ἠ. Ταν**τ**αλίδου » 111
Νικολάου Δραγούμη βιογραφία
Ἡ χολέρα ἐν Ἀθήναις τῷ 1854. » 114
Ἀγγέλου Βλάχου βιογραφία
Φειδίας καὶ Περικλῆς. . . . . » 118
Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆ. Ἐπιστολαὶ ἐκ Βερολίνου . » 129
Ἀλεξάνδρου Σ. Βυζαντίου. Ὁ μέγας ἐπαίτης » 149
Σπυρίδωνος Ζαμπελίου βιογραφία
Νεκρώσιμοι ἀκολουθίαι . . . . . » 153
Ἀχιλλέως Παράσχου βιογραφία
Πρὸ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος . . . . . » 164
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην. » 165
Ἀλεξάνδρου Σούτσου βιογραφία.
Αἴγυπτος . . . . . » 169
Κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἀλεξάνδρου μεγαλοψυία » 172
Δημητρίου Ν. Βερναρδάκη βιογραφία.
Μερόπη . . . . . » 177
Νικηφόρου Θεοτόκη. Περὶ ταπεινοφροσύνης . » 182
Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου βιογραφία.
Ἡ ψυχή . . . . . » 185
Διονυσίου Κλεόπα. Ὁ Ἰορδάνης . . . . . » 186
Ἀχιλλέως Παράσχου. Πρώτη τοῦ ἔτους . . » 194
Δ. Παπαρρηγοπούλου. Κλεάνθης ὁ Στωϊκός . » 196
Ἠ. Ταντ**αλίδου.** Ἀπάντησις τῷ Ἰ. Καρασούτσᾳ » 207
Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Πρὸς Εὐανθίαν Καΐρη . » 211
Παναγιώτου Σούτσου. Ὁ Ἄθως . . . . . » 212
Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆ. Ἱπποτικὸς ἀγὼν ἐν Σπάρτῃ. » 213
Πίναξ τῶν περιεχομένων τοῦ Β' τόμου . . . » 223

BIBLIOTECA NACIONAL
MADRID

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Α. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΥ ΚΑΙ Σ.ΑΣ

Ἐν Γαλατᾷ Κων/πόλεως ἐν τῇ ὁδῷ Μαχμουδιέ, 23.

Σὺν τῷ Γ' τόμῳ τῆς ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΙΒΩΤΟΥ παραδίδω εἰς τὸ φίλον ὁμογενὲς κοινὸν καὶ τοὺς ἀνατυπωθέντας τόμους αὐτῆς Α' καὶ Β'.

Ἡ εὐμενεστάτη ὑποδοχὴ τοῦ βιβλίου, ἡ ἐπιβαλοῦσα τὴν ἀνατύπωσιν τῶν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἐξαντληθέντων δύο τόμων, με ὑποχρεοῖ νὰ ἐκφράσω τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τοὺς φιλογενεῖς καὶ ἐλλογίμους κκ. Διευθυντὰς τῶν σχολείων τῆς μέσης καὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ πρὸς τοὺς κκ. Διδασκάλους, οἵτινες, κατανοήσαντες τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου, ἐκάμαν ὑποστήριξιν αὐτό, ἐγὼ δὲ πλήρη τὴν πεποίθησιν ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν αὐτὴν θὰ παράσχωσιν εὐμενῆ ὑποστήριξιν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 10 Αὐγούστου 1893.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΙΒΩΤΟΣ, συμπηχθεῖσα εἰς τρεῖς τόμους ἐκ τεμαχίων νέων ἑλλήνων ποιητῶν, ὑπὸ **Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη**, καθηγητοῦ, μετὰ βιογραφιῶν καὶ σημειώσεων, πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ Παρθεναγωγείων.

ΤΟΜΟΣ Α', διὰ τὴν **Α' τάξιν** τῶν Ἑλληνικῶν ἢ τὴν Ε' τῶν Ἀστικῶν Σχολείων. Ἐκδ. β', 16ον, σελ. 232.

ΤΟΜΟΣ Β', διὰ τὴν **Β' τάξιν** τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων. Ἐκδ. β', 16ον, σελ. 224.

ΤΟΜΟΣ Γ', διὰ τὴν **Γ' τάξιν** τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων. Ἐκδ. α', τῷ 1893, 16ον, σελ. 212.

Ἕκαστος τόμος τῆς ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΙΒΩΤΟΥ, ἐκτεταγμένος ἐπὶ χάρτου ἐκλεκτοῦ καὶ μετὰ μεγάλης τυπογραφικῆς φιλοκαλίας, τιμᾶται καλῶς δεδεμένος **γροσίων 6.**